

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI

**TÜRKİYE’DE YABANCILARIN EĞİTİM VE ÖĞRETİM
HAKKI**

Saliha HALICI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Cemil GÜNER

Konya - 2017

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

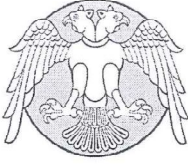
Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin

Adı Soyadı	Saliha HALICI		
Numarası	134233002002		
Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Hukuk/ Özel Hukuk		
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
Tezin Adı	Türkiye’de Yabancıların Eğitim ve Öğretim Hakkı The Freedom of Education of Foreigners in Turkey		

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Arş. Gör. Saliha HALICI
Öğrencinin imzası

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Saliha HALICI		
	Numarası	134233002002		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Hukuk/ Özel Hukuk		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Cemil GÜNER		
Tezin Adı		Türkiye’de Yabancıların Eğitim ve Öğretim Hakkı The Freedom of Education of Foreigners in Turkey		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ‘Türkiye’de Yabancıların Eğitim ve Öğretim Hakkı’ başlıklı bu çalışma 22.06.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda ~~oybirliği~~oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

Yrd. Doç. Dr.

Cemil GÜNER

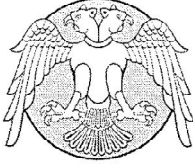
Prof. Dr.

Vahit DOĞAN

Doç. Dr.

Musa AYGÜL

Cemil Güner
Vahit Doğan
Musa Aygül

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

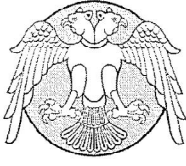
Öğrencinin

Adı Soyadı	Saliha HALICI		
Numarası	134233002002		
Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Hukuk/ Özel Hukuk		
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Cemil GÜNER		
Tezin Adı	Türkiye’de Yabancıların Eğitim ve Öğretim Hakkı The Freedom of Education of Foreigners in Turkey		

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de yabancıların eğitim ve öğretim hakkını incelemektir. Türk hukukunda yabancı ile vatandaşın eşitliği ilkesi uyarınca eğitim ve öğretim hakkından yabancılar da yararlanabilirler. Ancak yabancıların temel hak ve hürriyetlerine vatandaşlara oranla sınırlama getirilebilmesi mümkün olduğundan eğitim ve öğretim hakkı da yabancılar bakımından kısıtlanabilmekte ya da bu konuda bazı ek şartlar getirilebilmektedir. Yabancıların Türkiye’de öğrenci olabilmeleri için kanun koyucu tarafından bazı genel ve özel şartlar öngörülmüştür. Bu çerçevede yabancıların öğrenci olabilme hakkı öğrenim görmek istedikleri okul türleri bakımından farklılık göstermekte ve yabancının bu açıdan getirilen kısıtlama ya da şartlara uyması gerekmektedir. Yabancıların öğretim hakkı, okul açma hakkı yanında öğretmen ve öğretim elemanı olarak çalışabilme hakkından oluşur. Yürürlükteki mevzuat hükümleri gereğince yabancıların öğretim kurumu açma hakkı milletlerarası özel öğretim kurumları ile sınırlıdır. Bunun dışında kalan öğretim kurumları yabancı gerçek ya da tüzel kişiler tarafından açılmaz. Yabancıların Türkiye’de öğretmen ya da öğretim elemanı olarak çalışabilmeleri ise kural olarak çalışma izni alabilmeleri ile mümkündür. Ancak bu konuda da yabancılar bakımından bazı kısıtlamalar veya vatandaşlara oranla ek bazı şartlar söz konusu olabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim ve öğretim hakkı, yabancı öğrenci, öğrenci ikamet izni, yabancı öğretmen ve öğretim elemanı, yabancılar tarafından açılan okullar.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Saliha HALICI		
	Numarası	134233002002		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Hukuk/ Özel Hukuk		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Cemil GÜNER		
	Tezin İngilizce Adı	Türkiye’de Yabancıların Eğitim ve Öğretim Hakkı The Freedom of Education of Foreigners in Turkey		

SUMMARY

The purpose of this study is to analyze the right to education and training of foreigners in Turkey. According to the principle of equality of foreigners and citizens in Turkish law, foreigners can benefit from right to education and training. But it is possible to limit the fundamental rights and freedoms of foreigners. For this reason, the right to education and training can be restricted in terms of foreigners or some additional conditions can be brought about in this respect. Some general and special conditions are foreseen by the legislator in order for foreigners to become students in Turkey. In this framework, the right of foreigners to be students varies in the types of schools they want to study. The right to training of foreigners consists of the right to work as teachers and academic personnel as well as the right to open schools. In the terms of the right to open schools, some conditions or limitations have been envisaged for foreigners. Foreigners are allowed to work as teachers or academic personnel in Turkey if they can get a work permit. But there are also some restrictions on foreigners or some additional requirements in proportion to the citizens.

Key words: Right to education and training, foreign student, student residence permit, foreign teachers and academic personnel, schools opened by foreigners.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YABANCILARIN EĞİTİM HAKKI

I. EĞİTİM HAKKI KAVRAMI.....	4
II. YABANCILARIN ÖĞRENİM HAKKINI KULLANABİLMELERİNİN ŞARTLARI	6
A. TÜRKİYE’YE YASAL YOLLARDAN GİRİŞ YAPMAK	6
B. TÜRKİYE’YE GİRİŞ YAPARKEN PASAPORT GÖSTERMEK	7
C. HAKLARINDA ÜLKEYE GİRİŞ YASAĞI KARARI ALINMAMIŞ OLMAK	8
D. ÖĞRENCİ İKAMET İZNİ ALMAK.....	9
1. Genel Olarak	9
2. Öğrenci İkamet İzni	15
a. Öğrenci İkamet İzni Alma Zorunluluğu.....	15
b. Öğrenci İkamet İzni Yerine Geçen Belgeler	20
aa. Aile İkamet İzni.....	20
bb. Çalışma İzni veya Çalışma İzni Muafiyet Teyit Belgesi	21
cc. Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi ve Uluslararası Koruma Statüsü Kimlik Belgesi	22
dd. İnsanî İkamet İzni	22
ee. İnsan Ticareti Mağduru İkamet İzni.....	23
c. Öğrenci İkamet İzninin Şartları.....	24
aa. Öğrenci İkamet İzni Kapsamındaki Bilgi ve Belgeleri İbraz Etmek	24
aaa. Ön Kayıt Yaptırmak.....	24

bbb. Yeterli Maddî İmkâna Sahip Olmak.....	25
ccc. Geçerli Sağlık Sigortası Yaptırmak.....	26
ddd. Eğitim Vizesi Almak.....	29
bb. Türkiye’ye Girişlerine İzin Verilmeyecek Yabancılardan Olmamak.....	31
cc. Türkiye’de Kalacağı Adres Bilgilerini Vermek.....	32
d. Öğrenci İkamet İzni Başvuru Usulü.....	33
e. Öğrenci İkamet İzni Başvurusunun Değerlendirilmesi.....	35
f. Öğrenci İkamet İzninin Süresi.....	36
g. Öğrenci İkamet İzni Başvurusunun Reddi ile Öğrenci İkamet İzninin İptali ve Uzatılmaması.....	39

III. YABANCILARIN ÖĞRETİM HAKKINI KULLANMALARINDA

ÖĞRETİM KURUMU TÜRLERİNİN ETKİSİ..... 41

A. GENEL OLARAK	41
B. YABANCILARIN ÖĞRETİM KURUMU BAĞLAMINDA ÖĞRETİM HAKKI	43
1. Devlet Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Giriş Hakkı	43
2. Devlet İlköğretim Kurumlarına Giriş Hakkı	44
3. Devlet Ortaöğretim Kurumlarına Giriş Hakkı	49
4. Özel Öğretim Kurumlarına Giriş Hakkı	51
5. Yükseköğretim Kurumlarına Giriş Hakkı.....	55
6. Polis Akademilerine Giriş Hakkı.....	66
7. Askerî Okullara Giriş Hakkı	68

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YABANCILARIN ÖĞRETİM HAKKI

I. ÖĞRETİM HAKKI KAVRAMI..... 73

II. YABANCILARIN ÖĞRETİM KURUMU AÇMA HAKKI..... 74

A. GENEL OLARAK

B. CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE YABANCILARIN ÖĞRETİM

KURUMU AÇMA HAKKI

1. Genel Olarak Osmanlı Eğitim Sisteminde Öğretim Kurumları

2. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Açılan Yabancı Okullar.....

a) Genel Olarak

b) Amerikan Okulları.....

b) İtalyan Okulları	86
c) Fransız Okulları	87
d) İngiliz Okulları	88
e) Alman Okulları	88
f) Rus Okulları	89
g) Bulgar Okulları	89

C. LOZAN ANLAŞMASI'NDAN GÜNÜMÜZE YABANCILARIN

ÖĞRETİM KURUMU AÇMA HAKKI	90
1. Lozan Anlaşması'nın Yabancıların Öğretim Kurumu Açma Hakkına Etkisi	90
2. Lozan Anlaşması Sonrası Yabancılar Tarafından Açılan Öğretim Kurumları	95

D. GÜNÜMÜZ DÜZENLEMELERİ İŞİĞİNDE YABANCILARIN

ÖĞRETİM KURUMU AÇMA HAKKI	100
1. Genel Olarak	100
2. Yabancıların İlk ve Ortaöğretim Kurumu Açma Hakkı	103
3. Yabancıların Yükseköğretim Kurumu Açma Hakkı	109

III. YABANCILARIN ÖĞRETMEN VE ÖĞRETİM ELEMANI OLARAK ÇALIŞMA HAKKI..... 112

A. GENEL OLARAK	112
B. ÖĞRETMEN VE ÖĞRETİM ELEMANI KAVRAMI	115

C. YABANCILARIN ÖĞRETMEN VE ÖĞRETİM ELEMANI OLARAK ÇALIŞABİLMELERİNİN ŞARTLARI	116
1. Genel Olarak	116
2. Ön İzin Almak	118
3. Çalışma İzni Almak	123

D. YABANCI ÖĞRETMEN VE ÖĞRETİM ELEMANLARININ

ÇALIŞMALARI BAKIMINDAN ÖĞRETİM KURUMU TÜRLERİNE İLİŞKİN SINIRLAMALAR	126
--	-----

1. Devlet Öğretim Kurumlarında Çalışma Hakkı.....	126
2. Özel Öğretim Kurumlarında Çalışma Hakkı.....	129
3. Yükseköğretim Kurumlarında Çalışma Hakkı.....	134
SONUÇ	140
KAYNAKLAR.....	150

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AİD	: Amme İdaresi Dergisi
ASEM	: Astsubay Eğitim Merkezi
AÜ	: Ankara Üniversitesi
AÜEBFD	: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBFD	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
AMYY	: Astsubay Meslek Yüksekokulu Yönetmeliği
B.	: Baskı
BÜHFD	: Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Bkz.	: bakınız
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
C.	: Cilt
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DEÜSBED	: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
dn.	: dipnot
Esas	: Esas
e. t.	: erişim tarihi
Ed.	: Editör
EÜHFD	: Erzurum Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Geçiş Yönetmeliği	: Yükseköğretim Kurumlarında Ön lisans Ve Lisans Düzeyindeki Programlar Arasında Geçiş, Çift Anadal,

Yan Dal İle Kurumlar Arası Kredi Transferi Yapılması
Esaslarına İlişkin Yönetmelik

GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GKY	: Geçici Koruma Yönetmeliği
GKÇY	: Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
HOK	: Harp Okulları Kanunu
HOY	: Harp Okulları Yönetmeliği
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İEK	: İlköğretim ve Eğitim Kanunu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İnönü ÜHFD	: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
JSGAY	: Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanlığı Eğitim Merkezi Komutanlığı Temin Yönetmeliği
JSGAFY	: Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanlığı Fakülte ve Meslek Yüksekokulları Yönetmeliği
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
LYS	: Lisans Yerleştirme Sınavı
m.	: madde
MDPY	: Mevlana Değişim Programına İlişkin Yönetmeliği
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
MEB Esaslar	: Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okullarda Görevlendirilecek Yabancı Uyruklu Öğretmenlerin Sözleşmeli Çalıştırılmaları Hakkında Esaslar
METK	: Millî Eğitim Temel Kanunu

Mülga ÖÖKK	: Mülga 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu
ÖÖKK	: 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu
ÖÖKY	: Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği
ÖSYM	: Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
ÖSYS	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi
para.	: paragraf
PYÖK	: Polis Yükseköğretim Kanunu
s.	: sayfa
S	: Sayı
SUEM	: Subay Eğitim Merkezi
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TCTA	: Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi
TDUY	: Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TVK	: Türk Vatandaşlığı Kanunu
UİK	: Uluslararası İşgücü Kanunu
vd.	: ve devamı
Vol.	: Volume
Y.	: Yıl
YGS	: Yükseköğretime Geçiş Sınavı
YÖS	: Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı
YBHD	: Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

- YUKKUY :Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun
Uygulanmasına ilişkin Yönetmelik
- 83/7148 sayılı Karar : Yükseköğretim Kurumlarında Yabancı Uyruklu
Öğretim Elemanı Çalıştırılması Esaslarına İlişkin
Karar
- 2527 sayılı Kanun : 2527 sayılı Türk Soylu Yabancıların Türkiye'de
Meslek Ve Sanatlarını Serbestçe Yapabilmelerine,
Kamu, Özel Kuruluş Veya İşyerlerinde
Çalıştırılabilmelerine İlişkin Kanun
- 6756 sayılı Kanun : 6756 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı
Tedbirlerin Alınması ve Millî Savunma Üniversitesi
Kurulması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik
Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin
Değiştirilerek Kabul Edilmesi Hakkında Kanun

GİRİŞ

Ülkesel egemenliğin bir sonucu olarak devletleri, ülkesinde bulunan yabancılara haklar tanıma konusunda zorlayan genel bir kural olmamakla birlikte, yabancının temel insan haklarından yararlanabilmeleri, günümüz modern hukuk düzenlerinin kabul ettiği bir ilkedir. Bu bağlamda, yabancı ile vatandaş arasında haklar bakımından mutlak bir eşitliğe varılamamış olsa da, yabancılar eğitim ve öğretim hakkı da dâhil olmak üzere pek çok hakka sahiptir.

Türk hukukunda temel hak ve hürriyetler bakımından kabul edilen vatandaşla yabancının eşitliği ilkesi çerçevesinde, yabancının da vatandaşlar gibi eğitim ve öğretim hakkı koruma altına alınmıştır. Türk Anayasasında ekonomik ve sosyal haklar içinde düzenlenen eğitim hakkı, “eğitim hakkı ve ödevi” başlıklı 42. madde ile teminat altına alınmış; “kimsenin eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılmayacağı”na işaret edilmek suretiyle vatandaş-yabancı ayrımı olmaksızın herkesin eğitim ve öğrenim hakkına sahip olduğu kabul edilmiştir. Dolayısıyla yabancılar, devletin sağladığı eğitim imkânlarından yabancılık unsuru da dâhil olmak üzere, hiçbir ayrımcılığa maruz kalmadan tam ve etkili bir biçimde yararlanma hakkına sahiptir. Bununla birlikte, yabancının eğitim ve öğretim hakkına bazı kısıtlama veya yasaklamaların getirilmesi de mümkündür. Bu yönüyle çalışmamızda, yabancının eğitim ve öğretim hakkıyla ilgili mevzuat hükümleri ayrıntılarıyla incelenecektir.

İki bölümden oluşan çalışmamızın “Türkiye’de Yabancıların Eğitim Hakkı” başlıklı birinci bölümünde, öncelikle eğitim hakkı kavramı ele alınacaktır. Çalışmamızın bu bölümünde, yabancının öğrenim hakkının esas ve şartları üzerinde durulacak, bir başka ifadeyle, eğitim hakkının öğrenci olma hakkı boyutu ele alınacaktır. Akabinde, yabancının özel öğretim kurumlarına ve devlet öğretim kurumlarına girişinin usul ve esasları üzerinde durulacaktır. Bu çerçevede, öncelikle yabancının ülkemizde öğrenci olabilmeleri ve çeşitli derecedeki öğretim kurumlarında öğrenim görebilmeleri için yerine getirilmesi gereken genel nitelikli şartlar ele alınacak, devamında ise, yabancının ülkemizde öğrenim hakkını

kullanabilmesinin özel bir şartı olan öğrenci ikamet izni konusu, ayrıntılı olarak incelenecektir.

Çalışmamızda yabancıların öğrenim hakkı, örgün eğitim kurumlarına giriş hakkı ile sınırlandırıldığından, çeşitli konularda bireylere bilgi ve beceri vermeyi amaçlayan okul dışı yaygın eğitim, kapsam dışı bırakılacaktır. Bu sebeple, çalışmamızda yabancıların okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarından oluşan örgün öğretim kurumlarına giriş hakkı konusunu açıklamak üzere kural olarak “öğretim kurumu” kavramı tercih edilecek olmakla birlikte, bazı hallerde mevzuattaki kullanımlara riayet açısından “okul öncesi eğitim kurumlarında” olduğu şekliyle “eğitim kurumu” ya da “azınlık okulları” ve “yabancı okullar”da olduğu gibi “okul” kavramları da zorunlu olarak kullanılacaktır. Neticede, bu kavramsal çeşitlilik, konunun doğasından kaynaklanmakta olup, bu manada kullanılan tüm kavramlar, teknik anlamda öğretim kurumu kavramına işaret etmektedir.

Yabancıların öğretim kurumlarına giriş hakkı incelenirken, farklı öğretim derecelerindeki her bir öğretim kurumunun kendine özgü esas ve şartları olması sebebiyle, konunun ayrı ayrı ele alınması tercih edilecektir. Bu bağlamda, okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar tüm öğretim kurumları türleri, polis ve subay kaynağını temin edenler de dâhil olmak üzere, tabi oldukları mevzuatları dikkate alınarak, yabancıların bu öğretim kurumlarına girişine ilişkin esaslar üzerinde durulacaktır.

“Türkiye’de Yabancıların Öğretim Hakkı” başlıklı ikinci bölüm ise, “yabancıların öğretim kurumu açma hakkı” ile “öğretmen ve öğretim elemanı olarak çalışma hakkı” olarak iki kısma ayrılacaktır. İkinci bölümün ilk kısmında, yabancıların öğretim kurumu açma hakkıyla ilgili düzenlemeler üzerinde durulacaktır. Çalışmamızda, genel olarak günümüz düzenlemeleri esas alınmakla birlikte, öğretim kurumu açma hakkıyla sınırlı olmak üzere konunun tarihsel temellerine de değinilecektir. Zira Osmanlı İmparatorluğu döneminde açılan yabancı okulların bir kısmı bugün için hala faaliyetini sürdürmektedir. Bunun yanında, Osmanlı eğitim sistemi bu okulların şekillenmesinde etkili olduğundan, konuya

ilişkin düzenlemeler tarihsel süreçte irdelenecektir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurulan yabancı okulların statüleri ve bu okulların günümüzde faaliyetlerine devam edebilmelerinin hukukî dayanağı bakımından önemli bir yere sahip olan Lozan Anlaşması ve Anlaşmaya bağlı Lozan Mektupları ile ilgili bilgiler de yine bu kısımda üzerinde durulacak konular arasındadır. Lozan Anlaşması sonrası dönemde yabancı okullar ile ilgili hukuksal düzenlemeler tarihsel sıralama dikkate alınarak verilecektir. Son olarak, bu kısımda günümüz düzenlemeleri ışığında yabancıların öğretim kurumu açma hakları, ilk ve ortaöğretim kurumları ile yükseköğretim kurumları bakımından ayrı ayrı ele alınacaktır.

İkinci bölümün ikinci kısmında ele alınan yabancıların öğretmen ve öğretim elemanı olarak çalışma hakkı, öğretim hakkının bir başka yönü olarak karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle öğretmen ve öğretim elemanı kavramının ele alınacağı bu kısımda, yabancıların ülkemizde öğretmen ve öğretim elemanı olarak çalışabilmesinin genel şartları üzerinde durulacak, devamında ise yabancı öğretmen ve öğretim elemanının gerekli nitelik ve uzmanlığa sahip olup olmadığının tespitine yarayan ön izin ve yabancıların ülkemizde çalışabilmesinin temel şartı niteliğindeki çalışma izni alma zorunluluğu konuları incelenecektir. Son olarak, öğretim kurumu türleri bağlamında yabancı öğretmen ya da öğretim elemanının çalışma hakkı ele alınacak olup, yabancı öğretmenlerin devlet öğretim kurumlarında ve özel öğretim kurumlarında, yabancı öğretim elemanlarının ise, yükseköğretim kurumlarında çalışabilme hakkı üzerinde durulacaktır.

Çalışmamız, yabancıların Türkiye’de eğitim ve öğretim hakkı çerçevesinde ele aldığımız konuların genel bir değerlendirmesinin yapıldığı “Sonuç ” bölümüyle sona erecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YABANCILARIN EĞİTİM HAKKI

I. EĞİTİM HAKKI KAVRAMI

Eğitim, bireyin insanca yaşama fırsatı elde etmesi, nitelikli bir iş ve ekonomik güce sahip olması, temel hak ve hürriyetlerden faydalanabilme bilincini edinmesi açısından önemlidir. Bireye olumlu davranışlar kazandıran eğitim, aynı zamanda bireyin kişiliğini kazanması, akılcı ve özgür düşünebilme davranışı edinmesinde hayatî bir rol oynarken, bir mesleğin bilgi ve becerilerini de öğrettiği bir süreç olarak görülmektedir¹. Bu açıdan eğitim, toplumların çağdaşlaşmasında rol oynayan önemli etkenlerden biri olup; çağdaşlaşmanın, kalkınmanın ve gelişmenin temel kriterlerinden biridir.

Eğitim, bireysel potansiyelin ve bilgilerin tümünün ulusal ve uluslararası toplumlarda ve onların yararına olacak şekilde, bireylerin ve sosyal grupların bilinçli bir gelişmeyi öğrenmeleri yoluyla ortaya çıkan sosyal yaşam sürecinin tamamıdır². Geniş bir kavram olan eğitim hakkı, okul öncesi öğretim kurumlarında öğrenim hakkından yükseköğretim kurumlarında öğrenim hakkına kadar her derece öğretim kurumunda öğrenim hakkı yanında, öğretim kurumu açma ve öğretmenlik veya öğretim elemanlığı yapma gibi öğretim hakkı ile ebeveynin çocuklarına verecekleri eğitimi seçme, ebeveynin çocuklarının dinî ve ahlakî eğitimini kendi vicdani kanaatlerine göre sağlama hakkı, eğitimde ayrımcılık yasağı, akademik hürriyet gibi diğer bazı hak ve hürriyetlere de temas eden bir içeriğe sahiptir³.

Eğitim kavramına göre daha dar bir kavram olan öğrenim ise, herhangi bir meslek, sanat veya iş için gerekli bilgi, beceri ve alışkanlıkların elde edilmesi

¹ Adem, M.: “Ulusal Eğitim Politikamız Nasıl Olmalıdır”, AÜSBFD, C. 52, S.1, 1997, s. 51.

² Unesco Milletlerarası Anlayış, İşbirliği ve Barış için Eğitim ile İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerle ilgili Eğitime İlişkin Tavsiye Kararı, 19.11.1974, para. 1/a (Unesco Tavsiyesi). Karar metni için bkz. http://www.unesco.org.tr/dokumanlar/egitim/tavsiye_karari_anlayis.pdf (e. t. 11.03.2017).

³ Kalabalık, H.: İnsan Hakları Hukuku, Ankara 2009, s. 317.

amacıyla yapılan çalışma ya da tahsil olarak tanımlanmaktadır⁴. Bir başka deyişle öğrenim, bilgilendirilme yoluyla eğitilmektir⁵. İnsanın doğumuyla başlayan ve hayatın tümüne yayılan bir süreç olan öğrenme, öğretim kurumlarında sistemli ve belli bir amaca yönelik olduğu zaman bir öğrenimden bahsedilir⁶. Öğrenim hakkı ise, ulaşılmak istenen bilgiye meşru sınırlar içerisinde herhangi bir engelle karşılaşmadan ulaşabilme ve öğrenebilme hakkı olarak tanımlanmıştır⁷. Bu bağlamda, her derece eğitim kurumuna özgürce erişim ve öğrenimin sürdürülmesi başka bir ifadeyle öğrencilik haklarından yararlanabilme, öğrenim hakkının özünü oluşturur.

Görüldüğü gibi, öğrenim eğitimin bir kat daha sistemleşerek, açık ve yoğun bir surette hayat bulması olduğu için, bu kavramlar yapısal kurguda beraber anılmakta ve hatta bu konuda kavramsal bir özdeşlikten bahsedilmektedir⁸. Öğrenim kavramıyla sıkı ilişki içinde olan ve çoğu zaman biri diğerinin yerine kullanılan eğitim kavramı, bir hak olmanın yanı sıra aynı zamanda bir hürriyet olarak değerlendirilir. Bunun bir sonucu olarak konu kimi zaman hürriyet kimi zaman da hak yönüyle ele alınmıştır⁹. Ancak hürriyetlerin kişinin kendi fiili ile gerçekleşmesi, hakkın gerçekleşmesi için ise, diğer kişilerin veya devletin hak sahibi kişi lehine bir takım edimlerde bulunması gereği¹⁰, eğitimin bir hak olarak ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Zira bireylerin eğitim hakkından yararlanabilmesi devletin bu konuda pozitif edimlerde bulunmasını gerektirmekte, herkesin fırsat eşitliği çerçevesinde

⁴ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5965b09b183d89.14147311

⁵ **Kaya, E.:** “Eğitim Hakkı ve Özgürlüğünün Temeli Olarak Tercih Hakkı”, TAAD, S. 21, 2015, s. 127.

⁶ **Kaya,** s. 127.

⁷ **Çalışkan, A. Z.:** “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Eğitim ve Öğrenim Hakkı”, EÜHFD, C. XI, S. 3-4, 2007, s. 298.

⁸ **Kaya,** s. 127.

⁹ Eğitim ve öğretimin bir hürriyet olarak anıldığı çalışmalar için bkz. **Aybay, R.:** Yabancılar Hukuku, İstanbul 2010, s. 201 vd.; **Çelikel, A./ Öztekin Gelgel, G.:** Yabancılar Hukuku, İstanbul 2017, s. 307 vd.; **Doğan, V.:** Türk Yabancılar Hukuku, Ankara 2016, s. 149 vd.; **Özbek, N.:** Türkiye’deki Yabancıların Öğrenim ve Öğretim Özgürlüğü, Ankara 2000, s. 1 vd. Eğitim hürriyeti, kimi kaynaklarda “okuma hürriyeti” olarak adlandırılmıştır: **Berki, O. F.:** Devletler Hususi Hukuku, C. I, Tabiiyet ve Yabancılar Hukuku, Ankara 1966, s. 179 (Devletler); **Dal, K.:** Devletler Hususi Hukuku, Ankara 1966, s. 82; **Timur, H.:** “Türkiye’de Bulunan Yabancıların Okuma ve Okutma Hürriyetleri Bakımından Durumu”, İÜHFM, C. 11, S.1-2, 1945, s. 271. Konuyu “öğrenme hürriyeti” olarak değerlendiren bir diğer görüş için bkz. **Altuğ, Y.:** Devletler Hususi Hukuku, İstanbul 1973, s. 110 (Devletler).

¹⁰ **Gözler, K.:** Hukuka Giriş, Bursa 2012, s. 400 (Hukuka Giriş).

öğrenim kurumlarına erişebilmeleri için uygun ortam ve şartların sağlanması, devlet bakımından bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

II. YABANCILARIN ÖĞRENİM HAKKINI KULLANABİLMELERİNİN ŞARTLARI

A. TÜRKİYE'YE YASAL YOLLARDAN GİRİŞ YAPMAK

Türkiye’de öğrenim görecekt yabancılardan¹¹yerine getirmesi gereken ilk şart, ülkeye yasal yollardan giriş yapmaktır¹². Türkiye’ye gelecek olan tüm yabancılardan tabi olduğu genel nitelikli bu şart, Pasaport Kanunu¹³ ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda¹⁴ (YUKK) öngörölmüştür. Buna göre Türk vatandaşları ve yabancılar İçişleri Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca tayin olunan yolcu giriş-çıkış kapılarından Türkiye'ye girebilirler (Pasaport Kanunu m. 1/1). Aynı şekilde YUKK m. 5/1’de de Türkiye’ye girişin ve Türkiye’den çıkışın sınır kapılarından yapılacağı hükme bağlanmıştır.

Türkiye’de öğrenim görecekt bir yabancının Pasaport Kanunu ve YUKK uyarınca mevcut giriş-çıkış kapılarından¹⁵ ülkeye girmesi zorunludur. Aksi halde yasal yollardan giriş şartı ihlal edilmiş olacağından, söz konusu yabancının Türkiye’de kalarak öğrenim hakkını kullanması da söz konusu olamaz. Zira usulüne uygun olmayan yerlerden Türkiye’ye giren yabancılara YUKK m. 102/1-a gereğince idarî para cezası uygulamasına ilave olarak, YUKK m. 54/1-h uyarınca Türkiye’ye

¹¹ Yabancı, devletlerin ülkelerinde bulunan ve kendi tebaası olmayan kişiler üzerindeki hâkimiyet haklarının bir yansıması olarak ortaya çıkan yabancılar hukukunun süjesidir: **Nomer E.**: Teb’a ile Yabancının Hukukî Müsavatı, İstanbul 1962, s. 48. Bu manada yabancı bulunduğu ülkenin devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan bir kimse olarak tanımlanmaktadır: **Ekşi, N.**: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku, İstanbul 2014, s. 36 (Yabancılar); **Çelikel/Öztekin Gelgel**, s. 16-17; **Doğan**, s. 3; **Nomer**, s. 49.

¹² Yabancıların ülkeye girişi ile ilgili olarak bkz. **Çelikel/ Öztekin Gelgel**, s. 80 vd.; **Doğan**, s. 37 vd.; **Ekşi**, Yabancılar, s. 69.

¹³ RG. 24.07.1950-7564.

¹⁴ RG. 11.04.2013-28615.

¹⁵ Sınır kapısı, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (RG. 17.03.2016-29656) (YUKKUY) m. 3/1-cc’de tanımlanmıştır. Buna göre sınır kapısı, Bakanlar Kurulu kararıyla Türkiye’ye giriş ve Türkiye’den çıkış için tespit edilen, fizikî olarak dış çevreden ayrılmış veya böyle addedilen kara, hava, deniz ve demiryolu sınır geçiş noktalarıdır. Türkiye’de bu kapsamda halihazırda 160 adet sınır kapısı bulunmaktadır: <http://ggm.gtb.gov.tr/gumruk-idareleri/hudut-kapilari> (e. t. 15.04.2017).

yasal giriş hükümlerini ihlal etmeleri gerekçesiyle haklarında sınır dışı etme kararı da alınacaktır¹⁶.

B. TÜRKİYE'YE GİRİŞ YAPARKEN PASAPORT GÖSTERMEK

Türkiye'ye sınır kapılarından giriş yapılırken pasaport ya da pasaport yerine geçen bir belge gösterilmesi YUKK m. 6/1 ve Pasaport Kanunu m. 2/1 uyarınca zorunludur¹⁷. Buna göre, Türkiye'ye sınır kapılarından giriş yapmak isteyen Türk vatandaşları ve yabancılar polis makamlarına usulüne uygun geçerli bir pasaport ya da pasaport yerine geçen bir belge göstermekle yükümlüdür (Pasaport Kanunu m. 2)¹⁸. Geçerli bir pasaportu ya da pasaport yerine geçen belgesi olmadan sınır kapılarına gelen yabancıların ülkeye girişine ise izin verilmeyecektir (YUKK m. 7/1).

Pasaport gösterme zorunluluğunun Türkiye'ye öğrenim görmek amacıyla gelecek yabancılar için de geçerli olduğuna şüphe yoktur. Bu bakımdan, Türkiye'ye öğrenim amaçlı olarak gelmek üzere yolcu giriş-çıkış kapılarından giriş yapacak olan yabancıların, bu esnada geçerli bir pasaport göstermesi zorunludur. Aksi halde, geçerli ve usulüne uygun olmayan bir pasaportla Türkiye'ye girmiş yabancılara, YUKK m. 102/1-a uyarınca idarî para cezası verildikten sonra, YUKK m. 54/1-h

¹⁶ Ülkeye yasal giriş şartlarını ihlal edenlerin sınır dışı edileceğine ilişkin düzenleme genel nitelikli bir sınır dışı etme sebebi olarak kabul edilmiştir. Söz konusu sınır dışı etme sebebi, niteliği itibariyle geniş bir uygulama alanına sahiptir. Zira ülkeye Bakanlar Kurulu tarafından tespit edilen giriş-çıkış kapılarından farklı bir yerden giriş yapılması, pasaport ya da pasaport yerine geçen belge ibraz edilmemesi ya da vize alma zorunluluğunun ihlal edilmesi de yabancıların aynı hüküm gereğince sınır dışı edilmesine sebep teşkil edecektir: **Özcelik Bayraktaroğlu, G.:** “Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi”, TBB, S. 108, 2013, s. 225.

¹⁷ Sınır geçişlerine ilişkin belge kontrollerinin, taşıtlarda seyir hâlinde de yerine getirilebileceği, havalimanlarının transit alanlarını kullanan yabancıların yetkili makamlarca kontrole tabi tutulabileceği de yine YUKK m. 6/2,3 ile düzenleme altına alınmıştır.

¹⁸ Pasaport, kişiye bağlı bulunduğu devlet tarafından verilen ve kişinin ülkeden çıkmasına veya ülkeye girmesine kanunî bir engelin bulunmadığını gösteren bir belgedir: **Çelikel/Öztekin Gelgel**, s. 82. Pasaport yerine geçen belgeler Pasaport Kanunu m. 12/B’de sayılmıştır. Buna göre, pasavanlar, idarî mektuplar, hudut geçiş belgeleri, gemi adamı cüzdanları, demiryolu ve hava ulaşım araçları memur ve mürettebatına verilen vesikalar, seyahat belgesi ve benzeri belgeler pasaport muadili belgelerdir. İlave olarak Kanunda sayılan bu belgeler dışında hangi belgelerin pasaport yerine geçerli kabul edilebileceği konusunda İçişleri ve Dışişleri Bakanlıklarının yetkisi vardır (Pasaport Kanunu m. 2/3). Konu ile ilgili olarak bkz. **Çelikel/Öztekin Gelgel**, s. 82 vd.; **Çiçekli**, Yabancılar ve Mülteci Hukuku, Ankara 2014, s. 81 vd; **Doğan**, s. 39; **Ekşi**, Yabancılar, s. 70 vd.

gereğince Türkiye'ye yasal giriş hükümlerinin ihlali gerekçesiyle bu yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı verilecektir.

C. HAKLARINDA ÜLKEYE GİRİŞ YASAĞI KARARI ALINMAMIŞ OLMAK

YUKK m. 9/1 uyarınca, yabancıların Türkiye'ye girişi, kamu düzeni, kamu sağlığı veya kamu güvenliği gerekçeleriyle yasaklanabilir¹⁹. Türkiye'ye giriş bakımından tüm yabancılar açısından geçerli bir şart niteliği taşıyan bu hüküm gereğince, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından da görüş alınmak suretiyle Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) tarafından kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından ülkeye girişlerinde sakınca görülen yabancılar hakkında giriş yasağı kararı alınması idarenin takdirindedir.

Giriş yasağı kararının alınabileceği haller kamu düzeni, kamu sağlığı ve kamu güvenliği halleri ile sınırlı değildir. Bunun yanında, sınır dışı edilen yabancılar hakkında aynı zamanda giriş yasağı kararı da alınması zorunludur (YUKK m. 9/2). Bu durumda idare, takdir yetkisi olmaksızın, bağlı yetki kuralı çerçevesinde sınır dışı edilen yabancı hakkında giriş yasağı kararı almak zorundadır. Ancak, hakkında sınır dışı kararı alınıp Türkiye'yi terke davet edilen ve bu davete uyup ülkeyi süresi içinde terk eden yabancılar, takdire bağlı olarak, giriş yasağı uygulamasına dâhil edilmeyebileceklerdir (YUKK m. 9/5)²⁰.

Türkiye'ye giriş yasağı süresi ile ilgili olarak bir üst limit belirlenmiş ve giriş yasağı süresinin en fazla beş yıl olacağı hükme bağlanmıştır. Ancak kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi bir tehdidin varlığı halinde bu süre, GİGM tarafından en fazla on yıla kadar arttırılabilecektir (YUKK m. 9/3). Bu durumda, giriş yasağının süresi, aynı gerekçeye dayanılarak on beş yıldan fazla olamayacaktır²¹.

Vizesi veya ikamet izni süresi sona eren ve bu durumu tespit edilmeden önce Türkiye dışına çıkmak için valiliklere başvuruda bulunup hakkında sınır dışı etme

¹⁹ Giriş yasağı ile ilgili olarak bkz. Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 96 vd.; Çiçekli, s. 85 vd.; Doğan, s. 48.

²⁰ Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 97; Doğan, s. 49.

²¹ Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 97.

kararı alınan bir yabancının giriş yasağı süresi ise, en fazla bir yıl olabilecektir (YUKK m. 9/4). Kanun koyucu giriş yasağını kaldırma veya yasağa rağmen yabancının Türkiye'ye girişine belli bir süre izin verme konusunda GİGM'ye geniş bir takdir yetkisi vermiştir (YUKK m. 9/6).

Haklarında ülkeye giriş yasağı kararı alınmamış olma şartı, Türkiye'ye öğrenim amacıyla gelecek yabancılar için de geçerlidir. Bu bakımdan GİGM'nin takdir yetkisini kullanarak kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı gerekçeleriyle bir yabancı hakkında giriş yasağı koyması, bu yabancının Türkiye'de öğrenim hakkını kullanmasına da engel teşkil edecektir. Aynı zamanda, hakkında valilikler veya GİGM tarafından sınır dışı kararı alınmış bir yabancının da giriş yasağına tabi tutulması zorunluluğundan hareketle, ülkeye yeniden girişi mümkün olamayacağından, Türkiye'de öğrenim hakkını kullanması da bu yasağın devamı boyunca mümkün değildir. Ancak giriş yasağı süresinin sona ermesi ya da giriş yasağının GİGM tarafından kaldırılması durumunda, yabancıların Türkiye'ye girebilmesi mümkün olacağından, gerekli şartları yerine getirdikleri takdirde öğrenim hakkından yararlanabilmelerinin önünde de bir engel kalmayacaktır.

D. ÖĞRENCİ İKAMET İZNİ ALMAK

1. Genel Olarak

İkamet izni, YUKK'un düzenli göçü teşvik ve düzensiz göçü azaltmak amacıyla kullandığı bir araç olmakla beraber, yabancıların Türkiye'de bulunmalarına ilişkin düzenlemelerin bel kemiğini oluşturmaktadır²². Zira ikamet izni, yabancılara Türkiye'de kalma hakkı veren izin belgesidir (YUKK m. 3/1/j)²³.

Türkiye'de oturmak isteyen bir yabancının belli bir ikamet nedeni göstermesi ve buna uygun olarak alacağı ikamet izni ile ilgili yükümlülükleri yerine getirmesi gerekir²⁴. Bu doğrultuda, kural olarak Türkiye'de, vizenin veya vize muafiyetinin

²² **Açıkgöz M./Ariner, H. O.:** Turkey's New Law On Foreigners and International Protection: An Intoduction, Turkish Migration, Studies Group, Briefing Paper 2, 2014, s. 12.

²³ İkamet izni ile ilgili olarak bkz. **Çelikel/Öztekin Gelgel**, s. 101vd.; **Doğan**, s. 66 vd.; **Ekşi**, Yabancılar, s. 85 vd.

²⁴ **Açıkgöz/Ariner**, s. 12.

tanıldığı süreden ya da vize süresi ne kadar olursa olsun doksan günden fazla kalacak yabancıların ikamet izni almaları zorunludur (YUKK m. 19/1)²⁵.

YUKK m. 19/1 çerçevesinde ikamet izni almak zorunda olan yabancılar, geliş amaçlarına uygun şekilde YUKK m. 30'da sayılan ikamet izni türlerinden birini almakla mükelleftirler. Buna göre, kısa dönem ikamet izni, aile ikamet izni, öğrenci ikamet izni, uzun dönem ikamet izni, insanî ikamet izni ve insan ticareti mağduru ikamet izni türlerinden birinin alınması, yabancıların yasal olarak Türkiye'de oturmaları için bir zorunluluktur.

Bir yabancınn Türkiye'de oturabilmesi ikamet izni alma zorunluluğuna tabi olmakla beraber ikamet izni yerine geçen bazı belgelerin, hamillerine ikamet izninden muafiyet sağladığı YUKK m. 20'de özel olarak belirtilmiştir. Buna göre, vatansızlara verilen²⁶ vatansız kişi kimlik belgesi (YUKK m. 20/1/b, m. 50/2), doğumla Türk vatandaşı olup da izin almak suretiyle Türk vatandaşlığından çıkan yabancılara²⁷ verilen mavi kart (YUKK m. 20/1-f), geçerli çalışma izni ya da çalışma izni muafiyet belgesi (YUKK m. 27/1), hamili yabancıların ikamet izninden muaf tutulmalarına dayanak teşkil etmektedir. Bunun yanında uluslararası koruma²⁸

²⁵ YUKKUY m. 19/2'de, vize veya vize muafiyetinin sağladığı süreden ya da doksan günden daha kısa süre kalacak yabancıların da isteğe bağlı olarak ikamet izni başvurusunda bulunabilecekleri hüküm altına alınmıştır.

²⁶ Hiçbir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan, herhangi bir devlet kanunlarına göre vatandaş sayılmayan kişi vatansız olarak tanımlanmaktadır: **Berki, O. F.:** "Vatansızlık", AÜHFD, C.5, S. 1-4, 1984, s. 170 vd. (Vatansızlık); **Ekşi, N.:** Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular, İstanbul 2011, s. 2 (Temel Konular); **Pazarci, H.:** Uluslararası Hukuk Dersleri, Ankara 2003, s. 216; **Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 18-19; Doğan, s. 4.** Türk hukukunda vatansızlarla ilgili düzenlemelere YUKK'ta yer verilmiş ve hiçbir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı bulunmayan ve yabancı sayılan kişi vatansız olarak tanımlanmıştır (m. 3/1-ş). Bu bakımdan Türkiye'de olup da hiçbir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan kişi vatansız sayılır.

²⁷ Doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve bunların üçüncü dereceye kadar alt soylarının seçme ve seçilme, muafiyet araç ve ev eşyası ithal etme, bir kadroya dayalı ve kamu hukuku rejimine tabi olarak asli ve sürekli kamu hizmeti görevinde bulunma hakları ile askerlik hizmeti yapma yükümlülüğü yoktur (TVK m.28). Bununla birlikte, bu yabancılar kanunda sayılan haklar dışındaki haklardan yararlanma konusunda millî güvenliğe ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak üzere Türk vatandaşı ile eşit muameleye tabi tutulurlar. Bu yabancılara talepleri halinde maddede belirtilen haklardan yararlanabileceklerini gösteren mavi kart verilmektedir. Neticede bu yabancılar istisnaî durumlar dışında Türk vatandaşı ile eşit muameleye tabi tutulacaklarından ikamet izni almaksızın Türkiye'de ikamet edebilirler. Konu hakkında bkz: **Aybay, s. 96 vd.;** **Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 30 vd.;** **Doğan, s. 12 vd.;** **Ekşi, Yabancılar, s. 60 vd.**

²⁸ Gerçek kişileri devlete bağlayan vatandaşlık bağı, devletlerin kişiler üzerinde sahip olduğu egemenliğin ve bireylere sağladığı korumanın hukukî dayanağını oluşturur. Bu hukukî ve siyasi bağdan dolayı, kişinin vatandaşı olduğu devletten koruma beklemesi bir hak olduğu gibi, devletin

statüsü elde etmiş ya da bu konuda başvuruda bulunmuş yabancılar bakımından da ikamet izninden muafiyet söz konusu olabilmektedir (YUKK m. 20/1-g). Buna göre, uluslararası koruma başvurusu kayıt belgesi (YUKK m. 69/7), uluslararası koruma başvuru sahibi kimlik belgesi (YUKK m. 76/1) ile mülteciler²⁹ için uluslararası koruma statüsü sahibi kimlik belgesi (YUKK m. 83/1), sahibi yabancıya Türkiye’de oturma bakımından ikamet izninden muafiyet sağlamaktadır. İlave olarak, YUKK m. 20’de ayrıca sayılmasa da, şartlı mülteci³⁰ ve ikincil koruma statüsü sahiplerine³¹

de kendi vatandaşına koruma sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır: **Çiçekli**, s. 221. Ulusal korumanın sağlanmadığı ya da reddedildiği durumlarda, bireyin yoksun kaldığı bu korumanın yabancı bir devlet tarafından ikame edilmesi gerekir ki, bu korumaya genel olarak uluslararası koruma adı verilmektedir: **McAdam, J.:** *Complementary Protection in International Refugee Law*, Oxford-New York 2007, s. 20; **Özkan, I.:** *Göç, İltica ve Sığınma Hukuku*, Ankara 2013, s. 275. Uluslararası koruma, niteliği gereği geçici olan ve vatandaşlık koruması yerine ikame edilen bir koruma biçimi olup, mülteci ve sığınmacıların güvenlik altına alınmalarını sağlayan faaliyetler toplamıdır. Temel amacı ulusal korumayı yeniden tesis etmek olan uluslararası koruma, birey açısından başka hiçbir koruma kalmadığında devreye girmektedir: **Çiçekli**, s. 221; **McAdam**, s. 20. Türk hukukunda YUKK m. 3/1- r uyarınca göre uluslararası koruma; mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsüne karşılık gelmektedir.

²⁹ Mülteci genel olarak, katlanılamaz olan koşullardan ya da kişisel durumlardan kaçıp kurtulmak isteyen kişi olarak tanımlanmaktadır: **Altuğ, Y.:** *Devletler Hukuku Bakımından Mülteciler*, İstanbul 1967, s. 4 (Mülteciler); **Goodwin-Gill, G., S.:** *The Refugee in International Law*, Oxford 1983, s. 4; **Aybay**, s. 26. Mültecinin uluslararası hukuktaki tanımı ise, bugün kabul edildiği şeklini 1951 tarihli Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair Sözleşme (RG. 05.10.1961-10898) (1951 Sözleşmesi) ve bu Sözleşmeye ek 1967 tarihli Protokol (RG. 05.08.1968-12968) ile almıştır. Mülteci hukuku alanında devletlere önemli yükümlülükler getiren ve Türkiye’nin de taraf olduğu 1951 Sözleşmesi ve 1967 tarihli Ek Protokol, mülteciyi, “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her kişi olarak tanımlamaktadır (1951 Sözleşmesi m. 1A(2)). Türk yabancılar hukukunda mülteci kavramı, Türkiye’nin 1951 Sözleşmesine koymuş olduğu coğrafi kısıtlama nedeniyle uluslararası literatürden farklı bir anlam kazanmıştır. Zira Türkiye, koyduğu kısıtlama ile sadece Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ülkemize sığınanlara mülteci statüsü tanımaktadır. Coğrafi kısıtlamanın sonucu olarak, Türkiye’nin, Avrupa dışında meydana gelen olaylar nedeniyle Türkiye’ye sığınanlar hakkında 1951 Sözleşmesi ve 1967 tarihli Ek Protokol hükümlerini uygulama zorunluluğu yoktur. Bu doğrultuda YUKK m. 61’de mülteci statüsünün kimlere verileceği hükme bağlanmıştır. Buna göre, “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir”. Konuyla ilgili olarak bkz. **Odman T.:** *Mülteci Hukuku*, Ankara 1995, s. 6 vd.; **Öztürk, N. Ö.:** *Mültecinin Hukukî Statüsünün Belirlenmesi* Ankara 2015, 84 vd.; **Aybay**, s. 28 vd.; **Çelikel/Öztekin Gelgel**, s. 20 vd.; **Doğan**, s. 88 vd.; **Ekşi**, *Yabancılar*, s. 40 vd.; **Özkan**, s. 74 vd.

³⁰ Şartlı mülteci, YUKK’un yürürlüğe girmesi ile birlikte hüküm ifade eden bir statüdür. Zira YUKK’un yürürlüğünden önce şartlı mülteci kavramı yerine, sığınmacı kavramı tercih edilmişti. Bu sebeple, Türk hukuku açısından şartlı mülteci ve sığınmacı kavramları eşdeğer bir anlama

verilen uluslararası koruma statüsü sahibi kimlik belgesi de, YUKK m. 83/3 uyarınca ikamet izni yerine geçtiğinden, söz konusu belgeler de ikamet izninden muafiyet sağlar. Nitekim YUKKUY m. 20/1-g’de uluslararası koruma statüsü elde etmiş ya da bu konuda kayıt ya da başvuru yapmış olan herkesin, kimlik belgesi ya da kayıt belgesi ile ikamet izninden muaf olduğu hükme bağlanmıştır.

YUKK’ta öngörülen ikamet izni muafiyet hallerine ilave olarak, YUKKUY m. 20/1-h’de İskân Kanunu kapsamında Türkiye’ye kabul edilen göçmen belgesi sahibi yabancıların da ikamet izninden muaf olacağı hükme bağlanmıştır³². YUKKUY’de

sahiptir: **Çelik, N. B.:** Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri, İnönü ÜHFD, C. 1, Özel Sayı, 2015, s. 76-77; **Ekşi,** Yabancılar, s. 47; **Özkan,** s. 448 vd; **Öztürk,** s. 399. YUKK m. 62’de hangi hallerde şartlı mülteci statüsünün verileceği hüküm altına alınmıştır. Buna göre, “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasî düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir”. Konu hakkında bkz. **Çelikel/Öztekin Gelgel,** s. 23 vd.; **Doğan,** s. 90 vd.; **Ekşi,** Yabancılar, s. 47 vd.; **Öztürk,** s. 399 vd.

³¹ 1951 Sözleşmesinde yer alan mülteci tanımı kapsamına girmemekle beraber, hayatı ve özgürlüğü tehdit altında olduğu için ya da başka nedenlerle kendilerine uluslararası koruma sağlanan kişiler bulunabilmektedir. İkincil koruma statüsü sahipleri olarak anılan bu kişiler, uluslararası hukukta gönderileceği ülkede işkence, insanlık dışı veya onur ve haysiyet kırıcı muameleyle maruz kalma riski olduğundan ülkeden çıkarılamayan yabancılarıdır: **Ekşi,** Yabancılar, s. 51. Türk hukukunda ikincil koruma statüsü, şartlı mülteci statüsü gibi YUKK’un yürürlüğe girmesiyle pozitif hukuktaki yerini almıştır. Buna göre, 1951 Sözleşmesine konulan coğrafi kısıtlama dolayısıyla, Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle iltica talep edenlere ‘mülteci statüsü’, Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle iltica talep edenlere ‘şartlı mülteci statüsü’ verildiğinden Türk hukukunda ikincil koruma, bu iki statü kapsamına girmeyen, ancak uluslararası korumadan yararlanması öngörülen yabancıları kapsamaktadır: **Çelik, N. B.,** s. 79; **Çelikel/Öztekin Gelgel,** s. 26; **Çiçekli,** s. 309; **Doğan,** s. 92 vd.; **Özkan,** s. 448; **Öztürk,** s. 402 vd. YUKK m. 63 gereğince, “mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde, ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleyle maruz kalacak, uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.

³² Genel olarak, ekonomik nedenlerle veya daha iyi koşullarda yaşamak üzere, vatandaşı olduğu ülkeden ayrılarak başka bir ülkeye göç eden kişiler göçmen olarak adlandırılmaktadır: **Aybay,** s. 26; **Çelikel/Öztekin Gelgel,** s. 28; **Doğan,** s. 7; **Özkan,** s. 125-126. Türk hukukunda ise, göçmen kavramı uluslararası literatürden farklı ve dar bir anlama sahiptir. İç hukukta göçmenlerle ilgili düzenlemeler İskân Kanunu’nda yer almaktadır. İskân Kanunu m. 3/1-d’de göçmen, “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelenler” şeklinde tanımlanmıştır. Aynı tanımlama, Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik’te de yer almıştır (m. 3/1/g). Buna göre, Türk hukukunda yalnızca Türk soyundan gelen ve Türk kültürüne bağlı olanlar Türkiye’ye yerleşmek maksadıyla geldiklerinde

ikamet izni bakımından öngörülen bir başka muafiyet hali geçici koruma kimlik belgesi sahiplerine yöneliktir. Kitlemel akınlı ölkemize gelen ve geçici koruma³³ altına alınan yabancılara verilen geçici koruma kimlik belgesinin ikamet izninden muafiyet sağlayacağı YUKKUY m. 20/1-ı'nda düzenlenmiş olsa da, geçici korumaya ilişkin özel düzenleme niteliği arz eden GKY m. 25/1 uyarınca geçici koruma kimlik belgesi, ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer sayılamayacaktır.

YUKK'ta yer almamakla birlikte, ikamet izninden muaf yabancılara Uluslararası İşgücü Kanunu'nda³⁴ da (UİK) bazı ilaveler getirilmiştir. Bu kapsamda, turkuaz kart sahipleri (UİK m. 11/4) ile süresiz çalışma izni sahipleri (UİK m. 10/4), statüleri gereğince ikamet izninden muaf tutulmaktadır³⁵.

göçmen olarak kabul edilebilirler. Bunun dışında kalan yabancılardan göçmen olarak kabul edilmesi ise mümkün değildir. Özel kanunlarla yurdumıza getirilen iskânlı göçmenler, sınırdan giriş yaptıktan sonra geçici veya kesin iskân için belirlenen yerlerin; serbest göçmenler ise, yerleştikleri yerlerin en büyük mülki amirine müracaatla kendileri ve aile fertleri için "Vatandaşlığa Girme Beyannamesi"ni imzalayarak "Göçmen Belgesi" almaya mecburdurlar. Alınan göçmen belgesi, iki yıl geçerli olup, geçici kimlik belgesi olarak kullanılır (İskân Kanunu m. 8/3).

³³ Kitlemel akın durumunda sağlanan âcil ve istisnâ bir koruma yöntemi olan geçici koruma ile devletler, sınırlarına toplu halde gelerek sığınan arayan kişilere koruma sağlamaktadır. Kitlemel akınlı veya kitlemel akın döneminde bireysel olarak gelenlere sağlanan geçici koruma ile yabancılardan âcilen güvenli bir ortama erişmeleri ve başta geri gönderilmeme ilkesi olmak üzere temel insan haklarının koruma altına alınması amaçlanmaktadır: **Çelik, N. B.**, s. 79; **Çiçekli**, s. 313; **Öztürk**, s. 423-424. YUKK'un 91. maddesinin 1. fıkrası uyarınca ölkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ölkeye geri dönemeyen, âcil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlemel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. Bununla birlikte, geçici koruma işlemlerinin usul ve esaslarını düzenleyen Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY) (RG. 22.10.2014- 29153), geçici korumanın kapsamına ölkemize kitlemel akınlı gelenler yanında kitlemel akına neden olan olaylar sonucunda bireysel olarak gelenleri de dâhil etmiştir (GKY m. 3/1-f ve geçici m. 1). GKY'de yapılan değişiklikle geçici korumanın kapsamı genişletilerek 28.04.2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle Türkiye'ye gelmiş ve 20.03.2016 tarihinden sonra ölkemiz üzerinden düzensiz yollarla Ege Adalarına geçmiş olan Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarından ölkemize geri kabul edilenlere de koruma talep etmeleri halinde geçici koruma sağlanabileceği hüküm altına alınmıştır: Geçici Koruma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (RG. 04.04.2016- 29677). Doktrinde bir görüş, geçici korumanın da uluslararası koruma türü olduğu yönündedir: **Ekşi**, Geçici Koruma, s. 70. Ancak geçici korumanın YUKK ve GKY'de uluslararası koruma statüsü olarak düzenlenmediği ve ayrı bir statü olarak getirildiği de ifade edilmiştir: **Çelikel/Öztekin Gelgel**, s. 27; **Doğan**, s. 88. Türk hukuku bakımından, kitlemel akın durumunda sağlanan âcil ve geçici korumayı ifade eden geçici koruma, uluslararası korumanın bir türü olarak kabul edilmekle birlikte, bu korumadan yararlananların YUKK uyarınca uluslararası koruma statüsü sahibi olmadığı da doktrinde ifade edilmiştir: **Çelik, N. B.**, s. 73.

³⁴ RG. 13.08.2016-29800.

³⁵ **Çelikel/Öztekin Gelgel**, s. 198; **Doğan**, s. 167-168.

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle bazı devlet vatandaşlarına ikamet izninden muafiyet sağlanması da imkân dâhilindedir. Böylece âkit taraf devlet vatandaşları, ikamete ilişkin diğer şartları yerine getirmek kaydıyla, ikamet izni almadan Türkiye'de oturma hakkına sahip olurlar. Kanun koyucu, Türkiye'de görevli diplomasi ve konsolosluk memurları ve bunların ailelerinden Dışişleri Bakanlığınca bildirilenler ile uluslararası kuruluşların Türkiye'deki temsilciliklerinde çalışan ve statüleri sözleşmelerle belirlenmiş olan yabancıların da uluslararası sözleşmeler veya uluslararası teamül kuralları gereğince ikamet izninden muaf tutulacaklarını öngörmektedir (YUKK m. 20/1-c, ç, d, e)³⁶. İlave olarak, YUKKUY m. 20/1-e uyarınca, Türkiye'de yerleşik yabancı misyonlarda geçici bir süreyle görevlendirilip pasaportuna, Dışişleri Bakanlığı tarafından en fazla altı ay süreli ikamet izninden muafiyet sağlayan geçici görev şerhi tatbik edilenlerin de ikamet izninden muaf olduğu hükme bağlanmıştır.

Son olarak vurgulanmalıdır ki, ikamet izni muafiyeti, belli bir statünün sağladığı bir imkân olup, yabancıya süresiz bir muafiyet sağlamaz. İlgili statü ya da muafiyeti sağlayan durumun sona ermesi halinde, ikamet izninden muaf olan yabancıların diğer yabancılar gibi ikamet izni alma yükümlülüğü doğar. Dolayısıyla, ikamet izninden muaf tutulmayı gerektirecek durumun ortadan kalkması halinde, yabancı, Türkiye'de kalmaya devam edecekse, ikamet izni başvurusunda bulunmakla mükelleftir (YUKK m. 20/2).

³⁶ Bu yabancılara, kural olarak görev süresiyle sınırlı ve ikamet izni yerine geçmek üzere şekil ve içeriği, İçişleri ve Dışişleri Bakanlığınca birlikte belirlenen belge tanzim edilir (YUKK m. 20/2). Bu çerçevede, Türkiye'de bulunan ve akredite edilmiş büyükelçilik, elçilik, muvazzaf başkonsolosluk, konsolosluk, muavin konsolosluk, konsolosluk ajanlıkları ve uluslararası kuruluş temsilciliklerinde görev yapan yabancı misyon personeli ve aile bireylerine Dışişleri Bakanlığı tarafından "Yabancı Misyon Kimlik Kartı" düzenlenir: http://www.goc.gov.tr/icerik6/yabanci-misyon-personeli-ve-aile-bireylerinin-ikamet-islemleri_409_414_4652_icerik (e. t. 23.02.2017).

2. Öğrenci İkamet İzni

a. Öğrenci İkamet İzni Alma Zorunluluğu

Vize yalnızca Türkiye'ye giriş imkânı sağladığından, Türkiye'de öğrenim görmek isteyen bir yabancının, kural olarak ikamet izni alması zorunludur. Nitekim YUKK m. 30'da sayılan ikamet izni türlerinden biri de öğrenci ikamet iznidir³⁷.

Öğrenci ikamet izninin kişi bakımından uygulama alanı, ekseriyetle yükseköğretim kurumlarında öğrenim görecektir yabancılardır. Bu doğrultuda, YUKK m. 38/1 uyarınca Türkiye'de bir yükseköğretim kurumunda ön lisans, lisans, yüksek lisans ya da doktora öğrenimi görecektir yabancılara öğrenci ikamet izni verilir. Bunun yanında, uygulamada Tıpta Uzmanlık Eğitimi ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi seviyelerinde öğrenim görecektir yabancılara da öğrenci ikamet izni alma zorunluluğu getirilmiştir³⁸.

YUKK m. 38/2'de ilk ve ortaöğretim kurumlarında öğrenim görecektir yabancılara da öğrenci ikamet izni verilebileceği hüküm altına alınmıştır. Buna göre, bakımı ve masrafları gerçek veya tüzel kişi tarafından üstlenilen ilk ve orta derecede öğrenim görecektir yabancılara, velilerinin veya yasal temsilcilerinin muvafakatiyle öğrenimleri süresince birer yıllık sürelerle öğrenci ikamet izni verilebilecektir. Bu doğrultuda, YUKKUY m.35/1'de de aile ikamet izni bulunmayan ilk ve orta derecede öğrenim görecektir yabancılarda öğrenci ikamet izni almakla yükümlü oldukları öngörülmüştür. Bununla birlikte, YUKK ve YUKKUY'nin ilk ve ortaöğretim kurumlarında öğrenim bakımından öğrenci ikamet izni alma zorunluluğuna ilişkin düzenlemelerinde bir farklılık ortaya çıkmaktadır. Zira YUKK m. 38/2 ilk ve orta derecede öğrenim görecektir yabancılarda bakımı ve masrafları gerçek veya tüzel kişi tarafından üstlenilen yabancılara özgülemekte iken, YUKKUY m. 35/1 bu yönde bir sınırlama yapmaksızın aile ikamet izni bulunmayan ilk ve orta derecede öğrenim görecektir bütün yabancılarda kapsamına almaktadır. Kanaatimizce, YUKK m. 38/2 ile kastedilen, Türkiye'deki ilk ve ortaöğretim kurumlarındaki

³⁷ Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığının verilerine göre 29.12.2016 tarihi itibarıyla, öğrenci ikamet izni ile ülkemizde bulunan yabancı sayısı 60 643'tür.

³⁸ http://www.goc.gov.tr/icerik6/ikamet-izni-cesitleri_409_414_4664_icerik (e. t. 23.02.2017).

öğrenimi gerek yasal temsilcisi dâhil bir gerçek kişi, gerek bir tüzel kişi tarafından maddî olarak teminat altına alınmış yabancıların öğrenci ikamet izni almasının veli ya da yasal temsilcilerinin muvafakatiyle mümkün olduğudur. Yoksa kanun koyucunun, ilk ve orta öğrenim derecelerinde öğrenim görme hakkını bazı yabancılar için öğrenci ikamet izninden muafiyet sağlama yönünde bir amacı yoktur. Nitekim YUKKUY m. 35/1 bu duruma uygun olarak, ilk ve ortaöğretim derecelerinde öğrenim görecektir yabancılar aile ikamet izni bulunması hali hariç, öğrenci ikamet izni alma zorunluluğu yüklemektedir.

Bu açıklamalardan hareketle, yabancılar bakımından, Türkiye'deki öğretim kurumlarında öğrenim görebilmek için öğrenci ikamet izni almak zorunludur. Ancak kanun koyucu ilk ve ortaöğretim derecelerinde öğrenim görecektir yabancılar için bir istisna öngörmektedir. YUKK m. 34/4 gereğince yabancılar, öğrenci ikamet izni almaksızın on sekiz yaşına kadar aile ikamet izni ile ilk ve ortaöğretim kurumlarında öğrenim görebilme hakkına sahiptir. Bu durumda, yabancıların ilk ve orta derecede öğretim kurumlarında öğrenim görebilmesi ya öğrenci ikamet izni ile ya da on sekiz yaşına kadar geçerli olmak üzere aile ikamet izni ile mümkündür³⁹. İlave olarak belirtmek gerekir ki, yasal temsilcisinin bakmakla yükümlü olduğu yabancıların aile ikamet izni on sekiz yaşını doldursalar bile devam eder ve bu kişiler öğrenci ikamet izninin sağladığı haklardan da aynen yararlanır (YUKKUY m. 30/5)⁴⁰. Benzer şekilde, uzun dönem ikamet izni sahipleri de öğrenci ikamet izni almak zorunda olmaksızın öğrencilik haklarından yararlanabilirler. Zira uzun dönem ikamet iznini haiz yabancılar, YUKK m. 44/1 uyarınca askerlik yapma yükümlülüğü, seçme ve seçilme, kamu görevlerine girme, muaf olarak araç ithal etme ve özel kanunlardaki düzenlemeler hariç sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili mevzuat hükümlerine tabi olmak şartıyla Türk vatandaşlarıyla eşit muameleye tabi tutulurlar. Ayrıca YUKKUY 41/1-ç gereğince, uzun dönem ikamet izni sahibi yabancıların Türkiye'deki ikamet, seyahat, çalışma, yatırım, ticari faaliyet, miras, taşınır ve taşınmaz iktisabı ile ferağı gibi konulara

³⁹ Tespit için bkz. **Güner, C.:** “Yetkili Makam Kararıyla Genel Yoldan Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında Öğrenci Olmanın Etkisi”, YBHD, 2016/2, s. 312.

⁴⁰ On sekiz yaşını doldurduğu halde destekleyicinin veya eşinin bakmakla yükümlü olduğu yabancıların belirlenmesinde, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (RG. 16.06.2006-26200) hükümleri uygulanır (YUKKUY m. 30/5).

yönelik işlemleri, ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından Türk vatandaşlarına uygulanmakta olan mevzuata göre yürütülür. Sağladığı haklar bakımından öğrenci ikamet iznine nazaran daha kapsamlı olan uzun dönem ikamet izni, sahibi yabancıya ayrıca öğrenci ikamet izni almasına gerek olmaksızın öğrencilik haklarından yararlanma imkânı vermektedir.

Türkiye'ye öğrenim görmek amacıyla kamu kurum ve kuruluşları aracılığıyla gelecek yabancıların durumu YUKK m. 38/5'de özel olarak düzenlenmiştir. Bu çerçevede Türkiye'ye gelecek olan yabancı öğrencilere de, öğrenimleri süresince öğrenci ikamet izni verilebileceği hükme bağlanmıştır⁴¹.

Uygulamada öğrenci ikamet iznine ilişkin düzenlemelerden bazıları farklı değerlendirilmektedir. Buna göre Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından çıkarılan 23.09.2014 tarih ve 2014/21 sayılı Yabancılar Yönelik Eğitim ve Öğretim Hizmetleri konulu Genelge⁴² uyarınca, MEB'e bağlı özel veya devlete ait her tür ve derecedeki öğretim kurumuna kayıt yaptırılabilmesi için yabancıların, YUKK m. 30'da düzenlenen ikamet izinlerinden herhangi birini haiz olmaları ya da m. 20'nin öngördüğü ikamet izni muafiyeti kapsamına girmeleri veya m. 91 gereğince geçici koruma altına alınmış yabancılardan olmaları şart koşulmuştur. Bu nedenle, söz konusu yabancılar, Türkiye'de öğrenim görmek istedikleri takdirde, öğrenci ikamet izni ile sınırlı olmaksızın herhangi bir ikamet izni türü ile öğretim kurumlarına kayıt yaptırabilecektir. Bunun yanında, ikamet izni muafiyeti kapsamında ya da geçici koruma altında olan yabancılar da, öğrenci ikamet izni almak zorunda olmaksızın diğer şartları yerine getirmek koşuluyla öğrencilik haklarından yararlanabilecektir.

Üzerinde durulması gereken hususlardan bir diğeri de, bazı eğitim faaliyetlerinin öğrenci ikamet izni alınmasını zorunlu kılan öğrenim kapsamında görülmeyip, kısa dönem ikamet izni verilebilecek sebepler arasında sayılmasıdır⁴³. Genel anlamda öğrenci olarak kabul edilebilecek olmakla beraber, ilk, orta ve yükseköğretim kurumlarında olduğu gibi kural olarak düzenli ve periyodik bir

⁴¹ Söz konusu düzenleme, UİK'in 27. maddesi ile ek fıkra olarak YUKK m. 38'e eklenmiştir.

⁴² Genelge için bkz. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html (e. t. 01.03.2017).

⁴³ Kısa dönem ikamet izni ile ilgili olarak bkz. **Çelikel/Öztekin Gelgel**, s. 105 vd.; **Doğan**, s. 72; **Ekşi**, Yabancılar, s. 89 vd.

zamana bağlanmamış bazı eğitim faaliyetlerine katılmak üzere Türkiye'ye gelecek yabancılara öğrenci ikamet izni alma zorunluluğu yüklenmemiştir. Bu doğrultuda Türkiye'ye gelecek yabancıların şartlarını yerine getirmek kaydıyla kısa dönem ikamet izni alması yeterlidir.

Kısa dönem ikamet izni verilebilecek yabancıları sayan YUKK m. 31, genel olarak bir amacın gerçekleşmesiyle sınırlı olmak üzere, belli bir süre Türkiye'de kalacak olan yabancıları kapsamına almaktadır⁴⁴. Bu bağlamda, kendisine kısa dönem ikamet izni verilebilecek yabancılar arasında eğitim, kurs, staj ve benzeri amaçlarla Türkiye'de kalacak olanlar da yer almaktadır. İlk olarak, Türkiye'nin taraf olduğu sözleşmeler ya da öğrenci değişim programları çerçevesinde eğitim veya benzeri amaçlarla gelecekler, kısa dönem ikamet izni alarak Türkiye'de kalabilirler (YUKK m. 31/1-d, YUKKUY m. 28/6)⁴⁵. YUKK ve YUKKUY değişim programları kapsamında gelen yabancılar bakımından kısa dönem ikamet iznini yeterli görmüşken; GİGM, uygulamalarında Erasmus+ veya diğer değişim programlarıyla gelecek olan yabancılara, öğrenim görecekları öğretim kurumundan aldıkları öğrenim amaçlı değişim programı kapsamında olduklarını gösterir belge karşılığında, bir yıl süreli öğrenci ikamet izni öngörmektedir⁴⁶.

Kanun koyucu, kamu kurumları aracılığıyla Türkiye'de eğitim, araştırma, staj veya kurslara katılacakların da kısa dönem ikamet izni almalarını yeterli görmüştür (YUKK m. 31/1-ı, YUKKUY m. 28/14)⁴⁷. Bunlar yanında, herhangi bir

⁴⁴ YUKK m. 31 uyarınca kendilerine kısa dönem ikamet izni verilebilecek olan yabancılar şunlardır: Bilimsel araştırma amacıyla gelecekler, -Türkiye'de taşınmaz malı bulunanlar, -Ticari bağlantı veya iş kuracaklar, -Hizmet içi eğitim programlarına katılacaklar, -Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu anlaşmalar ya da öğrenci değişim programları çerçevesinde eğitim veya benzeri amaçlarla gelecekler, -Turizm amaçlı kalacaklar, -Kamu sağlığına tehdit olarak nitelendirilen hastalıklardan birini taşımamak kaydıyla tedavi görecekları, -Adli veya idarî makamların talep veya kararına bağlı olarak Türkiye'de kalması gerekenler, -Aile ikamet izninden kısa dönem ikamet iznine geçenler, -Türkçe öğrenme kurslarına katılacaklar, -Kamu kurumları aracılığıyla Türkiye'de eğitim, araştırma, staj ve kurslara katılacaklar, -Türkiye'de yükseköğrenimini tamamlayanlardan mezuniyet tarihinden itibaren altı ay içinde müracaat edenler.

⁴⁵ Kısa dönem ikamet izni, istisnalar hariç olmak üzere her defasında en fazla ikişer yıllık sürelerle verilir (YUKK m. 31/2). Ancak öğrenci değişim programları kapsamında gelen öğrencilerin ikamet izni süresi, eğitim veya benzeri amacın süresini geçemeyeceğinden, bu kişilere en fazla eğitim süresiyle sınırlı olarak ikamet izni verilir (YUKKUY m. 28/6).

⁴⁶ <https://e-ikamet.goc.gov.tr/Ikamet/IsteneBelgeler/IlkBasvuruIsteneBelgeDownload> (e. t. 15.06.2017).

⁴⁷ Kamu kurumları aracılığıyla Türkiye'de eğitim, araştırma, staj veya kurslara katılacaklara düzenlenecek ikamet izninin süresi bir yılı geçemez (YUKKUY m. 28/14).

yükseköğretim kurumunda ön lisans, lisans ya da lisansüstü programlara kayıtlı olmayıp sadece Türkçe öğrenme kurslarına⁴⁸ katılacak olan yabancıların da, kısa dönem ikamet izni almaları yeterlidir (YUKK md. 31/1-h)⁴⁹.

Görüldüğü gibi, kısa dönem ikamet izni alarak kurs, staj, eğitim ve araştırma benzeri amaçlarla Türkiye’de kalmasına izin verilen yabancıların amacı bir tür eğitim de olsa kısa sürelidir. Bu durum, söz konusu yabancıların, Türk yabancılar hukuku sistematğinde öğrenci olarak nitelendirilmediklerini göstermektedir⁵⁰. Her ne kadar uygulamada, eğitim vizesi verilirken esas alınan eğitim kavramı geniş tutulmuş; staj amacıyla ülkemize gelecek yabancılar bakımından dahi eğitim vizesi şart koşulmuşsa da, eğitimin öznesi konumunda olan öğrenci kavramı, öğrenci ikamet izni açısından sınırlı bir biçimde ele alınmıştır. Bu doğrultuda, özel öğrencilik, açık öğretim veya uzaktan eğitim kapsamında Türkiye’de bulunan yabancılarla öğrenci ikamet izni verilmeyeceği açıkça hükme bağlanmıştır (YUKKUY m. 35/14). Ancak Türkiye’ye yükseköğretim kurumlarına kayıt yaptırmak amacıyla geldiği halde, bu kurumların isteğiyle Türkçe hazırlık sınıfına ya da kurslarına yönlendirilen öğrencilerin durumu farklı bir şekilde düzenlenmiştir. Bu durumda olan yabancı öğrenciler için, Türkçe hazırlık sınıfına ya da kurslarına gitmek zorunda olduklarını belgeledikleri takdirde, kısa dönem ikamet izni almak zorunda kalmaksızın, bir sonraki öğrenim döneminin başlangıcına kadar öğrenci ikamet izni düzenleneceği hükme bağlanmıştır (YUKKUY m. 35/10).

⁴⁸ YUKKUY’de Türkçe kursu verecek olan kurumun MEB’den izinli olması şartı aranmıştır. Söz konusu Yönetmelik, Türkçe öğrenme kursuna kayıt yaptırarak kısa dönem ikamet izni alan yabancıların fiili olarak kurslara devam edip etmediğinin takibini de kursu veren kuruma bırakmıştır. Bu amaçla, kurs veren kurum, Türkçe öğrenim amacıyla kayıt yaptıran yabancıların kursa başlama ve devam durumunu İl Göç İdaresi Müdürlüğüne bildirmekle yükümlüdür (m. YUKKUY m. 28/13).

⁴⁹ Türkiye’ye Türkçe öğrenme kurslarına katılmak için gelecek olan yabancılar en fazla ikişer yıllık sürelerle öğrenci ikamet izni alabilecek olmakla birlikte, bu kapsamda verilecek olan ikamet izinlerinin en fazla iki defa verilebileceği hükme bağlanmıştır (YUKK m. 31/3). Ancak bu ikamet izninin verilebilmesi için yabancıların Türkçe kurs veren yetkili bir kuruma kayıt yaptırması şarttır. Bu durumda verilecek olan ikamet izninin süresi iki yılı aşmamak kaydıyla kurs süresiyle sınırlanmıştır (YUKKUY m. 28/13).

⁵⁰ Güner, s. 314.

b. Öğrenci İkamet İzni Yerine Geçen Belgeler

Yabancı öğrencilerin Türkiye’de her derecede öğrenim görebilmesinin temel şartı, yukarıda da ifade edildiği üzere geçerli bir öğrenci ikamet iznine sahip olmaktır. YUKK’taki konuya ilişkin diğer şartların da mevcudiyeti halinde, öğrenci ikamet izni ile öğrenim hakkını kullanabilen yabancı öğrenciler, istisnaen mevzuatta öngörülen diğer belgelerle de bunu sağlayabilmektedir. Buna göre, öğrenci ikamet izni yanında yabancı öğrencilere Türkiye’de öğrenim hakkı sağlayan belgeler, aile ikamet izni belgesi, çalışma izni belgesi, çalışma izni muafiyet belgesi, uluslararası koruma statüsü başvuru sahibi kimlik belgesi, uluslararası koruma statüsü sahibi kimlik belgesi ve insan ticareti mağduru ikamet izni belgesidir.

aa. Aile İkamet İzni

Bir yabancıya öğrenci ikamet izni almaksızın Türkiye’de öğrenim hakkı sağlayan belgelerden ilki, aile ikamet iznidir⁵¹. Buna göre, aile ikamet iznine sahip olan bir yabancının öğrenci ikamet izni alma koşullarının ortaya çıkması halinde, öğrenci ikamet izni almasına gerek kalmaksızın mevcut aile ikamet izni ile öğrenci ikamet izninin sağladığı haklardan aynen yararlandırılması, YUKKUY m. 26/5 gereğince mümkündür. Ancak bu istisnaî durum, YUKK m. 34/4 uyarınca yalnız ilk ve ortaöğretim kurumlarındaki eğitim için geçerlidir. Zira aile ikamet izni on sekiz yaşına kadar ilk ve orta öğretim kurumlarında öğrenim hakkı sağlamaktadır (YUKK m. 34/4).

On sekiz yaşını doldurmuş aile ikamet iznine sahip bir yabancının öğrenci ikamet izni almaksızın mevcut aile ikamet izni ile öğrenim hakkını kullanıp kullanamayacağına ilişkin bir düzenleme YUKK’ta yer almamaktadır. Buna karşın, YUKKUY m. 26/5 gereğince bunun mümkün olduğu söylenebilir. Zira YUKKUY m. 26/5’te, aile ikamet iznine sahip olan bir yabancının öğrenci ikamet izni alma koşullarının ortaya çıkması halinde, aile ikamet izninin devam ettirileceği ve

⁵¹ Aile ikamet izninin kimlere verilebileceği YUKK m. 34’te düzenlenmiştir. Buna göre, Türk vatandaşlarının, TVK’nın 28. maddesi kapsamında olanların veya ikamet izinlerinden birine sahip olan yabancılar ile mültecilerin ve ikincil koruma statüsü sahiplerinin yabancı eşine, kendisinin veya eşinin ergin olmayan yabancı çocuğuna, kendisinin veya eşinin bağımlı yabancı çocuğuna, her defasında üç yılı aşmayacak şekilde aile ikamet izni verilebilir.

yabancının öğrenci ikamet izninin sağladığı haklardan da aynen yararlanacağı hükme bağlanmıştır. YUKK ve YUKKUY’de bu durum her ne kadar ikamet izinleri arasında geçiş olarak değerlendirilse de, bu durumda ikamet izinleri arası bir geçişten ziyade, yabancının ülkede kalış amacına uygun olarak sahip olduğu ikamet izninin kapsamının genişlemesi ve aynı zamanda öğrenci ikamet izni işlevi görmesi hali söz konusudur.

Yabancıların, ikamet izninin verilmesine esas olan gerekçenin sona ermesi veya farklı bir gerekçenin ortaya çıkması hâlinde, YUKK m. 29/1 gereğince, yeni kalış amacına uygun ikamet izni talebinde bulunabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu çerçevede, öğrenci ikamet iznine sahip olan bir yabancının aile ikamet izni alma koşullarının ortaya çıkması halinde, bu kişi adına aile ikamet izni düzenlenir. Aile ikamet izni alan bir yabancı öğrenci, ikamet izni koşullarını taşımaya devam ettiği sürece, öğrenci ikamet izninin sağladığı haklardan da aynen yararlanmaya devam edecektir (YUKKUY m. 26/4).

bb. Çalışma İzni veya Çalışma İzni Muafiyet Teyit Belgesi

YUKK m. 27/1 uyarınca, geçerli bir çalışma izni veya çalışma izni muafiyet teyit belgesi, ikamet izni sayılır. Buna göre, bir yabancının Türkiye’de çalışabilmesi için almak zorunda olduğu çalışma izni, ikamet izninden muafiyet sağlamaktadır (UİK m. 3/1-c). Aynı şekilde çalışma izninden muafiyet sağlayan çalışma izni muafiyet teyit belgesi de, ikamet izninden muafiyet getirecektir (UİK m. 12/1)⁵².

Görüldüğü üzere, çalışma iznine veya çalışma izni muafiyet teyit belgesine sahip olarak Türkiye’de çalışma hakkını kullanan bir yabancı, Türkiye’de öğrenim görmek isteyebilir. Böyle bir ihtimalde, bu yabancının öğrenci ikamet izni almasına gerek yoktur. Zira geçerli bir çalışma iznine veya çalışma izni muafiyet belgesine sahip olmak ikamet izninden muafiyet sağladığından, yabancının ayrıca öğrenci ikamet izni almasına gerek kalmaksızın, mevcut çalışma izni veya çalışma izni muafiyet teyit belgesiyle öğrenci ikamet izninin sağladığı haklardan aynen yararlanması mümkündür (YUKKUY m. 26/6).

⁵² Konuyla ilgili olarak bkz. Çelikel/Öztekin Gelgel, 2017, s. 200 vd; Doğan, s. 168.

cc. Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi ve Uluslararası Koruma Statüsü Kimlik Belgesi

Uluslararası koruma başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ikamet izninden muaf oldukları YUKK m. 20/g ve buna bağlı olarak da YUKKUY m. 20/1-g ile hüküm altına alınmıştır. Bu muafiyet hali, YUKKUY m. 35/1'de öğrenci ikamet izni bakımından özel olarak tekrarlanmış; uluslararası koruma başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahipleriyle ilgili ikamet iznine ilişkin hükümlerin saklı tutulduğu ifade edilmiştir.

YUKKUY'nin "uluslararası koruma" başlıklı Üçüncü Kısımında, başvuru hak ve yükümlülükleri kapsamında ikamet izninden muafiyete ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Buna göre, uluslararası koruma başvuru sahibi kişiler ile uluslararası koruma statüsü sahiplerinin Türkiye'de öğrenim görmek için öğrenci ikamet izni almak zorunda olmadıkları, bu kişilerin ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarındaki eğitim hizmetlerinden statülerini gösteren belgelerini ibraz etmek suretiyle yararlanabilecekleri düzenleme altına alınmıştır (YUKKUY m. 105/1).

Benzer bir düzenlemeye yükseköğretim derecesinde öğrenim bakımından da rastlamak mümkündür. Uluslararası koruma başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahiplerinden yabancı öğrencilerle ilgili genel hükümler çerçevesinde Türkiye'de ön lisans, lisans, yüksek lisans ya da doktora öğrenimi hakkı elde edenler, ayrıca öğrenci ikamet iznine gerek olmaksızın, statülerini gösteren belgeleriyle öğrenim görebilirler (YUKKUY m. 105/3).

dd. İnsanî İkamet İzni

YUKK m. 46 uyarınca, diğer ikamet izni türlerinin verilmesindeki şartlar aranmaksızın, yabancıya, içinde bulunduğu bazı zor koşullar nedeniyle Türkiye'de kanuna uygun bir şekilde belli bir süre kalabilmesi için insanî ikamet izni

verilebilmektedir⁵³. Bu anlamda insanî ikamet izni, aynı zamanda hamiline öğrenim hakkı veren belgeler arasında kabul edilmektedir.

İnsanî ikamet izninin, hamili yabancıya öğrenim hakkını kullanabilmesi imkânı verdiğine ilişkin YUKK'ta açık bir hüküm olmamakla birlikte, YUKKUY m. 26/7'nin ikamet izinleri arası geçişe ilişkin düzenlemesinden bu sonuca varılabilmektedir. Söz konusu düzenlemeye göre, insanî ikamet izni sahibi yabancılar, öğrenci ikamet izni alabilme koşullarının ortaya çıkması halinde, mevcut insanî ikamet izinleriyle öğrenci ikamet izninin sağladığı haklardan aynen yararlanabilir. Bu nedenle, insanî ikamet izni sahibi bir yabancının öğrenim hakkından yararlanabilmesi için öğrenci ikamet iznine geçmesi zorunlu değildir.

ee. İnsan Ticareti Mağduru İkamet İzni

İnsanî ikamet izninde olduğu gibi, insan ticareti mağduru ikamet izni⁵⁴ sahibi bir yabancı da, öğrenci ikamet izni alabilme koşullarının ortaya çıkması halinde, öğrenci ikamet izni almadan bu iznin sağladığı haklardan aynen yararlanabilme imkânına sahiptir (YUKKUY m. 26/7). Dolayısıyla, YUKKUY'da ikamet izinleri arası geçiş olarak adlandırılan bu durum çerçevesinde, insan ticareti mağduru ikamet iznine sahip bir yabancı öğrenci ikamet iznine geçişine gerek kalmaksızın öğrenim hakkını kullanabilecektir.

İnsan ticareti mağduru ikamet izni ile öğrencilik haklarından yararlanan yabancılar, ikamet izni süresinin sona ermesi, ikamet süresinin uzatılmaması veya

⁵³ İnsanî ikamet izninin verilebileceği haller, YUKK m. 46/1'de sayılmıştır. Buna göre, Çocuğun yüksek yararı söz konusu olduğunda, -Haklarında sınır dışı etme veya Türkiye'ye giriş yasağı kararı alındığı halde, yabancıların Türkiye'den çıkışları yaptırılamadığında ya da Türkiye'den ayrılmaları makul veya mümkün görünmediğinde, -YUKK m. 55 gereği, yabancı hakkında sınır dışı kararı alınmadığında, -YUKK m. 53 uyarınca verilen sınır dışı kararına, m. 72 gereğince verilen kabul edilemez başvuru kararına ve m. 77 gereğince başvurunun geri çekilmiş sayılması kararına karşı yargı yoluna başvurulduğunda, -Başvuru sahibinin ilk iltica ülkesi veya güvenli üçüncü ülkeye geri gönderilmesi işlemlerinin devam ediyor olması durumunda, -Âcil nedenlerden dolayı veya ülke menfaatlerinin korunması ile kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından Türkiye'ye girişine ve Türkiye'de kalmasına izin verilmesi gereken yabancıların, ikamet izni verilmesine engel teşkil eden durumları sebebiyle diğer ikamet izinlerinden birini alma imkânı bulunmadığında, -Olağanüstü durumlarda insanî ikamet izni verilebilir.

⁵⁴ İnsan ticareti mağduru ikamet izni, insan ticareti mağduru olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe duyulan yabancılar, yaşadıklarının etkisinden kurtulabilmeleri ve yetkililerle iş birliği yapıp yapmayacaklarına karar verebilmeleri amacıyla diğer ikamet izinlerinin verilmesindeki şartlar aranmadan valiliklerce otuz gün süreli olarak verilir (YUKK m. 48/1).

ikamet izninin iptali hallerinde, öğrenciliği devam ediyorsa, öğrenci ikamet izni başvurusunda bulunarak bu izni almak suretiyle öğrenimini sürdürebilecektir (YUKK m. 29/1).

c. Öğrenci İkamet İzninin Şartları

YUKK m. 39'da öğrenci ikamet izninin şartları sayılmıştır⁵⁵. Buna göre, Türkiye'de öğrenim görececek bir yabancıнын öğrenci ikamet izni alabilmesi için YUKK m. 38 kapsamında öğrenci ikamet izni için gerekli bilgi ve belgeleri ibraz etmesi, YUKK m. 7 uyarınca Türkiye'ye girişine izin verilmeyecek yabancılardan olmaması ve Türkiye'de kalacağı adres bilgilerini vermesi zorunludur. İlave olarak, YUKKUY'un da konuya ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verildiği görülmektedir.

YUKK m. 39'da sayılan öğrenci ikamet izni için gerekli şartlara yabancıнын başvuru esnasında sahip olması şarttır. Aksi halde, öğrenci ikamet izni başvurusu YUKK m. 40 gereğince reddedilir.

aa. Öğrenci İkamet İzni Kapsamındaki Bilgi ve Belgeleri İbraz Etmek

YUKK m. 39/1-a uyarınca, Türkiye'de öğrenim görececek yabancıların, öğrenci ikamet izni alma zorunluluğuna bağlı olarak yapacağı başvuruda, YUKK m. 38'in öngördüğü bilgi ve belgeleri ibraz etmesi şarttır. YUKK m. 38'de öğrenci ikamet izni alabilmek için gerekli bilgi ve belgeler sayılmamış olmakla beraber, başvuruda bulunacak yabancıнын öğrenim göreceği öğrenim derecesi dikkate alınarak söz konusu bilgi ve belgeler tespit edilebilecektir. Bunun yanında, YUKKUY m. 35 vd. maddeleri bağlamında da gerekli bilgi ve belgelerin kapsamının ortaya konması mümkündür.

aaa. Ön Kayıt Yaptırmak

YUKK m. 39/1'de aranan şartlar arasında düzenlenmemiş olmakla beraber YUKKUY m. 36/1 uyarınca, yabancıнын, öğrenci ikamet izni başvurusunu ön kayıt işlemi tamamlandıktan sonra yapabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu bakımdan, gerek bizzat öğrencinin kendisi, gerekse öğrenim göreceği öğretim kurumu

⁵⁵ Konu hakkında bkz. Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 110-111; Doğan, s. 78-80; Ekşi, Yabancılar, s. 92.

aracılığıyla GİGM tarafından belirlenecek usul ve esaslara göre öğrenci ikamet izni başvurusunda bulunabilmesi için ön kayıt yaptırması zorunludur. Bununla birlikte, Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Kurulu⁵⁶ kararı ile Türkiye’deki öğrenim kurumlarına yerleştirilen yabancı öğrenciler için ön kayıt şartı aranmaz (YUKKUY m. 36/1)⁵⁷.

YUKKUY m. 36/1 çerçevesinde öğrenim göreceği öğretim kurumuna ön kayıt yaptıran bir yabancı öğrencinin, ön kayıt işlemini gerçekleştirdiğine dair öğretim kurumundan alacağı belgeyi, öğrenci ikamet izni başvurusunda bulunurken yetkili makama ibraz etmesi gerekir. Aynı şekilde, ön kayıt işleminden muaf tutulan Uluslararası Öğrenciler Değerlendirme Kurulu kararı ile Türkiye’deki öğrenim kurumlarına yerleştirilen yabancı öğrencilerin de bu niteliği haiz olduklarını gösteren belgeyi, YUKK m. 39/1-a gereğince yetkili makama ibrazı zorunludur.

bbb. Yeterli Maddî İmkâna Sahip Olmak

Türkiye’de öğrenim görecek yabancıların ülkede kalacakları süre içerisinde yeterli ve düzenli maddî imkâna sahip olması şarttır (YUKKUY m. 22/6). Buna göre, yabancı öğrencinin yeterli ve düzenli maddî imkâna sahip olup olmadığının takdiri idareye aittir. Zira bu konuda yabancıların beyanı esas alınmaktadır. Bu beyanın inandırıcı bulunmaması durumunda, idarece yabancından maddî imkânının somut tespitini sağlayacak bilgi ve belge talep edilebilecektir⁵⁸.

⁵⁶ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (RG. 06.04.2010-27544) m. 16 gereği Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Kurulu, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Daire Başkanlığına bağlı sürekli kurullardan biridir. Kurul, Avrupa Birliği çerçevesinde yürütülen projeler ile Yükseköğretim Kurulu ve üniversiteler hariç olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarınca ülkemizde eğitim görmesi uygun görülenlerle, uluslararası anlaşmalar çerçevesinde ülkemize gelen öğrencilerin, ülkemizdeki eğitim süreçlerinin başarılı bir şekilde sonuçlandırılması için gerekli esasları belirler ve ilgili kurumlar arasında koordinasyonu sağlar (m. 19/b).

⁵⁷ Uluslararası Öğrenciler Değerlendirme Kurulu kararı ile yerleştirilenlerden ön kayıt aranmayacağına ilişkin uygulamaya yönelik usul ve esaslar GİGM ile Uluslararası Öğrenciler Değerlendirme Kurulu Sekreteryasınca birlikte belirlenir (YUKKUY m. 36/1).

⁵⁸ Yabancı öğrencinin Türkiye’de kalacağı süre içinde yeterli ve düzenli maddî imkâna sahip olup olmadığının tespitinde YUKKUY bazı kriterler belirlemiştir. Buna göre, yabancıların başvuru yaptığı yıl itibarıyla geçerli net asgari ücret kadar aylık gideri karşılayabilecek maddî güce sahip olması, toplam geliri asgarî ücretten az olmamak kaydıyla kendisi dâhil her bir aile üyesi için asgarî ücretin üçte biri kadar maddî güce sahip olması ve maddî imkânını sadece üçüncü kişilerin taahhütlerine dayandırmaması gerekir (YUKKUY m. 22/6-a ,b, c).

Yeterli ve düzenli maddî imkâna sahip olma konusunda getirilen bu şart, yükseköğretim kurumlarında öğrenim görecekt yabancılar için geçerlidir. İlk ve orta derecede öğrenim görecekt yabancılarının bakım ve masraflarının üstlenilmesine ilişkin ölçütler ise, ilgili kurumların görüşleri alınarak GİGM tarafından belirlenir (YUKKUY m. 35/5). Bu doğrultuda, bakımı ve masrafları gerçek ve tüzel kişi tarafından üstlenilen ilk ve orta derecede öğrenim görecekt yabancılarının YUKK m. 38/2’de öngörülen yeterli ve düzenli bir maddî imkâna sahip olmak şartı çerçevesinde kendilerinin bakım ve masraflarının karşılandığını gösterir bir belgeyi öğrenci ikamet izni başvurusu sırasında sunması gerektiği kanısındayız.

Kamu kurum ve kuruluşları aracılığıyla ülkemize getirilen yabancı öğrencilerden, ülkemizde bulundukları sürece iâşe, sağlık ve barınma giderlerinin ilgili kurumca karşılanacağını belirtir belge ile müracaatları durumunda, gelir beyanı istenmeyeceği YUKKUY m. 35/9 düzenleme altına alınmıştır. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’da yer alan düzenlemeye göre, Uluslararası Öğrenciler Daire Başkanlığının görevlerinden biri, yurtdışından öğrenim görmek amacıyla ülkemize gelen öğrencilere burs, barınma, iâşe, sigorta, tedavi ve diğer giderlere ilişkin destek sağlamaktır (m. 11/1-ğ). Bu durumda, yabancı öğrencilerin ülkemizde bulunduğu sürece iâşe, sağlık ve barınma giderlerinin ilgili kurumca karşılanacağına dair belge, gelir beyanı veya bu beyana ilişkin bilgi ve belgelere ikame bir belge olarak kabul görmektedir.

ccc. Geçerli Sağlık Sigortası Yaptırmak

YUKKUY m. 35/8 uyarınca, geçerli sağlık sigortasına sahip olmak, öğrenci ikamet izni alabilmek bakımından zorunludur. Genel olarak ikamet izni alabilme bakımından yerine getirilmesi gereken bu şart (YUKKUY m. 22/13), öğrenci ikamet izni bakımından özel olarak düzenlenmiş olup, öğrenci ikamet izni talebinde bulunacak olan yabancıların talep ettiği ikamet izni süresini kapsayacak şekilde, geçerli bir sağlık sigortasına sahip olması gerektiği hükme bağlanmıştır.

Buna karşın yabancı öğrenci, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerine göre, kayıt tarihinden itibaren üç ay içinde genel sağlık sigortalısı olmak için başvurduğu takdirde, kendisinden ayrıca sağlık sigortası

istenmez (YUKKUY m. 35/8). Böylece genel sağlık sigortası kapsamına alınan yabancıların geçerli bir sağlık sigortasına sahip olduğu kabul edilir (YUKKUY m. 22/13).

Kayıt tarihinden itibaren üç ay içinde başvuruda bulunmayarak genel sağlık sigortalısı olma hakkının kaybı, yabancıların özel sağlık sigortası yaptırmalarını zorunlu kılar (YUKKUY m. 35/8)⁵⁹. Bu anlamda, sağlık sigortasının yaptırılacağı şirketler bakımından bir sınırlama getirilmiş; yurt içinden yapılacak ikamet izni başvurularında, yabancı şirketler tarafından yapılan özel sağlık sigortalarının kabulünün ancak bunların Türkiye’de akdedilmeleri halinde mümkün olacağı hükme bağlanmıştır (YUKKUY m. 22/13). Böylece genel sağlık sigortası kapsamında olmayan veya Sosyal Güvenlik Kurumuna başvurmayan bir yabancıların bir yıl ve üzeri ikamet izni taleplerinde yıl sonunda yenilenmek şartıyla bir yıl süreli özel sağlık sigortası yaptırmaları şarttır (YUKKUY m. 22/14).

İki taraflı sosyal güvenlik sözleşmeleri kapsamında Türkiye’de sağlık hizmetlerinden yararlanan yabancılar, bu durumu belgelendirmeleri kaydıyla özel ya da kamu sağlık sigortası yaptırmak zorunda değildirler (YUKKUY m. 22/13). Ancak bu durum, sağlık sigortası yaptırmama bakımından bir muafiyet yaratmamakta, aksine yabancılar ikili taraflı sözleşmeler çerçevesinde sağlık hizmetlerinden yararlandıklarından Türkiye’de geçerli bir sağlık sigortasına sahip oldukları varsayılmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’de öğrenim görecekt yabancıların da, sosyal güvenlik sözleşmeleri çerçevesinde Türkiye’de sağlık hizmetlerinden yararlandıklarını belgelendirmeleri yeterli olacaktır.

İkamet izni başvurularında geçerli bir sağlık sigortasına sahip olma, kural olarak zorunlu olsa da, istisnâ bazı durumlarda sağlık sigortası şartı

⁵⁹ Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu m. 60 (Ek fıkra: 13/2/2011-6111/34 m.; Değişik: 21/5/2013-6486/1 m.) da benzer bir düzenlemeye yer vermiştir. Buna göre, (Ek fıkra: 13/2/2011-6111/34 md.; Değişik: 21/5/2013-6486/1 m.) ülkemizde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler, birinci fıkranın (d) bendindeki karşılıklılık şartı ve 52. maddenin ikinci fıkrasının ikinci cümlesindeki Türkiye’de bir yıldan beri yerleşik olma şartları aranmaksızın ilk kayıt tarihinden itibaren üç ay içinde talepte bulunmaları hâlinde genel sağlık sigortalısı olurlar. Bu sürede talepte bulunmayanlar hakkında öğrenimleri süresince genel sağlık sigortası hükümleri uygulanmaz. Kendilerince 82. maddeye göre belirlenen prime esas günlük kazanç alt sınırının üçte birinin 30 günlük tutarı üzerinden genel sağlık sigortası primi ödenir.

aranmamaktadır⁶⁰. Bu durumlardan ilki, Hazine Müsteşarlığınca, özel sağlık sigortasının yapılmasının mümkün olmadığı bildirilmesidir. Bu ihtimalde, geçerli sağlık sigortası şartı aranmadan ikamet izni başvurusu kabul edilecektir (YUKKUY m. 22/15). Dolayısıyla, ikamet izinleri arasında bir ayırım yapılmadığından, öğrenci ikamet izni başvurusunda bulunanlar da bu istisnadan yararlanabilecektir. Geçerli sağlık sigortasına sahip olma şartı bakımından getirilen bir diğer istisna, Dışişleri ile Sağlık Bakanlıkları tarafından yapılan sözleşme, protokol ve ilgili mevzuat çerçevesinde ülkemizde ücretsiz olarak tedavileri yapılmakta olan veya yapılmak üzere ülkemize getirilen yabancılardan bu durumlarını belgelemeleri kaydıyla sağlık sigortası şartı aranmayacağına ilişkin düzenlemedir (YUKKUY m. 22/16). Bu şartları taşıyan bir yabancıya öğrenci ikamet izni başvurusunda bulunması durumunda da, ayrıca geçerli bir sağlık sigortası sunması gerekmeyecektir. Kamu kurumları aracılığıyla Türkiye’de eğitim, araştırma, staj veya kurslara katılacaklardan barınma, iâşe veya sağlığa ilişkin giderleri ilgili kamu kurumlarınca karşılanan yabancılardan geçerli sağlık sigortası istenmeyeceği YUKKUY m. 28/14 ile hükme bağlanmıştır.

Uluslararası koruma statüsü başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi yabancılar bakımından, sağlık sigortası ile ilgili olarak özel düzenlemelere yer verilmiştir. YUKKUY m. 107/1’e göre, bahsi geçen yabancılardan herhangi bir sağlık güvencesi olmayan ve ödeme gücü bulunmayanlar, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’na tabi kılınmışlardır. Uluslararası koruma başvurusu veya uluslararası koruma statüsü sahibi yabancılar ile vatansızlar genel sağlık sigortalısı sayıldıklarından kendilerinden ayrıca sağlık sigortası yaptırmayı şartını yerine getirmeleri istenemez (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu m. 60/1-c/7).

⁶⁰ İkamet izni başvurularında aranan geçerli sağlık sigortasına sahip olma şartına getirilen ve yukarıda belirtilen istisnalar bakımından başvuruyu değerlendirecek olan makam, bağlı yetki kuralı çerçevesinde karar vermek zorundadır. Ancak bunun yanında, yabancı devletlerin bizzat ya da temsilcilikleri aracılığıyla sağlık giderlerinin karşılanacağını bildirdikleri vatandaşları için sağlık sigortası şartının idarenin takdirine bağlı olarak aranmayabileceği ayrıca hüküm altına alınmıştır (YUKKUY m. 22/17).

ddd. Eğitim Vizesi Almak

Türkiye'ye gelecek olan yabancıların kural olarak vize alması zorunludur. Vize, YUKK m. 11 gereğince, Türkiye'de en fazla doksan güne kadar kalma hakkı verir. Bu bakımdan yabancıların, vatandaşı oldukları veya yasal olarak bulundukları ülkedeki Türk konsolosluklarından geliş amaçlarını da belirten vize almaları yasal giriş için gerekli bir şarttır⁶¹. Bu doğrultuda, yabancılar Türkiye'ye geliş amaçları dikkate alınmak suretiyle verilebilecek vize türleri, YUKKUY m. 11/1'de turizm vizesi, transit vize, havalimanı transit vizesi, eğitim vizesi, çalışma vizesi, resmî görev vizesi ve diğer vizeler şeklinde sıralanmıştır.

Kural, Türkiye'ye vize alarak giriş yapmak olmakla birlikte, YUKK m. 12/1 uyarınca, yabancıların vize muafiyeti kapsamına girmesi durumunda vize alma zorunluluğu bulunmamaktadır. Hangi durumlarda Türkiye'ye girişte vize şartı aranmayacağı YUKK m. 12/1'de sayılmıştır⁶². Bu bağlamda, Türkiye'ye girişte vize şartı aranmayacak yabancılarından biri de, ülkeye giriş yapacağı tarih itibarıyla geçerli ikamet veya çalışma izni⁶³ bulunanlardır (YUKK m. 12/1-b)⁶⁴. Böylece vize muafiyeti bakımından ikamet izni çeşitleri arasında herhangi bir fark ya da istisna

⁶¹ Vize, Türkiye'ye giriş konusunda mutlak bir hak sağlamadığından (YUKK m. 11/3) Türk Konsolosluklarından vize alan bir yabancı Türkiye'ye giriş yapamayabilecektir. Bu sebeple vize alınmasına rağmen yabancıların Türkiye'ye girmesi, giriş ve çıkış sınır kapılarındaki yetkililerin takdirindedir: **Eksi**, Yabancılar, s. 79.

⁶² Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu anlaşmalarla ya da Bakanlar Kurulu kararıyla vizeden muaf tutulan ülke vatandaşları, Türkiye'ye giriş yapacağı tarih itibarıyla, geçerli ikamet veya çalışma izni bulunanlar, Pasaport Kanunu m. 18 uyarınca verilmiş ve geçerliliklerini yitirmemiş yabancılar mahsus damgalı pasaport sahipleri, Türk Vatandaşlığı Kanunu (RG. 12.06.2009-27256) m. 28 uyarınca doğumla Türk vatandaşı olup izin almak suretiyle Türk vatandaşlığından çıkanlar, vize alma mecburiyetinden muaf tutulmuşlardır (YUKK m. 12/1). Bunun yanında mücbir nedenlerle, Türk hava ve deniz limanlarını kullanmak zorunda kalan taşıtlardaki yabancıların liman şehrine çıkacak kişiler ile deniz limanlarına gelip, yetmiş iki saati geçmemek kaydıyla, liman şehrini veya civar illeri turizm amaçlı gezecek kişilerden de Türkiye'ye girişte vize şartı aranmayabilir (YUKK m. 12/2). Ancak bu ikinci halde, idarenin vize muafiyeti tanıyıp tanınamama konusunda takdir yetkisi vardır. YUKK dışındaki kanunlarla da vize muafiyeti ön görülmesi mümkündür. ÜİK'te yer alan düzenlemeler uyarınca süresiz çalışma izni ve turkuaz kart sahipleri de Kanunda yer alan düzenlemeler hariç olmak üzere Türk vatandaşlarına sağlanan haklardan aynen yararlanabileceklerinden, bu yabancıların vize alma zorunluluğu yoktur (ÜİK m. 10/4, 11/4). İskân Kanunu (RG. 26.09.2009-26301) kapsamında göçmen belgesi sahibi olanlar da yine YUKKUY m. 13/1-e gereğince vizeden muaftırlar.

⁶³ YUKKUY m. 13/1-b uyarınca çalışma izni muafiyet teyit belgesi olanlar da vizeden muaftırlar.

⁶⁴ Doktrinde ikamet izninin niteliği ve tanıdığı kalış süresi bakımından giriş vizesinden daha değerli olması nedeniyle Türkiye'de ikametine izin verilmiş olan yabancıların, bundan daha önemsiz bir durum olan ülkeye giriş bakımından vize uygulamasına tabi olmamasının yerinde olduğu ifade edilmiştir: **Teksoy, B.:** "6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa Göre Yabancıların Vize Alma Zorunluluğu", AÜHFD, C. 62, S. 3, 2013, s. 867.

öngörülmemiş olduğundan⁶⁵, geçerli bir öğrenci ikamet iznine sahip yabancı da vize muafiyetinden yararlanabilecektir. Bununla birlikte, YUKKUY m. 11/1-ç'de öngörülen ve Türkiye'ye öğrenim amacıyla gelecek olan yabancıların almak zorunda olduğu eğitim vizesinin YUKK m. 12/1-b karşısındaki hükmü izaha muhtaçtır. Eğitim vizesi, Türkiye'ye eğitim, öğrenim, staj, kurs, öğrenci değişim programı, Türkçe dil kursuna katılmak amacıyla gelmek isteyen yabancılara verilen bir vize türüdür (YUKKUY m. 11/ç)⁶⁶. Bu durumda, Türkiye'de öğrenim görmek isteyen bir yabancının YUKK m. 12/1 gereğince vize muafiyeti yoksa eğitim vizesi olarak ülkeye giriş yapma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, ülkede kalış süresi bakımından vize türleri arasında herhangi bir fark öngörülmediğinden, öğrenim amaçlı olarak doksan günden fazla ülkemizde kalacak olan yabancıların da, kalış amaçlarına uygun şekilde öğrenci ikamet izni almaları zorunludur.

Yukarıda da belirtildiği üzere, YUKK m. 12/1-b uyarınca vizeden muaf olan yabancılardan biri de, ülkeye giriş yapacağı tarih itibariyle geçerli bir ikamet iznine sahip olanlardır. Türkiye'de öğrenim görecektir olan yabancıların kural olarak öğrenci ikamet izni alması zorunlu olduğundan, ülkeye giriş anında geçerli bir ikamet iznine sahip bir yabancı eğitim vizesinden muaf olacaktır. Uygulamada da eğitim vizesi, ülkemizde öğrenim görecektir yabancıların öğrenci ikamet izni almaları bakımından zorunlu tutulmamıştır. Nitekim vize ya da vize muafiyetiyle ülkemize gelerek bir yükseköğretim kurumunda ön lisans, lisans, yüksek lisans, doktora, Tıpta Uzmanlık Eğitimi, Diş Hekimliği Uzmanlık Eğitimi derecelerinde öğrenim görecektir yabancı öğrencilerin ikamet izni başvurularında eğitim vizesi uygulamada aranmamaktadır⁶⁷. Bununla birlikte, eğitim vizesinden muafiyet konusunda YUKKUY m. 35/2'de bir istisnaya yer verilmiştir. Buna göre, öğrenci ikamet izni için Türkiye'den yapılacak

⁶⁵ Teksoy, s. 867.

⁶⁶ Uygulamada eğitim vizesi, yabancının vizeyi alışı amacına uygun olarak kendi içinde alt bölümlere ayrılmıştır. Buna göre uygulamadaki eğitim vizesi türleri şunlardır: staj, staj Erasmus, staj AIESEC (Association Internationale des Étudiants en Sciences Économiques et Commerciales), Türkçe dil kursu amaçlı, kurs amaçlı, öğrenim amaçlı, KKTC öğrenim amaçlı vizeler: <http://www.mfa.gov.tr/vize-genel-bilgileri.tr.mfa> (e. t. 03.03.2017).

⁶⁷ Uluslararası öğrenci değişim ve kültür programları ile AB Eğitim ve Gençlik Programları kapsamında Türkiye'de Yükseköğretim Kurumu'na bağlı üniversitelerce davet edilen yabancı öğrenciler de eğitim vizesinden muaf tutulmuşlardır: <http://www.mfa.gov.tr/vize-genel-bilgileri.tr.mfa> (e. t. 06. 03. 2017).

başvurularda ilk ve orta derecede öğrenim görecek yabancılar bakımından eğitim vizesi alma şartı aranmaktadır⁶⁸.

Eğitim vizesi alınması gereken hallerde, kural olarak vize başvurusunun yabancıların vatandaşı olduğu veya yasal olarak bulunduğu ülkedeki Türk Konsolosluklarına yapılması gerekir. YUKKUY m. 12/1 uyarınca elektronik ortamda da vize başvurusu yapılabilmesi mümkün olmakla beraber⁶⁹ e-vize uygulaması Türkiye’ye turistik veya ticari amaçlar dışındaki seyahatler için geçerli olmadığından, eğitim vizesinin bu şekilde alınması söz konusu olamaz⁷⁰.

Eğitim vizesi almak isteyen yabancıların başvurularıyla beraber, öğrenim ile ilgili olarak istenebilecek bilgi ve belgeleri de ilgili Türk Konsolosluğuna vermesi zarurîdir (YUKKUY m.12/3). Bu halde, eğitim vizesi başvurusu, istenilen belgelerin tamamlanmasından itibaren en geç doksan gün içinde sonuçlandırılacaktır (YUKKUY m.12/4).

bb. Türkiye’ye Girişlerine İzin Verilmeyecek Yabancılar Olmamak

Öğrenci ikamet izni alabilmenin şartlarından biri de, yabancıların ülkeye girişine izin verilmeyecek yabancılar olmamasıdır (YUKK m. 39/1-b). Yabancıların yasal olarak Türkiye’ye girişleri ile ilgili genel nitelikli bu şart, öğrenci ikamet izni başvurusu şartları bakımından özel olarak düzenlenmiştir. Buna göre, Türkiye’de öğrenci olarak ikamet etmek isteyen bir yabancıların, ülkeye girişine izin verilmeyecek yabancılar olması halinde öğrenci ikamet izni alabilmesi ve dolayısıyla öğrencilik haklarından yararlanabilmesi mümkün olamayacaktır.

⁶⁸ On sekiz yaş altındaki çocukların vize müracaatları esnasında anne ve babasının her ikisinin de muvafakatının alınması gerekmektedir. Anne ve babası ayrı olan veya birinin hayatta olmadığını beyan edenlerden ise, çocuğun velayetine sahip olduğunu gösteren belgenin ibraz edilmesi kaydıyla ülkemize geliş amaçlarına uygun vize verilir: <http://www.mfa.gov.tr/vize-genel-bilgileri.tr.mfa> (e. t. 06. 03. 2017).

⁶⁹ E-vize, daha önce sınır kapılarında “bandrol” veya “kaşe” ile verilen vizelerin yerini almıştır. Başvuru sahipleri www.evisa.gov.tr internet adresinden gerekli bilgileri girmek ve buna ilişkin ödemelerini kredi kartı ile yapmak suretiyle vizelerini elektronik olarak da alabilirler. Başvurunun ardından e-vizeler kişinin e-posta adresine gönderilmektedir: <http://www.mfa.gov.tr/yabancilarin-tabi-oldugu-vize-rejimi.tr.mfa> (e. t. 23.02.2017).

⁷⁰ <http://www.mfa.gov.tr/yabancilarin-tabi-oldugu-vize-rejimi.tr.mfa> (e. t. 23.02.2017).

Türkiye'ye girişine izin verilmeyecek yabancılar YUKK m. 7'de düzenlenmiştir. Madde kapsamında Türkiye'ye girişine izin verilmeyecek yabancılar tek tek sayılmış ve bu yabancıların ülkeye girişlerine izin verilmeyerek geri çevrilecekleri hüküm altına alınmıştır (YUKK m. 7/1). Buna göre, pasaportu, pasaport yerine geçen belgesi, vizesi veya ikamet ya da çalışma izni olmayanlar ile bu belgeleri veya izinleri hileli yollarla edindiği veya sahte olduğu anlaşılanlar; vize, vize muafiyeti veya ikamet izin süresinin bitiminden itibaren en az altmış gün süreli pasaport veya pasaport yerine geçen belgesi olmayanlar ile YUKK m. 15 gereğince İçişleri Bakanlığı tarafından vize verilmesinde yarar görülenler hariç, vize muafiyeti kapsamında olsalar dahi, vize verilmeyecek yabancılar ülkeye girişine izin verilmeyecek yabancılar olarak sayılmıştır. Şu halde söz konusu yabancıların ülkeye girişine izin verilmesi mümkün değildir.

cc. Türkiye'de Kalacağı Adres Bilgilerini Vermek

Türkiye'de öğrenim görmek isteyen yabancıların öğrenci ikamet izni alabilmek için Türkiye'de kalacağı adres bilgilerini başvuru makamına vermesi YUKK m. 39/1-c gereğince zorunludur. Bu bağlamda, Türkiye'de bulunan yabancıların nüfus hizmetlerinin düzenlenmesine, yürütülmesine ve geliştirilmesine ilişkin esas ve usulleri düzenleyen Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun⁷¹ YUKK m. 123/7-a ile değiştirilen 8. maddesinde, Türkiye'de herhangi bir amaçla en az doksan gün süreli ikamet izni alan yabancıların, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yabancılar kütüğüne⁷² kayıt edileceği öngörülmüştür. Bununla birlikte, Türkiye'de yasal olarak bulunan yabancılar da talepleri hâlinde yabancılar kütüğüne kaydedilir⁷³.

⁷¹ RG. 29.04.2006-26153.

⁷² Yabancılar kütüğü, Türkiye'de vatansız kişi kimlik belgesi alanlar ve herhangi bir amaçla en az doksan gün süreli ikamet izni verilenlerle, yasal olarak bulunan yabancılardan yabancılar kimlik numarası talep edenlerin kayıtlarının tutulduğu kütüğü ifade eder (Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 3/1-çç).

⁷³ Yabancılar kütüğüne kayıt edilen yabancılar, her tür nüfus olayını nüfus müdürlüklerine beyan etmekle yükümlüdürler. Bu doğrultuda Türkiye'de Oturan Yabancıların Nüfus Kayıtlarının Tutulması Hakkında Yönetmelik'te (RG. 20.10.2006-26325) nüfus kayıtları tutulan yabancıların kendileri ile ilgili nüfus olaylarını, yerleşim yeri adreslerini ve bunlardaki değişiklikleri yerleşim yeri nüfus müdürlüğüne bildirmek zorunda oldukları belirtilmiştir (Türkiye'de Oturan Yabancıların Nüfus Kayıtlarının Tutulması Hakkında Yönetmelik m. 9).

Nihayetinde, Türkiye’de öğrenim görecek yabancılar da, Nüfus Hizmetleri Kanunu uyarınca yabancılar kütüğüne kaydedilme zorunluluğuna tabidirler. Bu sebeple, Türkiye’de öğrenim görecek yabancılar ülkemizde kalacakları adres bilgilerini öğrenci ikamet izni başvurusunda bulunurken beyan etmekle yükümlüdür. Uygulamada, farklı barınma şekillerine bağlı olarak, yabancı öğrencilerden istenecek bilgi ve belgelerin de farklılaştığı görülmektedir. Buna göre, yabancı öğrencinin kiracı olarak ikamet etmesi halinde kira sözleşmesinin noter onaylı örneğini; öğrenci yurtlarında barınıyorsa, ilgili yurttaki kaldığına dair belgeyi; otel, motel, hotel gibi yerlerde kalıyorsa bu yerlerde kaldığına dair belgeyi ve son olarak da akraba dışında üçüncü kişinin yanında kalacak olması durumunda yanında kalınacak olan kişinin noter onaylı taahhüdünü, öğrenci ikamet izni başvurusunda sunması gereklidir⁷⁴.

d. Öğrenci İkamet İzni Başvuru Usulü

YUKK m. 21’de ikamet izni başvurularının yabancıların vatandaşı olduğu ya da yasal olarak bulunduğu ülkedeki Türk Konsolosluklarına yapılacağı öngörülmekle birlikte, YUKK m. 22 gereğince, bazı hallerde Türkiye’den de başvurunun mümkün olduğu görülmektedir. İstisnaî olarak Türkiye içinden valiliklere başvuruda bulunulabilecek hallerden biri de öğrenci ikamet iznidir.

Bu açıklamalardan hareketle, Türkiye’de öğrenim görmek isteyen bir yabancı, vatandaşı olduğu veya yasal olarak bulunduğu ülkedeki Türk Konsolosluklarına öğrenci ikamet izni için başvuruda bulunabilir (YUKK 21/1). Aynı şekilde, yabancı Türkiye’de bulunuyorsa, valiliklere de öğrenci ikamet izni başvurusu yapabilir (YUKK m. 22/1-ç).

Öğrenci ikamet izni başvurusu yapılırken genel olarak ikamet izni başvurusunda izlenecek usullere ek olarak, öğrenci ikamet izni başvurusundan önce öğrenim kurumuna ön kayıt yaptırılması zorunludur (YUKKUY m. 36/1). Yukarıda ayrıntılarıyla açıklanan ön kayıt işleminin tamamlanmasından sonra öğrenci ya da

⁷⁴ <https://e-ikamet.goc.gov.tr/Ikamet/IsteneBelgeler/IlkBasvuruIsteneBelgeDownload> (e. t. 04.05.2016).

öğrenim göreceği öğretim kurumu tarafından GİGM'nin belirleyeceği usul ve esaslara göre, öğrenci ikamet izni başvurusu yapılacaktır⁷⁵.

Öğrenci ikamet izni başvurusu, bizzat yabancı tarafından yapılabileceği gibi, yabancının yasal temsilcisi ya da vekâletnameyi haiz avukatı aracılığıyla da yapılması mümkündür (YUKKUY m. 21/4). İlave olarak, YUKK m. 21'e UİK m. 27 ile eklenen ek fıkraya göre, ikamet izni başvurularının yetkili aracı kurum tarafından yapılabilmesi de mümkün hale getirilmiştir (YUKK m. 21/7).

Öğrenci ikamet iznine başvuran yabancılardan on sekiz yaşını doldurmamayan veya ergin olmayanların işlemlerinde YUKKUY'un "çocukların iş ve işlemlerinde dikkat edilecek hususlar" başlıklı 122. madde hükümleri uygulanır (YUKKUY m. 36/3). Buna göre, özel kanunlardaki hükümler hariç, yabancı çocuğa ilişkin iş ve işlemlerde ortak velayet durumunda anne ve babanın birlikte muvafakati aranır. Muvafakat, başvurunun yapılacağı idarî mercilerin önünde de verilebilir. Eşlerden biri ve çocuk ayrı ülkelerde ise, çocuk için başvuruda bulunan anne ya da babadan, diğer eşin bu taleple ilgili muvafakati istenir. Velayetin kendisinde olduğunu belgeleyen anne ya da baba, işlemleri tek başına yapabilir. Yasal temsilci ile çocuğun farklı ülkelerde olduğu durumda, yasal temsilcinin yetkili makam huzurunda verilmiş onayı ve refakatçinin çocuğun bakımını üstlendiğine ilişkin taahhüdünün olması kaydıyla, çocuğun refakatine bırakıldığı kişiye çocuk hakkında işlemleri yapma hakkı tanınır⁷⁶.

Öğrenci ikamet izni başvuruları çerçevesinde, GİGM'nin ilk ve orta dereceli öğretim kurumları, yükseköğretim kurumları ve ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği halinde öğrencilerin iş ve işlemlerinin yürütülmesini kolaylaştırmak amacıyla gerekli tedbirleri alacağı öngörülmektedir (YUKKUY m. 35/4). Bu kapsamda olmak üzere, İçişleri Bakanlığı GİGM ile Yükseköğretim Kurulu arasında 27.10.2016 tarihinde, ülkemizde bulunan yabancı öğrenciler ile akademisyenlerin ve aile üyelerinin ikamet

⁷⁵ Ön kayıt işlemi ve buna ilişkin muafiyet halleri hakkında ayrıntılı olarak bkz. Birinci Bölüm, II, D, 2, c, aa, aaa başlığı altında açıklamalar.

⁷⁶ YUKKUY m. 122, ayrıca çocuğun yüksek yararı söz konusu olduğunda, çocuk hakkında idare herhangi bir muvafakat, talep veya başvuru olmaksızın YUKK kapsamındaki iş ve işlemleri re'sen başlatacağını ve karara bağlayacağını öngörmektedir. Çocuklarla ilgili hükümlerde uluslararası korumaya ilişkin hususların saklı olduğuna ise, yine özel olarak vurgu yapılmıştır.

izni işlemlerinin hızlandırılması ve güvenli veri paylaşımının sağlanması amacıyla “İkamet İzinleri İle İlgili Protokol” ve “Veri Paylaşımı ile İlgili Protokol” adıyla iki ayrı protokol imzalanmıştır. İkamet İzinleri İle İlgili Protokol sayesinde, yabancı öğrencilerin de ikamet izni işlemlerinde gerekli belgeler üniversiteler aracılığı ile toplanacak; böylece ülkemize gelen yabancı öğrencilerin işlemleri ikamet izni randevusu gerekmeksizin, hızlı bir şekilde tamamlanacak ikamet izni belgeleri ilgili üniversitelerden teslim alınabilecektir⁷⁷.

e. Öğrenci İkamet İzni Başvurusunun Değerlendirilmesi

Öğrenci ikamet izni başvurularının incelenmesi ve sonuçlandırılması ile ilgili olarak mevzuatta özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle, öğrenci ikamet izni başvurusunun değerlendirilmesi sürecinde, genel olarak ikamet izni başvurusunun incelenmesi ve sonuçlandırılması ile ilgili YUKK ve YUKKUY hükümleri uygulama bulacaktır⁷⁸.

YUKK m. 21/3 gereğince, öğrenci ikamet izni başvurusunun değerlendirme aşamasında başvuruya ilgili bir eksiklik olup olmadığı hususu başvuru makamı tarafından re’sen incelenir. Başvuru sırasında eksik ya da ihtiyaç duyulacak bilgi ve belgelerin bulunması halinde, bu durum yabancı öğrenciye bildirilir. Bu bildirim tarihinden itibaren otuz gün içinde eksik bilgi ve belgelerin tamamlanmaması halinde, başvuru işleminden kaldırılır (YUKKUY m. 22/1). Başvuru için istenen bilgi ve belgelerin tam olması halinde ise, Türkiye dışında yapılmış başvurularda Türk Konsoloslukları ikamet izni başvurularını görüşleri ile birlikte GİGM’ye iletir. GİGM, gerekli gördüğünde ilgili kurumların da görüşlerini almak suretiyle başvuruları sonuçlandırarak ikamet izninin düzenlenmesi ya da başvurunun reddedilmesi için ilgili Türk Konsoloslughuna bilgi verir (YUKK m. 21/4). Türkiye içinden yapılacak ikamet izni başvuruları ise, başvuru makamı olan valiliklerce sonuçlandırılır (YUKK m. 25/1). Buna göre, öğrenci ikamet izni için gerekli şartları taşıyan ve bu konudaki bilgi ve belgeleri sunan yabancı adına valiliklerce ikamet izni

⁷⁷ Konu hakkında bkz. <http://www.yok.gov.tr/web/guest/icisleri-bakanligi-ile-protokol> (e. t. 09.11.2016) .

⁷⁸ İkamet izni taleplerinin değerlendirilmesi ile ilgili olarak bkz. Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 102; Doğan, s. 72 vd; Ekşi, Yabancılar, s. 87 vd.

düzenlenir. İkamet izni talebinin reddedilmesi halinde ise, bu işlemin tebliği yine valiliklerce yabancıya, yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir (YUKK m. 25/2)⁷⁹.

Öğrenci ikamet izni başvurusunun değerlendirilmesi sürecinde, yabancı öğrenciyle görüşme yapılabileceği gibi, lüzum halinde kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından sakıncalı bir durum olup olmadığı da araştırılır (YUKKUY m. 22/3-4). Ayrıca yabancı hakkında daha önce kamu sağlığını tehdit eden bir hastalığı hakkında herhangi bir işlem yapılmışsa, kendisinden ilave olarak sağlık raporu da istenecektir (YUKKUY m. 22/5) .

Öğrenci ikamet izni başvurusu, en fazla doksan gün içinde sonuçlandırılmak zorundadır (YUKK m. 21/5)⁸⁰. Bununla birlikte, söz konusu sürenin aşılmasına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak düzenleyici süre niteliği arz ettiğinden, söz konusu sürenin aşılması ihtimalinde herhangi bir yaptırım söz konusu değildir.

f. Öğrenci İkamet İzninin Süresi

Kural olarak belli bir süre için verilen ikamet izinleri, kalış amacına uygun şekilde pasaport veya pasaport yerine geçen belgenin geçerlilik süresinden altmış gün daha kısa süreli olarak düzenlenir (YUKK m. 23/1). Bu kurala uygun olarak, öğrenci ikamet izni başvurusunda bulunan yabancıların da Türkiye’de öğrenim görmek istediği öğrenim programının normal süresinden en az altmış gün daha uzun süreli bir pasaporta sahip olmaları şarttır⁸¹.

Öğrenci ikamet izninin süresi ile ilgili olarak gerek YUKK m. 38’de gerek YUKKUY m. 37’de özel hükümler getirilmiştir. Buna göre, öğrenci ikamet izni süresi, öğrenim görülecek öğretim kurumunun derecesine göre farklılık arz eder. İlk

⁷⁹ Türkiye içinden yapılan ikamet izni başvurularında başvurunun reddi, ikamet izninin uzatılmaması veya iptali yönünde olumsuz bir karar alınmışsa, yabancıların Türkiye’deki aile bağları, ikamet süresi, menşe ülkesindeki durumu ve çocuğun yüksek yararı gibi hususlar göz önünde bulundurulur ve ikamet iznine ilişkin karar ertelenebilir (YUKK m. 25/1). Konuyla ilgili olarak bkz. **Çelikel/Öztekin Gelgel**, s. 102.

⁸⁰ Doksan günlük süre, usulüne uygun belge ibraz edildiğinin tespit edildiği andan itibaren başlayacaktır: **Doğan**, s. 68.

⁸¹ Konuyla ilgili olarak bkz. **Çelikel/Öztekin Gelgel**, s. 103; **Doğan**, s. 68; **Ekşi**, Yabancılar, s. 88.

ve orta dereceli öğretim kurumlarında öğrenim göreceklere, öğrenime başlanacak tarihten bir sonraki öğretim yılının başlangıcına kadar geçerli olacak şekilde en fazla bir yıla kadar ikamet izni verilir (YUKKUY m. 37/1). Ancak öğrenci ikamet izni, öğrenim süresi ile sınırlı olarak verildiğinden, öğrencinin kayıtlı olduğu öğretim kurumundaki öğrenim süresinin bir yıldan kısa olması durumunda öğrenci ikamet izni süresi, öğrenim süresini aşamaz (YUKK m. 38/4). Bakımı ve masrafları gerçek veya tüzel kişi tarafından üstlenilen ilk ve orta derecede öğrenim görececek yabancılara ise, velilerinin veya yasal temsilcilerinin muvafakatiyle öğrenimleri süresince birer yıllık sürelerle öğrenci ikamet izni verilebilir (YUKK m. 38/2).

Türkiye’deki bir yükseköğretim kurumunda ön lisans, lisans, yüksek lisans ya da doktora öğrenimi görececek yabancılara verilecek öğrenci ikamet izninin ise, YUKKUY m. 37/2 gereğince, ikamet izni müracaat tarihinden itibaren öğrenim programının tamamını kapsayacak şekilde düzenlenebileceği belirtilmiştir. Bu bakımdan idare, takdir yetkisine dayanarak öğrenci ikamet iznini öğrenim programının tamamını kapsayacak şekilde verebileceği gibi, ilk ve ortaöğretim kurumlarında geçerli olduğu üzere öğrenime başlayacakları tarihten bir sonraki öğretim yılının başlangıcına kadar geçerli olacak şekilde bir yıl süreli olarak da verebilir. Uygulamada, öğrenci ikamet izni süreleri her bir öğrenim derecesi bakımından GİGM tarafından belirlenmiştir. Buna göre, ilk ve ortaöğretim kurumları ile MEB’e bağlı olmayan uluslararası kuruluşlara, büyükelçilik ve konsolosluklara ait öğretim kurumlarında öğrenim görececek yabancı öğrencilere bir yıl süreyle öğrenci ikamet izni verilir. Yükseköğretim düzeyinde ise, ön lisans öğrencilerine iki yıl, lisans öğrencilerine harp okulları da dahil olmak üzere kural olarak dört yıl süreli ikamet izni verilmektedir. Lisans düzeyinde olmakla birlikte öğrenim süresi dört yıldan fazla olan bölümlerden dış hekimliği, eczacılık ve veterinerlik fakültelerinde okuyacak olan öğrencilere yasal öğrenim süresi olan beş yıl, tıp fakültesinde okuyacak olanlara ise, altı yıl süreli öğrenci ikamet izni verilecektir. Lisansüstü eğitim düzeyinde yüksek lisans öğrenimi göreceklere iki yıl, doktora öğrenimi göreceklere tıpta uzmanlık ve dış hekimliğinde uzmanlık eğitimi alacak olanlar da dâhil olmak üzere üç yıl süreli ikamet izni verilecektir. Türkiye’ye yükseköğrenim görmek üzere geldiği halde öğrenim göreceği üniversitesi tarafından Türkçe kursuna

yönlendirilenler ile YUKK ve YUKKUY düzenlemelerinde kısa dönem ikamet izni almakla mükellef tutulan fakat GİGM uygulamalarında öğrenci ikamet izni verilen değişim programı öğrencilerine verilecek öğrenci ikamet izni süresi ise, bir yıl olarak belirlenmiştir⁸².

Yabancı öğrencinin normal öğrenim süresi sonunda mezun olamaması durumunda, YUKKUY m. 37/2’de öğrencinin ikamet izninin en fazla birer yıllık sürelerle ve azami eğitim süresini aşmayacak şekilde uzatılacağı öngörülmüştür. Buna göre, devam eden öğrenimi nedeniyle ikamet iznini uzatmak isteyen bir yabancı öğrenci, ikamet izni süresinin dolmasına altmış gün kala ve her koşulda ikamet izni süresi dolmadan önce yurt içindeki valiliklere başvuruda bulunabilir (YUKK m. 24/2). Süresinde yapılmayan başvurularda ise, kabul edilebilir bir gerekçe sunulamaması durumunda, ikamet izni süresi on günden fazla aşılmışsa, yabancı öğrencinin sınır dışı edilmesi gündeme gelecektir (YUKK m. 54/1-g)⁸³.

Öğrenci ikamet izni süresinin uzatılması çerçevesinde, süresinde yapılan başvuru üzerine söz konusu yabancı öğrencilere harca tabi olmayan bir belge verilir. Bu belge, ikamet izni süreleri sona ermiş olsa dahi yabancı öğrencinin, hakkında karar verilinceye kadar Türkiye’de kalmasına imkân verecektir (YUKK m. 24/2).

Öğrenci ikamet izni sahibi bir yabancının mezun olması durumunda ikamet izni, mezuniyet tarihi itibarıyla kesilir (YUKKUY m. 37/2). Bu sebeple Türkiye’de kalmaya devam edilecekse, YUKKUY m. 26/1 gereğince mezuniyet tarihinden itibaren on gün içinde yeni kalış amacına uygun bir ikamet izni için valiliğe başvuruda bulunulması gerekir (YUKKUY m. 37/2). Bu ihtimalde, söz konusu yabancılara ikamet izni müracaat belgesi verilir ve on günlük süre mezuniyet tarihinden itibaren başlar (YUKKUY m. 37/2). Son olarak belirtmek gerekir ki, valiliklerce sonuçlandırılacak ikamet izni uzatma başvurusu sonucunda uzatılan

⁸² <https://e-ikamet.goc.gov.tr/Ikamet/IsteneBelgeler/IlkBasvuruIsteneBelgeDownload> (e. t. 28.05.2016).

⁸³ Bu yabancılar, Türkiye’de bulunmaları mevzuata aykırı görüldüğünden sınır dışı edilmektedirler: **Bayraktaroğlu Özçelik**, s. 221 vd.

ikamet izni, YUKK m. 24/3 uyarınca yasal izin sürelerinin bitim tarihinden itibaren başlatılır⁸⁴.

g. Öğrenci İkamet İzni Başvurusunun Reddi ile Öğrenci İkamet İzni'nin İptali ve Uzatılmaması

Öğrenci ikamet izni başvurusunun reddi, mevcut öğrenci ikamet izni'nin iptali veya uzatılmaması nedenleri YUKK m. 40'da özel olarak hüküm altına alınmıştır. Söz konusu düzenleme dikkate alındığında, hem öğrenci ikamet izni başvurusunun reddi, hem de mevcut öğrenci ikamet izni'nin iptali veya süresinin uzatılmama sebeplerinin ortak gerekçelere bağlanmış olduğu görülmektedir.

Yukarıda YUKK m. 39 bağlamında açıklanan öğrenci ikamet izni alabilmek için gerekli şartlara⁸⁵ sahip olmayan bir yabancı'nın talebi reddedilir (YUKK m. 40/1-a). Söz konusu şartların öğrenci ikamet izni verildikten sonra ortadan kalkması ise, aynı düzenlemede mevcut ikamet izni'nin iptal sebebi olarak görülmüştür. Bu durumda, YUKK m. 39'da sayılan şartları sağladığı için öğrenci ikamet izni alan bir yabancı'nın, öğrenci ikamet izni'nin süresi devam ederken bu şartlardan bir ya da birkaçını kaybetmesi ihtimalinde, öğrenci ikamet izni iptal edilmek zorunda olduğu gibi, durumun öğrenci ikamet izni'nin süresinin uzatılmasına ilişkin değerlendirme aşamasında tespiti halinde ise süre uzatımı yapılamayacaktır.

Konuya ilişkin bir diğer sebep, öğrencinin öğrenimini sürdüremeyeceği konusunda kanıtların ortaya çıkmasıdır (YUKK m. 40/1-b). YUKK m. 39'da sayılan şartları sağlayarak öğrenci ikamet izni alan bir yabancı'nın, öğrenimini sürdüremeyeceği konusunda kanıtların ortaya çıkması ihtimalinde, öğrenci ikamet izni iptal edilmek zorundadır. Bunun yanında, durumun öğrenci ikamet izni süresinin uzatılması amacıyla yapılan başvurunun değerlendirilmesi aşamasında tespiti halinde, yine süre uzatımı mümkün olamayacaktır.

Öğrenci ikamet izni'nin verilmiş amacı dışında kullanıldığı'nın belirlenmesi, YUKK m. 40/1-c'de sayılan sebeplerden bir diğeridir. Öğrencilik haklarından

⁸⁴ Konuyla ilgili olarak bkz. Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 103; Doğan, s. 69; Ekşi, Yabancılar, s. 88.

⁸⁵ Öğrenci ikamet izni'nin şartları hakkında bkz. Birinci Bölüm, II, D, 2, c başlığı altında yapılan açıklamalar.

yararlanma imkânı sağlayan öğrenci ikamet izninin bu amaç dışında başka bir amaçla kullanıldığının belirlenmesi durumunda, öğrenci ikamet izni iptal edilmek zorunda olduğu gibi, durumun süre uzatımı değerlendirme aşamasında tespit edilmesi halinde yine talebin reddi gündeme gelecektir.

YUKK m. 40/1-ç'de son olarak, yabancı öğrenci hakkında geçerli bir sınır dışı etme kararı veya Türkiye'ye giriş yasağı kararı alınması da öğrenci ikamet izni başvurusunun ret sebebi olarak görülmüştür. Aynı şekilde, öğrenci ikamet izni başvurusu değerlendirme aşamasında mevcut olmayan bu ret sebeplerinin, sonradan ortaya çıkması ihtimalinde de mevcut öğrenci ikamet izninin iptal edileceği kanun koyucu tarafından ifade edilmiştir. Bağlantılı olarak, mevcut öğrenci ikamet izni süresinin uzatılması çerçevesinde bu sebeplerin tespiti de, yine sürenin uzatılmamasına gerekçe teşkil edecektir.

Öğrenci ikamet izni başvurusunun Türkiye içinden yapılması ihtimalinde başvurunun reddi, mevcut ikamet izni süresinin uzatılmaması veya iptali ile ilgili işlemlerin tebliği valiliklerce yapılır (YUKK m. 25/1). YUKK'ta yer alan düzenlemeyle ikamet izni talebinin reddi, mevcut ikamet izninin uzatılmaması veya iptali kararları, yabancıya ya da yasal temsilcisine veya avukatına tebliğ edilir⁸⁶. Tebligatta, yabancının karara karşı itiraz haklarını etkin şekilde nasıl kullanabileceği ve bu süreçteki diğer yasal hak ve yükümlülükleri de yer alır (YUKK m. 25/2).

Yabancı öğrencilerin öğrencilik ve kayıt durumlarında meydana gelebilecek değişikliklerin öğrenci ikamet iznine bazı etkileri olabilir. Bu bakımdan, yabancı öğrenciler ve ilgili öğretim kurumları, öğrencilik ve kayıt durumuna ilişkin değişiklikleri yirmi gün içinde il göç idaresi müdürlüklerine bildirmek zorundadırlar (YUKKUY m. 35/11). Bu konuda, yükseköğretim kurumlarında öğrenim görececek öğrenciler için bazı ek özel düzenlemelere yer verilmiştir. Yabancı öğrenci, Türkiye'de öğrenim göreceği eğitim kurumuna ön kaydını yaptırdıktan sonra öğrenci ikamet izni almak üzere başvuruda bulunabileceğinden, yabancı öğrencinin hangi

⁸⁶ Türkiye burslusu öğrencilerin öğrenci ikamet izinlerinin reddi, mevcut öğrenci ikamet izinlerinin uzatılmaması veya iptali halinde burs veren kuruma da bilgi verilir (YUKKUY m. 39/2).

üniversite, fakülte ya da bölümde eğitim alacağı ve dolayısıyla ikamet edeceği il önceden bellidir. Bunun bir sonucu olarak, yabancı öğrenciler ikamet iznini bu bilgiler doğrultusunda alırlar. Ancak ilerleyen dönemlerde bu bilgiler açısından değişiklikler gündeme gelebilir. Bu durumda ortaya çıkacak ihtimallere göre mevcut ikamet izni geçerliliğini koruyabileceği gibi, yeni bir ikamet izninin düzenlenmesi de söz konusu olabilir. Buna göre, bir yabancı öğrenci öğretim kurumunu değiştirmeksizin fakülte veya bölüm değişikliği ya da bulunduğu ili değiştirmeden öğretim kurumu değişikliği yaptığı takdirde, öğrenciliğe ara vermemek ve süresinde bildirimde bulunmak kaydıyla mevcut öğrenci ikamet izni geçerliliğini korur. Yeni fakülte, bölüm ya da öğretim kurumunda öğrenim süresi, ikamet izni süresinden daha uzun ise, bu durumda ikamet izni bittiği tarihten itibaren öğrenim süresi kadar uzatılır (YUKKUY m. 35/12-a). Ancak yabancı öğrencinin farklı bir ilde öğrenimini sürdüreceği olması ihtimalinde, öğrenime devam edilecek il valiliğince mevcut ikamet izni kesilerek, yeni öğrenim süresi kadar ikamet izni düzenlenecektir (YUKKUY m. 35/12-b).

III. YABANCILARIN ÖĞRENİM HAKKINI KULLANMALARINDA ÖĞRETİM KURUMU TÜRLERİNİN ETKİSİ

A. GENEL OLARAK

Yabancıların Türkiye'deki öğretim kurumlarında öğrenim görmeleri kural olarak serbest olmakla birlikte, istisnaen bu konuda bazı kısıtlamalar ya da yasaklamalar da getirilebilmektedir⁸⁷. Bu nedenle, yabancıların Türkiye'de öğrenim haklarını kullanmalarında öğretim kurumu türleri bakımından ayrı ayrı değerlendirme yapılması gereği ortaya çıkmaktadır⁸⁸.

⁸⁷ Devletleri yabancılara kendi vatandaşları ile eşit haklar tanıma konusunda zorlayan bir uluslararası hukuk kuralı yoktur. Bunun bir sonucu olarak devletler, vatandaşlarına nazaran yabancılara özel ve farklı kurallar uygulayabilme ve hatta bir takım kısıtlamalar getirebilme yetkisine sahiptir: **Birsan, K.:** Devletler Hususi Hukuku, İstanbul 1936, s. 92; **Aybay,** s. 48; **Tekinalp,** s. 19. Bu şekilde devletlerin belli durumlarda ve bazı alanlarda vatandaş ile yabancı arasında eşitliği bozarak yabancıların temel hak ve hürriyetlerinde sınırlama getirebilme yetkisi bir uluslararası hukuk ilkesi haline gelmiştir: **Aybay,** s. 48. Bununla birlikte, yabancılara tanınan haklar, uluslararası hukukta kabul edilen temel insan haklarının altına düşmemelidir: **Tekinalp,** s. 19; **Aybay,** s. 50; **Çiçekli,** s. 54.

⁸⁸ **Aybay,** s. 205.

Türkiye’deki öğretim kurumlarından bir kısmı yabancıların yararlanmasına tamamen kapatılmıştır. Bazı öğretim kurumları ise, vatandaşlara olduğu gibi yabancılara da öğrenim hakkı bakımından açıktır. Buna karşın, bazı öğretim kurumlarından yararlanabilmek yalnızca yabancılara özgülenmiş; vatandaşlara bu imkân verilmemiştir. Gerçekten de aşağıda ayrıntılarıyla ele alınacağı üzere, sadece kendi azınlığına mensup Türk vatandaşlarının yararlanmasına açık olan azınlık okullarına yabancı öğrenci kabulü söz konusu olamazken; milletlerarası özel öğretim kurumlarından yabancıların aksine Türk vatandaşlarının yararlanması mümkün değildir. Buna karşın, vatandaş ile yabancıların kabulü bakımından aralarında bir fark olmayan ilk, orta ve yükseköğretim düzeyinde öğretim kurumları da bulunmaktadır.

Yabancıların Türkiye’deki öğretim kurumlarında öğrenim görme hakkına bazı hallerde niceliksel bir sınırlama getirilmiştir⁸⁹. Örneğin ÖÖKK m. 13/6 uyarınca bir özel öğretim kurumuna alınabilecek yabancı öğrenci sayısı o kurumda okuyan Türk vatandaşı öğrenci sayısının yüzde otuzunu aşamayacaktır.

Bir yabancıların Türkiye’de öğrenim hakkını kullanabilmesi için bazı öğretim kurumu türleri bakımından niteliksel sınırlamalar da söz konusu olabilmektedir⁹⁰. Örneğin Polis Akademilerine yabancı öğrenci kabulünün devletler arasında yapılacak ikili sözleşmeler yanında İçişleri Bakanının onayına tabi olması⁹¹ benzer şekilde harp okullarına devletler arasında yapılacak ikili sözleşmeler veya Bakanlar Kurulu kararıyla yabancı öğrenci alınabilmesi, yabancıların öğrenim hakkına özgü niteliksel sınırlamalardır.

⁸⁹ Aybay, s. 208.

⁹⁰ Aybay, s. 208.

⁹¹ Yabancıların temel hak ve hürriyetleri tayin edilirken, belirli bir hak veya hürriyetten yararlanması belli bir makamın izni veya onayına bağlı tutulabilir. Bu sebeple yetkili makamın izni veya onayının arandığı bir durumda, söz konusu hak ve hürriyetten yararlanılması ancak bu şartın sağlanması ile mümkün olabilecektir: Çiçekli, s. 55; Doğan, s. 33.

B. YABANCILARIN ÖĞRETİM KURUMU BAĞLAMINDA ÖĞRENİM HAKKI

1. Devlet Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Giriş Hakkı

İnsan, doğumla beraber bir öğrenme sürecine girer ve bu şekilde hayatta kalma becerileri elde eder. Aile içinde başlayan bu eğitim dönemi, çocukların gelişim özelliklerine uygun eğitim veren okul öncesi eğitim kurumlarında devam eder. Bu anlamda okul öncesi eğitim, 0-6 yaş grubu erken çocukluk dönemini kapsamaktadır.

Ülkemizde okul öncesi eğitim, MEB'e bağlı devlet ya da özel öğretim kurumları tarafından verilmektedir. Bununla birlikte, okul öncesi özel öğretim kurumları, genel olarak 6 yaşa kadar tüm yaş gruplarına yönelik eğitim verirken; anaokulu olarak da bilinen devlete okul öncesi eğitim kurumları yalnızca 36-66 ay arasındaki çocuklara eğitim hizmeti sunmaktadır (MEB Okul Öncesi Eğitim ve İlkokullar Yönetmeliği⁹² m. 4/1-a) .

Son yıllarda, ülkemizde okul öncesi eğitim yaygınlaştırılmış ve bu konuda önemli adımlar atılmış olsa da⁹³, henüz zorunlu değildir. Bu nedenle, okul öncesi eğitim çağına gelmiş çocukların okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenimi yasal temsilcilerinin isteğine bağlıdır.

Okul öncesi eğitim kurumlarına giriş hakkı, vatandaş-yabancı ayrımı gözetmeksizin tüm çocuklara tanınmıştır. Zira MEB Okul Öncesi Eğitim ve İlkokullar Yönetmeliğinde, okul öncesi eğitim kurumlarına girişte yabancılar bakımından herhangi bir sınırlama ya da vatandaşlara nazaran ek bir şart aranmamıştır. Bu nedenle, okul öncesi eğitim kurumlarına giriş bakımından vatandaşla yabancı arasında eşitlik söz konusudur.

Geçici koruma altındaki yabancılar ile ilgili hükümlere yer veren GKY'de geçici koruma altındaki yabancıların okul öncesi eğitimiyle ilgili özel düzenlemelere

⁹² RG. 26.07.2014-29072.

⁹³ MEB, 10. Kalkınma Planında 2014-2018 yılı hedefine göre, okul öncesi eğitimde 4-5 yaş grubu okullaşma oranını plan sonunda %70'e yükseltmeyi amaçlamaktadır: <http://www.meb.gov.tr/okul-oncesi-okullasmada-yuzde-300-artis/haber/9796/tr> (e. t. 20.10.2016).

de yer verilmiştir. Bu kapsamda, 54-66 aylık çocuklar öncelikli olmak üzere okul öncesi eğitim çağındaki 36-66 aylık çocuklara okul öncesi eğitim hizmeti verilebileceği düzenleme altına alınmıştır (GKY m. 28/1-a). Böylece, Türk vatandaşları bakımından isteğe bağlı olan okul öncesi eğitimle ilgili olarak GKY’de geçici koruma altındaki yabancılar bakımından idareye takdir yetkisi tanınması, geçici korunan Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlayabilmeleri, Türkçeyi öğrenebilmeleri ve ilköğretime hazır hale gelebilmeleri bakımından önemli bir adım olarak görülebilir.

2. Devlet İlköğretim Kurumlarına Giriş Hakkı

Eğitim hayatının önemli bir dönemini oluşturan ilköğretim⁹⁴, çağdaş hukuk sistemlerinde temel eğitim düzeyinde görülmüştür. Temel eğitim, eğitim politikasında önemli bir yere sahiptir. Gerçekten de temel eğitim, kişi açısından bir amaç olmanın yanı sıra, hayatın ilerleyen dönemlerinde alınacak olan eğitimin alt yapısını oluşturacak teorik ya da pratik bilgilerin edinildiği, öğrenim hayatının bel kemiğini oluşturan bir dönemdir.

Türk hukukunda temel eğitim kapsamında yer alan ilköğretim kurumlarında öğrenimle ilgili hükümler, İEK’da düzenlenmiştir. Buna göre ilköğretim, dört yıl süreli ve zorunlu ilkokul ile dört yıl süreli ve zorunlu ortaokuldan oluşan bir temel eğitim sürecidir (İEK m. 7). İlkokul ve ortaokul şeklinde bağımsız iki ayrı öğretim kurumu olarak teşkilatlanan zorunlu ilköğretim, 6–13 yaş grubundaki çocukları kapsamaktadır (İEK m. 3).

Anayasa m. 42/5’te ilköğretimin kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu olduğu ifade edilmekle birlikte⁹⁵, yabancılara ilişkin açık bir hükme yer verilmemiştir. Buna paralel olarak, İEK da ilköğretimi Türk vatandaşlarına zorunlu kılmıştır (İEK m. 4). Aynı şekilde, millî eğitim sistemi ve bu yöndeki politikalarla

⁹⁴ İlköğretim ve Eğitim Kanunu (RG. 12.01.1961-10705) (İEK), ilköğretim kavramını kadın-erkek bütün Türklerin millî gayelere uygun olarak bedeni, zihni ve ahlaki gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretim olarak tanımlamıştır (İEK m. 1).

⁹⁵ Eğitim hakkının kullanılması ve belli bir aşamaya kadar eğitimin zorunlu olması, devletin kurumsal örgütlenmede belirleyici bir konumda olduğunun işaretidir: **Kaboğlu, Ö. İ.**: Özgürlükler Hukuku, Ankara 2002, s. 489.

ilgili düzenlemeler getiren Millî Eğitim Temel Kanunu⁹⁶ (METK), millî eğitim ile ilgili hizmetlerin vatandaşların istek ve kabiliyetleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenleneceğini ifade etmek suretiyle (METK m. 5), ilköğretimin her Türk vatandaşının hakkı olduğuna vurgu yapmıştır (METK m. 7). Bu manada Anayasa ile METK ve İEK'da vatandaşlar için zorunlu ilköğretimden bahsedilmesi, aynı zamanda vatandaşlara ödev yükleme anlamına da gelir. Böylece Türk vatandaşları kız ve erkek çocuklar, ilköğrenimlerini yapmakla mükelleftirler.

METK ve İEK geneline bakıldığında, ilköğretimin hedef kitlesi olarak Türk vatandaşlarının seçildiği söylenebilmekle beraber, söz konusu mevzuat hükümleri, Türkiye'de yabancıların da öğrenim görmesinin mümkün olduğuna işaret eden bir içeriği haizdir. Zira METK m. 4'te eğitim kurumlarının dil, ırk, cinsiyet ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açık olduğu hükme bağlanmak suretiyle, vatandaş-yabancı arasında eşitliğin kabul edildiği sonucuna varılabilir. Benzer şekilde, İEK m. 2, ilköğretimin öğrenim çağında bulunan kız ve erkek çocuklar için zorunlu⁹⁷ ve devlet öğretim kurumlarında parasız⁹⁸ olduğunu hüküm altına alarak, vatandaş-yabancı ayırımı yapılmaksızın herkese ilköğretim kurumlarında öğrenim hakkından yararlanma imkânı sağlamıştır.

Temel eğitim, vatandaşlar bakımından zorunlu, yabancılar bakımından isteğe bağlıdır. Buna karşın eğitim hakkı, 1951 Sözleşmesi'nde vatandaşla mülteci arasında eşitlik ilkesinin geçerli olduğu haklardan biri olarak görülmüştür. Bu bağlamda, 1951 Sözleşmesi'nin 22. maddesinde eğitim hakkı düzenlenirken, temel eğitim konusunda vatandaşla mülteci arasında bir fark gözetilmemiştir⁹⁹. Böylece, zorunlu temel eğitim

⁹⁶ RG. 24.06.1973-14574.

⁹⁷ Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinde tanınan haklara saygı gösterilmesini sağlamak üzere yorum nitelikli bazı tavsiye kararları veren Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi 11 nolu Genel Yorumunda, ilköğretimin zorunlu olmasının ebeveynlerin, vasilerin veya Devletin çocuğun ilkokula başlayıp başlamama konusunda herhangi bir tercih hakkına sahip olmaması anlamına geldiğini ifade etmiştir: **Uyar, L.:** Birleşmiş Milletlerde İnsan Hakları Yorumları, İstanbul 2006, s. 201.

⁹⁸ Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, ilköğretimin parasız olmasını ise, çocuk, ebeveyn veya vasiye herhangi bir mali külfet getirmemesi şeklinde yorumlamıştır: **Uyar, s. 201.**

⁹⁹ **Altuğ,** Devletler, s. 110; **Çiçekli,** s. 187. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) İcra Komitesi mülteci çocukların hakları ve ihtiyaçları ile ilgili olarak verdiği 47 sayılı kararında, mülteci çocukların temel hak olan eğitim hakkından bireysel ya da toplu olarak yararlanabilmeleri için devletlerin BMMYK ile işbirliği yaparak çaba göstermesini tavsiye etmiştir. Bu manada tüm mülteci çocukların temel eğitimden tatmin edici düzeyde kültürel

kapsamında ilköğretim kurumlarından yararlanma hakkı mülteci çocuklar bakımından da geçerlidir. Benzer şekilde, vatansızların hukukî durumunu düzenlemek amacıyla imzalanan 1954 tarihli Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme¹⁰⁰, âkit devletlere, temel hak ve hürriyetler konusunda vatansız kişilere kendi vatandaşlarıyla aynı muamelede bulunma zorunluluğu yüklediğinden (m. 4). temel hak ve hürriyetlerden biri olarak eğitim hakkı, Sözleşmenin 22. maddesi uyarınca vatansızlar, ilköğretim¹⁰¹ konusunda vatandaşla eşit muameleye tabi tutulacaklardır. Vatandaşlar için zorunlu eğitimin yabancılar bakımından isteğe bağlı olmasının bir diğer istisnası, zorunlu eğitim çağındaki göçmen işçi çocuklarıdır. Göçmen İşçi Çocuklarının Eğitimine İlişkin Yönetmelik¹⁰² (GİÇEİY) m. 9'da açıkça vatandaşlar için zorunlu eğitim uygulamasının aynı çağdaki göçmen işçi çocuklarını da kapsadığını hükme bağlanmıştır¹⁰³.

Ülkemizdeki yabancı nüfusun büyük bir kısmını oluşturan geçici koruma altındaki Suriyelilerin¹⁰⁴ ilköğretim kurumlarında öğrenim hakkıyla ilgili olarak,

kimliklerine saygılı ve sığındıkları ülkeyi anlamaya yönelik temel bir eğitimden yararlandırılmaları asıldır. Aynı kararda, çocukların temel eğitimden sonra eğitimlerini ileri düzeyde sürdürmeleri ihtiyacının kabul edildiği ve bu eğitimin sağlanmasına da işaret edilmiştir: Kararın İngilizce metni için bkz. (Executive Committee Conclusion No: 47,1987) para. (o), (p) <http://www.unhcr.org/3ae68c432c.html> (e.t. 08.02.2017).

¹⁰⁰ RG 25.10.2014-29156.

¹⁰¹ Sözleşmede ilköğretim olarak geçmesine rağmen kastedilenin ilköğretim mi yoksa temel eğitim mi olduğu konusunda bir açıklık bulunmamaktadır: **van Waas, L.:** Nationality Matters Statelessness under International Law, 2008, s. 341-342.

¹⁰² RG. 14.11.2002-24936.

¹⁰³ GİÇEİY m. 8/1, öğrencilerin, olanaklar ölçüsünde kendi ülkelerinde devam ettikleri okul, bölüm ya da programa denk olan ve ikametlerine en yakın okula yerleştirileceğini, sunulan eğitim olanaklarından yararlandırılmalarının sağlanacağını ve Türkçe öğrenmeleri için gerekli önlemlerin alınacağını öngörmektedir. Bahsi geçen düzenlemeler, göçmen işçi çocuklarının eğitim hakkı ile ilgili düzenlemelere de yer veren Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme (RG.08.07.2004-25516) ile de uyumludur. Sözleşmede ekonomik nedenlerle bir başka ülkeye göç eden işçiler ve onların aile bireylerinin sahip olduğu haklar ve güvenceler belirtirken, eğitim konusu hem işçinin kendisi, hem de aile bireyleri bakımından ayrı ayrı ele alınmıştır. Sözleşme, eğitim alma hakkı konusunda eşitlik ilkesine vurgu yaparak göçmen işçinin her çocuğunun, ilgili devletin vatandaşlarıyla eşit muamele ilkesi çerçevesinde eğitim alma temel hakkına sahip olduğunu hükme bağlamıştır. Böylece göçmen işçinin veya eşinin çalıştığı devletteki ikamet ve çalışmasıyla veya çocuğun ikametiyile ilgili düzensizlikler çocuğun okul öncesi kamu eğitim kurumlarına ve okullarına girişini engellemeyecektir (m. 30). Sözleşmede ayrıca, göçmen işçinin ve aile bireylerinin öğretim kurumlarına kabul için gerekli şartları taşımak kaydıyla, bu kurumlardan yararlanmada istihdam devletinin vatandaşlarıyla eşit muamele görecekleri de hüküm altına alınmıştır (m. 43/1, m. 45/1).

¹⁰⁴ GİGM verilerine göre, Türkiye'de kayıtlı geçici korunan Suriyeli sayısı 15.03.2017 tarihi itibarıyla 2,957,454 kişidir.: "Ülkemizde Geçici Koruma Statüsü Altında Kalan Suriyelilerin Yıllara Göre Dağılımı" <https://twitter.com/gocidaresi> (e. t. 17.03.2017).

GKY’de yer alan düzenlemeler gereğince, bu konuda MEB mevzuatı uygulanacaktır (GKY m. 28/1-b). Bu nedenle, konuya ilişkin yapılan genel nitelikteki açıklamalar, geçici koruma altındaki Suriyeliler bakımından da geçerlidir.

Geçici koruma altındakilere yönelik hizmetlerin pratik ve uygulamaları bakımından yetki ve sorumluluk, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığına (AFAD) verilmiştir (GKY m. 26/4). AFAD, bu amaçla Geçici Koruma Altındaki Yabancılar İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında 18.12.2014 tarih 2014/4 Sayılı Genelge’yi¹⁰⁵ yayımlamıştır. Sağlıktan, çalışma hayatı ve sosyal güvenlik konularına kadar pek çok konuda geçici koruma altındaki yabancılara verilecek olan hizmetlere yer veren 2014/4 sayılı Genelge, eğitim-öğretim hizmetlerini de ele almış ve bu konuda bazı düzenlemeler getirmiştir¹⁰⁶.

2014/4 sayılı Genelge’nin eğitim hizmetleri başlıklı 5. kısmında geçici koruma altındaki yabancıların kayıtlı bulundukları illerdeki eğitim-öğretim merkezlerinde hizmet alacakları belirtilmiştir. Bu amaçla, nüfusun yoğunluğu ve eğitim öğretim olanakları gibi hususlar da dikkate alınarak, geçici koruma altındaki yabancıların bulundukları illerde geçici eğitim merkezlerinin kurulabileceği hükme bağlanmış; bu merkezlerde verilecek olan eğitim-öğretimin ülkemizdeki müfredatla çelişmeyecek şekilde eğitim-öğretim dönemlerine göre yapılacağı ifade edilmiştir¹⁰⁷.

2014/4 sayılı Genelge yanında, MEB’in yabancılara yönelik eğitim ve öğretim hizmetleri alanında çıkardığı 2014/21 sayılı Genelge’de de geçici koruma altındaki Suriyelilere verilecek eğitim ile ilgili hususlara yer verilmektedir. 2014/21 sayılı Genelgede geçici koruma altındaki Suriyelilere verilecek eğitimin mevcut koşullar dikkate alınarak, geçici barınma merkezlerinin içinde veya dışında olmak üzere iki türlü sağlanacağı görülmektedir. Bu amaçla, barınma merkezlerinin bulunduğu

¹⁰⁵ Genelgenin tam metni için bkz. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2311/files/2014-4_sayili_Genelge_-_parafsiz.pdf (e.t. 03.12.2016).

¹⁰⁶ 2014/4 sayılı Genelgeye göre, geçici koruma altındaki yabancılara ilişkin hizmetlerin yürütülmesi AFAD koordinasyonunda ilgili diğer kurum ve kuruluşlar tarafından yerine getirilir. İllerde geçici koruma altındaki yabancıların hizmetlerinin yürütülmesinden birincil derecede Valiler sorumludur.

¹⁰⁷ Uzun dönem eğitim sistemi dışında kalan okul çağındaki çocukların bu kaybını telafi amacıyla, ihtiyaç halinde eğitim-öğretim dönemi dışında eğitim ve öğretim hizmeti verilebileceğine de yine 2014/4 sayılı Genelgede işaret edilmiştir.

yerlerde il ya da ilçe millî eğitim müdürlüklerine bağlı olarak faaliyet yürütmek üzere geçici eğitim merkezleri kurulmaktadır¹⁰⁸. Bu merkezlerde eğitim, Arapça ve Suriye müfredatına uygun bir biçimde uygulanmaktadır¹⁰⁹. Buna göre, geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyeliler, kendilerine yönelik eğitim veren geçici eğitim merkezlerinde ilköğretim derecesinde eğitim alabilirler¹¹⁰.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin bir kısmı barınma merkezlerinde kalırken¹¹¹, büyük bir kısmı geçici barınma merkezleri dışında çeşitli illere dağılmış bir şekilde yaşamlarını sürdürmektedir. Geçici barınma merkezi dışında farklı illerde yaşayanlar bakımından, ilköğretim konusunda devlet öğretim kurumlarında veya geçici eğitim merkezlerinde olmak üzere yine ikili bir imkân söz konusudur.

Geçici eğitim merkezleri, MEB'in 2014/21 sayılı Genelge'sinde belirtildiği üzere, barınma merkezleriyle sınırlı olmadan bu merkezlerden ayrı olarak bağımsız bir biçimde de kurulabilir. Buna göre, barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyeliler, kitlesel akından etkilenen illerde il ya da ilçe millî eğitim müdürlüklerine bağlı olarak valilik oluru ile kurulacak geçici eğitim merkezlerinde öğrenim görebilirler¹¹². Suriyelilerin çoğu geçici barınma merkezleri dışında farklı illerde ikamet ettiklerinden, bunun bir sonucu olarak büyük çoğunluğu barınma merkezleri dışındaki geçici eğitim merkezlerinde eğitimlerine devam etmektedirler¹¹³. Bunun yanında, Suriyelilerin bulundukları illerdeki devlet öğretim kurumlarından ilköğretim

¹⁰⁸ Bu merkezlerde Türkçenin öğretilmesi, yaygın eğitim kurumları aracılığıyla meslekî beceri kazandırılması, sosyal ve kültürel içerikli kurslar düzenlenmesi ve kurs dışı faaliyetlerin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir: 2014/21 sayılı Genelge.

¹⁰⁹ http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/s%C4%B1k_sorulan_sorular.pdf (e. t. 15.03.2017).

¹¹⁰ Geçici Barınma Merkezlerinde yaşayan okul çağı Suriyeli çocuk sayısının yaklaşık 70.000 olduğu, Suriyeli çocukların bu merkezlerde 22 okul, 850 derslik ve 3 binden fazla öğretmenle eğitim gördükleri belirtilmiştir: "TC Başbakanlık AFAD Yönetimi Başkanlığı Suriyeli Misafirlerimiz Kardeş Topraklarında 2014": <https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3493/xfiles/suriyeli-misafirlerimiz.pdf> (e. t. 15.03.2017).

¹¹¹ Geçici korunan Suriyeli'lerin yalnızca 264,089'u on ilde kurulan 22 geçici barınma merkezinde kalmaktadır: "Barınma Merkezlerinde Son Durum" <https://www.afad.gov.tr/tr/2374/Barinma-Merkezlerinde-Son-Durum> (e. t. 15.03.2017).

¹¹² Geçici eğitim merkezlerinin kurulması konusunda esnek bir tavır benimsenmiş; ihtiyaç duyulan yerlerde kamu ve özel kurum ve kuruluşlarca temin edilen binaların tam zamanlı veya yarı zamanlı olarak il veya ilçe millî eğitim müdürlüklerine bağlı olarak faaliyet amacıyla tahsis edilebileceği kabul edilmiştir: MEB 2014/21 sayılı Genelge.

¹¹³ Coşkun, İ. /Emin, M. N.: "Türkiye'deki Suriyelilerin Eğitiminde Yol Haritası, Fırsatlar ve Zorluklar", s. 18. <https://setav.org/assets/uploads/2016/10/SuriyelilerinEgitimi.pdf> (e. t. 15.03.2017).

de dahil olmak üzere okul öncesi eğitimden, yükseköğretime kadar eğitim alabilmeleri imkan dahilindedir¹¹⁴.

Sonuç olarak, ilköğretimin genelliği ilkesi uyarınca vatandaş ya da yabancı hiçbir ayırım olmaksızın öğrenim süresi boyunca kendileri için uygun koşullarda ilköğretim görme hakkına sahiptirler¹¹⁵. Bu sebeple Türkiye’de bulunan yabancılar, ilköğretim kurumlarında öğrenim görebilirler. İlköğretimin vatandaşlar için zorunlu olduğuna ilişkin düzenlemeler, ilköğrenimin Türk vatandaşlarına özgü olduğu sonucuna varıramaz. Bununla birlikte, kural olarak Türk vatandaşları için zorunlu olan ilköğretim yabancılar için isteğe bağlıdır¹¹⁶.

3. Devlet Ortaöğretim Kurumlarına Giriş Hakkı

Öğrencileri ortaöğretim düzeyinde ortak bir genel kültür vermek suretiyle yükseköğretime, mesleğe, hayata ve iş alanlarına hazırlamayı amaçlayan ortaöğretim kurumları, bu anlamda çok önemli bir fonksiyona sahiptir. Dolayısıyla, vatandaşlar kadar yabancıların da ortaöğretim kurumlarında öğrenimi, eğitim hayatlarının önemli adımlarından birini oluşturur.

MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği¹¹⁷ (OKY) gereğince, ortaöğretim kurumları, ortaokul veya imam-hatip ortaokulundaki öğretimin ardından, dört yıllık yatılı ve/veya gündüzlü olarak eğitim ve öğretim veren öğretim kurumlarıdır (m. 6/1). Dolayısıyla, ortaöğretim kurumları lise olarak tabir edilen fen ya da Anadolu liseleri yanında, teknik ve meslekî eğitim veren liselerden oluşmaktadır.

¹¹⁴ MEB’in 2014/21 sayılı Genelgesi ile kabul edildiği üzere geçici korunanlar herhangi bir ikamet şartına tabi olmaksızın MEB’e bağlı her derecedeki öğretim kurumuna kayıt yaptırabilirler. Ancak kitlesel akınla gelenlerin yükseköğretim hariç olmak üzere, MEB’e bağlı her tür ve derecedeki eğitim kurumuna ve geçici eğitim merkezlerine kayıtlarının yapılabilmesi için “yabancı tanıtma belgesine” sahip olmaları şart koşulmuştur. Hatta yabancı kimlik numarası bulunan yabancıların tıpkı Türk vatandaşları gibi her türlü veri girişinin e-okul ve e-yaygın otomasyon sistemleri üzerinden yapılacağı hükme bağlanmıştır. Yabancı kimlik numarası bulunmayıp yabancı tanıtma belgesi bulunan yabancıların ise, veri girişi öncelikle okul ya da kurum idareleri tarafından elektronik ve fiziki ortamda ve bakanlık tarafından duyurulacak yabancı öğrenci bilgi işletim sistemi üzerinden yapılacaktır.

¹¹⁵ Yaşar, N.: İnsan Hakları Avrupa Sisteminde ve Türk Hukukunda Eğitim Hakkı ve Özgürlüğü, İstanbul 2000, s. 88 (Eğitim).

¹¹⁶ Altuğ, Y.: Yabancıların Hukukî Durumu, İstanbul 1971, s. 167 (Yabancılar); Aybay, s. 203; Berki, Devletler, s. 159; Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 307; Çiçekli, s. 141; Dal, s. 93; Tekinalp, s. 110.

¹¹⁷ RG. 07.09.2013-28758.

Türk eğitim sisteminin 4+4+4 yıllık eğitim aşamaları çerçevesinde on iki yıllık eğitimin zorunlu hale getirilmesi ile artık ortaöğretim de ilköğretimde olduğu gibi zorunlu eğitim kapsamına alınmıştır (METK m. 26). Bu nedenle ortaöğrenim, vatandaşlar için zorunludur. Ancak yabancılar için ilköğrenimde olduğu gibi yine isteğe bağlıdır. Bu bakımdan, yabancıların da ihtiyari olarak ortaöğretim kurumlarında vatandaş gibi öğrenim görmesi mümkündür¹¹⁸. Bununla birlikte, vatandaşlar için zorunlu eğitim uygulamasının, 1951 Sözleşmesi m. 22/1 gereği aynı çağdaki mülteci çocuklar ve GİÇEİY m. 9 gereği göçmen işçi çocukları bakımından da geçerli olduğunda şüphe yoktur.

Yabancı öğrencilerin ortaöğretim kurumlarına kabulleri ile ilgili hükümler OKY'de düzenlenmiştir. Buna göre, yabancı öğrencilerin kayıt-kabul ve nakil ile ilgili iş ve işlemleri öğrenci yerleştirme ve nakil komisyonları tarafından yürütülür (OKY m. 23/2-c). Bu komisyonda yabancı öğrencilerin iş ve işlemlerinde ayrıca ilgili kurumdan yetkili bir temsilciye de yer verileceği belirtilmiştir (OKY m. 23/1). Bu doğrultuda, yurtdışından gelen yabancı öğrenciler öğretim kurumlarının kayıt-kabul şartları dikkate alınarak Anadolu liseleri, Anadolu imam hatip liseleri, meslekî ve teknik Anadolu liseleri, çok programlı Anadolu liseleri, meslekî ve teknik eğitim merkezleri ile meslekî eğitim merkezlerine öğrenci yerleştirme ve nakil komisyonu marifetiyle yerleştirilir (OKY m. 29/4).

Yabancı öğrencilerin ortaöğretim kurumlarına kayıt ve kabulleri ile ilgili olarak bazı şartlar aranmaktadır. Söz konusu şartlar, öğrencilerin sırf yabancı olmalarından kaynaklanmaktadır. Eğer yabancının kayıt yaptırmak istediği ortaöğretim kurumu başkaca özel bir şart arıyorsa, bunların da yerine getirilmesi zorunludur (OKY m. 29/2).

OKY m. 29/1-a'da, yabancı öğrencilerin ortaöğretim kurumlarına kayıtlarının, kural olarak öğrenim vizesi almış olmaları şartıyla yapılabileceği düzenlenmiştir. Bununla birlikte, yukarıda açıklandığı üzere, YUKKUY m. 35/2 dikkate alındığında

¹¹⁸ 1887 tarihli bir Maarif Nezareti kararıyla kısa bir süreliğine yabancı öğrencilere ortaöğretimin Türk öğretim kurumlarında yasaklamasında olduğu gibi zaman zaman kısıtlamalar ortaya çıkmışsa da, bu durum, hiçbir zaman süreklilik arz etmemiş ve ortaöğretim kurumları öğrenim görmek isteyen yabancılara hep açık olmuştur: **Timur**, s. 271.

eğitim vizesi yalnızca Türkiye’den yapılacak ilk ve ortaöğretim kurumlarında öğrenim için öğrenci ikamet izni başvurusunda esas alınmaktadır. Dolayısıyla, öğrenim vizesine ilişkin OKY hükümleri, YUKK ve YUKKUY hükümleri çerçevesinde yorumlanmalıdır. Zira YUKK ve YUKKUY’un yabancılar hukukuna ilişkin temel düzenleme niteliği taşıması ve eğitim vizesinin istisnaî olarak araması nedeniyle, yabancılar bakımından daha avantajlı bir durum yaratmasının YUKK ve YUKKUY düzenlemelerinin dikkate alınmasını gerektirdiği kanaatindeyiz.

4. Özel Öğretim Kurumlarına Giriş Hakkı

Devlet, bireylerin öğrenim hakkını güvence altına alarak, açtığı öğretim kurumlarıyla bu konuda pozitif yükümlüklerini yerine getirirken, aynı seviyede özel öğretim kurumlarının¹¹⁹ açılmasına da imkân verip teşvikte bulunmaktadır. Bu kapsamda devlet öğretim kurumları dışında Anayasa ve kanunların belirlediği çerçevede eğitim veren pek çok özel öğretim kurumu, vatandaşlar yanında yabancılara da hizmet vermektedir.

Yabancı öğrencilerin özel öğretim kurumlarına giriş hakkına ilişkin hususlar Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinde¹²⁰ (ÖÖKY) ayrıntılı şekilde düzenlenmektedir. Buna göre, yabancıların özel öğretim kurumlarına kaydı, ancak usulüne uygun pasaport ve öğrenim vizesi almış olmaları şartıyla mümkündür (ÖÖKY m. 51/10-a). Ancak tekraren belirtmek gerekir ki, YUKK m. 12/1-b gereğince geçerli ikamet izni, vizeden muafiyet sağlayacağından öğrenci ikamet izni alan bir yabancıya ayrıca vize almasına gerek yoktur. Bununla birlikte, YUKKUY m. 35/2 gereğince eğitim vizesi, Türkiye’den yapılacak ilk ve ortaöğretim kurumlarında öğrenim için öğrenci ikamet başvurularında aranan bir şarttır. Bu bakımdan, Türkiye’den yapılacak özel öğretim kurumu başvuruları için YUKKUY m. 35/2 çerçevesinde eğitim vizesinin alınması zorunludur.

¹¹⁹ Özel Öğretim Kurumları Kanunu (RG.14.02.2007-26434) (ÖÖKK) “özel öğretim kurumları” kavramı ile gerçek ya da özel hukuk tüzel kişileri ile özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişilerce işletilen okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde eğitim veren özel okullar ile özel eğitim okulları, çeşitli kursları, uzaktan öğretim yapan kuruluşları, motorlu taşıt sürücülerini kursları, hizmet içi eğitim merkezleri, öğrenci etüt eğitim merkezleri, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine ilişkin düzenlemelere yer vermektedir (ÖÖKK m. 2-b). Ancak, çalışmada kullanılan özel öğretim kurumları kavramı ile özel okullar kastedilmektedir.

¹²⁰ RG. 20.03.2012-28239.

Devlet ğretim kurumlarında okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim derecelerinde öğrenim hakkının kullanılması bakımından kural olarak vatandaş ile yabancı arasında bir fark bulunmamakla birlikte, özel ğretim kurumlarına giriş bakımından yabancılara özgü bazı sınırlamalar getirildiği görülmektedir. Kanunla getirilen bu sınırlamaların, Anayasanın 16. maddesi bakımından bir ihlal niteliği tařıdđı sylenemez¹²¹.

Özel ğretim kurumlarında yabancılardan öğrenimi konusundaki ilk sınırlama, kontenjan sınırlamasıdır¹²². Buna göre, bir özel ğretim kurumuna kabul edilebilecek yabancı ğrenci sayısı, o kurumda öğrenim gören Türk vatandaşı ğrenci sayısının

¹²¹ Türk hukukunda Anayasa, hem vatandaşların hem de yabancılardan temel hak ve hürriyetlerini güvence altına almıştır. Anayasanın 10. maddesinde herkesin kanun önünde eşit olduğu şeklinde ifade edilen eşitlik ilkesi gereğince temel hak ve hürriyetlerden kural olarak yabancılardan da vatandaşlar gibi yararlanabilirler. Vatandaş-yabancı eşitliği kural olsa da, belli durum ve koşullarda bazı hak ve hürriyetlerden yabancılardan yararlanması mümkün olmayabilir: **Aybay**, s. 74; **elikel/ztekin Gelgel**, s. 64; **ekli**, s. 44; **Doğan**, s. 20. Temel haklardan yararlanma açısından yabancı ile vatandaş arasındaki eşitliğin yabancı aleyhine bozulduğu durumlarda ortaya çıkan farklılık, Anayasa’da yer alan temel hak ve hürriyetlerden bazılarının sadece vatandaşlara tanınması sonucunu doğurmuştur. Bunun yanında, vatandaşa özgülenmemiş olsa bile, temel hak ve hürriyetler alanında mutlak bir eşitlik söz konusu olmayıp, bu durumda bile yabancılardan temel haklardan yararlanmasının vatandaşa oranla farklı sınırlayıcı koşullar altına alınması mümkündür: **Göger**, E.: Yabancılardan Hukuku, Ankara, 1979, s. 21. Yabancılardan temel hak ve hürriyetler karşısındaki durumu Anayasa’nın 16. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeyle, temel hak ve hürriyetlerin yabancılardan için uluslararası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabileceği hükme bağlanmıştır. Buna göre Anayasa, temel hak ve hürriyetlerin yabancılardan için sınırlandırılmasında sınırlamanın “uluslararası hukuka uygun olma” şartını aramaktadır. Bir başka deyişle devlet, temel hak ve hürriyetler bağlamında vatandaş ile yabancı arasındaki eşitliği bozarken uluslararası hukuka uygun davranmak zorundadır: **Göger**, s. 20. Anayasanın 16. maddesinde ayrıca yabancılardan temel hak ve hürriyetlerine getirilecek sınırlamaların kanun yoluyla yapılması temin edilmektedir. Bunun bir sonucu olarak kararname, yönetmelik, tebliğ ya da genelge yoluyla yapılacak sınırlayıcı düzenlemelerin kaynağının da bir kanun olması gerekir: **Aybay**, s. 82; **elikel/ ztekin Gelgel**, s. 65; **Doğan**, s. 22. Aksi halde dayanağı kanun olmayan kanun dışında bir düzenleyici işlemle temel hak ve hürriyetlere getirilecek bir sınırlama Anayasa’ya aykırılık sonucunu doğurur. Buna karşın, uygulamada yabancılardan temel hak ve hürriyetlerinin kanun hükmüne dayandırılmaksızın diğer düzenleyici işlemlerle sınırlandırıldığı veya kanuna dayanmakla birlikte kanunun uygulama kapsamını belirleme adı altında hakkın özüne dokunan kurallar ihdas edildiği görülmektedir: **Sargin**, F.: “Türkiye’de ğrenim Gören Yabancı ğrencilerin Türkiye’ye Giriş, Türkiye’de İkamet Etme ve alışma Hakları”, MHB C. 17, S. 1-2, 1997-1998, s. 354.

¹²² Kontenjan sınırlaması, ülkede bulunan yabancılardan bazı hak ve hürriyetlerden yararlanmasının aynı hak ve hürriyetlerden yararlanan vatandaşların sayısına oranını ifade etmektedir: **ekli**, s. 55; **Doğan**, s. 34. Kontenjan sınırlaması sadece oransal bir sınırlamadan ibaret değildir. Bunun yanında, sayı, miktar, yzlm veya yüzde gibi belirli kriterler belirlenerek yabancılardan temel hak ve hürriyetlerden yararlanmasına sınırlama getirilebilir. Böylece, yabancının yararlanmak istediği temel hak veya hürriyet, kesin bir biçimde belli bir sınırlamaya tabi tutulur ve sınırlamayı aştığı ölçüde yabancılardan ilgili temel hak ve hürriyetten yararlanması mümkün olmaz.

yüzde otuzunu¹²³ aşamaz (ÖÖKK m. 13/6)¹²⁴. Doktrinde, yabancılar lehine getirilen bu düzenlemenin yerinde olduğu ifade edilmekle beraber, özellikle yabancıların yaşadığı yerde özel öğretim kurumu bulunmadığı hallerde yabancıların, sırf kontenjan uygulaması nedeniyle öğrenim görmek istediği özel öğretim kurumundan yararlanamamasının öğrenim hakkının kısıtlanması gibi bir sonuca yol açabileceğine vurgu yapılmaktadır¹²⁵.

Özel öğretim kurumlarında yabancıların öğrenim hakkıyla ilgili olarak öğretim kurumu türü bağlamında da bazı sınırlamaların getirildiği görülmektedir. Gerçekten de eğitim, öğretim ve yönetim bakımından METK'nin millî eğitim politikası doğrultusunda eğitim veren bu kurumlardan bazıları, yabancılar tamamen kapatılmıştır. Bazılarında ise, sadece yabancı öğrencilerin öğrenim hakkından yararlanabileceği ifade edilmek suretiyle, Türk vatandaşları ile yabancıların karma eğitim görmeleri yasaklanmıştır.

Bu açıklamalardan hareketle, yabancıların özel öğretim kurumlarındaki öğrenim hakkı ile ilgili öğretim kurumu türleri bakımından getirilen kısıtlamalardan ilki, milletlerarası özel öğretim kurumlarında öğrenim görecektir yabancılar Türk vatandaşları ile karma eğitimin yasaklanmasıdır. Buna göre, yüksek öğretim derecesinin altında ilk ve orta öğretim derecelerinde eğitim veren milletlerarası özel öğretim kurumları, yalnızca yabancı öğrencilerin devam edebilecekleri öğretim kurumları olarak kurulabilmektedir (ÖÖKK m. 2/1-l)¹²⁶. Söz konusu milletlerarası kurumlarda Türk vatandaşlarının öğrenim görmesi yasaktır¹²⁷.

¹²³ Mülga 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nda (RG. 18.06.1965-12026) (Mülga ÖÖKK) bu oran yüzde idi.

¹²⁴ Kontenjan sınırlaması, özel öğretim kurumlarına yabancı öğrencilerin misafir öğrenci statüsünde kabulünde de geçerlidir. Ancak misafir öğrenci statüsü nedeniyle bu öğrencilere diploma yerine, gördükleri derslere ve aldıkları notlara ilişkin okul yönetimince hazırlanan bir belge verilir (ÖÖKY m. 51/5).

¹²⁵ **Özbek Hadimoğlu, N.:** "Minority Schools, Foreign And International Schools In The New Law On Private Educational Institutions", Ankara LawReview, Vol. 5, No. 1, 2008, s. 89.

¹²⁶ Ülkemizde faaliyet gösteren milletlerarası özel öğretim kurumları sayısı otuz ikidir: <https://ookgm.meb.gov.tr> (e. t. 15.03.2017).

¹²⁷ "Uluslararası imam hatip okulları" olarak faaliyet gösteren kurumlar adlarındaki uluslararası ibaresine karşın bu kurumların milletlerarası özel öğretim kurumlarıyla bir ilgisi olmayıp devlete ait öğretim kurumu niteliği göstermektedirler.

Özel öğretim kurumları kapsamında yer alan öğretim kurumu türlerinden biri olan yabancı okullar bakımından da yabancıların öğrenim hakkı ile ilgili sınırlayıcı düzenlemeler öngörülmiştir. Yabancı okullar, Türkiye’de yabancılar tarafından açılmış (ÖÖKK m. 2/d) ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurularak günümüzde kazanılmış haklara saygı ilkesi¹²⁸ çerçevesinde faaliyetlerine devam eden okullar olarak tanımlanmaktadır¹²⁹. Söz konusu yabancı okullarda öğrenim bakımından vatandaş-yabancı arasında bir ayırım yapılmamıştır. Bu sebeple, Türk vatandaşları ve yabancılar bu okullarda karma eğitim görebilirler. Bununla birlikte, yukarıda açıklanan özel okullar bakımından geçerli olan kontenjan sınırlaması yabancı okullar açısından da geçerliliğini sürdürmektedir. Zira yabancı okullar da, özel öğretim kurumlarından biri olarak hem yabancılar, hem vatandaşlara birlikte açık olduğundan, ÖÖKK m. 13/6 uyarınca bu okullara alınabilecek yabancı öğrenci sayısı, o okulda okuyan Türk vatandaşı öğrenci sayısının yüzde otuzunu aşamayacaktır.

Azınlık okulları¹³⁰ ise, ÖÖKK m. 2/e uyarınca yalnızca kendi azınlığına mensup Türk vatandaşı öğrencilerin devam ettiği Rum, Ermeni ve Yahudi azınlıklar tarafından kurulmuş¹³¹; Lozan Antlaşması ile güvence altına alınmış okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde özel öğretim kurumu niteliği taşıdığından, o azınlığa mensup olmayan Türk vatandaşları yanında, yabancıların da bu kurumlarda öğrenim görmesi mümkün değildir¹³². Dolayısıyla, yabancılar, din

¹²⁸ Kazanılmış haklara saygı, kişinin yürürlükteki mevzuat hükümlerine uygun olarak kazandığı hakkın, o mevzuatın yürürlükten kalkmasından sonra da tanınması ve korunmasıdır: Doğan, s. 32. İç hukukta olduğu kadar uluslararası hukukta da kabul edilen kazanılmış haklara saygı ilkesi gereğince, yabancıların yürürlükte olan hukuk sistemine uygun olarak kazandığı hakları o hukuk kurallarının zaman içinde değişmesi halinde dahi korunur: Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 73; Doğan, s. 32.

¹²⁹ Türkiye’de hâlen faaliyetini sürdüren yabancı okulların günümüzdeki sayısı on beştir: <https://ookgm.meb.gov.tr> (e. t. 15.03.2017).

¹³⁰ Türkiye’de azınlık okullarının sayısı hâlihazırda elli üçtür: <https://ookgm.meb.gov.tr> (e.t.15.03.2017).

¹³¹ 24 Temmuz 1923’te Lozan Anlaşmasının görüşmeleri sırasında azınlıklar konusu uzun tartışmalara neden olmuştur. Türkiye, etnik ayrıklıkları dikkate almaksızın sadece gayrimüslim vatandaşlara azınlık statüsünü tanımıştır. Ancak bu konuda bir sınırlama getirilmiş; sadece Rum, Yahudi ve Ermeni topluluklara mensup olanlar azınlık olarak kabul edilmişlerdir. Bu durumda, ülkemizde Türk vatandaşı olan Ermeni, Rum ve Yahudi kökenli kişiler azınlık statüsüne sahiptirler: **Bozkurt, G.:** Türk Hukuk Tarihinde Azınlıklar, AÜHFD, C.43, S. 1, s. 5.

¹³² Bu yasak, doktrinde, azınlık okullarının azınlık mensuplarının çocuklarına hizmete yönelik olduğu ve bu nedenle bu okulların kuruluş amacına uygun olduğu gerekçesiyle yerinde görülmüştür: Çelikel / Öztekin Gelgel, s. 282.

unsuru ön planda tutularak belirlenmiş söz konusu azınlıklardan birine mensup olsa dahi, azınlık okullarında öğrenim göremeyecektir¹³³.

5. Yükseköğretim Kurumlarına Giriş Hakkı

İlk ve ortaöğretim kurumları herhangi bir şart aranmaksızın herkesin yararlanmasına açıkken; yükseköğretim konusunda daha çok kişisel yetenekler ön plana çıkmaktadır. Uluslararası sözleşmeler de yükseköğretim kurumlarında öğrenim hakkından bahsederken, kişinin yetenekleri doğrultusunda fırsat eşitliği çerçevesinde bu haktan yararlanabileceğine işaret etmektedir¹³⁴.

Ülkemizde yükseköğretim, millî eğitim sistemi içinde, ortaöğretime dayalı, en az dört yarıyılı kapsayan, her kademedeki eğitim ve öğretimin tümünü kapsar şekilde tanımlanmaktadır (Yükseköğretim Kanunu¹³⁵ m. 3/a). Bu bakımdan yükseköğretim kurumu kavramıyla daha çok üniversiteler anlaşılsa da, ileri teknoloji enstitüleri ve bunların bünyesinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuarlar, araştırma ve uygulama merkezleri ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı meslek yüksekokulları ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmaksızın ve kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından kurulan meslek yüksekokulları yükseköğretim kurumları olarak nitelendirilmektedir (Yükseköğretim Kanunu m. 3/c).

METK’da yer alan düzenlemeye göre, lise ve dengi öğretim kurumlarını bitirenler, yükseköğretim kurumlarına girmek için aday olmaya hak kazanırlar. Buna göre, yükseköğretim kurumlarına hangi programları bitirenlerin nasıl girecekleri ve giriş şartları, MEB ile işbirliği yapılarak Yükseköğretim Kurulu tarafından tespit

¹³³ Bir azınlık okulu olan Heybeliada Ruhban Okuluna 1950 yılında yabancı öğrenci alımına izin verilmiş, fakat güvenlik gerekçesiyle 1964 yılında bu uygulamadan vazgeçilmiştir. Tespit için bkz. **Yalçın, E.:** “Heybeliada Ruhban Okulu’nun Yeniden Açılması”, AÜ Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi, S. 41, 2008, s. 129-130.

¹³⁴ Örneğin İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin (RG. RG. 27.05.1949-7217) 26/1 maddesinde, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin (RG. 11.08.2003-25196) 13/2-c maddesinde ve Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin (RG. 27.01.1995-22184) 28/1-c maddesinde, yükseköğretimin kişisel yetenek temelinde herkese açık olması gerektiği hüküm altına alınmıştır.

¹³⁵ RG. 06.11.1981-17506.

edilir (METK m. 31)¹³⁶. Bu doğrultuda, yükseköğretim programlarına alınacak öğrencilerin seçimi ve tercihlerine göre yerleştirilmesi, Yükseköğretim Kanunu'nun 45. maddesi kapsamında Yükseköğretim Kurulunca belirlenen usul ve esaslara göre yapılır¹³⁷. Yükseköğretim kurumlarına öğrenci yerleştirilmesi Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından öğrenci seçimi ve tercihlerine göre gerçekleştirilmektedir. Böylece, bir ortaöğretim kurumundan mezun ya da mezun olabilecek durumda olan tüm adayların o yıl yapılacak, kısa adı ÖSYS olan Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi'ne başvurmaları zorunludur¹³⁸.

Yükseköğretim Kurulu'nca belirlenen usul ve esaslar uyarınca yabancıların Türkiye'deki yükseköğretim programlarına yerleştirme işlemleri, kural olarak ÖSYS kapsamı dışında tutulmuştur¹³⁹. Zira yabancıların ilgili programlara yerleştirilme işlemleri Yükseköğretim Kurulu'nun belirlediği usul ve esaslar doğrultusunda ilgili yükseköğretim kurumu tarafından yapılmaktadır¹⁴⁰. Bununla birlikte, yabancıların merkezi yerleştirme ile yükseköğretim kurumlarına yerleştirilmemesinin bir takım istisnaları vardır¹⁴¹. Bunlardan ilki, doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden mavi kart hamili yabancılardır. Özel statülü yabancı konumundaki bu yabancılar, istekleri halinde Türk vatandaşları gibi ÖSYS'ye başvurabilecek olup, yükseköğretim programlarına yerleşme hakkı

¹³⁶ Yükseköğretim kurumlarına giriş ve yerleştirme işlemlerinde imkân ve fırsat eşitliği hareket noktası olarak belirlenmiş; bu konuda gerekli tedbirler alınmak kaydıyla, Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenen usul ve esaslara göre bu kurumlara öğrenci kabul edileceği düzenleme altına alınmıştır (Yükseköğretim Kanunu m. 45/a).

¹³⁷ Yükseköğretim Kanununun 45. maddesine dayanılarak belirlenecek olan bu usul ve esaslarla ilgili olarak 2017 ÖSYS Kılavuzu yayımlanmıştır. Söz konusu kılavuz, 15.02.2016 tarihli Yükseköğretim Genel Kurulu toplantısında Yürütme Kuruluna verilen yetkiye dayanılarak 29.12.2016 tarihli Yükseköğretim Yürütme Kurulu toplantısında kabul edilmiştir: <http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2017/OSYS/KILAVUZ18042017.pdf> (e. t. 28.02.2017).

¹³⁸ Bu sistem içinde, Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) ve Lisans Yerleştirme Sınavları (LYS) sonucu ÖSYM tarafından yapılacak merkezi yerleştirme veya ilgili kurumlarca yapılacak özel yetenek sınavı ile yükseköğretim programlarına yerleştirme yapılmaktadır: http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2017/OSYS/KILAVUZ_16022017.pdf (e. t. 28.02.2017)

¹³⁹ Yabancılar ve vatansızlar da ÖSYS'ye başvurabilirler. Ancak bu adaylar, ÖSYS yükseköğretim programları tercih süresinin son gününe kadar Türk vatandaşlığına geçmedikleri takdirde yükseköğretim programları kontenjanlarına yerleştirilmezler: http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2017/OSYS/KILAVUZ_16022017.pdf (e. t. 28.02.2017).

¹⁴⁰ Uluslararası antlaşmalar gereği Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında burslu olarak öğrenim görecekt yabancı öğrencilerin yerleştirme işlemleri ise, Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılacaktır (Yükseköğretim Kanunu m. 45/1-f).

¹⁴¹ Bu konudaki istisnalar Yükseköğretim Kanununun 45. maddesine dayanılarak çıkarılan ÖSYS 2017 kılavuzunda yer almaktadır.

kazanmaları durumunda söz konusu kontenjanlara yerleştirilebileceklerdir. İkinci olarak, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) vatandaşı olan yabancılar ile Bulgaristan'dan göç yoluyla ülkemize gelmiş Türk soylu yabancılar da, ÖSYS kapsamında tıpkı Türk vatandaşları gibi ÖSYS uyarınca yerleştirme işlemlerine alınırlar¹⁴².

Yükseköğretim Kanunu'nun 45. maddesinde 30.03.2012 tarihli 6287 sayılı Kanunun¹⁴³ 14. maddesi ile yapılan değişiklikle, yabancı öğrencilerin yükseköğretim kurumlarına kabulüne ilişkin yeni esaslar belirlenmiştir. Söz konusu değişiklikten önce, Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında okumak isteyen yabancı öğrenciler, ÖSYM Başkanlığı tarafından yapılan ve sonuçları bu kurumlara kabul için başvururken kullanılan Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı'na (YÖS) girmek zorundaydı. Sınav sonucunda yeterli puan elde edebilen yabancı öğrenci ancak bir yükseköğretim kurumuna yerleşebilmekteydi. Bununla birlikte, Yükseköğretim Genel Kurulu'nun 21.01.2010 tarihli toplantısında, 2010-2011 eğitim-öğretim yılından itibaren YÖS'ün kaldırılmasına karar verilmiştir. Buna göre, kendi imkânlarıyla ülkemizde ön lisans ve lisans eğitimi almak isteyen yabancı öğrencilerin bir ortaöğretim kurumundan mezun olmak şartıyla, her üniversite tarafından belirlenen sınav sonucu ve puanlara sahip olması şarttır. Böylece kendi imkânları ile bir yükseköğretim kurumunda öğrenim görmek isteyen bir yabancı öğrencinin, üniversitenin talep edeceği belgeler ile doğrudan üniversiteye başvurması ve üniversite tarafından değerlendirmeye alınması gerekmektedir¹⁴⁴. Daha açık bir ifadeyle, Yükseköğretim Kurulunun belirlediği usul ve esaslar çerçevesinde her üniversite yabancı öğrenci sınavını kendisi uygulamaktadır. Böylece Yükseköğretim Kurulu tarafından üniversitelerin belirleyeceği şartların uygun görülmesi koşuluyla, üniversitelere yabancı öğrenci alınması hususunda inisiyatif büyük ölçüde üniversitelere bırakılmıştır¹⁴⁵. Bu noktada belirtilmelidir ki, yükseköğretim

¹⁴² http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2017/OSYS/KILAVUZ_16022017.pdf (e. t. 28.02.2017).

¹⁴³ RG. 11.04.2012-28261.

¹⁴⁴ <http://www.yok.gov.tr/web/guest/yurt-disindan-kabul-edilecek-ogrenci-kontenjanlari> (e. t. 25.10.2016).

¹⁴⁵ Üniversiteler yabancı uyruklu öğrenci kabulüne ilişkin ilkeleri belirlerken mutlak bir serbestîye sahip değildir. Ülkelerin kendi ulusal sınavları, milletlerarası sınavlar, ortaöğretim not ortalamaları, üniversite tarafından yapılan sınav vb. gibi öğrenci kabulünde kullanılacak yöntemlerin minimum puanlarının da yer aldığı yurt dışından öğrenci kabulüne ilişkin esasların

kurumlarının yabancı öğrenci kabulüne ilişkin yetkisi, ön lisans ve lisans programlarıyla sınırlı değildir. Yüksek lisans, doktora ve sanatta yeterlilikten oluşan lisansüstü eğitim programlarına da, yabancıların kabulüne ilişkin usul ve esaslar, yükseköğretim kurumlarının senatoları tarafından belirlenir (Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği¹⁴⁶ m. 35/2).

Yükseköğretim Kurulu, yabancı öğrenci alımı ile ilgili usul ve esasları belirlemek amacıyla, Yurtdışından Öğrenci Kabulüne İlişkin Esasları¹⁴⁷ kabul etmiştir. Buna göre, yurt dışından öğrenci kabul etmek isteyen üniversitelerin Yükseköğretim Kurulu onayı ile yurt dışından öğrenci kabul etmesi ve yükseköğretim kurumlarının kontenjan önerilerinin belirlenecek takvim çerçevesinde Yükseköğretim Kuruluna bildirmesi gerekmektedir¹⁴⁸. Yurt dışından öğrenci kabul kontenjanları, bir önceki yıl ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzunda yer alan programların kontenjanlarının devlet üniversitelerinde yüzde otuz beşini, vakıf üniversitelerinde ise yüzde ellisini geçmeyecek şekilde üniversitelerin önerisi doğrultusunda Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenir ve programların kontenjanları ile öğretim dili ve hazırlık sınıfına ilişkin bilgiler Yükseköğretim Kurulu internet sitesinde yayımlanır¹⁴⁹. Bu durumda, kontenjan bakımından yabancılar için bir sınırlama getirilmiş ve böylece yükseköğretim kurumlarına başvuracak yabancı öğrenci sayısı oransal olarak sınırlandırılmıştır. Ancak, bu oran net bir şekilde belirlenmemiştir. Zira Yükseköğretim Kurulunun

Üniversite senatolarınca kabul edilen bir yönerge veya yönetmelikle Yükseköğretim Genel Kurulu'nun onayına sunulması gerekmektedir: Yurtdışından Öğrenci Kabulüne İlişkin Esaslar, http://www.yok.gov.tr/documents/10279/38502/uzaktan_ogretim_esas_usul_25022014.pdf/78353e67-ac60-46d4-85b1-10a3f4cec880 (e. t. 10.11.2016).

¹⁴⁶ RG. 20.04.2016-29690.

¹⁴⁷ Söz konusu esaslar hakkında bkz: http://www.yok.gov.tr/documents/10279/58373/yurtdisindan_ogrenci_kabulune_il_esas.pdf/e3de45b2-c26e-46ed-9f05-6b74f302f5e2 (e.t.25.10.2016).

¹⁴⁸ Bu açıdan, devlet üniversiteleri ile vakıf üniversiteleri arasında bir fark yoktur. Vakıf üniversitelerine de yabancı öğrenciler Yükseköğretim Kurulunca belirlenen esaslara göre alınabilir. (Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği (RG. 31.12. 2005-26040) m. 18).

¹⁴⁹ Yurtdışından Öğrenci Kabulüne İlişkin Esaslarda öğrenci başvurularının değerlendirilmesinde, üniversitelerin yabancı öğrenci kabulünde kullanması önerilen ve Yükseköğretim Kurulu tarafından onaylanan sınavlardan, lise bitirme sınavları statüsünde olan sınavların (Abitur, International Baccalaureate, Tawjihi vs.) geçerlilik sürelerine bir sınırlama getirilmemesi, ancak üniversite giriş sınavı statüsünde olan sınavların (Scholastic Aptitude Test (SAT) vs.) geçerlilik sürelerinin iki yıl ile sınırlandırılması gerektiği ifade edilmiştir: http://www.yok.gov.tr/documents/10279/58373/yurtdisindan_ogrenci_kabulune_il_esas.pdf/e3de45b2-c26e-46ed-9f05-6b74f302f5e2 (e. t. 25.10.2016).

öğrenci kabulüne ilişkin belirlediği esaslar, sadece yabancı öğrencilere yönelik değildir. Bunun bir sonucu olarak, yabancılar yanında, yabancı ülke vatandaşı iken sonradan Türk vatandaşlığını kazananlar ya da çifte vatandaşlar ile Türk vatandaşı olup ortaöğretiminin tamamını KKTC dışında yabancı bir ülkede tamamlayanların da Yurtdışından Öğrenci Kabulüne İlişkin Esaslara göre başvuru yapması mümkün kılınmıştır.

Yabancı devlet vatandaşı sayılmakla birlikte, KKTC vatandaşlarının yükseköğretim kurumlarında öğrenimi konusunda diğer yabancılara göre bazı farklı düzenlemeler getirildiği görülmektedir. KKTC vatandaşlarının da yabancı öğrenci ya da yurtdışından başvuracak öğrenci sıfatıyla ülkemizdeki yükseköğretim kurumlarına başvurabilmesi mümkün olmakla birlikte, Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenen Yurtdışından Öğrenci Kabulüne İlişkin Esaslarda KKTC vatandaşlarının yurt dışından öğrenci kabulüne ilişkin hükümler çerçevesinde başvurusunun kabul edilemeyeceği düzenleme altına alınmıştır. Bu sebeple KKTC vatandaşları da tıpkı Türk vatandaşları gibi ÖSYS sistemi içinde yükseköğretim kurumlarına başvuruda bulunabileceklerdir. Ancak bu konuda da bir istisna öngörülmüştür. Buna göre KKTC vatandaşı olup, KKTC’de ikamet eden ve KKTC’de ortaöğretimini tamamlayan GCE AL (The General Certificate of Education Advanced Level) sınav sonuçlarına sahip olanlar ile 2005-2010 tarihleri arasında diğer ülkelerdeki kolej ve liselere kayıt yaptırıp eğitim alarak GCE AL sınav sonuçlarına sahip olan veya sahip olacakların da başvurularının kabul edileceği belirtilmiştir¹⁵⁰.

Yurtdışından Öğrenci Kabulüne İlişkin Esaslarda, yükseköğretim kurumlarında öğrenim görecektir yabancı öğrencilerin yeteri derecede Türkçe bilmeleri gerektiği üzerinde de durulmuştur. Buna göre, yabancı öğrencilerin Türkçe düzeylerinin ülkemizdeki yükseköğretim kurumlarında öğrenim görmeye yetecek derecede olup olmadığının değerlendirilmesi, kabul hakkı kazandığı üniversite tarafından belirlenen

¹⁵⁰http://www.yok.gov.tr/documents/10279/58373/yurtdisindan_ogrenci_kabulune_il_esas.pdf/e3ded5b2-c26e-46ed-9f05-6b74f302f5e2 (e. t. 25.10.2016).

koşullar ve istenen belgeler çerçevesinde ilgili yükseköğretim kurumu tarafından yapılmaktadır¹⁵¹.

Daha önce vurgulandığı üzere, öğrenci ikamet izni alabilmenin şartları arasında yer alan öğrenim süresi boyunca yeterli maddî imkâna sahip olmak, yükseköğretim kurumlarında öğrenim görmek üzere yurt dışından gelecek yabancı öğrenciler için de hüküm ifade etmektedir. Nitekim bu konuda üniversitelerce belirlenecek şart ve esaslara, maddî bir güvence miktarının eklenmesi gerektiği Yükseköğretim Kurulu tarafından belirtilmiştir¹⁵².

Yurtdışından Öğrenci Kabulüne İlişkin Esaslarda, ülkemizde öğrenim görmek isteyen yabancıların eğitim vizesi sahibi olmalarının şart olduğu ve bu nedenle ülkemizdeki üniversitelerin kabul ettikleri öğrencilere “kabul mektubu” veya eşdeğer bir belge düzenlemeleri gerektiği belirtilmiştir. Yukarıda da açıklandığı üzere, YUKKUY m. 35/2 uyarınca eğitim vizesi, istisnaen yalnızca Türkiye’den ilk ve ortaöğretim kurumlarında öğrenim görecektir yabancılar bakımından öğrenci ikamet izni başvurularında aranan bir şarttır. Bu nedenle, yükseköğretim kurumlarında öğrenim görecektir bakımından eğitim vizesi aranmaz. Bununla birlikte, öğrenci ikamet izni başvurularında şartlar arasında yer alan “ön kayıt” şartını belgelendirmesi bakımından “kabul mektubu” veya eşdeğer bir belge düzenlenebilir.

Temel eğitimin zorunlu ve ücretsiz oluşu ilkesi, yükseköğretimde geçerli olmadığından, yükseköğretim kurumlarında öğrenim görmek yetenek, ilgi ve isteğe bağlı olmanın yanı sıra belli bir ücret ödenmesi karşılığında da olabilir. Bu bağlamda devletler, kendi yükseköğretim politikaları çerçevesinde bu kurumlarda öğrenimi herhangi bir ücret ödenmeksizin parasız olarak sağlayabileceği gibi, belli bir ücret ödenmesini de şart koşabilirler. Ülkemizde de yükseköğretim kurumlarının cari hizmet maliyetlerinin bir kısmı devlet tarafından karşılanırken, bir kısmı ise katkı payı ve öğrenim ücreti olarak öğrencilerden alınmaktadır¹⁵³. Buna göre, vatandaş

¹⁵¹http://www.yok.gov.tr/documents/10279/58373/yurtdisindan_ogrenci_kabulune_il_esas.pdf/e3ded5b2-c26e-46ed-9f05-6b74f302f5e2 (e. t. 25.10.2016).

¹⁵²http://www.yok.gov.tr/documents/10279/58373/yurtdisindan_ogrenci_kabulune_il_esas.pdf/e3ded5b2-c26e-46ed-9f05-6b74f302f5e2 (e. t.25.10.2016).

¹⁵³Yükseköğretim kurumlarında öğrencilerden alınacak öğrenim ücretleri ile ilgili olarak, Yükseköğretim Kanunu’nda yapılan düzenleme ile öğrenci başına düşen cari hizmet maliyetlerinin

açısından belli durumlarda ödenen öğrenim ücreti, yabancı öğrenciler bakımından kural olarak zorunludur. Yükseköğretim Kanunu m. 46/1- a, b ile bu konuda alınacak olan asgari tutarı belirleme yetkisi Bakanlar Kuruluna verilmiştir. Bakanlar Kurulu 2016–2017 yılı için yükseköğretim kurumlarında Cari Hizmet Maliyetlerine Öğrenci Katkısı Olarak Alınacak Katkı Payları ve Öğrenim Ücretlerinin Tespitine Dair Kararla¹⁵⁴ bu konuda esasları belirlemiştir¹⁵⁵. Öğrenim ücretleri belirlenirken yabancı öğrenciler için de bazı düzenlemeler getirilmiştir. Kural olarak yabancı öğrenciler, bu şarta tabi olmakla birlikte, doğumla Türk vatandaşı olup da izin almak suretiyle vatandaşlıktan çıkan mavi kart hamili yabancılar, program süresini aşmamaları şartıyla program süresi içinde katkı payından muaf tutulmuşlardır (BK Kararı m. 3/2)¹⁵⁶. Benzer şekilde, KKTC vatandaşlarından ÖSYM merkezi yerleştirme sınavı ile lisans programlarına yerleştirilenler ve bu şekilde yerleştirilip lisans programlarını tamamlayanlardan lisansüstü eğitim programlarına yerleştirilen öğrencilerin öğrenim ücreti bakımından birinci öğretim ve açık öğretim için katkı payı, ikinci öğretim için ise öğrenim ücreti esaslarına tabi oldukları hükme bağlanmak suretiyle, bunların diğer yabancılardan farklı olarak öğrenim gördükleri birinci öğretim ya da açık öğretim için programın normal süresi içinde katkı payı ödemek zorunda olmadıkları ifade edilmiştir. İkinci öğretimde okuyanlar ise, belirlenen öğrenim ücretlerini ödemekle mükelleftirler (Bakanlar Kurulu Kararı m. 1/6). Bakanlar Kurulu, belli yabancıları öğrenim ücreti ödemekten muaf tutmanın yanında, yurt dışından ülkemizdeki üniversitelere kabul edilecek öğrencilerden karşılıklılık ilkesi¹⁵⁷

yükseköğretim programlarının özellikleri göz önüne alınarak Yükseköğretim Kurulu'na hesaplanacağı belirtilmiştir. Buna göre, öğrencilerden her bir dönem, birinci öğretim için öğrenci katkı payı, ikinci öğretim ve uzaktan öğretimde ise, öğretim ücreti alınacağı hükme bağlanmıştır (Yükseköğretim Kanunu m. 46/1-a).

¹⁵⁴ RG. 22.10.2016-29865

¹⁵⁵ Bakanlar Kurulu Kararıyla 2016-2017 eğitim öğretim yılında öğrenime devam eden veya yeni kayıt yaptıran birinci öğretim ve açık öğretim öğrencilerinden kural olarak katkı payı alınmayacağını hükme bağlanmıştır. Bu öğrencilerin öğrenci katkı payı tutarları, Devlet tarafından karşılanır (Bakanlar Kurulu Kararı m. 1/3). Buna göre, ikinci öğretimde okuyan ya da yurt dışından öğrenci kabul kontenjanları dâhilinde kayıt yaptıran veya program süresi içinde o programdan mezun olamayanlardan katkı payı ya da öğrenim ücreti alınacaktır. Alınacak öğrenim ücreti, ön lisans, lisans ve lisansüstü programlarda fakülte ya da programa göre yükseköğretim kurumları tarafından belirlenir (Bakanlar Kurulu Kararı m.3/1).

¹⁵⁶ Bu kapsama giren öğrencilerin ödemesi gereken öğrenim ücretleri, bu öğrenciler adına Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı bütçesinden karşılanır (Bakanlar Kurulu Kararı m. 3/3).

¹⁵⁷ Karşılıklılık ilkesi gereğince, bir yabancıların bir haktan yararlanması, bu devletin vatandaşlarının yabancıların vatandaşı olduğu devletin ülkesinde aynı tür ve nitelikteki haktan yararlanabilmesine bağlıdır. Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 66-67; Doğan, s. 29; Göğer, s. 28.

çerçevesinde öğrenim ücretinin alınmayacağını da hükme bağlamıştır (Bakanlar Kurulu Kararı m. 3/6).

Yabancıların yükseköğretim kurumlarında öğrenim hakkı kapsamında açıklanması gereken konulardan bir diğeri, bir yükseköğretim kurumunda öğrenim görmekte olan yabancı bir öğrencinin ülkemizdeki bir başka yükseköğretim kurumuna geçişi meselesidir¹⁵⁸. Genel olarak, öğrenim görülen yükseköğretim kurumundan başka bir yükseköğretim kurumuna geçiş, Yükseköğretim Kurumlarında Ön lisans Ve Lisans Düzeyindeki Programlar Arasında Geçiş, Çift Anadal, Yan Dal İle Kurumlar Arası Kredi Transferi Yapılması Esaslarına İlişkin Yönetmeliğe¹⁵⁹ (Geçiş Yönetmeliği) uygun olarak, not ortalaması ve başarı şartı ile mümkündür (Geçiş Yönetmeliği m. 11/2). Yurtdışındaki bir yükseköğretim kurumundan Türkiye’deki bir yükseköğretim kurumuna yatay geçiş yapılması durumunda, üniversite senatoları tarafından yurtdışındaki yükseköğretim kurumlarından yapılacak yatay geçişler için bir kontenjan belirlenebilir (Geçiş Yönetmeliği m. 14/1). Kontenjana uygun şekilde yabancı öğrencinin Geçiş Yönetmeliğinde belirtilen başarı şartını sağlaması gerekir. Bununla birlikte, yurtdışındaki üniversitelerden yatay geçiş ile öğrenci kabulüne ilişkin kontenjan sınırlaması bazı durumlarda geçerli olmayabilir. Zira Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenen yabancı ülkelere gelecek o ülkenin vatandaşı olan yabancı öğrenciler, üniversite senatoları tarafından belirlenen kontenjan sınırlamasına tabi tutulmayabilir (Geçiş Yönetmeliği m. 15/1). Bu durumda, başvuru yükseköğretim kurumunun yönetim kurulu tarafından yapılacak değerlendirme sonucunda başvurunun kabul edilmesi halinde, her bir öğrenci için gerekli intibak programı hazırlanacaktır (Geçiş Yönetmeliği m. 24/3).

Son olarak belirtmelidir ki, Geçiş Yönetmeliği’nde “özel durumlarda yatay geçiş başlığı” ile getirilen ek madde 2 ile şiddet olayları ve insanî kriz nedeniyle öğrenimin sürdürülemez olduğu Yükseköğretim Kurulu tarafından tespit edilen ülkelerde öğrenim gören öğrencilerin, Türkiye’deki yükseköğretim kurumlarına

¹⁵⁸ Yatay geçiş, bir yükseköğretim kurumunda kayıtlı olan öğrencinin Geçiş Yönetmeliğindeki esaslar çerçevesinde aynı düzeydeki diğer diploma programlarında öğrenime devam etme hakkı elde edilmesini ifade eder (Geçiş Yönetmeliği m. 4/1-ö).

¹⁵⁹ RG. 24.04.2010-27561.

başvuru yapabilecekleri belirtilmiştir. Konuya ilişkin usul ve esasları belirleme yetkisi ise, Yükseköğretim Kuruluna verilmiştir¹⁶⁰.

Yükseköğretim kurumlarında öğrenim kapsamında tıp ve diş hekimliği uzmanlık eğitiminin özel bir yeri vardır. Zira konu, diğer yükseköğretim kurumlarından farklı düzenlemelere tabi tutulmuştur. Bu doğrultuda, Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği¹⁶¹ (TDUY) yabancıların ülkemizde uzmanlık eğitimi alabilmeleri için bir takım şartlar getirmiştir (TDUY m. 14). Buna göre, ülkemizde bir yabancının uzmanlık eğitimi alabilmesi için, öncelikle bu programların bağlı olduğu Yükseköğretim kurumlarında yabancılar için ayrılmış kontenjan bulunmalıdır. Uluslararası antlaşmalarla yabancı ülkelere ayrılan kontenjanlar hariç olmak üzere, uzmanlık eğitimi yapmak isteyen yabancılar uzmanlık öğrenciliği kontenjanlarının yüzde onuna kadar ilave kontenjan ayrılabilceği de ayrıca düzenlenmiştir (TDUY m. 14/3). Bunun yanında, ana dal uzmanlık eğitimi yapmak için Türkiye'deki tıp veya diş hekimliği fakültelerinin birinden mezun olunması veya yabancı ülkelerdeki bu fakültelerin birinden mezun olup Yükseköğretim Kurulundan denklik belgesi alınmış olması gerekirken; yan dal uzmanlık eğitimi yapmak için Türkiye'deki uzmanlık eğitimi veren kurumlardan

¹⁶⁰ Konuya ilişkin usul ve esasları belirleme yetkisine sahip olan Yükseköğretim Kurulu, bu konuda Yükseköğretim Yürütme Kurulu aracılığıyla 09.10.2013 tarihli toplantısında bir karar almıştır. Buna göre, 2013–2014 eğitim öğretim döneminden önce Suriye ve Mısır'da ön lisans, lisans ve lisansüstü (tıpta uzmanlık ve diş hekimliğinde uzmanlık programları hariç) düzeyde eğitime başlayan bu ülkelerin vatandaşları ile bu ülkelerdeki yabancı devlet vatandaşı öğrencilerin ülkemizdeki yükseköğretim kurumlarına yatay geçiş işlemlerin belli esaslara bağlamıştır. Bu konuda ikili bir ayırım yapılarak öğrencilerin yatay geçiş için gerekli tüm belgelere sahip olması durumunda birinci ve son sınıf dâhil olmak üzere yatay geçiş yapabilmeleri ve bu konuda öğrencilerin başvurduğu bölümün ilgili yılındaki ÖSYS kontenjanının yüzde onunu geçmemek üzere yatay geçiş başvurularının yükseköğretim kurumları tarafından değerlendirilmesine karar verilmiştir. Yatay geçiş için gerekli tüm belgelere sahip olmayan öğrencilerin ise, Gaziantep, Kilis 7 Aralık, Harran, Mustafa Kemal, Osmaniye Korkut Ata, Çukurova ve Mersin Üniversitelerinde özel öğrenci olarak ders alabilmelerine imkân verilerek, bunlardan belgelerini sağlayanların yatay geçiş yapabilmelerine karar verilmiştir: http://yok.gov.tr/web/guest/anasayfa/-/asset_publisher/64ZMbZPZISi4/content/suriye-ve-m%C4%B1s%C4%B1r-ulkelerinden-yurdumuzda-bulunan-yuksekogretim-kurumlar%C4%B1na-yatay-gecis:jsessionId=190E403FCFECAAFCAF9DAE4647F3CA99?redirect=http%3A%2F%2Fyok.gov.tr%2Fweb%2Fguest%2Fanasayfa%3Bjsessionid%3D190E403FCFECAAFCAF9DAE4647F3CA99%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_64ZMbZPZISi4%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-3%26p_p_col_count%3D1 (e.t. 09.11.2016)

¹⁶¹ RG. 26.04.2014-28983.

uzmanlık belgesi alınmış olunması ve bu konuda verilmiş bir denklik belgesine sahip olunması yeterli görülmüştür.

Türkiye’de yabancıların uzmanlık eğitimi alabilmesinde, mevzuatta sayılan özel şartları sağlamak koşuluyla, herhangi bir engel bulunmamaktadır. TDUY’de ayrıca ikamet izni alma, uzmanlık eğitimi süresince kendisine burs verileceğini ya da Türkiye’deki giderlerinin karşılanacağını belirten, bir başka ifadeyle, yeterli maddî imkana sahip olunduğunu gösteren bir belge sunma ve uzmanlık eğitime giriş sınavlarında ilgili programa yerleştirilmiş olma şartlarının da sağlanması gerektiğine işaret edilmiştir (TDUY m. 14/1). İlave olarak, yabancıların meslekî konuları izleyebilecek derecede Türkçe bildiğini gösteren belge sunması da zorunludur. Bu amaçla, yabancı öğrencilerin Tıpta Uzmanlık Kurulunun belirleyeceği bir kuruluş tarafından yapılan Türkçe dil bilgisi sınavında başarılı olduklarına dair belgeleri, uzmanlık eğitime başladıkları tarihten itibaren en geç bir yıl içerisinde sunmaları gerekir. Aksi halde, bu kişilerin uzmanlık öğrenciliği sona erecektir. Buna karşın, Türkiye’deki tıp ve diş hekimliği fakültelerinin Türkçe bölümlerinden mezun yabancı öğrenciler açısından Türkçe dil bilgisi başarı belgesi aranmaz (TDUY m. 14/2).

Türkiye’deki yükseköğretim kurumları yurt dışında faaliyet gösteren bir yükseköğretim kurumuyla birlikte ortak programlar yürütebilmektedir. Konuyla ilgili esaslar, Yükseköğretim Kurumlarının Yurt Dışı Yükseköğretim Kurumlarıyla Ortak Eğitim Öğretim Programlarına Dair Yönetmelik’te¹⁶² düzenlenmiştir. Söz konusu Yönetmeliğin 6/3 maddesinde bu programlara Türk vatandaşı olmayan öğrencilerin kabulünde aranacak şartlar ortak programı birlikte yürütecek yükseköğretim kurumları arasında karşılıklı hak ve yükümlülükleri belirleyecek olan protokolde belirtileceği ifade edilmiştir. Buna göre “ortak ön lisans ve lisans programlarında Türkiye’deki yükseköğretim kurumlarına yabancı öğrenci kabulünde uygulanan uluslararası sınav puanı, ortaöğretim mezuniyet derecesi ve benzeri kriterler, ortak programlara yabancı öğrenci kabulünde de uygulanır”.

¹⁶² RG. 06.10.2016-29849.

Yurt içinde eğitim veren yükseköğretim kurumu ile yurt dışında eğitim veren yükseköğretim kurumu arasında öğrenci değişimini sağlayan programlar da, yabancı öğrencilerin bir belli süreliğine de olsa ülkemize gelerek öğrenim görmelerine olanak sağlamaktadır¹⁶³. AB Komisyonu tarafından 2007-2013 yılları arasında yürütülen ve 2014 yılı itibariyle sona eren Hayatboyu Öğrenme Programı kapsamında yükseköğretim alanında sağlanan hibe destekleri, 2014-2020 yılları arasında Erasmus+ Programı altında devam edecektir¹⁶⁴. Bu amaçla, yükseköğretim kurumları arasında işbirliği yapmaya yönelik olarak AB ile Türkiye Cumhuriyeti Arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin Eğitim, Öğretim, Gençlik ve Spor Alanlarındaki Birlik Programı Olan Erasmus+'a Katılımı ile İlgili Anlaşma¹⁶⁵ imzalanmıştır. Yükseköğretim kurumlarında yurt dışı öğrenci değişim programlarından bir diğeri, hiçbir coğrafi bölge ayrımı yapmaksızın tüm dünyadaki yükseköğretim kurumlarını kapsayan Mevlana Değişim Programıdır¹⁶⁶. Bu konuda çıkarılan Mevlana Değişim Programına İlişkin Yönetmelik¹⁶⁷ (MDPY) yurtdışındaki yükseköğretim kurumları ile yurt içindeki yükseköğretim kurumları arasında karşılıklı öğrenci ve öğretim elemanı değişim programının işleyişine ilişkin usulleri düzenlemektedir (m. 1)¹⁶⁸. Öğrenci değişim programlarından Erasmus+ ve Mevlana Değişim Programı aracılığıyla ülkemize gelen ve ülkemizde geçici bir süre kalan yabancı öğrenciler

¹⁶³ Bir öğrencinin kendi imkânlarıyla elde etmesi oldukça zor olan yurtdışı eğitim fırsatı veren bu tür değişim programları, öğrencilere farklı bir ülkede öğrenim görme ve o ülke kültürünü tanıma imkânı sağlarlar. Eğitimin kültürlerarası etkileşimine katkıda bulunan bu tür değişim programları, farklı ülke eğitim ve bilgi materyallerine ulaşmayı kolaylaştırması ve ülke tanıtımına katkı sağlaması bakımından önemlidir. Bu tarz değişim programları Unesco tarafından da tavsiye edilmekte, uluslararası işbirliğinin çalışma ve uygulamasını geliştirmek amacıyla lise sonrası eğitim kurumlarının, yabancı profesörlerden ve öğrencilerden ziyaretler, farklı ülkelerdeki araştırma grupları ve profesörler arasında profesyonel işbirliği gibi uluslararası eylem türlerinden sistemli bir şekilde yararlanması gerektiği ifade edilmektedir: Unesco Tavsiyesi, para. 28.

¹⁶⁴ Hayatboyu Öğrenme Programları bünyesinde yürütülmüş olan Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius ve Grundtvig programları ile Gençlik Programı ve 5 milletlerarası işbirliği programı (Erasmus Mundus, Tempus, Alfa, Edulink ve Sanayileşmiş Ülkelerle İşbirliği Programı) dahil edilerek Erasmus+ başlığı altında toplanmış; böylece parçalı yapıdan vazgeçilerek programlar tek bir yapıya kavuşturulmuştur: <http://ua.gov.tr/programlar/erasmusprogram%C4%B1/y%C3%BCksek%C3%B6%C4%9Fretim-program%C4%B1> (e. t. 10.11.2016).

¹⁶⁵ RG. 17.06.2014-29033.

¹⁶⁶ http://www.yok.gov.tr/documents/757816/1684767/mevlana_kitapcik.pdf/410e03de-63e8-42e8-9684-ad0abb35fcb3 (e. t. 01.03.2017).

¹⁶⁷ RG. 23.08.2001-28034.

¹⁶⁸ MDPY m. 11/a'ya göre, yurt dışında örgün eğitim veren yükseköğretim programlarında kayıtlı yabancı ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri öğrenimlerinin bir bölümünü (en az bir en fazla iki yarıyıl) Türkiye'deki bir yükseköğretim kurumunda sürdürebilir.

öğrenim ücretlerinden muaf tutularak bu konuda kendi yükseköğretim kurumlarının mevzuatına tabi kılınmışlardır (BK Kararı m. 1/10).

Öğrenci değişim programı çerçevesinde ülkemize gelecek olan yabancı öğrenciler, öğrenci ikamet iznine değil, kısa dönem ikamet iznine tabi tutulmuştur (YUKK m. 31/1-d). Bu nedenle söz konusu yabancı öğrenciler kısa dönem ikamet izni başvurusunda aranan şartları yerine getirmek zorundadırlar. Böylece ülkeye yasal yollardan giriş yapmış olmak kaydıyla öğrenci değişim programları çerçevesinde ülkemizde öğrenim görececek bir yabancı, öğrenim göreceği öğretim kurumuna kayıt yaptırdığına dair bilgi ve belgeleri ikamet izni başvurusunda sunmakla mükelleftir (YUKK m. 32/1-a). Ayrıca genel sağlık ve güvenlik standartlarına uygun barınma şartlarına sahip olduğunu, gerekli görülmesi halinde vatandaşı olduğu ya da yasal olarak bulunduğu ülkenin yetkili makamları tarafından düzenlenmiş adli sicil kaydını gösteren belgeyi ve nihayet Türkiye’de kalacağı adres bilgilerini ikamet izni başvurusunda ibraz etmek zorundadır. İkamet izni başvurusunun uygun görülmesi halinde verilecek olan kısa dönem ikamet izninin süresi, değişim programı kapsamında kalınacak süreyi aşamayacaktır (YUKKUY m. 28/6). İkamet izni bakımından kısa süreli ikamet iznine tabi olan ve bunun için aranan şartları yerine getirmek zorunda olan değişim programı öğrencileri, öğrenim hakkıyla ilgili olarak kurumların aradıkları özel şartları da ayrıca yerine getirmek durumundadırlar.

6. Polis Akademilerine Giriş Hakkı

Polis okulları olarak da bilinen bu öğretim kurumları, polis teşkilatının memur, amir ve yönetici ihtiyacını karşılamak üzere çeşitli düzeyde eğitim veren yükseköğretim kurumu mahiyetindedirler¹⁶⁹. Bu kurumlarda öğrenim ile ilgili hükümler, Polis Yüksek Öğretim Kanunu’nda¹⁷⁰ (PYÖK) düzenlemektedir.

¹⁶⁹ Türk Emniyet Teşkilatının en yüksek öğretim kurumu olan Polis Akademisi, Emniyet Teşkilatının memur, amir ve yönetici ihtiyacını karşılamak amacıyla ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak üzere kurulan, bilimsel özerkliğe sahip yüksek öğretim kurumu olarak akademi, fakülte, enstitü ile polis meslek yüksekokullarından oluşur (PYÖK m. 3/1).

¹⁷⁰ RG. 09.05.2001-24397.

Yükseköğretim düzeyinde eğitim veren Polis Akademisi ve bu akademiye bağlı fakülteler, enstitüler ile polis meslek yüksek okullarında yabancıların öğrenim hakkını kullanabilmesi, bazı özel şartlara tabidir. Polis Akademisine yabancı öğrenci kabulü ile ilgili olarak PYÖK, öncelikle yabancı devletlerle ikili sözleşme yapılması şartını aramaktadır. Ancak devletlerin akdettiği ikili sözleşmeler bu anlamda yeterli olmamakta, bunlar yanında İçişleri Bakanının da onayı gerekmektedir (PYÖK m. 15/1). İlave olarak, Polis Akademisine kabul edilen yabancı öğrencilerin yeterli derecede Türkçe bilmeleri, öğrenime başlayabilmeleri için zorunlu tutulmuştur¹⁷¹.

Görüldüğü gibi, yabancıların PYÖK m. 15/1-2’de öngörülen şartları haiz olmaları şartıyla Polis Akademisi bünyesindeki fakülteler, enstitüler ve polis meslek yüksekokullarında öğrenim görmelerinde bir engel bulunmamaktadır. Buna karşın, Polis Meslek Yüksek Okulları Giriş Yönetmeliği¹⁷² m. 8/1-a’da, yüksekokullara giriş için başvuracak adayların Türk vatandaşı olma şartı aranmıştır. Böylece PYÖK’te yabancılar için polis yükseköğretim kurumlarına girişte herhangi bir yasaklama getirilmediği halde, yönetmelikle yabancıların meslek yüksekokullarına kabul edilmeyeceği şeklinde kanunda öngörülmeleyen bir yasağa yer verilmiştir. Benzer şekilde, Polis Akademisi Başkanlığı’na bağlı Meslek Eğitim Merkezlerine alınacak öğrencilerle ilgili düzenlemelere yer veren Polis Meslek Eğitim Merkezleri Giriş Yönetmeliği¹⁷³, Polis Meslek Eğitim Merkezlerine lisans mezunları veya bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından kabul edilen yurtdışındaki yükseköğretim kurumlarından mezun olanların başvurabileceğini hükme bağlamış olmakla birlikte, başvuru yapacak adayların Türk vatandaşı olması gerektiğini ifade etmek suretiyle yabancılar başvuru imkânı tanımamıştır (m. 8/1-a). Kanaatimizce polis meslek yüksekokullarına devam eden öğrencilerden öğrenimlerini başarı ile tamamlayanlar Emniyet Teşkilatı kadrolarına polis memuru olmak üzere yetiştirildiklerinden, bu öğretim kurumlarına yabancı öğrenci kabul edilmemesi makuldür. Zira yabancıların sürekli ve bir kadroya bağlı olarak devlet memuru olmaları Devlet Memurları

¹⁷¹ Bu amaçla yabancı öğrencilerin Türkçe dil yeterliklerinin eğitim ve öğretimi izleyebilecek yeterlilikte olup olmadığının tespiti sınavla yapılmaktadır (PYÖK m. 15/2).

¹⁷² RG. 17.05.2008-26879.

¹⁷³ RG. 06.06.2015-29378.

Kanunu¹⁷⁴ (DMK) m. 48 uyarınca yasaktır. Bununla birlikte, söz konusu düzenlemelerin kanun yerine yönetmelikte yer alması Anayasa m. 16'ya aykırılık arz etmektedir.

Polis Akademisi bünyesindeki enstitülerde yabancıların lisansüstü öğrenim görme imkânları da vardır. Konuyla ilgili düzenlemelere yer veren Polis Akademisi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği¹⁷⁵ m. 20/1-d, yabancıların lisansüstü eğitim ve öğretim programlarına kabulüne ilişkin usul ve esasların Polis Akademisi Eğitim ve Öğretim Yüksek Kurulu tarafından belirleneceğini kabul etmiştir. Bunun yanında, lisansüstü programa başvuran adayların tıpkı vatandaşlar gibi mülakat sınavına alınacakları ve ayrıca değerlendirmeye alınacak diğer şartları da sağlamaları koşuluyla belli bir başarı elde edebilirlerse, programlara kabul edilebilecekleri hükme bağlanmıştır. Ancak değerlendirme koşulları, ikili taraflı sözleşmeler ve protokoller doğrultusunda ülkelerince gönderilenler haricindeki yabancı adaylar için geçerli olduğundan, bu yabancılar sözleşmeye da protokol hükümlerine tabi olacaklardır (Polis Akademisi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği m. 7/4).

7. Askerî Okullara Giriş Hakkı

Askerî okullar, TSK'nın subay ve astsubay ihtiyacının karşılanması amacıyla MSB'ye bağlı olarak eğitim veren kurumlardır. Askerî okullara yabancıların kabulü, belli şartlar altında mümkün görülmektedir.

Askerî okullar bakımından bazı köklü değişikliklere gidilmiş ve bu çerçevede, 669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirlerin Alınması ve Millî Savunma Üniversitesi Kurulması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname¹⁷⁶ ile askerî liseler, astsubay hazırlama okulları ve lisansüstü düzeyde eğitim veren harp akademileri tamamen kapatılmıştır (m. 104). 6756 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirlerin Alınması ve Millî Savunma Üniversitesi Kurulması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

¹⁷⁴ RG. 23.07.1965-12056.

¹⁷⁵ RG. 14.02.2017- 29979

¹⁷⁶ RG. 31.07.2016-29787.

Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesi Hakkında Kanun¹⁷⁷ (6756 sayılı Kanun) ile söz konusu değişiklikler kalıcı hale getirilmiştir. Yapılan bu değişikliklerle askerî ortaöğretim kurumları kapatılsa da, TSK'nın kurmay subay ihtiyacını temin etmek ve lisansüstü eğitim vermek amacıyla yeni kurulan enstitüler yanında Kara, Hava ve Deniz harp okulları ile astsubay meslek okullarından oluşan Millî Savunma Bakanlığına bağlı Millî Savunma Üniversitesi kurulmuştur (6756 sayılı Kanun m. 5). 6756 sayılı Kanun, kurmay subay yetiştirmek ve lisansüstü eğitim vermek amacıyla Üniversiteye bağlı olarak yeni enstitüler kurulmasını öngörmüştür (m. 5/2-a). Bu enstitülere giriş şartları ile enstitülerin kurulması, işleyişi ve diğer hususların Millî Savunma Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceğini hükme bağlamıştır. Bu alanda söz konusu yönetmelik henüz yayımlanmadığından, enstitülere yabancı öğrenci alımının mümkün olup olmadığı, sınırları ya da şartları ile ilgili hususlar cevap beklemektedir. 6756 sayılı Kanun ile harp okulları ve astsubay meslek yüksek okullarının üniversitenin bünyesinde ve denetiminde kendi özel kanunlarına göre faaliyet gösterecekleri düzenleme altına alınmıştır (m. 7). Buna göre, askerî alanda lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim veren harp okulları Harp Okulları Kanunu'na (HOK)¹⁷⁸, astsubay meslek yüksek okulları ise Astsubay Meslek Yüksekokulları Kanunu'na (AMYK) tabidirler. Bu nedenle yabancıların bu okullara giriş hakkıyla ilgili esaslar da söz konusu kanunî düzenlemelere göre belirlenmektedir.

Harp okullarına giriş bakımından yabancılar açısından herhangi bir kısıtlama söz konusu değildir. Ancak bu konuda mutlak bir serbestîden de söz edilemez. Zira bu okullara yabancı öğrenci kabulü mevzuat çerçevesinde yapılacak sözleşmeler veya Bakanlar Kurulu kararıyla mümkündür (HOK m. 36/2). Millî Savunma Üniversitesine bağlı olarak eğitim veren astsubay meslek yüksekokulları ile ilgili düzenlemelerin yer aldığı AMYK'da astsubay meslek yüksekokullarına yabancı öğrenci kabulü tıpkı harp okullarında olduğu gibi bu konuda sözleşme yapılmasına veya Bakanlar Kurulu kararı alınmasına bağlıdır (AMYK m. 29/2).

¹⁷⁷ RG. 24.11.2016-29898.

¹⁷⁸ RG. 17.05.2000-24052.

Kara, Hava ve Deniz Harp okullarından oluşan ve ordunun en önemli subay kaynağı olan harp okulları, muvazzaf subay yetiştiren, lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim ve öğretim yapan askerî nitelikte yükseköğretim kurumlarıdır (HOK m. 3/1-d). Askerî program uygulayan ve dolayısıyla bu yönde bir müfredata ağırlık veren harp okullarının öğrenci kaynağı, lise ve dengi okul mezunu Türk vatandaşları olmakla beraber (HOK m. 36/1), yabancıların da belli şartlarda bu okullara kabul edilmeleri mümkündür. Buna göre, yabancıların harp okullarına kabulü, mevzuat çerçevesinde bir sözleşme olmasına veya Bakanlar Kurulu kararına bağlıdır. Dolayısıyla bu konuda Türkiye ile yabancı bir devlet arasında ikili taraflı sözleşme yapılabileceği gibi, salt Bakanlar Kurulu kararı ile de bu okullara yabancı öğrenci kabul edilebilecektir (HOK m.36/2). Aynı yönde bir düzenleme, Kuvvet Komutanlıkları, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığının görev ve sorumluluklarına uygun olarak ön lisans düzeyinde bilgi ve beceriye sahip muvazzaf asker yetiştirmeyi amaçlayan AMYK'da da bulunmaktadır (AMYK m. 6). Bu sebeple, yabancı öğrencilerin astsubay meslek yüksekokullarına kabulü de ancak ikili taraflı bir sözleşme yapılmasına veya Bakanlar Kurulu kararına bağlıdır (m. 29). Bununla birlikte, Kara Harp Okulları Yönetmeliği (KHOY)¹⁷⁹ harp okullarına, Astsubay Meslek Yüksekokulları Yönetmeliği¹⁸⁰ (AMYY) ise meslek yüksekokullarına giriş şartlarını düzenlerken, ilgili kanunların aksine Türk vatandaşı olma şartını aramıştır (KHOY m. 44, AMYY m. 44). Bu bakımdan söz konusu yönetmelikler uyarınca yabancı öğrencilerin harp okullarına kabulü mümkün değildir. Buna karşın, ilgili yönetmeliklerde misafir öğrenci sıfatıyla yabancı ülke öğrencilerinin eğitim-öğretim amacıyla harp okullarına ya da astsubay meslek yüksekokullarına alınabilecekleri belirtilmiştir (KHOY m. 3/z, AMYY m. 3/ı). Buna göre, misafir öğrencilerin harp okullarına ya da astsubay meslek yüksekokullarına kabul edilmeleri Genelkurmay Başkanlığının muvafakati ile iki taraflı sözleşmeler veya Bakanlar Kurulu kararı ile mümkündür (KHOY m. 45/1-a, AMYY m. 45/1-a). İlave olarak, harp okullarına alınacak öğrencilerin eğitim ve öğretimi takip edebilecek niteliği haiz olması ile ilgili hususların iki taraflı sözleşmeler ile düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Misafir öğrencilerin harp okullarında ve

¹⁷⁹ RG. 27.09.2001-24536.

¹⁸⁰ RG. 16.10.2003-25261.

astsubay meslek yüksek okullarında öğretimi takip edebilecek kadar Türkçe bilmeleri de yönetmeliklerde aranan şartlar arasındadır. Zira bu öğrencilerden ancak öğretimi takip edebilecek dil yeterliliği saptananlar eğitim ve öğretime başlatılabilecektir (KHOY m. 45/1-b). Türkçe dil yeterliliği bakımından yetersiz olan öğrenciler ise, bir yıl Türkçe hazırlık eğitimi gördükten sonra eğitim ve öğretim görebileceklerdir¹⁸¹.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanlığı Eğitim Merkezi Komutanlığı Temin Yönetmeliği¹⁸² (JSGAY), Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisinde eğitime alınacak öğrencilerde aranacak şartları düzenlenmektedir¹⁸³. Akademi teşkilatlanmasına bakıldığında Subay Eğitim Merkezi (SUEM) ve Astsubay Eğitim Merkezi (ASEM) şeklinde ikili bir ayrıma gidildiği görülmektedir. Bunun bir sonucu olarak, bu merkezlere alınacak adaylarla ilgili farklı düzenlemelere gidilmiştir. Bu doğrultuda, SUEM ve ASEM'in öğrenci kaynakları belirlenirken ilgili devletlerle yapılacak iki taraflı sözleşmelere bağlı olarak alınacak yabancı öğrencilerin durumuna ilişkin usul ve esasların İçişleri Bakanlığınca belirleneceği hükme bağlanmıştır (JSGAY m. 5/e, m. 25/3). Dolayısıyla bu merkezlerde eğitim alacak yabancı öğrencilerin sayısı iki taraflı sözleşmeler çerçevesinde İçişleri Bakanı tarafından belirlenecektir (JSGAY m. 6/c, m. 26/1). Aynı şekilde, her iki eğitim merkezine alınacak öğrencilerle ilgili olarak askerî kaynaklı ve sivil kaynaklı adaylar şeklinde ikili bir ayrım benimsenmiştir. SUEM ve ASEM'e başvuracak sivil kaynaklı adayların Türk vatandaşı olma şartı aranmıştır. Bu bakımdan, subay yetiştirme amacıyla eğitim veren bu merkezler, yabancı öğrencilere kapalıdır. Ancak astsubaylıktan subaylığa veya uzman jandarma ya da uzman erbaşlıktan astsubaylığa geçecek olan askerî kaynaklı adaylarda böyle bir şart aranmamıştır. Bu nedenle, asker kökenli yabancı öğrenciler de bu merkezlerde eğitim görebilirler (JSGAY m. 9/b-1, m. 29/2-a).

JSGAY uyarınca ilgili devletlerle yapılacak olan iki taraflı sözleşmelere bağlı olarak yabancı öğrencilerin SUEM'e ya da ASEM'e alınmaları ancak İçişleri

¹⁸¹ <http://www.kkk.tsk.tr/EgitimOgretim/KaraHarpOkulu.aspx> (e. t. 15.11.2016).

¹⁸² RG. 08.11.2016-29882.

¹⁸³ JSGAY, öğrenciyi Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Eğitim Merkezi Komutanlığında eğitime alınan subay ve astsubay adayları eğitim protokolleri kapsamında eğitim verilen dost ve müttefik ülkelerin personeli olarak tanımlamıştır (m. 4/y).

Bakanının onayı ile mümkündür. Yabancı öğrencilerin bu eğitim merkezlerine kabulü konusunda yapılacak olan sınavla ilgili olarak yine İçişleri Bakanlığı yetkili kılınmıştır¹⁸⁴.

Yakın zamanda yürürlüğe giren Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanlığı Fakülte ve Meslek Yüksekokulları Yönetmeliği¹⁸⁵ (JSGAFY), Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi fakülte ve meslek yüksekokullarına alınacak öğrencilerin niteliklerini belirlemektedir. Akademinin fakülte ve meslek yüksekokullarına lise mezunları arasından öğrenci alınacağı düzenleme altına alınırken, denkliği MEB tarafından onaylanmak kaydıyla yabancı ülke lise mezunlarının da başvuru yapabileceğine işaret edilmiştir (JSGAFY m. 5/1). Bununla birlikte, ilgili devletlerle yapılacak iki taraflı sözleşmelere bağlı olarak alınacak yabancı öğrencilerin durumunun İçişleri Bakanlığınca belirleneceği hükmüne bağlanmıştır (JSGAFY m. 5/1). Fakülte ve meslek yüksekokullarına alınacak yabancı öğrenci sayısı ile ilgili olarak da bir düzenleme getirilerek, belirlemenin iki taraflı sözleşmeler çerçevesinde yine İçişleri Bakanlığı tarafından yapılacağı ifade edilmiştir (JSGAFY m. 6/1-a).

Nihayetinde, ilgili devletlerle yapılacak iki taraflı sözleşmelere bağlı olarak yabancı öğrencilerin Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisine bağlı fakülte veya meslek yüksekokullarına alınmaları, İçişleri Bakanının onayı ile mümkündür (JSGAFY m. 23/1). Yabancı öğrencilerin bu fakülte veya meslek yüksekokullarına sınavsız veya sınavla alınmaları hususunda, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Yönetim Kurulu yetkili kılınmıştır. Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Yönetim Kurulu, sınav yapılmasını gerekli gördüğü hallerde, yapılacak olan sınavın şeklini ve esaslarını da belirlemek zorundadır (JSGAFY m. 23/2).

¹⁸⁴ Sınavla ilgili usul ve esaslar, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Yönetim Kurulu tarafından belirlenir (JSGAY. m. 24, m. 45).

¹⁸⁵ RG. 20.04.2017-30044.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YABANCILARIN ÖĞRETİM HAKKI

I. ÖĞRETİM HAKKI KAVRAMI

Yukarıda da vurgulandığı üzere¹⁸⁶, eğitim hakkı, bünyesinde öğrenim hakkı yanında öğretim hakkını da barındırmaktadır¹⁸⁷. Eğiten ve eğitilenin ortak faaliyeti olarak eğitim, kişiye belli bir duruş ve kişilik kazandıran etkilerin sistemli bir bütünü olarak ifade edilirken, kavramın öğreten tarafından bilgi aktarımı suretiyle gerçekleşen kısmı öğretim olarak nitelenir¹⁸⁸. Bu bağlamda, öğretim hakkının iki yönü bulunmaktadır. Bunlardan ilki, öğretim kurumu açma, diğeri ise, öğretmen ya da öğretim elemanı olarak çalışmadır¹⁸⁹.

Öğrenme gibi öğretme de hayatın tümüne yayılan bir süreç olma yanında, kişisel bilgi, beceri ve tecrübelerin gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir araçtır. Örneğin, ebeveynin çocuklarına vereceği din ve ahlak eğitimi ya da belli bir sanatın usta çırak ilişkisi içerisinde aktarılması da bilgilendirme faaliyeti kapsamında gerçekleşmekle birlikte, sistemli bir devlet organizasyonu içinde yer almadığından bu durumda kurumsal bir öğretmeden bahsedilemez. Bir başka deyişle, bireyler arası serbest etkileşim sonucu her an gerçekleşebilen öğretme, ancak belli bir nitelik kazandığında gerçek anlamda bir öğretim söz konusu olur. Bu nedenle, özel ders veren sanatçıların ya da bilim adamlarının bu özel dersleri sistemli hale getirilerek belli kurallara bağlanır, belli bir standart ve içerik kazanır, dolayısıyla örgütlü ve kurumsallaşmış bir hale gelerek belli mesleklere girmeye yarayan diplomalar vermeye başlanırsa, gerçek anlamda öğretimden söz edilir¹⁹⁰.

Bireye ilgi ve yeteneklerinin farkına vararak onları anlama ve geliştirme imkânı sağlayan eğitim, bireylere toplumsal uyum için gerekli psiko-sosyal donanımı ve toplumsal varlığını geliştirme imkânı sağlar. Dolayısıyla bireyi farklılaştırmaya

¹⁸⁶ Bkz. Birinci Bölüm, I başlığı altında yapılan açıklamalar.

¹⁸⁷ Soysal, M.: “Eğitim Hakkı ve Öğretim Özgürlüğü”, Türkiye’de İnsan Hakları Semineri (9-11 Aralık 1968), Ankara 1970, s. 245.

¹⁸⁸ Kaya, s. 127.

¹⁸⁹ Göğer, s. 67; Kaboğlu, s. 311.

¹⁹⁰ Soysal, s. 249-250.

dönük süreçlerin genel adı eğitim olurken, bunun biçimsel boyutunu öğretim kurumu oluşturur¹⁹¹. Gerçekten de öğretimin gerçekleştirileceği mekân olarak öğretim kurumları, öğretimin ana unsurlarından biridir. Zira öğretimin mekânsal olarak sınırlandırılması kurumsal bir öğretim için şarttır. Bu sayede öğrenme ve öğretme hakkı kurumsal çerçevede geliştiğinden, öğretim hakkı, öğretim kurumu açma serbestliğini de içine alır¹⁹².

Öğretim hakkı kavramı, öğretim kurumu açma yanında bu kurumlarda eğitim ve öğretim hizmeti verecek kişilerin öğretici olma hakkını da kapsar¹⁹³. Öğretmen ya da öğretim elemanı olarak gerçekleştirilen bu hak bakımından insan unsuru ön plandadır¹⁹⁴. Bilgi ve entelektüel birikimin aktarılması suretiyle yapılan öğretme faaliyeti, özel ders verme şeklinde değil de, devlet ya da özel öğretim kurumlarında veya yükseköğretim kurumlarında kurumsal bir çerçevede ders verme şeklinde gerçekleştiğinde¹⁹⁵ ancak gerçek anlamda öğretmenlik ya da öğretim elemanlığından bahsedilir.

II. YABANCILARIN ÖĞRETİM KURUMU AÇMA HAKKI

A. GENEL OLARAK

Devletlerin özel desteğini alan ve nitelikli insan unsurunun temel kaynağı sayılan eğitim¹⁹⁶, devletin pozitif edimlerinin olduğu bir alandır. Eğitim hizmetlerinin devlet eliyle yürütülmesi bu yükümlülüğün temel bir sonucudur¹⁹⁷. Gerçekten de eğitim, birey açısından bir hak olmanın yanı sıra, devletin öteden beri yürüttüğü geleneksel kamu hizmetlerinden biridir¹⁹⁸. Eğitimin bu özelliği, konunun daha çok devletçe ele alınması ve hizmetin idarî otoritelerce verilmesi sonucunu

¹⁹¹ **Uluğ, F.:** “Eğitim Hakkının Kullanım Sorunu”, Türkiye’de İnsan Hakları Sorunu, Ed. Oya Çitçi, Ankara 2000, s. 440.

¹⁹² **Kaboğlu, s. 488.**

¹⁹³ **Özbek, s. 77.**

¹⁹⁴ **Soysal, s. 249-250.**

¹⁹⁵ **Göğer, s. 68.**

¹⁹⁶ **Yaşar, N.:** “İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesine Ek Birinci Protokolünün İkinci Maddesine Göre Eğitim Hakkı”, Resmî Öğretimim Çoğulculuğu ve Özel Öğretim Özgürlüğü, Kamu Hukuku Arşivi, Y. 5, Mart 2002, s. 8 (Ek Protokol).

¹⁹⁷ **Algan, B./Algan, M.:** “Eğitim Hakkı ve Özgürlüğü Bağlamında Eğitim Hizmetlerinin Ruhsat Usulü ile Özel Kişilere Gördürülmesi”, GÜHFD, C. 17, S. 3, 2013, s. 163.

¹⁹⁸ **Günday, M.:** İdare Hukuku, Ankara 2003, s. 291.

doğurmuştur. Kamu hizmeti olarak kabul edilen bir faaliyet konusunda devlete tekel hakkı tanınmışsa, bu faaliyetin özel hukuk kişilerince görülebilmesi mümkün değildir¹⁹⁹. Ancak günümüzde kamu hizmetini tanımlamada kullanılan organik ölçütün çözülmesi ile bir hizmetin kamu hizmeti olarak nitelendirilebilmesi için klasik idarî kuruluşlarca yürütülmesi zorunlu değildir²⁰⁰. Kamu hizmeti kavramının dönüşümü ile bazı hizmetlerin kamu hizmeti niteliği devam etmekle beraber, devlet dışı aktörler tarafından yürütülebilmesi imkânı ortaya çıkmıştır.

Eğitim alanında teşebbüs hürriyeti olsa da²⁰¹, öğretim kurumu açma hakkına vatandaşlar yanında yabancıların da sahip olup olmadığı izaha muhtaçtır. Uluslararası hukukta öğretim kurumu açma hakkı bakımından vatandaş ile yabancının eşitliği hususunda bir uluslararası teamül mevcut değildir. Kimsenin öğrenim hakkından yoksun bırakılmayacağına dair evrensel ilke, yabancılara öğretim kurumu açma hakkının tanınması ve sınırlanması bakımından bir ölçüt olabilse de, her devlet, ülkesinde bulunan yabancıların sayısı, eğitim ihtiyaçları ve eğitim sistemine göre yabancılara tanıyacağı bu hakkın kapsamını ve sınırlarını kendisi belirleyecektir²⁰².

Özel sektörün güçlendiği ve yabancı yatırımların önem kazandığı günümüz ekonomilerinde eğitim alanında da özel teşebbüs yatırımlarına sıklıkla rastlanmaktadır. Türk hukukunda da Anayasa'nın 48. maddesinde, herkes tarafından kurulabilmesine izin verilmesi ve dolayısıyla bu konuda yabancılarla ilgili farklı bir düzenleme öngörülmemesi yabancıların özel teşebbüs kurma konusunda vatandaş ile eşit olduğu sonucuna vardır. Bunun yanında, öğretim kurumu açma hakkı devlet tekelinde olmadığından, pozitif hukukumuzda özel öğretim kurumlarının kurulmasına engel bir düzenleme de mevcut değildir. Aksine, Anayasanın 42. maddesinin 6. fıkrasının özel ilk ve orta dereceli öğretim kurumlarının bağlı oldukları esaslardan bahsetmesi, özel öğretim kurumları açısından Anayasal bir dayanak olarak kabul edilmiştir²⁰³. Bu konuda, yabancılar bakımından herhangi bir

¹⁹⁹ Günday, s. 314.

²⁰⁰ Günday, s. 123.

²⁰¹ Kaboğlu, s. 489; Soysal, Eğitim Hakkı, s. 250.

²⁰² Özbek, s. 96.

²⁰³ Tespit için bkz. Yaşar, Eğitim, s. 209.

sınırlama getirilmemiş olması, öğretim hakkının bir parçası olan öğretim kurumu açma hakkının, özel teşebbüs hürriyeti çerçevesinde yabancılara da tanındığını göstermektedir. Ancak özel teşebbüsler kurma bakımından yabancı ile vatandaş arasında eşitlik ilkesi benimsenmiş olsa da, bu konuda yabancılar aleyhine Anayasanın 16. maddesi çerçevesinde uluslararası hukuka uygun olarak kanunla sınırlama getirilebilmesi de mümkündür. Dolayısıyla, öğretim kurumu açma hakkı bakımından da yabancılar aleyhine kısıtlamalar söz konusu olabilmektedir.

B. CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE YABANCILARIN ÖĞRETİM KURUMU AÇMA HAKKI

1. Genel Olarak Osmanlı Eğitim Sisteminde Öğretim Kurumları

Osmanlı eğitim sistemi, Selçuklu eğitim sisteminin uzantısı olarak kabul edilir²⁰⁴. Tanzimat öncesi dönemde dinsel bir nitelik taşıyan Osmanlı eğitim sistemi, Tanzimat'ın getirmeye çalıştığı Batılı sisteme rağmen, bu özelliğini tarih boyunca sürdürmüştür²⁰⁵. Klasik Osmanlı eğitim sisteminde ilköğretim seviyesinde eğitim, halk arasında mahalle mektebi olarak da bilinen sıbyan mekteplerinde verilirdi²⁰⁶. Bu kurumlarda genelde tek temel ders Kur'an-ı Kerim'in okunuşunun öğretilmesi olmakla birlikte, dinî temel bilgiler ve uygulamalar da öğretilmekteydi²⁰⁷. Orta ve yüksek öğretim ise, medreselerde verilen eğitimden ibaretti. Bu nedenle medreseler, ilk ve orta öğretim kurumu niteliğinde olan İslamî bilgilerle tabiat bilimlerinin verildiği genel medreseler yanında, yüksekokul niteliğinde olan ve hukuk, edebiyat, tıp gibi alanlarda uzmanlaşan ihtisas medreselerinden oluşmaktaydı²⁰⁸.

Osmanlı eğitim sisteminde, bugünkü gibi devlet öğretim kurumları ve özel öğretim kurumları şeklinde bir ayırım yapılmamıştır. Zira Osmanlı devlet yapısında

²⁰⁴ **Vahapoğlu, M. H.:** Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları, İstanbul 1992, s. 57 (Yabancı Okullar).

²⁰⁵ **Sencer, M.:** "Türkiye'de Eğitim Sisteminin Yapısal Nitelikleri ve Temel Eğitim Sorunları", AİD, S. 8/1, 1975, s. 10.

²⁰⁶ Sıbyan mektepleri, Devlet adamları ya da varlıklı kişiler tarafından vakıf yoluyla kurulmuş ve giderleri bu kişilerce karşılanan kurumlardır: **Vahapoğlu, Yabancı Okullar**, s.59-60. Bu kurumlar, sabi denilen beş altı yaşındaki kız ve erkek çocukları okutmak için açılan ilk öğretim müesseseleridir: **Ergin, O.:** Türkiye Maarif Tarihi, İstanbul 1939, s. 68.

²⁰⁷ **Akyüz, Y.:** Başlangıçtan 2001'e Türk Eğitim Tarihi, İstanbul 2001, s. 79 (Eğitim).

²⁰⁸ **Vahapoğlu, Yabancı Okullar**, s. 59-60.

eğitim hizmetleri bir kamu hizmeti olarak görülmemiştir²⁰⁹. Bu nedenle, öğretim kurumlarının bağlı olduğu kurum veya kuruluşa göre, verilen eğitim de farklılaşmıştır²¹⁰. Bu bağlamda, medrese eğitim sistemine dayalı olan Osmanlı eğitim sisteminde öğretim kurumları vakfedenler tarafından yapılmış, bu kurumların idaresi istenilen şekilde gerçekleştirilmiş, eğitim materyalleri ve müfredat vakıf sahiplerince belirlenmiş ve devlet bu kurumlara müdahale etmemiştir²¹¹. Dolayısıyla bu kurumlar, devletin gözetim ve denetimi altında olan özel öğretim kurumları olarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir²¹².

Osmanlı eğitim sistemi içinde azınlık okullarının önemli bir yeri vardır. Bu okulların bir kısmı günümüzde de faaliyetlerini sürdürmektedir. Osmanlı eğitim sistemi ve toplum yapısının bu okulların şekillenmesinde büyük etkisinin olduğu görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde azınlıklar tarafından açılan öğretim kurumlarının önemli bir kısmı Rumlara aitti. İstanbul'un fethiyle birlikte, Rumlara siyasî hâkimiyetlerini kaybetmelerine rağmen kendi cemaatlerinin varlığını sürdürmeleri izni verilmiş ve bu çerçevede kendi cemaatlerine ait öğretim kurumlarını diledikleri şekilde idare etme hakkı tanınmıştır²¹³. Bunun bir sonucu olarak, 20. yüzyılın başlarında ülkedeki en güçlü ve en büyük Hristiyan topluluk olan Rumlar, hemen hemen her bölgede öğretim kurumu açmışlardır²¹⁴. Örneğin Rumlara ait İstanbul'daki en eski öğretim kurumu olan Fener Rum Mektebi²¹⁵ ve Heybeliada Ruhban Okulu²¹⁶ Rum azınlık okullarının başında gelmektedir.

²⁰⁹ **Kırathı, M.:** "Devletin Eğitim ve Kültür Ödevleri ve Faaliyetleri", AİD, S. 6/1, 1973, s. 3; **Uygun, S.:** Türkiye'de Düünden Bugüne Özel Okullara Bir Bakış (Gelişim ve Etkileri), AÜEBFD, C. 36, S. 1-2, 2003, s. 108.

²¹⁰ **Uygun, s. 109.**

²¹¹ **Vahapoğlu, Yabancı Okullar, s. 57.**

²¹² **Uygun, s. 108**

²¹³ **Ergin, s. 602.**

²¹⁴ **Ergün, s. 364.**

²¹⁵ **Ergin, s. 611.** Patrikhane Mektebi olarak da bilinen bu öğretim kurumu, İstanbul'un fethinden önce kurulmuştur: **Akyüz, Eğitim, s. 94.** Fener Rum Mektebi, ilk ve orta dereceli bir öğretim kurumu olmanın yanı sıra öğretmen yetiştiren bir meslek okulu olarak da faaliyet göstermiştir: **Polat Haydaroglu, s. 164.** Bu okul aynı zamanda Türkiye'deki Rumların bir kültür merkezi haline gelmiştir: **Akyüz, Eğitim, s. 94; Ergin, s. 612,**

²¹⁶ Kuruluş tarihi olan 1844'ten 1923 yılına kadar yüksek Ortodoks İlahiyat Mektebi adıyla Rum Patrikhanesine bağlı olarak faaliyet gösteren Heybeliada Ruhban Okulu, bu tarihten sonra birinci derece orta düzey Rum rahipleri yetiştiren bir kurum unvanını almıştır: **Ergin, s. 617-618; Sakaoglu, s. 88.** Heybeliada Ruhban Okulunun Teoloji bölümü özel yüksek okulların gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerin açılmasının 1961 Anayasasının üniversitelerin devlet eliyle

Başlangıçta sadece Rum azınlıklara tanınan cemaat okullarının varlığını sürdürme hakkı, zamanla diğer gayrimüslim gruplara da tanınmış; verilen imtiyazlarla kilise, manastır yanında okul için de bina yapılmasına imkân sağlanmıştır²¹⁷. Bu çerçevede, Osmanlı İmparatorluğu döneminde faaliyet gösteren azınlık okullarından biri de Ermeni okullarıdır. İstanbul'un fethinden sonra kurulmaya başlayan Ermeni okulları, bu dönemde sadece dinî öğretim yapmakta idi. 1790 yılında ise, devletten resmî izin alınarak ilk Ermeni Okulu kurulmuştur²¹⁸. Ermeni Kilisesi kayıtlarına göre, 1800'lü yıllarda başta İstanbul olmak üzere Anadolu'da 120 Ermeni okulu faaliyet göstermekte idi. Önceleri dinî eğitim veren bu okullar zamanla daha fazla öğrenci çekebilmek için laik eğitim sistemini benimseyerek lise ve yüksekokullara dönüştürülmüştür. Giderek sayıları artan bu okullar, 1901–1902 yıllarına gelindiğinde yüz binden fazla öğrenciyi okutabilecek bir kapasiteye ulaşmıştır²¹⁹.

Osmanlı azınlıkları tarafından açılan okullardan bir diğeri de, Yahudi okullarıdır. Kural olarak yerel ihtiyaçlar ve Yahudi azınlığın imkânları göz önünde tutularak eğitim veren Yahudi okullarının sayısı 19. yüzyılın sonunda elliyi aşmıştır²²⁰. Bu okullardan ilki, 1867'de Edirne'de açılmış; bunu daha sonra Selanik, İzmir, Hasköy, Balat ve Galata'da kurulanlar izlemiştir. Ancak Türkiye'deki Yahudi okullarından en bilinenleri 1854'te Hasköy'de açılan Şule-i Maarif ve 1893'te açılan Menba-ı Marifet adlı okullardır²²¹.

Osmanlı azınlıkları tarafından açılan söz konusu öğretim kurumları aslında yabancı okulların ortaya çıkış noktasını oluşturmaktadır. Zira önceleri gayrimüslimler tarafından açılan ve sayıları giderek artan azınlık okullarının zamanla

açılabilceği hükmüne aykırı olduğu ve ayrıca Ruhban Okulunun Teoloji bölümünün yüksek okul niteliğinde olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi kararıyla kapatılmıştır: **Özel, S.:** "Hukukî Açıdan Heybeliada Ruhban Okulu Meselesi", İÜHFM, C. LXIV, S. 1, s. 26-29. Anayasa Mahkemesinin 1969/31 E. ve 1971/3 K. sayılı kararı için ayrıca bkz. RG. 26.03.1971-13790.

²¹⁷ **Polat Haydaroglu, İ.:** Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar, Ankara 1993, s. 5-9; **Ergün, M.:** II. Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri, Ankara 1996, s. 364; **Akyüz,** Eğitim, s. 93.

²¹⁸ **Taşdemirci, E.:** "Türk Eğitim Tarihinde Azınlık Okulları ve Yabancı Okullar", EÜSBED, S. 10, 2001, s. 21; **Ergin,** s. 622-623.

²¹⁹ **Polat Haydaroglu,** s. 171.

²²⁰ **Tekeli, İ.:** "Tanzimat'tan Cumhuriyete Eğitim Sistemindeki Değişmeler", TCTA, C. 2, 1985, s. 464; **Polat Haydaroglu,** s. 177.

²²¹ **Ergün,** s. 380.

yabancı devletler tarafından himaye altına alınması, yabancı okulların kurulmasına ortam hazırlamıştır. Daha sonra ise, doğrudan yabancı devletler tarafından açılan yabancı okullar kavramı ortaya çıkmıştır²²².

Osmanlı eğitim sisteminin modernleşmesinde, Tanzimat dönemiyle başlayan reform hareketlerinden eğitim amaçlı olanların da payı vardır. Zira 1839 tarihli Tanzimat Fermanı, devlet ya da özel öğretim kurumlarına ilişkin hükümlere yer vermemiş²²³ olmakla birlikte; gayrimüslim cemaatlere ve yabancılara tanıdığı özgürlük ortamı ile eğitimde yabancıların mesafe almasını sağlamıştır²²⁴. Bu reform hareketlerinin ardından 1856 tarihli Islahat Fermanı ile birlikte; gayrimüslimlerle Müslümanlar arasında eşitlik sağlanması hedeflenmiştir²²⁵. Bu bağlamda, gayrimüslim azınlıkların hakları koruma altına alınmıştır²²⁶. Örneğin, fermanla bütün cemaatlere bir Maarif Meclisinin nezaret ve denetimine tabi olarak sanat, sanayi ve genel eğitim verecek öğretim kurumları açma yetkisi verilmiş²²⁷, böylece gayrimüslim azınlıklar kendi dinlerine ve kültürlerine yönelik ilk, orta ve yüksek derecede öğretim kurumu açma imkânı elde etmişlerdir²²⁸. Nitekim, bu haktan yararlanan azınlıklar başta İstanbul olmak üzere birçok yerde öğretim kurumları açmışlardır²²⁹. Ancak Tanzimat ve Islahat Fermanlarında yabancı öğretim kurumlarına dair doğrudan bir hüküm bulunmadığından, yabancıların öğretim kurumu açmaları ancak padişah fermanıyla mümkün olabilmıştır²³⁰.

Yeni yabancı okul ve azınlık okullarının açılması ve denetlenmesi ile ilgili kuralların bulunmayışının doğurduğu eksiklik, yabancılara tanınan kapitülasyonlar,

²²² Polat Haydaroglu, s. 10.

²²³ Koçak, C.: “Tanzimat’tan Sonra Özel ve Yabancı Okullar”, TCTA, C. II, 1985, s. 485-486; Ergin, s. 605.

²²⁴ Sakaoğlu, N.: Osmanlı’dan Günümüze Eğitim Tarihi, İstanbul 2003, s. 87.

²²⁵ Tanör, s. 96.

²²⁶ Koçak, s. 485-486.

²²⁷ Vahapoğlu, M. H.: Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları (Yönetimleri Açısından), İstanbul 1990, s. 41-42 (Yönetim); Akyüz, Eğitim, s. 159.

²²⁸ Sakaoğlu, s. 87.

²²⁹ Padişah Abdülhamit’in kendisinden özel öğretim kurumları hakkında bir layiha istemesi üzerine Cevdet Paşa tarafından 26 Temmuz 1893 tarihinde hazırlanan bir raporda, Islahat Fermanı’nın özel öğretimle ilgili düzenlemeler getirdiği ve bunun üzerine ülkedeki Hristiyanların pek çok öğretim kurumu açtıkları belirtilmiştir. Tespit için bkz. Akyüz, Y.: “Cevdet Paşa’nın Özel Öğretim ve Tanzimat Eğitimine İlişkin Bir Layihası”, Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, S. 3, s. 92 (Cevdet Paşa).

²³⁰ Koçak, s. 485-486.

idarî ya da hukukî boşluklar, yönetici zaafları ve baskı ile açılan okulları hukukî bir temele kavuşturma amacı taşıyan 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile giderilmeye çalışılmıştır²³¹. Devlet ve özel öğretim kurumlarında verilecek eğitimden bu kurumların yönetimine kadar pek çok konuda düzenlemelere yer veren 1869 tarihli Nizamnamede öğretim kurumları, genel okullar ve özel okullar olarak ikiye ayrılmıştır. Devlet öğretim kurumları olarak kabul edilebilecek olan genel okulların denetim ve yönetimi devlete bırakılmışken; özel okulların denetimi devlete, kuruluş ve yönetimi ise kurucu kişi ya da cemaate terk edilmiştir (1869 tarihli Nizamname m. 1).

1869 tarihli Nizamnamenin 129. maddesinde azınlık okulları ile yabancı okullara ilişkin özel düzenlemelere yer verilmiştir. Buna göre özel öğretim kurumları; cemaatler, Osmanlı tebaası ya da yabancı kişi ya da kişiler tarafından ücretli veya ücretsiz olarak açılan kurumlardır. Dolayısıyla, özel öğretim kurumlarının Müslüman veya gayrimüslimler yanında yabancı kişi ya da kişilerce de açılabilceği sonucuna varılabilir²³². Tüm masraflarının bu kurumları kuran kişi ya da bağlı oldukları vakıflar tarafından karşılanacağı belirtilen bu düzenlemede, özel öğretim kurumlarının açılması veya mevcut olanların faaliyetlerine devam edebilmeleri için bir takım şartların yerine getirilmesi zorunlu kılınmıştır. Bu çerçevede, bu kurumlarda çalışacak öğretmenlerin Maarif Nezareti ya da mahalli maarif nezaretinden alınmış diplomalarının bulunması, bu kurumlarda adaba ve devlet politikasına aykırı ders okutulmaması için ders materyalleri ve programlarının Maarif Nezareti veya mahalli maarif nezaretince onaylanması ve bu kurumlara İstanbul'da Maarif Nezaretince, taşrada ise, mahalli maarif idaresi ve vali tarafından verilmiş resmî ruhsatlarının olması şart koşulmuştur (1869 tarihli m. 129). Ancak o dönem hazırlanan raporlarda, 1869 tarihli Nizamname ile aranan şartların Hükümetler tarafından uygulamada göz ardı edildiği, bir büyükelçinin sadrazamı ziyaret etmesinin yeterli görüldüğü²³³, zamanla bu durumun kontrol alınma isteklerine ise, elçiliklerin zorluk çıkardığına vurgu yapılmıştır²³⁴. Sonuçta, 1869

²³¹ **Vahapoğlu**, Yönetim, s. 110.

²³² **Vahapoğlu**, Yabancı Okullar, s. 85.

²³³ **Timur**, s. 277.

²³⁴ **Akyüz**, Cevdet Paşa, s. 94.

tarhli Nizamnamenin yayımlanması ile birlikte, mevcut özel öğretim kurumlarına ilave olarak, gayrimüslimlerin ve yabancıların Osmanlı İmparatorluğunun pek çok bölgesinde özel öğretim kurumları açmaya başladıkları görölmektedir²³⁵.

Fransızlara ilk imtiyazların verilmesiyle başlayan kapitülasyonlar, yine Fransızlara sözleşme yoluyla bir takım kolaylıklar sağlanması ile adeta güncellenmiş, dahası yabancı okulların yayılmasına zemin hazırlanmıştır. Bu bağlamda, 1901 tarihli Türk-Fransız İhtilafı ve Midilli Olayı neticesinde varılan Türk-Fransız Anlaşması ile yabancı okullar bakımından ahdî safhanın başladığı söylenebilir²³⁶. Fransa'ya tanınan imtiyazlar²³⁷, diğer yabancı devletlerin de Fransa'yı örnek alarak kendi okullarının tanınmasına yönelik istemlerine sebebiyet vermiştir. Neticede, bu devletlerin de taleplerinin kabulüyle yabancı okullar resmen ve hukuken tanınmıştır²³⁸. Böylece yabancı okullar, hiçbir sınırlamaya tabi olmaksızın her tabiiyetten öğrenci almışlar ve öğretim tarzlarını da serbest bir biçimde belirlemişlerdir²³⁹. Bununla birlikte, söz konusu yabancı okullara tanınan bu ayrıcalıkların kötüye kullanılmasını engellemek amacıyla bazı tedbirler alınması yoluna gidilmiştir²⁴⁰.

I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Hükümeti tarafından kapitülasyonların tek taraflı olarak kaldırılmasının ardından, 1 Ekim 1914 tarihinden itibaren 1330 tarihli Memalik-i Osmaniyye'de Mukim Tebaa-i Ecnebiyenin Hukuk ve Vezaifi Hakkında Muvakkat Kanun (EVHK)²⁴¹ kabul edilmiştir. EVHK'nın geçici maddesi ile bu kanundan önce Osmanlı ülkesinde öğretim kurumu açmış olan yabancıların

²³⁵ Akyüz, Cevdet Paşa, s. 94.

²³⁶ Ökçün, A. G.: "Yabancıların Türkiye'de Okutma Hürriyeti", AÜSBFD, C. 14, S. 2, 1959, s. 142.

²³⁷ İki Fransız vatandaşının alacağı yüzünden yaşanan anlaşmazlık üzerine Fransa'nın Midilli adasına asker çıkarması ve Osmanlı gümrük gelirlerine el koyması ile başlayan süreçte, iki devlet arasında imzalan anlaşma ile talepleri yerine getirilse de, bundan ayrı olarak Fransa, Osmanlı Hükümetinden mevcut okullar yanında ileride açılacak Fransız okullarının da tanınmasını ve belli imtiyazlardan yararlanmasını talep etmiş ve bu talep Osmanlı hükümetince kabul edilmiştir: Birsén, s. 178. 1901 yılı itibariyle Osmanlı İmparatorluğu'nda Fransa'ya ait veya Fransa'nın himayesinde bulunan çok az bir kısmı fermanlı, diğerleri fermansız olmak üzere 245 okul bulunmaktaydı: Ökçün, Okutma, s. 142.

²³⁸ Öksüz, M.: "Osmanlı Topraklarında Hukukî Statü Arayışı ve Varlık Mücadelesinde Amerikan Kurumları", History Studies, Vol. 2/1, 2010, s. 163; Birsén, s. 178.

²³⁹ Birsén, s. 178.

²⁴⁰ Bu tedbirlerin özellikle 1914 ve 1915 yıllarında İttihat ve Terakki tarafından, yabancı okulların denetlenmesine ilişkin getirildiği kaydedilmektedir: Öksüz, s. 165; Timur, s. 278.

²⁴¹ Kanun metni için bkz. Birsén, s. XXXVI.

kazanılmış haklarının, Osmanlı kanun ve nizamlarına uymak şartıyla tanınacağı öngörülmüştür. Buna göre EVHK'nın kabul edildiği tarih itibariyle Osmanlı ülkesinde öğretim kurumu açmış gerçek ve tüzel kişilerin hakları korunma altına almıştır²⁴². Bu çerçevede, aynı yıl İmtiyazatı Ecnebiyenin İlgaı Üzerine Ecanip Hakkında İcra Olunacak Muameleye Dair Talimatname hazırlanmıştır²⁴³. Bu Talimatname, EVHK'nın geçici maddesi ile korunan kazanılmış hakların Millî Eğitim İdaresine tescil yükümünü getirmiştir. İlave olarak, bu Talimatnamede öğretim kurumu açma hakkı, yalnızca yabancı gerçek kişilere tanınmış; ayrıca yeniden açılacak öğretim kurumlarında aranacak şartlar gösterilmek suretiyle bu konuda yürütmeye gerekçe göstermeden, öğretim kurumu açma talebini ret yetkisi de verilmiştir²⁴⁴. Bununla birlikte, yabancı okullarla ilgili çeşitli hususlarda düzenleme getiren ve içeriğiyle 1915 tarihli Hususi Mektepler Talimatnamesine²⁴⁵ etki eden bu Talimatname, I. Dünya Savaşının başlaması ve öğretim kurumlarının kapatılması nedeniyle uygulanamamıştır²⁴⁶.

Osmanlı Hükümetinin yabancı okulları kontrol altına almak amacıyla bazı girişimlerde bulunduğu görülmektedir. Bu amaçla 1915 tarihli Hususi Mektepler Talimatnamesi kabul edilmiştir. Cumhuriyet döneminde uzun süre yürürlükte kalan ve böylece yabancı okullar üzerinde denetim sağlanmasının bir aracı olan 1915 tarihli Hususi Mektepler Talimatnamesi; yabancı cemaat, cemiyet ve şirketlerin kendi adlarına veya muvazaa yoluyla yabancı okul açmasını yasaklamıştır (m. 2). Talimatnamede yabancı gerçek kişiler bakımından öğretim kurumu açma konusunda yasak olmadığı halde, bu yöndeki taleplerin gerekçe gösterilmeksizin reddedilebileceği hükme bağlanmıştır (m. 11). Bunun yanında, yabancı gerçek kişiler tarafından öğretim kurumu açılabilmesi bu konuda 1915 tarihli Hususi Mektepler Talimatnamesi ile aranan şartların yerine getirilmesine bağlı tutulmuştur. Talimatnamede yer alan şartlara göre, öğretim kurumunun açılacağı mahallelerde devletin resmî kayıtlarına göre öğretim kurumu açılmasını gerektirecek kadar nüfusun bulunması ve karşılıklılık ilkesi temelinde yabancı ülkede bulunan Türk

²⁴² Altuğ, Yabancılar, s. 169; Berki, Devletler, s. 179; Tekinalp, s. 142.

²⁴³ Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 309.

²⁴⁴ Göğür, s. 68.

²⁴⁵ 1915 tarihli Hususi Mektepler Talimatnamesi için bkz. Tebliğler Dergisi, 11.08.1941, C. 3, S. 132.

²⁴⁶ Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 309.

vatandaşlarının da o ülkede öğretim kurumu açma haklarının olması gerekir (1915 tarihli Hususi Mektepler Talimatnamesi m. 4). 1915 tarihli Hususi Mektepler Talimatnamesi ile getirilen bu düzenlemelere bakıldığında, yabancı gerçek kişilerin öğretim kurumu açmalarının yasaklanması arzulanmasa da, bu konuda bir sınırlama getirilmek istendiği açıktır²⁴⁷.

Kapitülasyonların kaldırılmasının ilanı ile birlikte yabancılara ait özel öğretim kurumlarının denetiminde önemli adımlar atılmıştır. Bu çerçevede, I. Dünya Savaşı sırasında İngiliz, Fransız, İtalyan ve Rus öğretim kurumlarına Hükümetçe el konulmuş ve bunların faaliyetleri sonlandırılmıştır. Müttefik ülkelere ait öğretim kurumları ise, faaliyetlerini savaş döneminde de devam ettirmişlerdir²⁴⁸.

I. Dünya Savaşının sona ermesinden sonra savaştan mağlup çıkan Osmanlı İmparatorluğu, Sevr Anlaşmasının 149. maddesi ile yabancı öğretim kurumlarının mutlak özerkliğini kabul etmiştir²⁴⁹. Bu dönemde, yabancı okullar faaliyetlerine devam etmişler, ancak 1922 yılında yapılan bir başvuru sonucunda Anadolu’da yeni Amerikan Okulları açılması yönündeki öneri, Millî Mücadele Hükümeti tarafından 1915 tarihli Hususi Mektepler Talimatnamesinin yürürlükte olduğu ileri sürülerek reddedilmiştir²⁵⁰.

2. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Açılan Yabancı Okullar

a) Genel Olarak

Osmanlı toprakları üzerinde faaliyet gösteren yabancı okullar, bugünkü manada yabancı okullardan farklı bir anlam taşımaktadır. Bu okullar, önceleri Osmanlı tebaası olan gayrimüslimler tarafından açılan millet ya da cemaat okulları olarak da bilinen azınlık okullarının zamanla yabancı devletler tarafından himaye altına alınmasında olduğu gibi dolaylı yoldan ya da doğrudan yabancı devletler tarafından açılan okullardan oluşmaktaydı²⁵¹. Bu açıdan, Osmanlı İmparatorluğu

²⁴⁷ Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 311.

²⁴⁸ Koçak, s. 490.

²⁴⁹ Timur, s. 278.

²⁵⁰ Koçak, s. 490; Timur, s. 279.

²⁵¹ Polat, İ.: “Osmanlı İmparatorluğu’nda Açılan Amerikan Okulları Üzerine Bir İnceleme”, Belleten, C. LII, S. 203, 1988, s. 627 (Amerikan Okulları); Özbek, s. 106.

döneminde açılan yabancı okulları azınlık okullarından ayrı düşünmek mümkün değildir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, yabancı okulların ortaya çıkışında, yabancı devletlerin azınlıklar ve bunların okulları ile olan ilişkileri etkili olmuştur²⁵². Gerçekten de azınlık okulları, yabancı devletlerin elde ettikleri çeşitli haklardan ve imtiyazlardan yararlanabilmek için yabancı devletlerin himayesine girmek isterken; yabancı devletler de bu azınlık cemaatlerinin sahip olduğu okullardan yararlanarak Osmanlı toprakları üzerindeki hâkimiyetlerini artırmak istemişlerdir. Bu amaçlar doğrultusunda, önceleri azınlıklar tarafından açılan bu okullar daha sonra yabancı devletlerin himayesi altına girmekle Fransız-Rum Okulu, Amerikan-Ermeni Okulu şeklinde o devletlerin adıyla anılmaya başlanmıştır²⁵³. İlave olarak, azınlıklara tanınan haklar kapsamında dinî niteliği ağır basan ve kiliselere bağlı kurumlar halinde teşkilatlanan okulların yanında, elçilikler de birer elçilik okulu açmışlar ve bu süreç sonunda da azınlık okulları ve elçilik okullarından öte bir yabancı okul kavramı doğmuştur²⁵⁴.

b) Amerikan Okulları

19. yüzyıldan itibaren Osmanlı topraklarına gelmeye başlayan Amerikan misyonerleri, kurdukları misyonlar yanında ilk, orta ve yükseköğretim derecelerinde okullar açmaya başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda kurulan ve Protestan okulları olarak da bilinen bu okulların çoğu Amerikan okullarıdır²⁵⁵. Bu okulların açılışında, merkezi New York'ta bulunan Amerikan Board Misyoner Örgütü öncülük etmiştir²⁵⁶.

²⁵² Sezer, A.: Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938), Ankara 1999, s. 7; Polat Haydaroglu, s. 13.

²⁵³ Polat, s. 628.

²⁵⁴ Polat Haydaroglu, s. 10.

²⁵⁵ Sezer, s. 55.

²⁵⁶ Akyüz, C.: "Abdülhamit Devrinde Protestan Okulları İle İlgili Orijinal İki Belge", AÜEBFD, C. 3, S. 1, 1970, s. 123 (Protestan Okulları).

Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk Amerikan Okulu, 1824'te Beyrut'ta açılan ve tabi ilimler ve tıp alanında eğitim veren Syrian Protestant College'dir²⁵⁷. Bu tarihten 1886 yılına kadar Amerikan Okullarının sayısı 400'e yaklaşırken, bunların çoğunluğu ruhsatsız olarak faaliyet göstermiştir²⁵⁸. Örneğin, Milletlerarası İzmir Koleji²⁵⁹, Harput Amerikan (Fırat) Koleji²⁶⁰, Merzifon Anadolu (Amerikan) Koleji²⁶¹, Tarsus Amerikan Koleji (Saint Paul Enstitüsü)²⁶², Merkezî Türkiye Koleji²⁶³, Amerikalılar tarafından Osmanlı topraklarında açılan yabancı okullardır.

Amerikan okulları arasında en bilineni, halen faaliyetini sürdüren Robert Koleji'dir. Ülkemizde kurulmuş en büyük yabancı okul olma özelliği gösteren Robert Koleji'nin, dünya eğitim tarihinde de önemli bir yeri vardır. Zira Robert Koleji Amerika Birleşik Devletleri sınırları dışındaki en eski Amerikan eğitim kurumu olma özelliği göstermektedir. Başlangıçta, erkek öğrencilere hizmet vermek amacıyla kurulan ve Protestan Okulu olma özelliği gösteren²⁶⁴ Robert Koleji'ni, kız öğrencilere eğitim veren İstanbul Amerikan Kız Koleji takip etmiştir²⁶⁵. 1863'te

²⁵⁷ **Ortaylı, İ.:** "Osmanlı İmparatorluğunda Amerikan Okulları Üzerine Bazı Gözlemler", AİD, S. 14/3, 1981, s. 88 (Amerikan Okulları).

²⁵⁸ **Ortaylı,** Amerikan Okulları, s. 90.

²⁵⁹ Kolejin, misyonerlik faaliyetlerinin Batı Anadolu'da yapılacak faaliyetlerinin hazırlandığı ve uygulamaya konulduğu yer olduğu ifade edilmiştir. Öyle ki, Kolejin yörenin Yunanlılarca işgali sırasında Yunanlılarla ilişki kurarak 1923–1931 yılları arasında gece kursları düzenlediği ifade edilmektedir: **Tozlu, N:** Kültür ve Eğitim Tarihimizde Yabancı Okullar, Ankara 1991, s. 81–83.

²⁶⁰ Bu okulun da, yine misyonerlik ve Hristiyanlık yanında Amerikan fikir ve ideallerini yayma konularında faaliyet gösterdiği savunulmuştur: **Polat Haydaroglu,** s. 122.

²⁶¹ Amerikan Misyoner Heyeti tarafından Merzifon'da açılan ve 1894'te Massachusetts'le birleştirilerek, idaresi Boston'daki Misyoner Heyetine devredilen bu Kolejin, çevre illerdeki okullardan gelen öğrencileri eğitmekle Orta Anadolu'yu Hristiyan ruhla besleyen bir ocak haline geldiği savunulur. Ermeni ve Yunanlıları bu amaçla yetiştiren bu Kolejin onların varlıklarını Anadolu'da önemli bir noktaya ulaştırdığı ileri sürülmektedir: **Tozlu,** s. 89.

²⁶² Türkiye'de Protestanlığı yayma amacıyla Tarsus'ta kurulan bu Kolej, ilk açıldığında biri ilahiyat, diğeri de yükseköğretime hazırlama bölümü olmak üzere iki bölümden oluşmuştur. Tarsus'un Fransız kuvvetlerince işgal edilmesi sırasında bu Kolejin Fransızlara danışmanlık yaptığı belirtilir. Zararlı faaliyetlerinden dolayı Kolejin 1923'te kapatılmasına karar verilse de, akademi bölümü yıl sonunda tekrar açılmış, ancak 1968 yılında bu bölüm de kapatılmıştır: **Tozlu,** s. 97-101.

²⁶³ Bu Kolej, Maraş ve Antep çevresinde Amerikalı misyonerlerce Ermeni ve diğer Hristiyan azınlıkları organize etmek ve Hristiyan mezhebine göre yetiştirmek üzere kurulmuştur: **Tozlu,** s. 107-108.

²⁶⁴ **Timur,** s. 275.

²⁶⁵ İstanbul Amerikan Kız Koleji, misyonerlerin kız öğrencileri eğitmek amacıyla daha önce ev toplantıları biçiminde yürüttükleri çalışmaların 1843'te kız okuluna dönüştürülmesiyle kurulmuştur: **Tozlu,** s. 130 vd. Konu hakkında ayrıca bkz: **Ergin,** s. 650-651.

Türkiye'nin ilk yabancı lisesi olarak kurulan Robert Koleji, 1932 yılında Amerikan Kız Kolejiyle birleşerek karma eğitim vermeye başlamıştır²⁶⁶.

Robert Koleji, kurulduğu günden bu yana yaklaşık 150 yıl boyunca çeşitli evrelerden geçerek Türkiye'nin en köklü ve önde gelen eğitim kurumlarından biri haline gelmiştir. 1997 yılında ilköğretimin sekiz yıla çıkmasıyla birlikte Robert Koleji'nin ortaokul kısmı kapandığından, eğitim hâlihazırda lise olarak sürdürülmektedir²⁶⁷.

b) İtalyan Okulları

Çeşitli ticaret sözleşmeleri sonunda elde ettikleri ayrıcalıklar sayesinde Osmanlı topraklarında nüfuslarını arttıran İtalyanların da kurdukları okullarla öğretim hakkından yararlandıkları görülmektedir. Bu çerçevede, İtalyanlar, kendi dillerini öğretmek maksadıyla Dil Oğlanları Okulu adında bir okul kurmuşlar; aynı zamanda Katolik kilise okullarından da yararlanmışlardır²⁶⁸.

İtalyanlar, Osmanlı topraklarında açacağı okulların seçiminde daha çok kendi kolonisinin yoğun olarak yaşadığı ya da ekonomik, dinî veya siyâsî yönden kendileri için önemli gördüğü yerleri tercih etmişlerdir. O dönemde sayıları on altıyı bulan İtalyan okulları, daha çok İstanbul'da toplanmakla birlikte Beyrut, İşkodra, Derne, Bingazi, Humus gibi yerlerde de açılmıştır²⁶⁹. Örneğin İtalyan Kız Ortaokulu²⁷⁰,

²⁶⁶ Tozlu, s. 130.

²⁶⁷ <http://webportal.robcol.k12.tr/tr/RC-Hakkinda/Tarihce/Sayfalar/default.aspx> (e. t. 15.01.2017).

²⁶⁸ **Polat, İ.:** “Türk-İtalyan İlişkileri Çerçevesinde İtalyan Okulları”, AÜ. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, C. II, S. 4, 1989, s. 565 vd. (İtalyan Okulları).

²⁶⁹ **Polat, İtalyan Okulları**, s. 573.

²⁷⁰ Ağahamamı Kız İtalyan Okulu olarak da bilinen bu okul, 1870'te Galata'da Ivrea rahibeleri namına rahibe Luicia Kanegrati tarafından kurulmuş ve İtalyan müfredatını uygulamıştır: **Polvan, N.:** Türkiye'de Yabancı Öğretim, C. I, İstanbul 1952, s. 215-216.

Bartelemeo Giustiniani İtalyan Okulu²⁷¹ ve Santa Maria İtalyan Okulu²⁷², İtalyan Lisesi²⁷³ en çok bilinen İtalyan okullarıdır.

c) Fransız Okulları

Katolik okulları olarak da bilinen bu okullar²⁷⁴, İstanbul'un fethedildiği dönemde İstanbul'daki Latin din adamları yanında Osmanlı toprakları dışından gelen Latin Katolik din adamları tarafından kurulmuştur. Kurucuları çeşitli tarikatlara mensup çoğu Fransız rahip ve rahibelerden oluşan bu okullar, genelde bunları açan tarikatların adıyla anılmış ve Fransa'dan da daima himaye görmüştür²⁷⁵.

Tanzimat dönemine girilirken Osmanlı topraklarındaki Fransız okullarının sayısının kırka ulaştığı bilinmektedir²⁷⁶. Örneğin halen İstanbul'da eğitim öğretim faaliyetine devam eden Saint-Benoit Fransız Okulu, en eski Fransız okulu olarak 1583'te Cizvit rahipleri tarafından kurulmuştur²⁷⁷. Bunun dışında, Saint-Georges Fransız Okulu²⁷⁸, Saint Pulcherie Fransız Okulu²⁷⁹ ve Saint Josepf Fransız Koleji²⁸⁰ gibi okullar da, Fransızlar tarafından İstanbul'da açılmış yabancı okullardır.

²⁷¹ Bu okul, 1903 tarihinde Beyoğlu Pangaltı'da bir evde ilkokul olarak faaliyete başlamış, ancak 1920'li yılların başında yeterli sayıda öğrenci ve öğretmen bulamadığından faaliyeti sınırlı kalmıştır: **Polvan**, s. 230-231.

²⁷² 1880'de Ivrea rahibeleri tarafından kurulan ve bir ana sınıfı ile beş sınıftan oluşan okulda okuyan öğrencilerin büyük kısmı Katolik olup, öğretim dili olan İtalyanca yanında diğer yabancı diller de okutulmuştur: **Polvan**, s. 218.

²⁷³ Tarihi 1861 yılında İtalyan diplomatların girişimiyle İstanbul'da akşamları faaliyet gösterecek bir İtalyan okulunun açılmasına kadar uzanan İtalyan Lisesi, 1915 yılında I. Dünya Savaşı nedeniyle bir süreliğine kapatılsa da, İstanbul'da ortaokul ve lise olarak faaliyetlerine devam etmektedir: <http://www.liceoitaliano.net/tr/okulumuz> (e.t. 15.05.2017).

²⁷⁴ **Akyüz**, Eğitim, s. 161.

²⁷⁵ **Polat Haydaroglu**, s. 104; **Timur**, s. 274-275.

²⁷⁶ **Sakaoğlu**, s. 87.

²⁷⁷ Bu okul, Osmanlı topraklarında Fransız misyoner öğretim faaliyetinin ilk kurumu olma özelliği yanında, aynı zamanda bütün yabancı öğretimin de başlangıcı sayılmaktadır: **Polat Haydaroglu**, s. 108; **Polvan**, s. 145-146.

²⁷⁸ 1629'da İstanbul'a ilk gelen Capucin misyonerleri tarafından Galata'da açılan bu okul, önceleri Fransız ve İtalyan çocuklarını eğitirken, daha sonraları Rum ve Ermeni çocuklarını da okula kabul etmiştir: **Polvan**, s. 150.

²⁷⁹ 1846'da Şefkat Rahibeleri tarafından kurulan bu okul, günümüzde hala İstanbul'da faaliyet göstermektedir. 2000 yılına kadar ortaokul olarak eğitim veren bu okul, MEB Özel Okullar Müdürlüğü tarafından tanınmış Fransız okullarından biridir: <http://www.sp.k12.tr/turkce/lisemiz/article/kisaca-sainte-pulcherie-lisesi> (e. t. 12.02.2017).

²⁸⁰ 1864'te bir ferman ile izin alınarak açılan bu okul, günümüzde halen Kadıköy'de faaliyet göstermektedir. Kurulduğu dönemlerde Fransız liselerinin resmî programı memleketin

d) İngiliz Okulları

İngilizlerin Osmanlı İmparatorluğu ile ilişkileri çok eskilere dayanmasına rağmen, okul sisteminin 19. yüzyılda yaygınlaşmaya başlaması ve İngilizce-Protestan eğitiminin geliştirilmesi işinin Amerikan misyonerlerince üstlenilmesi, İngiliz okullarının geri planda kalmasına neden olmuştur²⁸¹. İngiliz okullarının binalarının Anadolu Lisesi olarak kullanılmak üzere MEB'e devri sırasında tüm belgelerin İngiltere'ye gönderilmesi nedeniyle bu okullar hakkında net bilgiler vermek zor olmakla beraber²⁸², Osmanlı topraklarında çeşitli yerleşim merkezlerinde İngiliz okullarının açıldığı bilinmektedir²⁸³.

Osmanlı döneminde açılan İngiliz okullarına The London Society for Promoting Christianity Amongst Jews adlı kuruluş tarafından Yahudiler arasında Protestanlığı yaymak için 1829'da İzmir'de, 1855'te İstanbul Ortaköy ve Balat'ta, 1864'te Hasköy'de açılan İngiliz okulları örnek verilebilir²⁸⁴. İstanbul dışında ise, İngilizlerin izinli ya da izinsiz Suriye ve Lübnan gibi başlıca yerleşim merkezlerinde İngiltere ve İngiliz kiliselerinin himayesinde yabancı okullar açtığı bilinmektedir. Ancak bu okulların büyük bir kısmı Lübnan olayları ve isyanları nedeniyle kapatılmıştır²⁸⁵.

e) Alman Okulları

Osmanlı toprakları üzerinde faaliyet gösteren yabancı okullardan biri de Alman okullarıdır. Almanlar, okul açma konusunda Fransa, İngiltere ve Amerikan teşkilatlarına göre biraz geri kalmıştır. Zira bu dönemde siyasî birliğini tam olarak tamamlayamayan Almanya, parçalanmış durumda idi. Bu sebeple Almanlar, ancak 1870'de siyasî birliğini kurduktan sonra, İstanbul'dan Kudüs'e giden yol üzerinde

ihtiyaçlarına uyarlanmış; öğretim dili olan Fransızca yanında Rumca, Türkçe, İngilizce ve Almanca dillerinden biri seçmeli olarak öğretilmiştir: **Polvan**, s. 182-188.

²⁸¹ **Özbek**, s. 122.

²⁸² **Polat Haydaroglu**, s. 117.

²⁸³ 1917 tarihli bir belgede sadece İstanbul'da seksen üç İngiliz okulunun bulunduğu bildirilmektedir: **Polat Haydaroglu**, s. 117.

²⁸⁴ **Özbek**, s. 122.

²⁸⁵ **Polat Haydaroglu**, s. 120.

Alman okulları açmaya başlamıştır²⁸⁶. Böylece Alman okullarının Bağdat demiryolu çevresinde, örneğin Maraş'ta ve Filistin'de sayıları hızla artmıştır²⁸⁷. İstanbul'da da kurulan bu okullardan Beyoğlu Alman Okulu, Boğaziçi Bebek Alman Okulu, Yedikule Alman Okulu ve Haydarpaşa Alman Okulu, 1914'ten sonra faaliyette bulunmuşlardır²⁸⁸.

Günümüzde de faaliyetlerine devam eden İstanbul Alman Lisesi, Alman ve İsviçreliler tarafından 1868 yılında yabancı öğrencilere eğitim vermek üzere kurulmuş; daha sonra Almanca bilmeyen öğrenciler de bu okula kabul edilmiştir. I. Dünya Savaşı nedeniyle bir süre kapanan bu okul, 1953 yılında tekrar açılarak günümüzde faaliyetini sürdürmeye devam etmektedir²⁸⁹.

f) Rus Okulları

Ruslar da Osmanlı toprakları üzerinde, özellikle de eğitim alanında pek çok kurum açmıştır. Rusların Osmanlı toprakları üzerindeki eğitim ve öğretim faaliyetleri daha çok Suriye ve çevresinde etkin olmuş²⁹⁰; bunun dışında kalan yerlerde ise okul açmayı çok tercih etmemişlerdir. Anadolu'da kurulan az sayıda Rus okuluna İstanbul Terkos yakınlarındaki Rus Okulu, Bursa'da 1889'da kurulan Rus Sıbyan Bahçesi ve İstanbul Beyoğlu'ndaki Rus Hastanesi bünyesinde kurulan ve 1891'de faaliyete başlayan Rus okulu, örnek teşkil eder²⁹¹.

g) Bulgar Okulları

Yıldırım Beyazıt zamanında Osmanlı hâkimiyetine giren Bulgarlar, Fatih Sultan Mehmet devrinde gayrimüslimlere tanınan din hürriyeti çerçevesinde dinî bakımdan Rumlar gibi Ortodoks Patrikliğine bağlı bir azınlık grubunu oluşturmakta iken, Ortodoks Patrikhanesinden ayrılarak Eksarhlık adlı ruhani bir daireye bağlanmışlardır. Bulgarların eğitim ve öğretim faaliyetleri bu tarihten sonra bu yeni

²⁸⁶ Polat Haydaroglu, s. 150.

²⁸⁷ Ortaylı, İ.: İkinci Abdülhamit Döneminde Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu, Ankara 1981, s. 50 (Alman Nüfuzu).

²⁸⁸ Polat Haydaroglu, s. 152.

²⁸⁹ Polat Haydaroglu, s. 152.

²⁹⁰ 1910 tarihli bir belgede Beyrut'ta bulunan Rus okulu sayısı kırk dört olarak belirtilmiştir: Polat Haydaroglu, s. 156.

²⁹¹ Polat Haydaroglu, s. 154-155.

anlayışa bağlı olarak gelişmiş ve Bulgarların bağımsız bir devlet oluşturmaya kadar devam eden süreçte bu okullar, kendilerinden beklenen politik desteği sağlamışlardır²⁹².

Osmanlı topraklarındaki ilk Bulgar Okulu, 1835'te Balkanlar'da Gabrova'da açılmıştır. 1800'lü yılların ikinci yarısında sayıları 1600'e ulaşan Bulgar okulları, daha çok Bulgar siyasetine yardım eden bir özellik göstermiştir²⁹³.

C. LOZAN ANLAŞMASI'NDAN GÜNÜMÜZE YABANCILARIN ÖĞRETİM KURUMU AÇMA HAKKI

1. Lozan Anlaşması'nın Yabancıların Öğretim Kurumu Açma Hakkına Etkisi

Osmanlı İmparatorluğu döneminde açılan çeşitli alanlardaki yabancı kurumların bir kısmı, başlangıçta kanunsuz olarak açılmalarına rağmen, yapılan sözleşmelerle hukukî bir rejime bağlanmış; bir kısmı ise padişah ferman ve iradesiyle kurulmuştur. Açılan bu dinî, ilmî ve hayrî kurumların hukukî rejimi, Cumhuriyet döneminde 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması²⁹⁴ ve sonrasında yürürlüğe konan muhtelif mevzuatla kısmen de olsa belirli hale getirilmiştir²⁹⁵.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde açılan yabancı okullar, Lozan Anlaşması görüşmeleri sırasında sıkı pazarlıklara konu olmuş bir meseledir. Esasında Lozan Anlaşması, yabancı okullarla ilgili doğrudan bir hüküm içermemekle birlikte, azınlıkların eğitim hakkıyla ilgili düzenlemeleri haizdir. Azınlıklarla ilgili düzenlemelere 37 ila 45. maddeleri arasında "azınlıkların korunması" başlığı altında yer veren Lozan Anlaşması azınlıkların hukukî durumunu belirlemiştir. Bu çerçevede, azınlıkların korunması ile ilgili hükümlerin Türkiye tarafından temel kanun olarak tanınacağı ifade edilmiş; hiçbir yasama ya da yürütme işleminin bu hükümlere aykırı ya da bu hükümlerden üstün olmayacağı taahhüt edilmiştir (Lozan

²⁹² Polat Haydaroglu, s. 158.

²⁹³ Polat Haydaroglu, s. 163-164.

²⁹⁴ RG. 23.08.1923, Düstur, III (5) 5.

²⁹⁵ Şanlı, C.: "Türkiye'deki Yabancı Dinî, İlmî, Hayrî Kurumların Hukukî Durumu ve Gayrimenkul İktisapları", Prof. Dr. Hıfzı Timur'un Anısına Armağan, 1979, s. 848.

Anlaşması m. 37). Aynı şekilde, gayrimüslim Türk vatandaşı azınlıkların hukuken ve uygulamada diğer Türk vatandaşları ile eşit muamele görecekları kayıt altına alınmıştır (Lozan Anlaşması m. 40). Bunun bir sonucu olarak, azınlıkların giderlerini kendileri ödemek üzere her türlü öğretim kurumu kurma, yönetme, denetleme ve bu okullarda kendi dillerini serbestçe kullanma hakkına sahip oldukları hüküm altına alınmıştır. Yine kamusal eğitim konusu üzerinde durularak Türk Hükümetinin gayrimüslim azınlıkların önemli oranda yaşadıkları il ve ilçelerde ilkokullarda ana dilleriyle öğretimde bulunulmasını sağlamak bakımından gerekli kolaylıkları göstereceği, fakat bunun söz konusu öğretim kurumlarında Türkçe öğretilmesinin zorunlu kılınmasına engel olmayacağı da hükme bağlanmıştır (Lozan Anlaşması m. 41/1).

Azınlık okulları ile ilgili üzerinde anlaşma sağlanan bu hükümlere rağmen, yabancı okullar konusu Lozan Anlaşması'nda yer bulmamıştır. Buna karşın yabancı okulların statüsü, delegelerin Lozan Mektupları²⁹⁶ olarak adlandırılan karşılıklı mektupları ile belirlenmiştir²⁹⁷.

Lozan Anlaşması görüşmeleri sırasında dinî ve hayrî kurumlara uygulanacak hukukî rejim yanında, ilmî kurumlara uygulanacak rejim de tartışılmış ve bu konu Türk Heyeti ile müttefik devletler arasında sıkı pazarlıklara konu olmuştur. Türk Heyeti; İngiliz, Fransız ve İtalyan kurumlarının varlığını tek taraflı bir bildiri ile kabul etmek istemiş; diğer müttefik devletlerle bu ülkeler arasında farklı muameleyi esas alarak, bu durumu diğer müttefik devletler lehine genişletmeyi reddetmiştir²⁹⁸. Müttefik devletlerin böyle bir sınırlamanın gereksiz olduğu iddiası karşısında, Türk Heyeti bazı devletlere tanıdığı istisnâ durumların Türkiye'nin kendi çıkarları açısından mümkün olduğunca dar bir alanda uygulanması gerektiği konusunda

²⁹⁶ Lozan Anlaşması görüşmeleri sırasında gönderilen bu mektuplar, Lozan İkamet ve Adli Salahiyet Sözleşmesine (RG. 23.08.1923, Düstur, III (5) 14) ilişkindir. Lozan Mektupları, adı geçen bu Sözleşmeye bağlanacakken, sonradan vazgeçilmiş ve Türk bildirisi yerine kabul edilmiştir: **Şanlı**, s. 852.

²⁹⁷ **Çelikel/Öztekin Gelgel**, s. 310; **Vahapoğlu**, Yönetim, s. 139.

²⁹⁸ Bu şekilde bir kısıtlamayı kabul etmek istemeyen müttefik devletlere, Türk Heyeti Türkiye'de sayılan üç devletten başka devletin kurumunun olmadığını, ayrıca geçmişte yalnızca bu üç devletin özel rejimden yararlandıklarını gerekçe göstermiştir: **Meray, S. L.**: Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler, İkinci Takım, C. I, Kitap I, İstanbul 2001, s. 99-100.

direnmiştir²⁹⁹. Müttefik devletler, kendileri açısından kapitülasyon benzeri bir rejim tesis etmek niyetinde olmadıklarını, ancak bağlı kurumların gelecekteki durumlarını belirlemeye çalıştıklarını ifade etseler de, Türk Heyeti bu tarz ayrıcalıkların ancak karşılıklılık koşuluyla diğer devletlere de tanınabileceğini belirtmiştir. Türk Heyeti yeni açılacak kurumlarla ilgili yapılacak düzenlemelerin ülke kanunlarıyla yapılması gerektiğini, Türkiye'nin uluslararası bir senetle yüküm altına giremeyeceğini kesin bir dille ifade etmiştir³⁰⁰. Uzun tartışmalar sonucu Tali Komisyon tarafından hazırlanan 18 Mayıs 1923 tarihli raporla Türk Heyeti tarafından birer mektup yazılması ve bunun iki esası kapsamı kararlaştırılmıştır. Buna göre, yeni kurumlar konusundaki çekince tekrar edilmiş ve Türk Heyeti tarafından verilen teminat senet alınarak üç esas tespit olunmuştur. İlk olarak, kullanılan "kurum" tabiri, müttefiklerin projesinde sunduğu şekilde olup, örneğin hastane ve dispanser bu kavrama dâhil edilmiştir. İkinci olarak, "30 Ekim 1914'ten önce mevcudiyeti tanınmış" ibaresine o dönem var olup da faaliyetlerine tekrar başlayamamış olan dinî, ilmî ve hayrî kurumlar da dâhildir. Son olarak, Lozan Anlaşması tarihinde Türkiye'de fiilen mevcut kurumların durumu Türk Devleti tarafından iyi niyetle tetkik olunacak ve bunlar kapatılmayacaktır. Neticede, Türk Heyeti adına İsmet Paşanın Lozan Anlaşmasının imza edildiği gün İngiltere, Fransa ve İtalya delegelerine konuyla ilgili aynı içerikte birer mektup yazmasıyla dinî, ilmî ve hayrî kurumların durumu belirlenmiştir. Böylece görüşmeler sonunda üç ülke için getirilen durumun var olan öğretim kurumlarını kapsadığı; ileride açılacak olan kurumların ise, ülke kanunlarıyla belirleneceği bildirilmiştir³⁰¹. Bunun yanında, öğretim kurumlarının Türkiye'nin menfaatlerine veya Türk kanunlarına aykırı hiçbir fiil ve propagandaya girişemeyecekleri³⁰², mali konularda bu kurumların hiçbir ayrıcalığa tabi olmadan benzer Türk kurumları ile eşit haklara sahip oldukları dolayısıyla Türk kurumlarına uygulanan kanunlara tabi olacakları kabul edilmiştir³⁰³.

Bu noktada vurgulanmalıdır ki, Lozan Mektuplarının yürürlük süreleri ile ilgili farklı görüşler ileri sürülmüştür. Lozan Mektupları da, tıpkı Lozan İkamet ve Adli

²⁹⁹ Meray, s.101.

³⁰⁰ Meray, s.100-102.

³⁰¹ Meray, s.105.

³⁰² Bilsel, M. C.: Lozan, C.II, İstanbul 1998, s. 153; Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 310.

³⁰³ Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 277.

Salahiyet Sözleşmesi gibi 24 Temmuz 1923 tarihli'dir. Bu Sözleşmenin 20/1 maddesine göre, Sözleşme yürürlüğe girişinden başlayarak yedi yıllık bir süre için yapılmıştır. Lozan Mektuplarının İkamet Sözleşmesi metnine dâhil olduğunu kabul eden görüşe göre, Lozan Mektuplarının süresi de tıpkı Sözleşme süresi gibi, yedi yıllı sınırlıdır ve mektuplar yedi yılın sonunda yürürlükten kalkmıştır³⁰⁴. Bu nedenle, Türkiye’de yabancı okulların işletilmesi Türk iç hukukuna ait bir mesele haline gelmiştir³⁰⁵. Bunun bir sonucu olarak da, söz konusu Sözleşmenin yürürlükten kalktığı 1931 tarihinden günümüze Türkiye’nin yabancı okullar bakımından hiçbir ahdî vecibesinin olmadığı ve dolayısıyla bu tarihten itibaren yabancı okullar konusunda kanunî safhanın başlamış olduğu savunulmuştur³⁰⁶. Konuya ilişkin diğer bir görüşe göre ise Lozan Mektupları, Lozan İkamet ve Adli Salahiyet Sözleşmesine atfen yazılmış olsa da, Sözleşme metnine olmadığından Sözleşme süresi olan yedi yıllık süreyle de bağlı değildir³⁰⁷. Neticede, Lozan Mektuplarının süresi ile ilgili olarak yapılan her iki tespit sonucunda varılan ortak nokta, yabancı devletler yararına mektuplarla yapılan tanıma, bu devletler açısından kazanılmış bir hak yarattığından mektuplarla tanınan öğretim kurumlarının kazanılmış haklara saygı ilkesi çerçevesinde korunacağıdır³⁰⁸.

Türkiye’nin tanıdığı yabancı okullar, Lozan Mektuplarına muhatap devletlerle sınırlı değildir. Türkiye, akdi anlamda hiçbir sorumluluğu olmamasına rağmen, Osmanlı İmparatorluğu döneminde tanınmış olan tüm yabancı okulları, mektuplarla tanınan devletlere ait öğretim kurumlarından ayırmayarak, onların da kazanılmış haklarını kabul etmiştir³⁰⁹. Gerçekten de bu öğretim kurumları hakkında, Türkiye’nin uluslararası sözleşmelere geçmiş bir yükümlüğü yoktur. Buna karşın, 1914 yılından önce kurulan ve varlıkları fermanlarla kabul edilen bu öğretim kurumlarının, iç hukuk ve uluslararası hukuk kuralları gereği faaliyetlerini sürdürmelerine izin

³⁰⁴ Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 310; Ökçün, Okutma, s. 157; Timur, s. 286; Vahapoğlu, Yönetim, s. 142. Her ne kadar Fransa beyanname, nota, mektup gibi belgelerin bağlı oldukları anlaşmalardan bağımsız bir varlığı olduğunu iddia etmişse de bu görüş, Türkiye tarafından kabul edilmemiştir: Timur, s. 286.

³⁰⁵ Şanlı, s. 852.

³⁰⁶ Ökçün, Okutma, s. 158.

³⁰⁷ Özbek, s. 134.

³⁰⁸ Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 310; Özbek, s. 134; Şanlı, s. 852.

³⁰⁹ Şanlı, s. 857.

verilmiştir. Bunun bir sonucu olarak, Avusturya, Almanya ve diğer devletlere bağlı öğretim kurumları kazanılmış haklara saygı çerçevesinde öğretim faaliyetlerine devam etmişlerdir³¹⁰.

Amerika Birleşik Devletleri Lozan Anlaşması'na taraf olmadığından, Anlaşma hükümleri arasında Amerikan okullarına ilişkin herhangi bir düzenleme yoktur. Bu sebeple, Lozan Mektuplarına muhatap devletlere ait okullar yanında Amerika Birleşik Devletlerine ait okulların Osmanlı İmparatorluğu döneminden bu yana faaliyetlerine devam etmesi, bu okulların durumlarının tespitini gerektirmektedir. MEB'in Türkiye'deki Yabancı Müesseselerin Durumu Hakkındaki Raporunda Amerika ile imzalanan 1931 tarihli İkamet Sözleşmesi'nin 1. maddesinde yer alan "her iki memleket tebaasına ve şirketlerine diğer memleket arazisinde tatbik edilecek ikamet, meksii aram, şartlara ve kezalik mali tekalif ve kazai selahiyet nokta nazarından... en ziyade mazharı müsaade üçüncü memleketlere bahşedilmiş ve edilecek aynı muameleyi kaffeyi ahvalde bahşedecektir" hükmündeki şirketler (corporations) ibaresinin İngilizce ve Türkçe metinlerde farklı olduğu ve bu farklılık sonucu ortaya çıkan yorumla Amerikan öğretim kurumlarının da İngiliz, İtalyan ve Fransız kurumları statüsüne ulaştığı belirtilmiştir³¹¹. Ancak böyle bir yorumun mümkün olmadığı yönünde görüşler de vardır. Zira 1931 tarihli İkamet Sözleşmesi, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanı ile kurulduğundan, sözleşme taraflarının kavramlara farklı anlam yüklemelerinin düşünülemeyeceği, aynı zamanda Türkiye'nin Amerikan kurumlarının varlığını tanımama arzusunda olsaydı, İkamet Sözleşmesi hükmünün yorumunun dayanak olmasını engelleyeceği doktrinde ifade edilmiştir³¹². Amerika Birleşik Devletleri'nin Yakın Doğu Heyeti ve Misyoner Teşkilatınca Türkiye'de öğretim kurumu ve yetimhane açmak amacıyla yaptığı başvurunun 1915 tarihli Hususi Mektepler Talimatnamesi'nin 4. maddesi gerekçe gösterilerek reddedilmesi, fakat mevcut kurumların kanunlara riayet ettiği sürece

³¹⁰ Vahapoğlu, Yönetim, s. 143.

³¹¹ Vahapoğlu, Yönetim, s. 143.

³¹² Özbek, s. 136.

açık kalmasına Bakanlar Kurulu³¹³ kararıyla izin verilmesi de, bu görüşü destekler niteliktedir³¹⁴.

Yabancı okulların Türkiye'deki hukukî durumu ile hak ve yetkilerinin ancak uluslararası hukuk çerçevesinde çizileceği, Türkiye'nin aksi yönde hiçbir taahhüdünün olmadığı, bu nedenle de mevcut öğretim kurumlarının Türk kurumlarına göre hiçbir ayrıcalığının olmadığı ifade edilmiştir³¹⁵. Bu anlamda, tanıma ile kurumların o günkü faaliyet ve malvarlığı durumlarının kazanılmış hak olarak kabul edileceğine işaret edilerek, tanımanın yabancı okulların yeniden taşınmaz mal edinmemeleri, mevcut taşınmaz mallarını ve faaliyet biçimlerini genişletmemeleri anlamına geldiği savunulmuştur³¹⁶. Bu haliyle, yabancı okulların durumu Lozan'dan bu yana dondurulmuş vaziyettedir³¹⁷.

2. Lozan Anlaşması Sonrası Yabancılar Tarafından Açılan Öğretim Kurumları

Tarihsel süreçte yabancıların öğretim kurumu açma hakkı ile ilgili getirilen düzenlemelere bakıldığında, dönemsel bir ayırım açık bir şekilde tespit edilebilir³¹⁸. Bu anlamda birinci dönem, Lozan Anlaşması dönemidir. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurulan ve 30 Ekim 1914'e kadar olan mevcut kurumlar tanınmıştır. İkinci dönem ise, Lozan Anlaşması'ndan 1965 tarihli Mülga ÖÖKK'ya³¹⁹ kadar olan ve kazanılmış haklar dönemi olarak adlandırılan süreçtir. Bu dönemde, mevcut yabancı okulların varlığı tanınmaya devam edilerek, kazanılmış

³¹³ Karar için bkz. Tebliğler Dergisi, 18.08.1941, C. III, S. 133, s. 219-220.

³¹⁴ **Özbek**, s. 136. Ancak söz konusu Bakanlar Kurulu kararının birel işlem niteliğinde olduğu ve bu nedenle Amerika tarafından açılacak tüm öğretim kurumlarına uygulanamayacağı da savunulmuştur: **Özbek**, s. 137.

³¹⁵ **Timur**, s. 286.

³¹⁶ **Şanlı**, s. 870. Yargıtay 2. HD'nin 1957 yılında vermiş olduğu 1957/2605 E. ve 3529 K. sayılı kararda da aynı yönde sonuca varılmıştır. Karar için bkz. **Şanlı**, s. 870.

³¹⁷ **Seviğ**, s. 294. Buna rağmen, yabancı okulların geçici bir süre de olsa kapatılması söz konusu olmuştur. Lozan'da çözüme kavuşturulmuş gibi görünen Fransız okulları meselesi 1923-1924 ders yılı başından itibaren tekrar sorun haline gelmeye başlamış ve bu konu Türk basınında da geniş yankı bulmuştur. Bu okullarda okutulacak Türkçe, Türk Tarihi ve Türkiye Coğrafyası derslerinin Türk öğretmenler tarafından öğretilmesinin istenmesi ve İzmir'deki Fransız okullarının bunu kabul etmemesi üzerine, bu okullar, bir süreliğine de olsa kapatılmışlardır: **Tanır, E. D.:** "Lozan Anlaşması Sonrasında Türk Basınında Fransız Okulları Sorunu (1923-1924)", AÜ. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 2015, s. 190.

³¹⁸ Tespit için bkz. **Özbek**, s. 141.

³¹⁹ RG. 18.06.1965- 12026.

hakları korunmuştur. 1965-1984 arası dönem ise, yabancı okulların açılmasının yasak olduğu üçüncü dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. 1984'ten günümüze kadarki dördüncü dönem ise, yabancılara öğretim kurumu açma hakkının tanındığı dönem olma özelliği göstermektedir.

Lozan Anlaşması'ndan sonra yabancıların ülkemizde öğretim kurumu açma hakkıyla ilgili önemli bir değişiklik olmamış ve konu kural olarak daha çok kazanılmış haklara saygı çerçevesinde yürütülmüştür. 1915 tarihli Hususi Mektepler Talimatnamesi yürürlükte olmasına karşın, başlangıçta yabancıların yeni bir öğretim kurumu açmalarına imkân verilmemiştir. Bu tutum, 1935 tarihli Yabancı Okullar Yönergesinde³²⁰ de aynen benimsenmiştir. Ancak 1950'lilerden sonra Türkiye'nin bu konudaki katı tavrı yumuşamaya başlamış, akabinde çıkarılan kararnamelerle, yabancıların özel öğretim kurumu açmalarına izin verilmiştir³²¹.

Cumhuriyet döneminde yabancıların açtığı öğretim kurumlarıyla ilgili olarak yapılan düzenlemelere genel açıdan bakıldığında, ilk olarak, eğitimi tek elde toplama ve ülkedeki tüm öğretim kurumlarını devlet kontrolüne alma hedefi olan Tevhidi Tedrisat Kanunu'nun³²² kabul edildiği görülür. Böylece azınlık okulları yanında yabancı okullar da MEB'e bağlanarak devletin denetim ve gözetimi altına alınmış; bu sayede, yabancı okulların tarihsel süreçten gelen denetim dışında olma özelliği de sona erdirilmiştir³²³.

Cumhuriyet döneminin ilk anayasası olan 1924 Anayasası, 80. maddesinde devletin gözetimi ve denetimi altında ve kanun çerçevesinde olmak şartıyla her türlü öğretimin serbest olduğunu hükme bağlamıştır. Bundan sonraki dönemde, kanunî düzenlemeler yerine yabancı okullar ile ilgili düzenlemeler daha çok yürütme tarafından çıkarılan düzenleyici işlemlere konu olmuştur. Örneğin, 1925 yılında yayımlanan bir Genelgede, azınlık okulları ile yabancı okulların eğitim ve öğretim faaliyetleri sırasında Türk devleti aleyhine ifadeler kullanamayacağı düzenleme

³²⁰ Yönerge maddeleri için bkz. **Vahapoğlu**, Yönetim, s. 156.

³²¹ **Göçer**, s. 69.

³²² RG. 06.03.1340-63.

³²³ Tevhidi Tedrisat Kanunu ile başlayan süreçte eğitimde birliği sağlamak amacıyla bir takım düzenlemeler yapılmış ve bu arada çıkarılan 1924 tarihli bir Genelge ile azınlık okullarının ve yabancı okulların özellikle dinsel amaçlı eğitim yapmaları yasaklanmıştır: **Vahapoğlu**, Yönetim, s. 151.

altına alınmıştır. Genelge’de ayrıca bu okullarda Türk dili, tarih ve coğrafyasının okutulması ve bu dersleri okutacak öğretmenlerin de Türk vatandaşı olması gibi pek çok düzenlemeye yer verilmiştir³²⁴. 1926 yılında çıkarılan bir başka Genelgede ise, yabancı okulların ruhsatnamelerinde gösterilen alanlar dışında faaliyet göstermelerine izin verilmeyeceği, Türkçe, Türk tarihi ve coğrafyası derslerini okutacak öğretmenlerin MEB’e bildirilmesi, kayıtlarını Türkçe tutmayanların kapatılması ve bu okulların müfettişler, maarif müdürü ve memurları tarafından teftiş edilmesi hüküm altına alınmıştır³²⁵.

Lozan Mektuplarında, mevcut yabancı okulların korunması kabul edildikten sonra, ülkede bulunan yabancı okulların Lozan Anlaşması’nda kabul edilen haliyle faaliyet göstermelerine izin verilmiştir. Bu çerçevede, yabancı okulların kazanılmış hakları hiçbir zaman ihlal edilmemiş, ancak kazanılmış haklardan daha fazlasından yararlanmalarına da imkân tanınmamıştır. Bu tavır, 1935 tarihli Yabancı Okullar Yönergesine de açık bir biçimde yansımıştır. Zira 1935 tarihli Yabancı Okullar Yönergesinde yabancı okullarla ilgili olarak hiçbir yabancı okulun yeniden şube (m. 17) veya hazırlık sınıfı açamayacağı (m. 18) ve ayrıca Bakanlığa kaydettirdiği sınıf sayısını artıramayacağı hükme bağlanmıştır (m. 19).

Yabancı okulların Lozan Mektuplarında kabul edilen haliyle faaliyetlerine izin verilmişse de, zaman zaman bu duruma aykırı uygulamalara rastlanıldığı da olmuştur. Örneğin, 1935 tarihli Yabancı Okullar Yönergesi’nin 17. maddesinde yer alan yabancı okulların yeniden şube açamayacağı hükmünü açıklamak üzere Kültür Bakanlığı³²⁶ Özel Okullar Direktörlüğü 9/660 sayılı bir Genelge yayımlamıştır. 1938 tarihli bu Genelgede hiçbir yabancı okulun yeniden şube açamayacağı hususunun okulun branş değiştirmemesi anlamına geldiği ifade edilmiştir. Buna göre, bir lise yeniden ticaret şubesi açamayacak veya bir ticaret okulu lise haline

³²⁴ 1925 tarihli Genelge ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Vahapoğlu**, Yabancı Okullar, s. 153.

³²⁵ **Vahapoğlu**, Yabancı Okullar, s. 154.

³²⁶ Millî Eğitim Bakanlığı 1935-1941 yılları arasında Kültür Bakanlığı adı altında çalışmalarını sürdürmüştür: <http://www.meb.gov.tr/milli-egitim-bakanliginin-kisa-tarihcesi/duyuru/8852> (e. t. 16.01.2017).

getirilemeyecektir³²⁷. Böylece 1938 tarihli Genelgenin bu haliyle yabancı okullara şube açmak suretiyle öğrenci almalarına olanak sağladığı ifade edilmiştir³²⁸.

Lozan Mektuplarında kabul edilen esaslar çerçevesinde yabancı okulların mevcut durumları ile faaliyetlerini sürdürmesinin yürütmenin bazı işlemleri ile zaman zaman ihlal edildiğine ilişkin bir başka örnek ise, 28 Ağustos 1957 tarihli Bakanlar Kurulu kararıdır³²⁹. Söz konusu Bakanlar Kurulu kararında, İstanbul'daki Robert Koleji'nin her hususta Türk mevzuatına tabi olmak şartıyla yüksek tahsil veren sınıflar kurmak üzere yaptığı başvuru sonrasında izin verilmesi, uygulamadaki farklılıklara bir örnektir. Zira yükseköğrenim düzeyinde sınıf açmaya izin verilmesinin, ayrı bir okul açmaya izin verildiği anlamına geldiği³³⁰, bu nedenle, söz konusu Bakanlar Kurulu kararının 1915 tarihli Hususi Mektepler Talimatnamesi ile 1935 tarihli Yabancı Okullar Yönergesini göz ardı ettiği ifade edilmiştir³³¹.

1961 Anayasasında özel öğretim kurumlarının bağlı olduğu esasların kanunla düzenleneceği hüküm altına alınmıştır (m. 21/3). Bunun üzerine çıkarılan 625 sayılı Mülga ÖÖKK'nın 5. maddesinde yabancı gerçek ve tüzel kişilerin kendi adlarına veya Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı gerçek ve tüzel kişiler adına her ne suretle olursa olsun yeniden özel öğretim kurumu açamayacakları; 20. maddesinde ise, kanunun yürürlüğe girmesinden önce açılmış olan yabancı okulların binalarını genişletemeyecekleri, şube açamayacakları ve yeni bina inşa edemeyecekleri düzenleme altına alınmıştır. Böylece, 1935 tarihli Yabancı Okullar Yönergesi ile getirilmiş olan yabancıların öğretim kurumu açma yasağı, Mülga ÖÖKK ile bir müddet daha devam ettirilerek Lozan Mektuplarıyla belirlenen statünün devamı yönünde bir tutum sergilenmiştir.

Mülga ÖÖKK uyarınca, yabancıların yeni öğretim kurumu açma yasağının devam ettiği dönemde yürürlüğe giren 1982 Anayasası m. 42/6'da özel ilk ve orta dereceli öğretim kurumlarının bağlı olduğu esasların kanunla belirleneceğini hüküm altına almış; ancak öğretim kurumu açma hakkı ile ilgili olarak herhangi bir

³²⁷ Vahapoğlu, Yönetim, s.158.

³²⁸ Ökçün, A. G.: Yabancıların Türkiye'de Çalışma Hürriyeti, Ankara 1998, s. 60 (Çalışma).

³²⁹ Karar için bkz. Tebliğler Dergisi, 16.12.1957, C. 20, S. 986, s. 246.

³³⁰ Ökçün, Okutma, s. 160, dn. 71.

³³¹ Ökçün, Çalışma, s. 60.

düzenlemeye yer vermemiştir. 1982 Anayasası döneminde de uzunca bir süre yürürlükte kalan mülga ÖÖKK'nın ilk halinde yer alan yabancıların özel öğretim kurumu açma konusundaki yasak, 1984 yılında yapılan değişikliğe kadar kısa bir süreliğine de olsa devam etmiştir. Bahsi geçen değişiklik mülga ÖÖKK'nın 5. maddesinde 3035 sayılı Kanunla³³² yapılmış ve yabancıların öğretim kurumu açma yasağı kısmen de olsa yumuşatılmıştır. Buna göre, mülga ÖÖKK'nın 5. maddesinde yabancı gerçek ya da tüzel kişilerin Türkiye'de özel öğretim kurumu açması yasaklanmakla birlikte, yabancı öğrencilerin devam edebilecekleri milletlerarası nitelikteki özel öğretim kurumlarının ülke temsilcilikleri ile Türk vatandaşlarının özel öğretim kurumu açma amacıyla kuracakları vakıflar tarafından Bakanlar Kurulu izniyle açılabilmesine imkân verilmiştir. Aynı şekilde, mülga ÖÖKK'nın 20. maddesi ile de yabancı okulların, üzerinde kuruldukları araziye genişletmemeleri şartıyla mevcut arazi üzerindeki bina, kapasite ve teçhizatlarını MEB'in izni ile bir mislini geçmemek şartıyla artırabilmelerine de olanak sağlanmıştır. Bu okulların, yeni arazi edinebilmeleri ve kapasitelerini beş katına kadar artırabilmeleri ise, Bakanlar Kurulu'nun iznine tabi kılınmıştır. ÖÖKK'nın 5. maddesinde 3236 sayılı Kanunla³³³ yapılan değişiklikle sadece yabancı öğrencilerin devam edebileceği milletlerarası özel öğretim kurumlarının Bakanlar Kurulu izni ile yabancı gerçek ve tüzel kişiler aracılığıyla mülga 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu³³⁴ kapsamında açılabilceği düzenleme altına alınmıştır.

Yabancı gerçek ya da tüzel kişiler için özel öğretim kurumu açma konusunda getirilen serbestî, 5580 sayılı ÖÖKK ile aynen kabul edilmiş ve bunun bir sonucu olarak da yabancıların yabancı yatırım kuralları çerçevesinde öğretim kurumu açılabilmesine imkân verilmiştir. Günümüzde de geçerli olan bu düzenleme, yabancıların öğretim kurumu açma hakları bakımından temel teşkil etmektedir.

³³² 08.06.1965 tarihli ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Geçici Bir Maddesinin Kaldırılması, Bir Ek Madde Eklenmesi Hakkında Kanun: RG. 28.07.1984-18472.

³³³ Özel Öğretim Kurumları Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun: RG. 09.11.1985-18923.

³³⁴ RG. 23.01.1954-8615.

D. GÜNÜMÜZ DÜZENLEMELERİ IŞIĞINDA YABANCILARIN ÖĞRETİM KURUMU AÇMA HAKKI

1. Genel Olarak

Türk millî eğitim sisteminde öğretim; ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim şeklinde teşkilatlanmıştır. İlk ve ortaöğretim kurumlarındaki öğretim, devlet öğretim kurumları ile özel öğretim kurumları tarafından yürütülmektedir. Devlet öğretim kurumları kamu hizmeti anlayışı içerisinde devlet tüzel kişiliği tarafından açılan kurumlardır. Devletin gözetim ve denetimi altında olan özel öğretim kurumları ise, Türk vatandaşları tarafından açılan özel öğretim kurumları yanında yabancılar tarafından açılan yabancı okullar, yabancı gerçek ya da tüzel kişiler tarafından bizzat ya da Türk vatandaşları ile ortaklık yoluyla 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımcılar Kanunu³³⁵ (DYYK) çerçevesinde ya da Türk vatandaşı gerçek kişiler, Türk tabiiyetli özel hukuk tüzel kişileri veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler tarafından açılan milletlerarası özel öğretim kurumları ile Lozan Anlaşması'nın 41. maddesinde yer alan düzenleme gereğince Türk vatandaşı azınlıklar tarafından açılan azınlık okullarından oluşmaktadır.

Hâlihazırdaki mevzuat çerçevesinde, Türkiye'de yabancıların öğretim kurumu açma hakkı bulunmakla beraber, bu konuda bazı sınırlamalar getirilmiştir. Bu sınırlamalardan ilki, yabancıların bazı özel öğretim kurumlarının ortakları arasında yer alamayacağına ilişkindir. Her ne kadar ÖÖKK'nın 1. maddesinde yabancıların özel öğretim kurumu açması mümkün gibi görünse de, aynı Kanun'un 3. maddesine eklenen bir fıkra³³⁶ ile yabancıların özel öğretim kurumu açması açıkça sınırlandırılmıştır³³⁷.

Yabancıların öğretim kurumu açma hakkının esaslarını düzenleyen ÖÖKK'ya göre, özel hukuk tüzel kişileri veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler tarafından açılan özel öğretim kurumlarının kurucuları arasında yabancı gerçek veya tüzel kişilerin ortaklığının bulunması mümkün değildir (ÖÖKK m.

³³⁵ RG. 17.06.2003-25141.

³³⁶ Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG. 09.12.2016-29913.

³³⁷ Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 313.

3/son, ÖÖKY m. 9/A)³³⁸. Böylece yabancıların, özel öğretim kurumlarının kurucuları veya ortakları arasında yer almasına imkân tanınmamıştır³³⁹. Bununla birlikte, yabancı gerçek ya da tüzel kişilerin Türkiye’de doğrudan özel öğretim kurumu açıp açamayacakları hususu izaha muhtaçtır. Her ne kadar ÖÖKK m. 1/2’de yer alan düzenlemede, ÖÖKK kapsamına yabancılar tarafından açılan özel öğretim kurumlarının girdiği şeklinde geniş bir ifadeye yer verilmek suretiyle, yabancıların her türlü özel öğretim kurumu açabilmelerinin mümkün olduğu gibi bir sonuca gidilebilecek olmakla birlikte, milletlerarası özel öğretim kurumları dışında kalan özel öğretim kurumlarının yabancı gerçek ya da tüzel kişiler tarafından açılabilmesi son getirilen düzenleme ile mümkün görünmemektedir. Zira ÖÖKK m. 3/son uyarınca, yabancı gerçek ve tüzel kişilerin kurucu ortak olduğu Türk tabiiyetli tüzel kişiliklere dahi kurum açma izninin verilmediği göz önüne alındığında, yabancı gerçek ve tüzel kişilerin Türkiye’de “milletlerarası özel öğretim kurumu” dışında bir özel öğretim kurumu açmaları mümkün değildir³⁴⁰.

Yabancı okul kavramı, yabancılar tarafından açılmış ya da açılacak tüm öğretim kurumlarını içine alacak geniş bir kavram gibi görünse de, yabancı okullar ÖÖKK m. 2/d’de yabancılar tarafından açılan özel okullar olarak tanımlanmıştır. Milletlerarası özel öğretim kurumlarının yabancılar tarafından da açılacağı hükmü (ÖÖKK m. 5/a-1) karşısında ÖÖKK’da yer alan yabancı okul tanımı, belirsizliğe sebebiyet vermektedir. Yabancı öğrencilerin, her iki öğretim kurumuna da kayıt yaptırabilmesi yine milletlerarası özel öğretim kurumları ile yabancı okullar arasında bir ayrım yapmayı zorlaştırmaktadır. Bunun yanında, ÖÖKK m. 2/1’de milletlerarası özel öğretim kurumlarına yalnızca yabancı öğrencilerin devam edebileceği ifade edilmiştir. Bu durumda yabancı okullarla milletlerarası özel

³³⁸ Yabancı gerçek ya da tüzel kişilerin ortaklığının tespit edilmesi halinde, söz konusu kurumlara, idarî para cezası uygulanacak ve bu kurumlara yabancı gerçek ya da tüzel kişilerin ortaklığının sona erdirilmesi için otuz iş günü süre verilecektir. Söz konusu süreye rağmen ortaklığın sona erdirilmemesi veya aynı kurumda ikinci kez yabancı gerçek tüzel kişilerin ortaklığının tespiti halinde söz konusu özel öğretim kurumunun kurum açma izni ile iş yeri açma ve çalışma ruhsatı iptal edilecektir (ÖÖKK m. 3/son).

³³⁹ Getirilen bu sınırlama ile, Türk yabancılar hukuku mevzuatında tüzel kişinin tabiiyetinin işletme ve idare merkezinin bulunduğu yere göre değil, ortaklarının tabiiyetine göre belirlenmesi esasına dayanan “kontrol sisteminin” kabul edildiği doktrinde savunulmuştur: **Çelikel/Öztekin Gelgel**, s. 314.

³⁴⁰ **Çelikel/Öztekin Gelgel**, s. 314.

öğretim kurumları arasında şöyle bir ayrıma gidilebilir: Bir öğretim kurumuna hem yabancılar hem de vatandaşlar kayıt yaptırabiliyorsa yabancı okul, yalnızca yabancılar kayıt yaptırabiliyorsa milletlerarası özel öğretim kurumlarından bahsedilir. Ancak doktrinde varılan bu sonucun da yanıltıcı olduğu ifade edilmiştir³⁴¹.

Mülga ÖÖKK ile yürürlükteki ÖÖKK'da milletlerarası özel öğretim kurumlarının açılmasıyla ilgili hükümler yer aldığı halde, yabancı okulların açılması ile ilgili herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Yukarıda ayrıntılarıyla açıklandığı üzere, ilk olarak 1869 tarihli Maarifi Umumiye Nizamnamesi ile başlayan ve yürürlükteki ÖÖKK'ya kadar geçen süreçte yabancıların öğretim kurumu açmasına kimi zaman izin verilmiş, kimi zaman ise bu konuda yasaklar getirilmiştir. Hatta yasaklayıcı hükümlere rağmen yabancıların özel öğretim kurumu açmasına yürütme organının kararlarıyla izin verildiği de görülmüştür. Konuya ilişkin bu tarihsel süreç, yabancı okullar ile milletlerarası özel öğretim kurumları arasındaki farkı ortaya koymaktadır. Buna göre yabancı okullar, Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurulan ve kazanılmış haklarla faaliyetlerini günümüze kadar devam ettiren özel öğretim kurumlarıdır³⁴². Milletlerarası özel öğretim kurumları ise, mülga ÖÖKK'da 1984 yılında yapılan değişikliklerle, yabancıların yeni öğretim kurumu açma alanındaki kısıtlamaların kaldırılmasıyla sadece yabancı

³⁴¹ **Özbek Hadimoğlu**, s. 83.

³⁴² Yabancı okullara ilave yeni yabancı okul açılmaması nedeniyle, mevzuatımızda bu okullara kapasite artırımı imkânının tanındığı görülmektedir: **Özbek Hadimoğlu**, s. 86. Böylece yeni yabancı okul açılmaması yönündeki kural, mevcut yabancı okulların arazi edinebilmeleri ya da kapasite artırılabilmeleri yönüyle bir nebze de olsa yumuşatılmıştır. Yabancı okulların kapasite artırılabilmeleri için gereken şartlar, ÖÖKK m. 5/b/1'de belirtilmiştir. Buna göre, yabancı okulların kapasite artırımı ancak izinle mümkündür. Kapasite artırımının konusuna ve miktarına göre izin verecek olan makam, Bakanlar Kurulu ya da MEB olarak değişmektedir. Bu bağlamda, yabancı okulların yeni arazi edinebilmeleri ve kapasitelerini en fazla beş misline kadar artırılabilmeleri, Bakanlar Kurulu'nun izni ile mümkün görülmüştür. Yabancı okulların daha küçük çaplı kapasite artırımı ise, MEB'in izni ile gerçekleştirilebilir. Bu doğrultuda yabancı okullar, MEB'in izni ile üzerinde kuruldukları araziye genişletmemek şartıyla mevcut arazileri üzerindeki bina, öğrenci ve donanım kapasitelerini en çok bir misli artırabilir veya yenileyebilirler (ÖÖKK m. 5/b/2). Yabancı okulların kapasite artırımına ilişkin düzenlemeler, kanun koyucu tarafından sınırlı bir biçimde sayılmıştır. Bu sebeple, söz konusu durumlar haricinde, yabancı okulların binalarını genişletmeleri, şube açmaları veya mevcut binaların yerine geçmek üzere yeni bina inşa etmeleri ve bu maksatla herhangi bir mülk edinmeleri ve hatta kiralamaları yasaktır (ÖÖKK m. 5/b/4). Yabancı okulların mevcut binalarında ise, ancak valilik izni ile tadilat yapılabilecektir (ÖÖKK m. 5/b/3).

öğrencilerin kayıt yaptırabileceği kuralına uygun olarak kurulan öğretim kurumlarıdır.³⁴³

2. Yabancıların İlk ve Ortaöğretim Kurumu Açma Hakkı

Yabancıların ilk ve ortaöğretim kurumu açma hakkı, ÖÖKK bağlamında incelenmelidir. ÖÖKK’da özel öğretim kurumu türlerinden biri olan azınlık okullarının açılması ile ilgili herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiş, konu Lozan Anlaşması hükümlerine tabi kılınmıştır. Lozan Anlaşması ile belirlenen hükümler çerçevesinde faaliyetlerini sürdüren ve yalnızca kendi azınlığına mensup Türk vatandaşlarına eğitim veren azınlık okullarının ilgili azınlığa mensup vatandaşlar dışında kalan Türk vatandaşları ya da yabancılar tarafından yenilerinin açılması mümkün değildir.

ÖÖKK’da düzenlenen yabancı okullar, yabancılar tarafından açılan vatandaş ya da yabancıların devam ettiği ilk ve ortaöğretim derecesinde eğitim veren kurumlardır. Bu okullar, Lozan Anlaşmasına bağlı Lozan Mektuplarıyla tanınmış ve kazanılmış haklara saygı ilkesi çerçevesinde faaliyetlerine devam etmektedirler. Bu noktada belirtilmelidir ki, yabancı okullar ile milletlerarası özel öğretim kurumları, birbirinden bağımsız farklı iki öğretim kurumu türüdür. Bu durumda, milletlerarası özel öğretim kurumlarına ilişkin düzenlemelerin, özellikle öğretim kurumu açma hakkı bağlamında yabancı okullara uygulanıp uygulamayacağı sorusu cevap beklemektedir. Zira ÖÖKK’da mevcut yabancı okullara yönelik olarak kapasite artırımı ya da taşınmaz edinimi ile ilgili hükümlere yer verildiği halde, yeni bir yabancı okulun açılıp açılmayacağına ilişkin bir düzenlemeye gidilmemiştir. Aynı şekilde, varlıkları Lozan Mektuplarıyla kabul edilen ve faaliyetlerini günümüzde de sürdürmelerine izin verilen yabancı okulların yenilerinin açılmasıyla ilgili Lozan

³⁴³ **Özbek Hadimoğlu**, s. 84-85. Milletlerarası özel öğretim kurumlarındaki eğitim ve öğretimin Türk Milletinin millî, ahlakî, insanî, manevî ve kültürel değerlerine uygun şekilde yapılması gerektiğine işaret edilmiştir (ÖÖKK m. 5/a-2). İlave olarak ÖÖKK’da milletlerarası özel eğitim kurumlarının öğretim programları, eğitim-öğretim faaliyetleri ve diğer hususlarla ilgili işlemlerinin kurum yönetimince hazırlanan ve MEB tarafından onaylanan esaslara göre yürütüleceği belirtilmek suretiyle (ÖÖKK m. 5/a-3) diğer özel okullardan farklı bir denetim ve gözetim kriteri getirilmiştir. Milletlerarası özel öğretim kurumlarının faaliyetlerine ilişkin çerçeve bu şekilde çizildikten sonra, tekrar MEB’in denetim yetkisine vurgu yapılarak, bu yöndeki hakların saklı olduğuna işaret edilmiştir (ÖÖKK m. 5/a-4).

Anlaşması metni ya da Lozan Mektuplarında da herhangi bir yasak veya kısıtlama yoktur. Bu sebeple, gerek ÖÖKK gerek Lozan Anlaşması ve Lozan Mektuplarında yer alan hükümler yabancı okul açılıp açılmayacağı hususunda tartışmalara yol açacak niteliktedir. Doktrinde bir görüş, yabancı okul açılmasının Lozan Anlaşması'na aykırı olduğu yönündeki düşüncenin doğru olmadığı yönündedir³⁴⁴. Buna göre, Lozan Anlaşması görüşmeleri sırasında Türk Heyetinin tavrı, mevcut yabancı okulların varlıklarının tanınması yönünde olmuştur. O dönemde yürürlükte olan ve yabancı gerçek kişilere öğretim kurumu açma hakkı tanıyan 1915 tarihli Hususi Mektepler Talimatnamesi, Lozan Anlaşması tarafından yürürlükten kaldırılmadığına, aynı şekilde halen yürürlükte olan hükümlere göre, kanun koyucunun iradesinin yabancıların öğretim kurumu açmasını engellemek olmadığına göre, yeni yabancı okulların açılmasında bir engel bulunmamaktadır. Aksi takdirde, kazanılmış haklara saygı çerçevesinde Lozan Mektuplarıyla varlıkları tanınan öğretim kurumları dışında başka bir devletin yeniden öğretim kurumu açmasına izin verilmezdi³⁴⁵. Doktrinde diğer bir görüş ise, ÖÖKK'da yeniden yabancı okul açılmasına izin veren bir hüküm bulunmadığı, dolayısıyla söz konusu Kanundaki yabancı okulların kapasite artırımına ilişkin kısıtlayıcı hükümlerden hareketle, yeni bir yabancı okul açılmasına müsaade edilmediği sonucuna varılması gerektiği yönündedir³⁴⁶.

Yeni bir yabancı okul açılıp açılmayacağına ilişkin ÖÖKK'daki bu belirsizlik, Anayasanın 16. maddesi çerçevesinde değerlendirilerek sonuca gidilmelidir. ÖÖKK'da yeni bir yabancı okul açılması açıkça yasaklanmamıştır. Yabancıların temel hak ve hürriyetlerine ilişkin sınırlamaların kanunla yapılması gerektiğini öngören Anayasa m. 16 gereğince, yabancı okul açmaya ilişkin bir yasağın da açıkça ÖÖKK'da yer alması gerekirdi³⁴⁷. Dolayısıyla, yeni bir yabancı okul açılması yönünde Kanunda engelleyici bir hüküm bulunmadığından yabancılar tarafından yeni yabancı okullar açılabilmesinin mümkün olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, ÖÖKK hükümleri dikkate alındığında, kanun koyucunun mevcut yabancı okulların

³⁴⁴ Özbek, 137.

³⁴⁵ Özbek, 137.

³⁴⁶ Doğan, s. 155.

³⁴⁷ Özbek Hadimoğlu, s. 95.

hukukî durumlarının korunmasından yana olduğu ve yeni bir yabancı okul açmaya izin taahhüdünün bulunmadığı görülmektedir³⁴⁸. Zira milletlerarası özel öğretim kurumlarının açılmasıyla ilgili olarak ÖÖKK, açık düzenlemelere yer verdiği halde, yabancı okulların yenilerinin açılıp açılmayacağı ile ilgili söz konusu Kanunda herhangi bir düzenleme yoktur. ÖÖKK'daki yabancı okulların kapasite artırımına ilişkin olarak getirilen kısıtlayıcı düzenlemeler de bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Bu nedenle, yabancıların yeni bir yabancı okul açma hakkının olmadığı, ancak milletlerarası özel öğretim kurumu açmalarının ÖÖKK m. 5/a-1 çerçevesinde mümkün olduğu kabul edilmelidir.

Bu açıklamalardan hareketle, yabancıların ilk ve ortaöğretim kurumu açma hakkı kapsamında tek öğretim kurumu türü olan milletlerarası özel öğretim kurumları, ÖÖKK m. 2/1'de yalnızca yabancı öğrencilerin devam edebilecekleri özel öğretim kurumları olarak tanımlanmıştır. Buna göre, milletlerarası özel öğretim kurumları, yükseköğretim dışında ilk, orta ve lise düzeyinde eğitim veren özel okullardır (m. 5/a-1). Dolayısıyla, sırf yabancı öğrenciler devam edebilecek olsa da, yükseköğretim düzeyinde milletlerarası özel öğretim kurumu açılmasına izin verilmemiştir.

Milletlerarası özel öğretim kurumlarının açılmasına ilişkin düzenlemelere ÖÖKK'nın 5. maddesinde yer verilmiştir. Buna göre, yabancı gerçek ya da tüzel kişilerin bizzat kendilerinin milletlerarası özel öğretim kurumu açmaları mümkündür. Bunun yanında, yabancı gerçek ya da tüzel kişiler, Türk vatandaşlarıyla ortaklık yoluyla da bu türden öğretim kurumu açabilirler. Görüldüğü gibi, yabancı gerçek kişiler ve tüzel kişiler, bizzat doğrudan kendileri veya Türk vatandaşlarıyla kuracakları ortaklıklar aracılığıyla milletlerarası özel öğretim kurumu açabilecektir. Yabancılar için getirilen milletlerarası özel öğretim kurumu açma serbestisi, Türk

³⁴⁸ Yabancı okulların taşınmaz mallarının, kurucularının veya yetkililerinin önerisi üzerine Bakanlar Kurulu'nun izni ile devredilmesi ise mümkündür (ÖÖKK m. 5/b-5). Ancak söz konusu taşınmaz malların devredileceği kişi bakımından bir sınırlama getirilmiştir. Zira bu devir MEB'e ya da kuruluş amaçları eğitim vermek olan 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na (RG. 08.12.2001-24607) göre kurulan Türk tabiiyetli vakıflara yapılabilecektir. Devredilen bu kurumlardan yönetim ve eğitim-öğretim özellikleri dikkate alınarak korunması yararlı görülenler, MEB tarafından tespit edilir (ÖÖKK m.5/b-5).

vatandaşı gerçek kişiler, Türk tabiiyetli özel hukuk tüzel kişileri veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler için de mümkündür (ÖÖKK m. 5/a-1).

Kanun koyucu, milletlerarası özel öğretim kurumlarının açılabilmesini ancak doğrudan yabancı yatırım kapsamında kabul etmiştir. Zira milletlerarası özel öğretim kurumlarının gerçek veya tüzel kişi ayrımı yapılmaksızın yabancılar tarafından bizzat ya da Türk vatandaşlarıyla ortaklık yolu ile açılabilmesi ancak DYYK çerçevesinde mümkün görülmüştür (ÖÖKK m. 5/a-1)³⁴⁹. Böylece milletlerarası özel öğretim kurumlarının doğrudan yabancı yatırım çerçevesinde kurulabilmesi imkânı tanınması suretiyle bu kurumlar yabancı sermayenin geliş yollarından biri olarak kabul edilmiştir³⁵⁰. Ülke ekonomisi bakımından doğrudan yabancı yatırımın teşvik edildiği de göz önüne alındığında, milletlerarası özel öğretim kurumlarının açılmasına ilişkin düzenlemenin de bir tür teşvik olarak nitelendirilmesi mümkündür.

DYYK, Türkiye’de faaliyette bulunacak yatırımcıların faaliyet alanı ile ilgili olarak herhangi bir kısıtlama getirmemiştir. Aksine, “yabancı yatırımcılar tarafından Türkiye’de doğrudan yabancı yatırım yapılması serbesttir” (DYYK m. 3/a-1) şeklinde bir düzenleme ile kanun koyucu bu konuda geniş bir hürriyet tanımıştır³⁵¹. Bu nedenle, ÖÖKK’da yabancı gerçek ya da tüzel kişilerin doğrudan yatırım şeklinde milletlerarası özel eğitim kurumu açabileceği belirtilmeseydi dahi, DYYK’da tanınan serbestî nedeniyle eğitim alanında da doğrudan yatırım yapılması ve öğretim kurumu açılabilmesinde herhangi bir engel olmayacaktı. Ancak kanun koyucu, bu şekilde milletlerarası özel öğretim kurumlarının yalnızca doğrudan yabancı yatırım çerçevesinde açılabilmesini öngörmek suretiyle, yabancıların okul açma hakkına bir sınırlama getirmiş olmaktadır. Dolayısıyla, milletlerarası özel öğretim kurumları ancak doğrudan yabancı yatırım mevzuatı çerçevesinde açılacaktır. Bununla bağlantılı olarak doktrinde, öğretim kurumu açma hakkının yabancılara tanınması ile değil de, sermayenin gelişi ile düzenleme altına alınması

³⁴⁹ DYYK, yabancı yatırımcı kavramını geniş tutmuş ve yabancı ülke vatandaşları, yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşları, yabancı ülkelerin kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişiler ve uluslararası kuruluşları bu kapsamda değerlendirmiştir (DYYK m. 2/a/1-2.) Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Erten, R.:** Türk Hukukunda Doğrudan Yabancı Yatırımlar, TBB Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler, Milletlerarası Sempozyum Bildirileri, Eskişehir 2009, s. 405.

³⁵⁰ **Çelikel/Öztekin Gelgel**, s. 316; **Doğan**, s. 155.

³⁵¹ **Erten**, s. 407.

tercihinin, yabancıların öğretim kurumu açma hak ve hürriyetlerinin siyasal iktidarların dünya görüşü ve ideolojik yapısıyla bağlantılı olduğunu kanıtlar nitelikte olduğuna işaret edilmiştir³⁵².

DYYK, yabancı yatırımcılar hakkında genel düzenlemeleri içerdiğinden, doğrudan yabancı yatırımcıların faaliyette bulunmak istedikleri belirli bir sektörle ilgili özel düzenlemelerin varlığı halinde, bu düzenlemelerin esas alınacağında bir tereddüt yoktur³⁵³. Bu nedenle, her ne kadar milletlerarası özel öğretim kurumları DYYK uyarınca açılabilir olmakla birlikte, ÖÖKK'daki milletlerarası özel öğretim kurumlarının kurulmasına ya da faaliyetlerine ilişkin sınırlamaların da göz önünde bulundurulması şarttır.

Genel olarak, Türkiye'de bir özel öğretim kurumu açılabilmesi, ancak bu konuda izin alınması ile mümkündür. METK m. 58'de yer alan genel düzenlemeye göre, Türkiye'de ilköğretim okulu, lise veya dengi okullar, ancak MEB'in izni ile açılabilir. Benzer yönde düzenlemelere, ÖÖKK'da da yer verilmiş, kurum açma izni almadıkça kurumlara öğrenci kabul edilmeyeceği hükme bağlanmıştır (ÖÖKK m. 3/3). Buna göre, özel öğretim kurumlarına kurum açma izni verilmesi, binanın kullanılış amaçlarına ve MEB tarafından belirlenen standartlara uygun ve yeterli bulunması ile mümkündür. Bunun yanında, ders araç ve gerecinin kurumun amaç ve ihtiyaçları için yeterli olduğunun tespit edilmesi, kurumun yönetici, öğretmen ve diğer personelinin sayı ve nitelikleri yönünden uygun bulunması, bu kurumda çalışacakların belgelendirilmesi ve kurumun yönetmelikleriyle öğretim programının MEB tarafından incelenip onanmış olması da şarttır (ÖÖKK m. 3/4). ÖÖKK'da kurum açma izni bakımından getirilen bu düzenleme, herhangi bir öğretim kurumu türüne yönelik olmaksızın tüm özel öğretim kurumları için geçerlidir. Bu sebeple, bir özel öğretim kurumu türü olan milletlerarası özel öğretim kurumlarının da genel nitelikteki bu şartlara bağlı olarak kurum açma iznine tabi olacağı açıktır. Bununla birlikte, ÖÖKK m. 5/a-1 gereğince, milletlerarası özel öğretim kurumlarının, gerçek ve tüzel kişi yabancılar tarafından kendileri veya Türk vatandaşlarıyla ortaklık yoluyla DYYK çerçevesinde açılabilmesi Bakanlar Kurulu izni ile mümkündür.

³⁵² Özbek, s. 143.

³⁵³ Erten, s. 407.

Daha somut bir ifadeyle, yabancılar tarafından milletlerarası özel öğretim kurumlarının açılabilmesi, Bakanlar Kurulu'nun vereceği izne bağlanmıştır. Her ne kadar DYYK, doğrudan yabancı yatırımların gerçekleştirilmesinde izin ve onay sistemini kaldırarak bilgilendirme sistemine dönüştürse de, DYYK'ya göre özel nitelik taşıyan ÖÖKK, milletlerarası özel öğretim kurumlarının DYYK çerçevesinde yalnızca Bakanlar Kurulu'nun izniyle açılabileceğini hükme bağlamıştır. Buna göre, kurum açma izni ile iş yeri açma ve çalışma ruhsatının verilebilmesi için Bakanlar Kurulu kararının başvuru için istenen belgelere eklenmesi zorunludur (ÖÖKY m. 5/2-j). Belirtmek gerekir ki, Türk vatandaşlarının da kendi adlarına milletlerarası özel öğretim kurumu açabilmesi için MEB'den izin alması şart koşulmakla birlikte, Bakanlar Kurulu izni aranmamıştır. Ancak burada her iki iznin yöneldiği amaç birbirinden farklıdır. Milletlerarası özel öğretim kurumlarının doğrudan yabancı yatırım çerçevesinde açılabilmesi için zorunlu olan Bakanlar Kurulu izni, bu kurumların açılabilmesi açısından şarttır. Bakanlar Kurulu izni yanında aranan MEB izni ise, bu kurumların faaliyete başlayabilmesi için aranan bina, teçhizat ya da personel bakımından belirlenen standartlara uygun olup olmadığının tespitine yöneliktir. Böylece milletlerarası özel öğretim kurumlarının yabancılar tarafından açılabilmesi için Bakanlar Kurulu izni alındıktan sonra, tıpkı bir Türk vatandaşının yapması gerektiği gibi kurum açma izni için gerekli prosedür başlatılır ve MEB'den ayrıca izin alınır. Milletlerarası özel öğretim kurumlarının kurum açma izni ve iş yeri açma ve çalışma ruhsatı alabilmek için diğer özel öğretim kurumlarından farklı olarak, Bakanlar Kurulu izni yanında ayrıca uygulayacakları programın diğer ülke veya ülkeler tarafından denkliğinin kabul edildiğine dair yetkili kurumdan aldığı belgeyi de başvuru esnasında sunması zorunludur (ÖÖKY m. 5/2-n).

Son olarak üzerinde durulması gereken konulardan biri de, özellikle Arap devletleri vatandaşı olan yatırımcıların ülkemizde geçici koruma altındaki Suriyelilerin öğrenimi amacıyla açtıkları geçici eğitim merkezlerinin durumudur³⁵⁴.

³⁵⁴ Geçici eğitim merkezleri, kitlesel iltica akınından etkilenen il ve ilçelerde millî eğitim müdürlüklerine bağlı olarak faaliyette bulunmak üzere valilik oluru ile açılabilen kurumlardır (2014/21 sayılı Genelge). Bu merkezlerde Türkçenin öğretilmesi, yaygın eğitim kurumları aracılığı ile meslekî beceri kazandırılması, sosyal ve kültürel içerikli kurslar düzenlenmesi ve kurs dışı faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için gerekli tedbirlerin alınacağı 2014/21 sayılı Genelge ile belirtilmiştir.

Geçici eğitim merkezlerinin millî eğitim müdürlüklerine bağlı olacakları MEB'in 2014/21 sayılı Genelgesi'nde ifade edilmekle birlikte, özel teşebbüslerin bu amaçla söz konusu merkezleri kurup kuramayacakları belirsizdir. Hâlihazırda Türkiye'deki yabancı nüfusun büyük bir kısmını oluşturan geçici koruma altındaki Suriyelilerin bu tür merkezlerde de eğitim aldığı görülmektedir³⁵⁵. 2014/21 sayılı Genelge'de yabancı okul ya da milletlerarası özel öğretim kurumu niteliği taşımayan bu geçici eğitim merkezlerinin kurulması konusunda esnek bir tavır benimsenmiş; ihtiyaç duyulan yerlerde kamu ve özel kurum ve kuruluşlarca temin edilen binaların tam zamanlı veya yarı zamanlı bir şekilde il veya ilçe millî eğitim müdürlüklerine bağlı olarak faaliyet amacıyla tahsis edilebileceği belirtilmiştir.

3. Yabancıların Yükseköğretim Kurumu Açma Hakkı

Yükseköğretim kurumlarının açılması ile ilgili düzenlemelere Anayasa m. 130/1'de yer verilmiştir. Buna göre üniversiteler, kanunla ve Devlet tarafından kurulabilir. Bunun yanında, kanunda gösterilen usul ve esaslara göre kazanç sağlama amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, devletin denetim ve gözetimine tabi yükseköğretim kurumlarının kurulabilmesi de mümkündür. Benzer yönde bir düzenlemeye, Yükseköğretim Kanunu'nda da yer verilerek üniversitelerin vakıflar yoluyla kurulabileceği hükme bağlanmıştır (Ek m. 2). Her iki düzenleme birlikte dikkate alındığında, devlet tüzel kişiliği veya vakıflar dışında gerçek kişiler ya da tüzel kişilerce yükseköğretim kurumu kurulmasının hem vatandaşlara hem de yabancılara yasaklandığı sonucuna varılabilir.

Görüldüğü üzere, Türkiye'de yükseköğretim kurumları ya devlet eliyle ya da vakıflar tarafından açılabilmektedir. Devlet yükseköğretim kurumları, kanunla kurularak faaliyete geçmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de halihazırda 112 devlet üniversitesi bulunmaktadır³⁵⁶. Bu noktada vurgulanmalıdır ki, ülkemizdeki bazı üniversitelerin adlarındaki yabancı devlet ibareleri, bunları devlet üniversitesi olma özelliğinden alıkoymamaktadır. Örneğin 30 Mayıs 2008 tarihinde Türkiye

³⁵⁵ Valilik oluru ile geçici eğitim kurumu statüsünde açılan bu merkezlerin İstanbul'daki sayısı atmışı bulmaktadır: "2 Milyon Suriyeli Mülteci Arap Yatırımcıya Onlarca Okul Açtırdı": <http://www.dunya.com/gundem/2-milyon-suriyeli-multeci-arap-yatirimciya-onlarca-okul-actirdi-haberi-285453> (e.t. 24.11.2016).

³⁵⁶ <http://www.yok.gov.tr/web/guest/universiterimiz> (e.t. 15.03.2017).

Cumhuriyeti Hükümeti İle Almanya Federal Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Türkiye’de Bir Türk-Alman Üniversitesi Kurulmasına Dair Anlaşma³⁵⁷ imzalanmış ve ardından 5979 sayılı Kanunla³⁵⁸ Türk-Alman Üniversitesi kurulmuştur³⁵⁹. Yabancı ülkelerle işbirliği içinde üniversite kurulması için yapılan anlaşmanın bir diğer örneği ise, 12 Kasım 2008 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle İtalya Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Türkiye’de Bir Türk-İtalyan Üniversitesinin Kurulmasına Dair Anlaşmadır³⁶⁰. Ancak Türk-İtalyan Üniversitesi’nin kurulması konusunda henüz somut bir adım atılmamıştır.

Yukarıda vurgulandığı üzere, ÖÖKK m. 5/a-1’de yabancılar tarafından yalnızca ilk ve orta öğrenim düzeyinde milletlerarası özel öğretim kurumu açılabileceği öngörülmüştür. Bu nedenle, yalnızca yabancı öğrencilerin devam edebileceği yükseköğretim derecesinde milletlerarası özel öğretim kurumlarının açılması mümkün değildir³⁶¹.

ÖÖKK uyarınca, yabancıların vakıf yoluyla olsa dahi yalnızca yabancıların devam edebileceği yükseköğretim düzeyinde kurum açamayacakları sonucuna varılmakla birlikte, Anayasa m. 130/1, bu konuda tartışmalara yol açabilecek

³⁵⁷ RG. 28.07.2009-27302. Sözleşme metninde, tarihten gelen kültürel ilişkileri daha da güçlendirmek ve karşılıklı anlayışı geliştirmek, yüksek öğrenim ve akademik araştırmalar alanında her iki ülke arasında ikili işbirliğini geliştirmek ve karşılıklı her iki ülke yüksek öğrenim sistemlerini zenginleştirmek amacıyla, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Almanya Federal Cumhuriyeti Hükümeti arasındaki 8 Mayıs 1957 tarihli Kültür Anlaşmasından hareketle, İstanbul’da bir Türk-Alman Üniversitesinin kurulmasına karar verildiği belirtilmiştir.

³⁵⁸ RG. 10.04.2010-27548.

³⁵⁹ Türk yükseköğretim mevzuatına tabi olan bu üniversite, bir devlet üniversitesi olup; lisans düzeyinde programlarda Almanca ağırlıklı bir eğitim vermekte ve Türk üniversite diploması yanında Alman diploması da vermeyi hedeflemektedir.

³⁶⁰ RG 07.02.2010-27486. Sözleşme metninde, tarihten gelen kültürel ilişkileri daha da güçlendirmek ve karşılıklı anlayışı geliştirmek gayreti içinde Yükseköğrenim ve akademik araştırmalar alanında her iki ülke arasındaki işbirliğini geliştirmek ve Türkiye ve İtalya’daki yükseköğrenim sistemlerini karşılıklı olarak zenginleştirmek amacıyla, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İtalya Cumhuriyeti Hükümeti arasında 17 Temmuz 1951 tarihinde imzalanan Kültürel İşbirliği Anlaşması ve 22 Kasım 2007 tarihinde imzalanmış olan Ortak Deklarasyondan hareketle, Türkiye’de bir Türk-İtalyan Üniversitesinin kurulmasına karar verildiği belirtilmiştir.

³⁶¹ Yabancıların ÖÖKK kapsamında yükseköğretim kurumu açamayacakları Anayasa Mahkemesi kararına da konu olmuştur. Robert Koleji’nin yüksek okul kısmı; fen bilgisi, yabancı diller, iş idaresi, iktisat, mühendislik bölümleri halinde 1971 yılına kadar yüksekokul olarak faaliyet göstermiştir. Lise eğitimi veren okulların yeniden açılması yasaklanmışken, Bakanlar Kurulu izni ile yabancılar tarafından bir yüksek öğretim kurumunun açılması hukukî açıdan tartışma konusu olmuş ve Anayasa Mahkemesi’nin 1969/31E., 1971/3 K. sayılı kararı ile (RG. 26.03.1971-13790) Mülga ÖÖKK’nın özel yüksek okul açılmasına imkan veren hükümleri, Anayasanın 130. maddesine aykırı bulunarak iptal edilmiş ve böylece Robert Koleji Yüksekokulu, Boğaziçi Üniversitesi haline getirilmiştir: **Çelikel/Öztekin Gelgel**, s. 318.

mahiyettedir. Zira Anayasa m. 130/1'de ve Yükseköğretim Kanunu Ek m. 2'de vakıflar tarafından yükseköğretim kurumu açılabilceğı belirtilirken, vakfın tabiiyeti konusunda bir ayırım yapılmamıştır. Bu konuda yabancılara tanınan bir imkân olmadığı yönünde görüşler³⁶² olsa da, yükseköğretim kurumu kuracak olan vakfın Türk tabiiyetli olması gerektiğine ilişkin herhangi bir şart getirilmemiştir. Bu durumda, Yükseköğretim Kanunu Ek m. 2 çerçevesinde yabancı vakıflar tarafından Türkiye'de yükseköğretim kurumu açılıp açılmayacağı izaha muhtaçtır. Yabancı vakıf, Dernekler Yönetmeliğı³⁶³ m. 4'te merkezi yurt dışında bulunan vakıf olarak tanımlanmıştır (m. 4). Böylece vakıfların tabiiyetinin tayininde merkezlerinin bulunduğu yer esas alınmış ve merkezleri yurt dışında bulunan vakıflar yabancı statüsünde değerlendirilmiştir³⁶⁴. Türk tabiiyetli vakıf ise, kurucularının vatandaş-yabancı olduğuna bakılmaksızın Türkiye'de kurulan vakıflardır³⁶⁵. Buna göre, yükseköğretim kurumu açma bakımından yabancı vakıflar için Anayasa ya da Yükseköğretim Kanunu'nda herhangi bir sınırlamaya yer verilmediğinden, yabancı vakıfların da Türkiye'de yükseköğretim kurumu açmasında bir engel görünmemektedir. Zira temel hak ve hürriyetler açısından bir sınırlamanın olmadığı alanda, serbestinin olduğu kabul edilir. Bu nedenle, konuya ilişkin bir sınırlamanın ayrıca ve açıkça öngörülmüş olması gerekir³⁶⁶. Anayasa m. 16 gereğı bu alanda getirilmek istenen sınırlamanın Yükseköğretim Kanununda yer alması beklenirdi³⁶⁷. Bununla birlikte, ülkemizde yabancı vakıflar tarafından kurulmuş bir yükseköğretim kurumu bulunmamaktadır. Bu durum kanun koyucunun ve anayasayı yapan kurucu iktidarın yabancı devlet tabiiyetli vakıflara yükseköğretim kurumu açtırma gibi bir amacının olmadığını göstermektedir. Türkiye'de yabancılar tarafından kurulan Türk tabiiyetli vakıfların yükseköğretim kurumu açmasında ise bir engel

³⁶² Tekinalp, s. 111.

³⁶³ RG. 31.03.2005-25772.

³⁶⁴ Tespit için bkz. Ekşi, Yabancılar, s. 291.

³⁶⁵ Doğan, s. 256.

³⁶⁶ Gözler, K: Anayasa Hukukunun Genel Esasları, Bursa 2010, s. 403 (Anayasa). Sınırlamanın mevcut olup olmadığının tespiti hususunda bir tereddüt olduğu durumda, sınırlamanın olmadığı kabul edilir. Sınırlama mevcut olmakla birlikte sınırlamanın kapsamı konusunda tereddüt ortaya çıkarsa, sınırlama dar yorumlanarak tereddüt konusu hususun sınırlama kapsamına girmediğı kabul edilmelidir: Gözler, Anayasa, s. 403-404.

³⁶⁷ Özbek, s. 149-150.

görünmemektedir. Zira Vakıflar Kanunu'nun³⁶⁸5. maddesinin son fıkrası uyarınca, yabancıların Türkiye'de hukukî ve fiili mütakabiliyet esasına göre vakıf kurmaları mümkündür. Yabancılar tarafından Türk kanunlarına uygun şekilde kurulan vakıflar aslında kuruluş yeri esasına göre Türk tabiiyetlidir³⁶⁹. Bu nedenle, Türk tabiiyetli bu vakıfların gereken şartları yerine getirmek kaydıyla vakıf üniversitesi kurmalarında da hiçbir engel bulunmamaktadır.

III. YABANCILARIN ÖĞRETMEN VE ÖĞRETİM ELEMANI OLARAK ÇALIŞMA HAKKI

A. GENEL OLARAK

Kişinin yaşamını bağımsız bir şekilde sürdürmesi imkânının bir aracı olması nedeniyle hak olarak görülen “çalışma”, insanın kişiliğini geliştiren, diğer insanlarla işbirliğinin ve son tahlilde topluma hizmetin aracı olan bir faaliyettir³⁷⁰. Temel bir insan hakkı olarak kabul edilen çalışma hakkı, uluslararası insan hakları belgeleri başta olmak üzere çeşitli düzenlemelere konu olmuştur³⁷¹. Bu uluslararası düzenlemeler dikkate alındığında, çalışma hakkının vatandaş-yabancı ayrımı yapılmaksızın herkese tanınması düşüncesinden hareket edilmiş olmakla birlikte, iç hukuk düzenlemelerinde yabancıların çalışma hakkı ile ilgili olarak bazı kısıtlamalara yer verildiği görülmektedir.

Türk hukukunda, çalışma hakkı Anayasada temel haklar kısmında “sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler” başlıklı bölümde düzenlenmiştir. Anayasada vatandaş-yabancı ayrımı yapılmaksızın herkesin dilediği alanda çalışma ve sözleşme

³⁶⁸ RG. 27.02.2008-26800.

³⁶⁹ **Ekşi**, Yabancılar, s. 291.

³⁷⁰ **Aybay**, s. 137.

³⁷¹ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 23. maddesi ile herkesin çalışma hakkı olduğunu kabul ederken, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşme de 6. maddesinde herkese seçtiği ya da kabul ettiği bir işte çalışarak hayatını kazanma fırsatı veren çalışma hakkının tanınmasını öngörmüştür. Benzer şekilde, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (m. 5), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (m. 11), Tüm Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme (m. 11, 25, 26, 40, 52, 54), Genişletilmiş Avrupa Sosyal Şartı (II. Bölüm, m. 1) gibi uluslararası nitelikli birçok sözleşmede çalışma hakkı tanınmıştır.

hürriyetine sahip olduğu hüküm altına alındıktan sonra (m. 48/1), çalışmanın herkes için hem bir hak hem de bir ödev olduğu ifade edilmiştir (m. 49/1) .

Çalışma hakkı, Anayasada herkes için güvence altına alınmış olsa da, bu alanda yabancılara mutlak anlamda bir serbestinin sağlandığı söylenemez. Gerçekten de Türk yabancılar hukukunda vatandaş ile yabancının eşitliği kural olmakla birlikte, bu durum yabancıların temel hak ve hürriyetlerine bazı kısıtlamalar getirilmesine engel değildir. Bu çerçevede, Anayasa m. 16 uyarınca, yabancıların temel hak ve hürriyetlerinin uluslararası hukuka uygun olarak kanunla sınırlandırılabilceği hükmüne uygun olarak, yabancıların çalışma hakkına bir takım yasak ve kısıtlamalar konabilecektir³⁷².

Uluslararası hukukta, yabancıların çalışma hakkı bakımından devletleri zorlayan ya da yükümlülük altına sokan bir kural yoktur. Bu sebeple, Türk vatandaşlarının korunması amacıyla veya kamu düzeni, kamu güvenliği, kamu sağlığı gibi nedenlerle bazı iş alanlarında veya mesleklerde yabancılara özgü yasak ve sınırlamalara yer verilmesinde Anayasaya aykırı bir durum yoktur. Ancak bu halde dahi, sınırlamanın ölçülü olması ve mümkün olduğunca yabancılar açısından eşitliği sağlamaya yönelik olması asıldır³⁷³.

Bu açıklamalardan hareketle, Anayasanın verdiği yetki çerçevesinde Türk hukukunda yabancılar, çalışma hakkı bağlamında bir takım sınırlamalara tabi tutulmuş; hatta bazı iş ve çalışma alanları yabancılara yasaklanmıştır. Bu nedenle, yabancıların çalışma hakkı açısından iç hukukta benimsenen temel yaklaşım, bir iş, meslek ya da sanat alanı yabancılara yasaklanmadığı, bir başka söyleyişle vatandaşa özgülenmediği sürece, o çalışma alanında vatandaş ile yabancıya eşit muamele edilmesidir³⁷⁴.

Yabancıların çalışma hakkına ilişkin düzenlemeler mevzuatta dağınık bir biçimde yer almakla birlikte UİK, konuya ilişkin mevcut sorunların giderilmesi ve mevzuatın güncel gelişmelere uydurulması bakımından önemli bir adım olmuştur.

³⁷² Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 181; Doğan, s. 157; Ekşi, Yabancılar, s. 205.

³⁷³ Ökçün, Çalışma, s. 50.

³⁷⁴ Aybay, s. 140.

ÜİK’te yer alan düzenlemeler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, yabancıların Türkiye’de çalışabilmeleri bakımından temel ilkelerin belirlendiği görülebilir. Buna göre yabancılar, ancak çalışma izni almak suretiyle çalışabilirler. İlave olarak belli meslekler veya belli coğrafi bölgeler bakımından yabancıların çalışmasına kısıtlamalar getirilebilir³⁷⁵.

Yabancıların çalışabilmesi için kural olarak izin alması şarttır³⁷⁶. Zira çalışma izni, temel hak ve hürriyetlerden olan çalışma hakkının yabancı bakımından sınırlanmasını ve belli bir rejime tabi kılınmasını ifade eder. Bu nedenle, Türkiye’de çalışmak isteyen bir yabancıların çalışma izni muafiyeti kapsamında yer almadığı sürece çalışacağı işe göre getirilen sınırlama çerçevesinde çalışma iznine sahip olması zorunludur.

Çalışma izni almak ya da çalışma izni muafiyeti kapsamında olmak yanında yabancıların çalışabileceği iş, meslek veya sanatın yasaklanmamış olması da, yasal çalışma bakımından zorunludur³⁷⁷. Devlet, vatandaşlarının ekonomik varlığını korumak amacıyla yabancıların çalışma hakkına bazı yasaklama veya sınırlamalar getirebilir³⁷⁸. Bu durumun tezahürü olarak, Türk hukukunda yabancıların çalışma serbestileri genellikle kamu güvenliği³⁷⁹, kamu düzeni³⁸⁰ ve kamu sağlığı³⁸¹ nedeniyle kanunla sınırlandırılmıştır³⁸². Böylece bazı iş, meslek veya sanatların yabancılar tarafından icra edilmesi yasaklanmış ve bunlar sadece Türk vatandaşlarına özgülenmiştir. Bu durumda getirilen yasaklama mutlak nitelikte olup; çalışma izninin

³⁷⁵ **Doğan**, s. 160-161.

³⁷⁶ **Aybay**, s. 141.

³⁷⁷ **Tekinalp**, s. 127; **Aybay**, s. 152.

³⁷⁸ **Göğer**, s. 79.

³⁷⁹ Kamu güvenliği meselesi, daha çok askerî kurumlarda yabancıların görev almasını engeller. Örneğin devletin güvenliği ile ilgili olması sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu (RG. 10.08.1967-12670) (m. 112) uyarınca TSK’da subay ve astsubay olabilmek için Türk vatandaşı olmak şarttır.

³⁸⁰ Avukatlık Kanunu (RG. 07.04.1969-13168) uyarınca avukatlık yapabilmek (m. 3) ya da Noterlik Kanunu (RG. 05.02.1972-14090) gereğince noterlik yapabilmek için getirilen Türk vatandaşı olma şartı, kamu düzeni nedeniyle yabancılar bakımından getirilen kısıtlamalara örnek teşkil eder.

³⁸¹ Örneğin Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanunu’na göre (RG. 14.04.1928-863) diş hekimliği (m. 30) ve hastabakıcılık (m. 63) yapabilmek için Türk vatandaşı olma şartı kamu sağlığı bakımından aranmaktadır.

³⁸² **Tekinalp**, s. 120. Benzer düzenlemelere ÜİK’de de rastlamak mümkündür. ÜİK’in “çalışma izni başvurusunun reddi” başlıklı 9. maddesinde, kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığı açısından Türkiye’de çalışmasında sakınca görülen yabancıların çalışma izni başvurularının reddedileceği hükme bağlanmıştır (m. 9/1-g).

türü, süresi ya da istisnaî durumlar hariç olmak üzere yabancının özel statülü olması gibi durumlardan etkilenmez.

B. ÖĞRETMEN VE ÖĞRETİM ELEMANI KAVRAMI

Öğretmenlik, METK m. 43/1’de “devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği” olarak tanımlanmıştır. Bu anlamda öğretmen, okul öncesi öğretim kurumları ile ilk ve ortaöğretim kurumlarında görev yapan ve öğretim faaliyetini yürüten kişidir. Ancak öğretmen yanında bazı sıfatlarla öğretim faaliyetine katılan kişiler de bulunmaktadır. Örneğin, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında ve hizmet içi yetiştirme, kurs, seminer ve konferanslarında geçici veya sürekli olarak görevlendirilebilen uzman öğretici³⁸³ ve usta öğreticiler³⁸⁴ de öğretim faaliyetine katılmaktadırlar (METK m. 47/1). Bu sebeple, çalışmamızda öğretim faaliyetinin insan unsuru olarak uzman ve usta öğreticiler dışında kalan dar ve gerçek anlamda öğretmenler ele alınacak ve yabancılarının ülkemizde öğretmen olarak çalışmasına ilişkin esaslar inceleme konusu yapılacaktır.

Okul öncesi eğitim kurumları ile ilk ve ortaöğretim kurumlarında öğretim faaliyetinde bulunabilmek öğretmenlik mesleği kapsamında mümkünken; yükseköğretim kurumlarında bilgi aktarımı suretiyle öğretme faaliyetinde bulunan kişi, öğretim elemanı olarak adlandırılmaktadır. Geniş kapsamlı bir kavram olan öğretim elemanları, yükseköğretim kurumlarında görevli öğretim üyeleri³⁸⁵, öğretim görevlileri³⁸⁶, okutmanlar³⁸⁷ ile öğretim yardımcılarının³⁸⁸ oluşur (Yükseköğretim Kanunu m. 3/1-l).

³⁸³ Uzman öğretici, “görevlendirileceği alanda yükseköğretim mezunu öğreticileri” ifade eder (ÖÖKY m. 4/1-j).

³⁸⁴ Usta öğretici, “ustalık yeterliliğini kazanmış; aday çırak, çırak, kalfa ile meslekî ve teknik eğitim okul ve kurumları öğrencilerinin iş yerindeki eğitiminden sorumlu; meslekî eğitim tekniklerini bilen ve uygulayan kişi” olarak tanımlanmıştır (Meslekî Eğitim Kanunu m. 3/1-g).

³⁸⁵ Öğretim üyeleri, yükseköğretim kurumlarında görevli profesör, doçent ve yardımcı doçentlerden ibarettir (Yükseköğretim Kanunu m. 3/1-m).

³⁸⁶ Öğretim görevlisi, ders vermek ve uygulama yaptırmakla yükümlü öğretim elemanıdır (Yükseköğretim Kanunu m. 3/1-n).

³⁸⁷ Okutman, eğitim öğretim süresince çeşitli öğretim programlarında ortak zorunlu ders olarak belirlenen dersleri okutan ve uygulayan öğretim elemanıdır (Yükseköğretim Kanunu m. 3/1-o).

C. YABANCILARIN ÖĞRETMEN VE ÖĞRETİM ELEMANI OLARAK ÇALIŞABİLMELERİNİN ŞARTLARI

1. Genel Olarak

Türkiye’de öğretmen ya da öğretim elamanı olarak çalışma konusunda yabancılar için getirilmiş genel bir yasaklama söz konusu değildir. Başka bir deyişle, eğitim ve öğretim, yabancılar yasaklanmış meslekî bir alan değildir. Ancak aşağıda yabancı öğretmen ya da öğretim elemanlarının ilk ve ortaöğretim kurumları ile yüksek öğretim kurumlarında çalışabilmeleri çerçevesinde özel olarak değinileceği üzere, konuya ilişkin bazı sınırlamalar da mevcuttur.

Yabancı öğretmen ve öğretim elemanlarının Türkiye’de çalışabilmesi öncelikle ülkeye usulüne uygun olarak giriş yapmaları ya da ülkede yasal olarak bulunmaları ile mümkündür. Türkiye’ye çalışma amacıyla gelmek isteyen yabancı öğretmen ya da öğretim elemanının yerine getirmesi gereken ilk şart, ülkeye yasal yollardan giriş yapmaktır. Ülkeye giriş bakımından tüm yabancılar için geçerli bu şart uyarınca, yabancı öğretmen ya da öğretim elemanının Pasaport Kanunu m. 1 ve YUKK m. 5 uyarınca, ülkeye sınır kapılarından giriş yapması zorunludur. Bu şekilde, sınır kapılarına gelen yabancı öğretmen ve öğretim elemanının ayrıca geçerli bir pasaport ya da pasaport yerine geçen bir belge göstermesi de ülkeye yasal yollardan giriş bakımından Pasaport Kanunu m. 2 ve YUKK m.6/1 gereğince şarttır. Aksi halde yabancının ülkeye girişine izin verilmeyecektir. İlave olarak, yabancı öğretmen ya da öğretim elemanının Türkiye’ye girişine izin verilmeyecek kişilerden olmaması (YUKK m. 7) da Türkiye’de çalışabilmesi bakımından genel nitelikli bir şarttır. Zira Türkiye’de çalışmak isteyen yabancı öğretmen ya da öğretim elemanının ülkeye girişine izin verilmeyecek yabancılardan olması halinde, çalışma izni alması ve ülkede kalması mümkün olamayacaktır. Son olarak belirtmek gerekir ki, Türkiye’de çalışmak isteyen yabancı öğretmen ya da öğretim elemanını hakkında ülkeye giriş

³⁸⁸ Öğretim yardımcıları, yükseköğretim kurumlarında, belirli süreler için görevlendirilen, araştırma görevlileri, uzmanlar, çeviriciler ve eğitim öğretim planlamacılarıdır (Yükseköğretim Kanunu m. 3/1-p).

yasağı kararı alınmamış olması (YUKK m. 9) da, bu yabancıların çalışma hakkından yararlanabilmesi bakımından gerekli şartlardandır³⁸⁹.

Kural olarak Türkiye'ye doksan güne kadar vizeyle ya da vizeden muaf olarak gelen yabancılar, vize süresi veya vize muafiyeti süresince ikamet izninden muafırlar. Ancak bu muafiyet, Türkiye'de kalma hakkı vermesi bakımından vize süresi veya vize muafiyeti süresiyle ve her halde doksan günle sınırlıdır. Bu nedenle, Türkiye'de söz konusu sürelerden fazla kalacak yabancıların ikamet izni almaları şarttır. Ancak YUKK m. 27/1 uyarınca, çalışma izni, mahiyeti itibarıyla ikamet izni yerine geçtiğinden, çalışma izni sahibi yabancı öğretmen veya öğretim elemanının Türkiye'de çalışma amacıyla kaldığı sürece, ayrıca ikamet izni almasına gerek yoktur. Benzer şekilde, Türkiye'ye gelmeden önce çalışma izninin alınması, ülkeye yasal yollardan giriş için gerekli bir diğer şart olan vize alma zorunluluğunu da bertaraf ettiğinden³⁹⁰, çalışma izni olarak ülkemize gelecek olan yabancı öğretmen ya da öğretim elemanının ülkeye yasal yollardan giriş bakımından aranan vize şartından muaf olacağı söylenebilir.

Söz konusu şartlar, öğretmen veya öğretim elemanı olarak çalışma amacıyla Türkiye'ye gelmek isteyen yurt dışındaki yabancılara özgü olmakla birlikte, Türkiye'de bulunan bir yabancı, öğretmen ya da öğretim elemanı sıfatıyla çalışma izni alması niyeti de sonradan doğabilir. Gerçekten de, çalışma dışında başka bir amaçla ülkemize gelen bir yabancı, öğretmen ya da öğretim elemanı olarak çalışmaya karar vermesi söz konusu olabilir. Bu ihtimalde yabancı, yukarıda belirtilen Türkiye'ye yasal giriş için gerekli olan şartları sağlaması ve Türkiye'de yasal olarak kalma hakkının bulunması gerekir. Buna göre, yabancı öğretmen ya da öğretim elemanı vize ya da vize muafiyeti süresi içinde ve her halde doksan gün içerisinde çalışma izni ya da çalışma izni muafiyetine başvurarak bunlardan birini

³⁸⁹ Konuyla ilgili olarak bkz. Birinci Bölüm, II, A,B ve C başlıkları altında yapılan açıklamalar.

³⁹⁰ YUKKUY vize türlerini düzenlerken "çalışma vizesi" ile ilgili olarak da bir hüküm getirmiştir; çalışma vizesini çalışma izni muafiyeti kapsamında olan yabancılar ile bunlar dışında kalan ve çalışma amacıyla gelmek isteyen yabancılara verilen vize olarak tanımlamıştır (m. 11/1-d). Ancak UİK'in öngördüğü sistemde Türkiye'ye çalışma amacıyla gelecek olan yabancıların çalışma izni alması zorunludur. Çalışma izninin vizenin sağladığı imkânlardan daha geniş kapsamlı olması ve şartları nedeniyle daha zor alınabilmesi nedeniyle geçerli bir çalışma iznine sahip bir yabancı, çalışma vizesi alması beklenmez. Bu gerekçeyle çalışma vizesinin pratikte uygulama imkânı olmadığı söylenebilir.

alırsa, ayrıca ikamet izni almak zorunda değildir. Zira çalışma izni ya da çalışma izni muafiyet belgesi ikamet izni yerine geçer (YUKK m. 27/1). Buna karşın, bu süreler içerisinde çalışma izni alamayacak olan yabancı öğretmen ya da öğretim elemanının çalışma izninden önce ikamet izni alması zorunludur. Aksi halde, yabancı yasal olarak ülkede kalma zorunluluğunu ihlal etmiş olacaktır. Zira “Türkiye’de, vizenin veya vize muafiyetinin tanıdığı süreden ya da doksan günden fazla kalacak yabancıların ikamet izni almaları zorunludur” (YUKK m. 19). İkamet izni aldıktan sonra ise, yabancı öğretmen ya da öğretim elemanının çalışma izni ya da çalışma izni muafiyet belgesi almak üzere başvuruda bulunabilmesi mümkündür.

2. Ön İzin Almak

Yabancıların Türk vatandaşlarına hasredilmeyen iş, meslek ve sanatlarda çalışabilmeleri kural olarak çalışma izni almalarına bağlı iken, bazı hallerde çalışma izninden önce ön izin alınması zorunlu tutulmuştur. Ön izinle amaçlanan, yabancıların hizmet sunacakları alanlarda gerekli donanımına sahip olup olmadıklarının tespiti³⁹¹. Böylece yabancıların çalışacakları meslekler için gerekli nitelik ve uzmanlığa sahip olup olmadıklarının etkin bir şekilde değerlendirilmesi yapılacaktır³⁹².

Kanun koyucu, ön izni belli meslekî alanlar için öngörmektedir. Bu bağlamda, sağlık ve eğitim hizmetleri, ön izin alınması zorunlu olan meslekî alanlardır (UİK m. 8/1).

UİK m. 8/2’de ön izin alma zorunluluğuna tabi tutulan “eğitim hizmetleri” kavramı açıklanmamıştır. Buna karşın, eğitim hizmetleri alanında ön izin alınması gereken mesleklerin, MEB’in görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) tarafından belirleneceği hükme bağlanmıştır (UİK m. 8/2).

Eğitim hizmetleri kavramı kanun koyucu tarafından UİK’te tanımlanmamış olmakla birlikte, ön izin şartına yer veren Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların

³⁹¹ Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 191; Doğan, s. 163;

³⁹² Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 191.

Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik'te³⁹³ (GKÇY), geçici koruma altındaki yabancılardan ön izin alma zorunluluğuna tabi tutulan “eğitim meslek mensubu” METK’da tanımlanan öğretmen, uzman ve usta öğreticiler ile Yükseköğretim Kanununda tanımlanan öğretim elemanları olarak tanımlanmıştır (GKÇY m. 3/1-b). Görüldüğü gibi, eğitim hizmetleri alanında çalışacak olanlar kapsamında ilk akla gelen meslek grubu, öğretmenliktir. Böylece ülkemizde çalışacak yabancı öğretmenler çalışma izni almadan önce ön izin alma yükümlülüğüne tabi tutulmuşlardır. Bu doğrultuda kendilerine ön izin vermeye yetkili makam, UİK m. 8/2’de MEB olarak belirlenmiştir.

Eğitim hizmetleri alanında ön izne tabi bir diğer meslek grubu ise, Yükseköğretim Kanunu’nun 34. maddesi uyarınca öğretim elemanlarıdır. Bu anlamda, yükseköğretim kurumlarında öğretim elemanı olarak çalışacak yabancılara ön izin, Yükseköğretim Kurulu tarafından verilecektir (UİK m. 8/4).

Çalışma iznine başvurabilmek için ön izne sahip olma şartı, ilk başvuru sürecinde yanında mevcut çalışma iznini uzatma başvurularında da gereklidir. Bu sebeple, çalışma izninin uzatılmasına ilişkin başvurularda da MEB ya da Yükseköğretim Kurulunun ön izni gereklidir (UİK m. 8/5). Neticede, Türkiye’de çalışacak yabancı öğretmen ve öğretim elemanları, gerek çalışma izni başvurularında, gerekse çalışma izni sürelerinin uzatma başvurularında ön izin almakla mükelleftirler.

Çalışma izni başvurusunun değerlendirilmesi sürecinde ön izin almış olan yabancılar bakımından kanun koyucu tarafından bazı farklı düzenlemeler getirilmiştir³⁹⁴. Ön izin almanın çalışma izni başvurusunun değerlendirilmesi sürecinde hem yabancı öğretmenler hem de yabancı öğretim elemanları bakımından ortak etkisi, çalışma izni alabilmek için “gerekli nitelik ve uzmanlığı taşıma” kriterinin çalışma izni başvurusunun değerlendirilmesi sürecinde tekrar dikkate alınmamasıdır. Zira ön izin sisteminde amaç, yabancının çalışacağı meslekî alanla

³⁹³ RG. 15.01.2016-29594.

³⁹⁴ Çalışma izni başvurularının değerlendirilmesi ile ilgili olarak bkz. Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 193; Doğan, s. 162.

ilgili gerekli bilgi ve donanımına sahip olup olmadığının tespiti³⁹⁵. Ön izin verilmesi ile birlikte yabancı öğretmen ya da öğretim elemanının UİK m. 9/1-d’de düzenlenen gerekli nitelik ve uzmanlığı taşıdığının tespiti yapılmış olacağından, çalışma izni başvurusu değerlendirme sürecinde bu kriterle ilgili tekrar bir değerlendirme yapılmayacaktır (UİK m. 8/3). Kanun koyucunun getirdiği bu düzenlemenin, çalışma izni başvurularını hızlandırması ve usul ekonomisi bakımından yerinde olduğu kanısındayız.

Ön izin, yabancı öğretmenler bakımından yalnızca gerekli nitelik ve uzmanlığı taşıma kriterinin çalışma izni başvurusunun değerlendirme sürecinde göz önüne alınmaması sonucunu doğurur. Bunun dışında kalan değerlendirme esasları ve ret sebepleri, yabancı öğretmenler bakımından aynen dikkate alınacaktır. Bu çerçevede, genel değerlendirme kriteri, UİK m. 4 uyarınca ÇSGB tarafından belirlenen uluslararası iş gücü politikasına uygunluktur (UİK m. 7/4). Bunun yanında, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının görüşleri (UİK m. 7/5) ve çalışma izni puanlama sistemi de değerlendirme kriteri olarak dikkate alınacaktır (UİK m. 7/6)³⁹⁶.

Çalışma izni başvurusunun değerlendirilmesi, UİK m. 7 uyarınca gerçekleştirilse de, UİK 9. maddede yer alan ret sebepleri de değerlendirme sürecinde dikkate alınacaktır. Bu doğrultuda, yabancı öğretmenin çalışma izni başvurusunun sahte bilgi ve belgelerle yapılıp yapılmadığı (UİK m. 9/1-b) veya Türk vatandaşlarına özgülenen iş ve meslekler için yapılıp yapılmadığı (UİK m. 9/1-ç), ÇSGB tarafından belirlenen değerlendirme kriterlerini karşılayıp karşılamadığı (UİK m. 9/1-e) ile ilgili olarak bir inceleme de yapılır. Ayrıca Dışişleri Bakanlığının olumlu görüşü hariç olmak üzere, Türkiye’nin tanımadığı veya diplomatik ilişkisinin bulunmadığı bir devlet vatandaşı olan yabancı öğretmenin çalışma izni başvurusu reddedileceğinden, değerlendirme sürecinde bu husus da dikkate alınacaktır (UİK m. 9/1-ğ). Çalışma izni başvurusunun süresinde yapılıp yapılmadığı ve bu konudaki eksikliklerin kanunî süresi içinde tamamlanıp tamamlanmadığı da yine değerlendirme sürecinin bir parçasıdır (UİK m. 9/1-h). İlave olarak, yabancı

³⁹⁵ Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 191; Doğan, s. 163.

³⁹⁶ Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 193; Doğan, s. 162.

öğretmenin kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından Türkiye’de çalışmasında sakınca olup olmadığı, bir başka değerlendirme kriteri olarak kabul edilebilir³⁹⁷. Aynı şekilde, yabancı öğretmenin ülkede yasal olarak kalıp kalmadığı ile ilgili olarak bir değerlendirme de yine bu süreçte yapılır. Buna göre, yabancı öğretmenin ülkeye girişine izin verilmeyecek yabancılardan olup olmadığı (YUKK m. 7) ya da hakkında ülkeye giriş yasağı (YUKK m. 9) veya sınır dışı kararı (YUKK m. 54) alınıp alınmadığı, değerlendirme sürecinde dikkate alınacak kriterler arasındadır.

Ön iznin yabancı öğretim elemanlarının çalışma izni başvurularının değerlendirme sürecindeki etkisi, yukarıda açıklanan yabancı öğretmenlere ilişkin değerlendirmelere nazaran daha geniştir. Ön izin almış olan bir yabancı öğretim elemanının çalışma izni başvurusunun değerlendirilmesi aşamasında UİK m. 7/4, 5, 6 dikkate alınmaz (UİK m. 8/4). Buna göre, çalışma izni başvurusunun değerlendirilmesi sürecinde ön izin alan bir yabancı öğretim elemanı bakımından, UİK m. 7/4’te bir değerlendirme kriteri olarak kabul edilen uluslararası iş gücü politikasına göre tekrar bir değerlendirme yapılmaz. Bunun yanında, UİK m. 7/5’te aranan ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının görüşlerinin alınması da zorunlu değildir. Aynı şekilde, Uluslararası İşgücü Politikası Danışma Kurulu kararları doğrultusunda çalışma izni başvurusunun değerlendirilmesinde ve çalışma izni puanlama sisteminin oluşturulmasında kullanılacak kriterler (UİK m. 7/6), UİK m. 8/4 uyarınca ön izin almış olan yabancı öğretim elemanının çalışma izni başvurusunun değerlendirilmesinde nazara alınmayacaktır³⁹⁸.

UİK m. 8/4’te yer alan düzenlemeye göre, ön izin almış yabancı öğretim elemanının çalışma izni başvurusunun değerlendirilmesi sürecinde aynı Kanun’un 9. maddesinin 1. fıkrasının (a), (b), (c), (d), (e) ve (h) bentleri uygulanmayacaktır. Buna göre, yabancı öğretim elemanının çalışma izni başvurusu değerlendirilirken, başvurunun UİK m. 9/1’de düzenlenen çalışma izni ret sebeplerinden sahte ve

³⁹⁷ Yabancıların ülkemizde çalışabilmeleri ile ilgili olarak kamu düzeni, kamu sağlığı ve kamu güvenliği bakımından getirilmiş kısıtlama düzeni için ayrıca bkz. **Tekinalp**, s. 129.

³⁹⁸ Konuyla ilgili olarak bkz. **Çelikel/Öztekin Gelgel**, s. 193; **Doğan**, s. 162.

yanıltıcı bilgi ve belgelerle yapılıp yapılmadığı, Türk vatandaşlarına özgülenen iş ve mesleklerle ilgili olup olmadığı ya da ÇSGB tarafından belirlenen değerlendirme kriterlerini taşıyıp taşımadığı ile ilgili olarak bir değerlendirme yapılmaz. İlave olarak, başvurunun süresi içinde yapılıp yapılmadığı veya başvuruya ilişkin eksikliklerin süresi içinde tamamlanıp tamamlanmadığı kriterleri de çalışma izni başvuru değerlendirme sürecinde incelenmez.

Bu açıklamalardan hareketle, ön izin almış bir yabancı öğretim elemanının çalışma izni başvurusunun değerlendirme sürecinde yukarıda açıklanan istisna getirilen hükümler dışında kalan diğer değerlendirme kriterleri ve başvuru ret sebepleri uygulama alanı bulmaya devam edecektir (UİK m. 8/4). Buna göre, ilk değerlendirme kriteri, yabancı öğretim elemanının YUKK m. 7 uyarınca ülkeye girişine izin verilmeyecek yabancılardan ya da YUKK m. 15'te düzenleme altına alınan vize verilmeyecek yabancılardan olup olmadığı veya YUKK m. 54'e göre hakkında sınır dışı kararı alınıp alınmadığıdır (UİK m. 9/1-f). UİK m. 9/1-g gereğince, yabancı öğretim elemanının çalışmasının kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığı açısından sakıncalı olup olmadığı ile ilgili olarak da bir değerlendirme yapılacaktır. Yabancı öğretim elemanının çalışma izni başvurusu değerlendirilirken, Türkiye'nin tanımadığı ya da diplomatik ilişkisinin bulunmadığı devlet vatandaşlarından olup olmadığı yine bir başka değerlendirme kriteridir (UİK m. 9/1-ğ). Ancak Dışişleri Bakanlığının bu konuda uygun görüşü varsa, bu durum çalışma izni verilmesi bakımından bir engel teşkil etmez. Ön izin almış yabancı öğretim elemanlarının UİK m. 8/4 gereğince çalışma izni başvurularının değerlendirme sürecinde göz önüne alınmayacak bir diğer değerlendirme kriteri UİK m. 9/1-h'de düzenleme altına alınan çalışma izni başvurusunun kanunî süresi içinde yapılıp yapılmadığı veya bu konudaki eksikliklerin süresi içinde tamamlanıp tamamlanmadığına ilişkin kriterdir³⁹⁹.

Bu noktada belirtilmelidir ki, ön izin almış yabancı öğretmen ya da öğretim elemanının çalışma izni başvurusunun değerlendirme aşamasında dikkate alınmayan kriterler, aynı zamanda başvurunun reddine de gerekçe teşkil edemeyecektir. Bu

³⁹⁹ Bu konuda bkz. Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 194; Doğan, s. 162-163.

nedenle yabancı öğretmen ya da öğretim elemanı bakımından ön iznin bertaraf ettiği kriterler dışında kalan kriterler çalışma izni başvurusunun değerlendirme aşamasında göz önüne alınacaktır.

3. Çalışma İzni Almak

Yabancıların Türkiye’de çalışması bakımından temel ilke, mutlak serbestî değil, aksine izne bağılıktır⁴⁰⁰. Anayasada herkese tanınan çalışma hakkı, yabancılar bakımından UİK ile sınırlandırılarak, kural olarak izne tabi kılınmıştır⁴⁰¹. Bu bağlamda, Türk hukukunda yabancıların çalışmaları ile ilgili temel düzenleme niteliğinde olan UİK, çalışma izni ve çalışma izni muafiyetleri ile ilgili usul ve esasları düzenlemektedir.

Çalışma izni, “ÇSGB tarafından resmî bir belge şeklinde düzenlenen ve geçerlilik süresi içinde yabancıya Türkiye’de çalışma ve ikamet hakkı veren izin” olarak tanımlanmıştır (UİK m. 3/c). Böylece UİK dışındaki kanunlarda ya da Türkiye’nin taraf olduğu ikili veya çok taraflı sözleşmelerde çalışma izninden muaf tutulanlar dışında kalan yabancıların Türkiye’de çalışabilmeleri, ancak çalışma izni almaları ile mümkündür (UİK m. 6/ 2, 3).

Türkiye’de öğretmen ya da öğretim elemanı olarak çalışmak isteyen yabancıların, kural olarak, çalışmaya başlamadan önce çalışma izni alması zorunludur. Buna göre, çalışma izni alan yabancı öğretmen devlet öğretim kurumları ya da özel öğretim kurumlarında, çalışma izni alan öğretim elemanı ise, yükseköğretim kurumlarında çalışma hakkı elde edebilecektir.

Türkiye’de çalışmak isteyen bir yabancının çalışma izni alması kural olmakla birlikte, bazı hallerde çalışma izninden muafiyet sağlanabilmektedir. Söz konusu çalışma izni muafiyet halleri, kanun koyucu tarafından belirlenir. Bu çerçevede, çalışma izni muafiyeti ile ilgili düzenlemeler UİK’de yer almaktadır. Bunun yanında, diğer kanunlarda ve Türkiye’nin taraf olduğu iki veya çok taraflı uluslararası

⁴⁰⁰ Aybay, s. 143.

⁴⁰¹ Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 188; Doğan, s. 160.

sözleşmelerde de çalışma izni muafiyetine ilişkin hükümler bulunmaktadır (UİK m. 6/3)⁴⁰².

UİK m. 3/1-ç’de çalışma izni muafiyeti, “Bakanlıkça resmî bir belge şeklinde düzenlenen ve geçerlilik süresi içinde yabancıya Türkiye’de çalışma izni almaksızın çalışma ve ikamet hakkı veren muafiyet” olarak tanımlanmıştır. Hangi yabancıların çalışma izninden muaf olduğu konusunda UİK’de bir açıklık yoktur. Ancak UİK hükümleri değerlendirildiğinde, çalışma izni muafiyet belgesi alması mümkün olan yabancıların, uluslararası sözleşmelere ya da iç hukuk düzenlemelerine göre çalışma izninden muaf tutulacakları sonucuna varılabilir⁴⁰³.

Türkiye’nin taraf olduğu iki ya da çok taraflı uluslararası sözleşmeler uyarınca, Türkiye’de çalışmak isteyen yabancılar çalışma izninden muaf tutulabilir. Bu yabancılar, ilgili uluslararası sözleşme hükümleri çerçevesinde yetkili Türk makamlarına başvurarak çalışma izni muafiyet belgesi alabilirler⁴⁰⁴. Buna göre, yabancı devletlerin Türkiye’deki diplomatik ve konsüler temsilciliklerinin bağlı birimi olarak faaliyet gösteren öğretim veya kültür kurumlarında görevli yabancılar çalışma izninden muafırlar (UİK m. 14/1-a). Düzenlemede, söz konusu öğretim kurumlarında çalışacak yabancılar bakımından öğretmen ya da diğer personel şeklinde bir ayırım yapılmadığından, öğretmen sıfatıyla çalışacak yabancıların da çalışma izni muafiyeti kapsamında olduğu söylenebilir. Ancak belirtilmelidir ki, yabancı öğretmenlerin çalışacağı “konsolosluk okulları” olarak anılan bu okullar MEB’e bağlı olmadığından, ilgili yabancı devletin temsilciliğinin bağlı birimi olarak kabul edilmekte ve adeta o devletin mülkîlik alanına dâhil edilmektedir. Dolayısıyla, konsolosluk okullarında çalışacak yabancı öğretmenlerin çalışma koşulları ve kendilerinde aranacak nitelikler, ilgili devletin Dışişleri Bakanlığınca belirlenmektedir. Bu bakımdan, konsolosluk okullarında çalışan öğretmenler konsoloslukta ya da elçilikte çalışan diğer görevliler gibi kabul edilmekte ve bu nedenle de çalışma izninden muaf tutulmaktadır⁴⁰⁵. Bunun bir sonucu olarak, UİK m. 14/1-b, 1961 tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi ve 1963

⁴⁰² Çalışma izni muafiyeti ile ilgili olarak bkz. Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 200; Doğan, s. 168 vd.

⁴⁰³ Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 201; Doğan, s. 168.

⁴⁰⁴ Doğan, s. 168.

⁴⁰⁵ Tespit için bkz. Özbek, s. 93.

tarıhli Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi kapsamında bağılı birim sayılmayan öğretim veya kùltür kurumlarında çalışacak olan öğretmenler bakımından çalışma izni muafiyetinin söz konusu olmayacağını belirterek bu öğretim veya kùltür kurumlarında çalışacak yabancıların çalışma izni alma zorunluluğuna işaret etmiştir. Sonuçta, bu kapsamda kalan çalışma izni veya çalışma izni muafiyeti başvuruları, Dışışleri Bakanlığına yapılacak olup, Dışışleri Bakanlığı tarafından uygun görùlen başvurular ÇSGB'ye iletilecektir. ÇSGB ise, ancak İçişleri Bakanlığının olumlu görüşünü alarak çalışma izni veya çalışma izni muafiyet belgesi düzenleyebilecektir (UİK m. 14/4).

UİK ile mevzuata dâhil edilen ve aynı zamanda çalışma izni muafiyeti sağlayan⁴⁰⁶ turkuaz kart uygulaması da, yabancı öğretmen ve öğretim elemanlarının çalışması çerçevesinde gündeme gelebilecek ihtimallerdendir. Turkuaz kart alabilecek yabancılar hususunda UİK m. 11'de genel bir çerçeve çizilmiş olmakla birlikte, konuya ilişkin ayrıntılar UİK'e dayanarak çıkarılan turkuaz kart Yönetmeliğinde (TKY)⁴⁰⁷ açıklanmıştır. UİK m. 11/5 uyarınca, akademik alanda uluslararası kabul görmüş çalışmaları bulunan yabancılar ile bilim, sanayi, teknolojiye ùlkemiz bakımından stratejik kabul edilen bir alanda öne çıkmış yabancılar⁴⁰⁸ nitelikli yabancı sayıldığından, yabancı öğretmen ve öğretim elemanlarına da bu nitelikleri haiz olmaları şartıyla turkuaz kart verilebilmesi ve dolayısıyla da çalışma izninden muafiyet kazanmaları mümkün olabilecektir.

⁴⁰⁶ Çelikel/Öztekin Gelgel, s. 198; Doğan, s. 169.

⁴⁰⁷ RG. 14.03.2017-30007.

⁴⁰⁸ Sahip oldukları nitelikler bakımından turkuaz kart alabilecek yabancılar; eğitim düzeyi, ücreti, meslekî bilgisi ve deneyimi, bilim ve teknolojiye katkısı ve benzeri nitelikleri itibarıyla yüksek nitelikli işgücü olarak değerlendirilenler, -Bilimsel ve teknolojik gelişmeye katkı sağlayan veya bilim, sanayi ve teknoloji alanlarında uluslararası düzeyde ùlke menfaatleri açısından stratejik kabul edilen çalışmalar ve araştırmalar yapan bilim insanı veya araştırmacılar, -Kùltürel, sanatsal veya sportif faaliyetler açısından uluslararası düzeyde başarılı olanlar, -Türkiye'nin veya Türk kùltürünün uluslararası tanınırlığına veya tanıtımına katkı sağlayan, Türkiye'nin millî menfaatlerine ilişkin hususlarda uluslararası düzeyde faaliyette bulunanlardır (TKY m. 5/1- a, c, ç, d).

D. YABANCI ÖĞRETMEN VE ÖĞRETİM ELEMANLARININ ÇALIŞMALARI BAKIMINDAN ÖĞRETİM KURUMU TÜRLERİNE İLİŞKİN SINIRLAMALAR

1. Devlet Öğretim Kurumlarında Çalışma Hakkı

Devlet öğretim kurumlarında öğretmen olarak çalışabilmek için gerekli şartlar, METK’da düzenlenmiştir. METK m. 43/2 uyarınca, öğretmenlik mesleğine hazırlık, genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanır⁴⁰⁹. Söz konusu nitelikleri kazanabilmeleri için öğretmen adaylarının hangi kademedede olursa olsun yükseköğrenim görmeleri esastır (METK m. 43/3). Konuya ilişkin bu hükümlerin öğretmenlik mesleği ile ilgili olarak genel düzenleme niteliğinde olmasından dolayı, yabancılar bakımından da hüküm ifade edeceği konusunda bir şüphe yoktur.

METK, öğretmenlerin sahip olmaları gereken niteliklerin genel çerçevesini çizerken, yabancı öğretmenlerin devlete ait öğretim kurumlarında istihdamına ilişkin herhangi bir hükme yer vermemiştir. Bu nedenle, devlete ait öğretim kurumlarında yabancı öğretmenlerin çalışmalarına ilişkin bir yasağın kural olarak bulunmadığı söylenebilir. Ancak yabancı öğretmenler, bu kurumlarda ancak sözleşmeli personel olarak çalışabileceklerdir⁴¹⁰. Zira kamu hizmetlerine girme hakkı, Anayasanın 70. maddesi ile sadece Türk vatandaşları için güvence altına alınmış; yabancılar bakımından ise, herhangi bir sınırlama getirilmeksizin takdir yetkisi kanun koyucuya bırakılmıştır⁴¹¹. Anayasada siyasî hak ve ödevler başlıklı dördüncü bölümde düzenlenen kamu hizmetlerine girme hakkı, siyasî haklardan sayıldığından, yabancıların bu haktan yararlandırılması da mümkün değildir⁴¹². Nitekim 657 sayılı, DMK m. 48/1-A/1’de devlet memuru olabilmek için Türk vatandaşı olma şartı

⁴⁰⁹ Genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon bakımından aranacak nitelikler MEB tarafından belirlenir (METK m. 45/1).

⁴¹⁰ Kamuda istihdam şekilleri düzenlenirken kamu hizmetlerinin memur, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçiler tarafından görüleceği düzenleme altına alınmıştır (DMK m. 4/1).

⁴¹¹ **Aygül, M.:** “Türk Vatandaşlığını Çıkma İzni Alarak Kaybeden Kişilerin Kamu Görevine Girme Yasağı”, GÜHFD, C. XIV, S. 1, 2010, s. 35.

⁴¹² Anayasada temel haklar ile çalışma hakkı gibi sosyal ve ekonomik haklar alanında vatandaşlar bakımından sınırlama getirilmemesine rağmen, bazı meslek ve sanatların vatandaşlara özgülenmesi ya da bazı alanlarda yabancıların çalışmasının yasaklanması bu hakların siyasî haklarla olan bağlantısı nedeniyledir: **Aygül**, s. 35.

aranmıştır. Bu nedenle, yabancıların devlete ait öğretim kurumlarında memur statüsünde öğretmenlik yapabilmeleri söz konusu değildir.

Yabancıların devlet öğretim kurumlarında memur sıfatıyla çalışabilmesi, kanun koyucu tarafından yasaklanmış olmakla birlikte, bazı özel statülü yabancılar bakımından bu yasağa istisna getirilmiştir. 2527 sayılı Türk Soylu Yabancıların Türkiye'de Meslek Ve Sanatlarını Serbestçe Yapabilmelerine, Kamu, Özel Kuruluş Veya İşyerlerinde Çalıştırılabilmelerine İlişkin Kanun⁴¹³ (2527 sayılı Kanun) Türkiye'de ikamet eden Türk soylu yabancıların ihtiyaç duyulan meslek ve sanatları serbestçe yapabilmelerine, kamu, özel kuruluş veya işyerlerinde bu meslek ve sanat dallarında çalıştırılabilmelerine olanak sağlayarak, yabancıların çalışmasının yasak olduğu meslekî alanlar bakımından Türk soylu yabancılar lehine düzenlemeler getirmiştir⁴¹⁴. 2527 sayılı Kanun m. 3 gereğince Türk soylu yabancılar, genel ya da özel kanunlarda aranan Türk vatandaşı olma şartına tabi olmaksızın, istisnaî durumlar hariç olmak üzere, Türk vatandaşlarına özgülenen meslek ve sanatlarda dahi çalışabilir. Hatta bunların kamu kurumlarında bir kadroya dayalı olarak memur statüsünde çalışmasında da bir engel yoktur (m. 1)⁴¹⁵. Böylece Türk soylu yabancılar Türk vatandaşlarına özgülenen devlet memurluğu mesleğini, DMK'da yer alan şartları ve yükümlülükleri yerine getirmek kaydıyla 2527 sayılı Kanun ve UİK'e göre, İçişleri ve Dışişleri Bakanlıkları ile diğer ilgili bakanlık ve kuruluşların görüşleri doğrultusunda ÇSGB tarafından çalışma izni verildiği takdirde yapabilir (2527 sayılı Kanun m. 3). Böylece Türk soylu yabancılar çalışma izni almak koşuluyla devlet öğretim kurumlarında memur sıfatıyla öğretmenlik yapabilirler.

⁴¹³ RG. 29.09.1981-17473.

⁴¹⁴ Türk soylu yabancılarla ilgili olarak ayrı bir çalışma düzeni ve statünün öngörülmüş olmasının vatandaş-Türk soylu eşitliği açısından doğru bir adım olduğuna ilişkin bir tespit için bkz. **Sadrüleşrafi, H. A.:** "Türk Soylu Yabancıların Türkiye'de Çalışma Hakları", Nihal Uluocak'a Armağan, İstanbul 1999, s. 304 (Çalışma). Buna göre, Türkiye'de ikamet etme ve çalışılacak meslek veya sanat dalında ihtiyaç bulunması kaydıyla bir yabancının Türk soylu olması 2527 sayılı Kanun'un avantajlı hükümlerinden yararlanılması için yeterlidir. Bu anlamda Türk soylu olmak gerektiğinden, kişinin yabancı devlet vatandaşı olması veya vatansız ya da uluslararası koruma altında olması bakımından herhangi bir fark yoktur. Tespit için bkz: **Sadrüleşrafi, H.:** "Türk Soylu Yabancıların Türkiye'de Sosyal Güvenlik Hakkı", DEÜSBED, C. 1, S.1, 1999, s. 214 (Sosyal Güvenlik); **Doğan, s. 182.**

⁴¹⁵ Bu hususta tek yasa, TSK ve güvenlik teşkilatlarında çalışmalarıyla ilgilidir (2527 sayılı Kanun m. 1).

Devlet ğretim kurumlarında devlet memurluğu kadrosunda öğretmenlik yapabilecek yabancılardan bir diğeri, KKTC vatandaşlarıdır. Türkiye Cumhuriyeti ile KKTC arasında imzalanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında İki lke Vatandaşlarına İlave Kolaylıklar Tanınmasına İlişkin Anlaşma'nın⁴¹⁶ 3. maddesi çerçevesinde KKTC vatandaşlarının devlet memuru sıfatıyla istihdam edilerek kamu kurum ve kuruluşlarında çalışmalarında bir engel bulunmamaktadır. Dolayısıyla, KKTC vatandaşlarının da devlet ğretim kurumlarında devlet memuru sıfatıyla çalışabilmeleri imkân dâhilindedir.

Yabancıların devlet ğretim kurumlarında sözleşmeli personel olarak alışabilmelerinde ise, bir engel bulunmamaktadır. Bu durum, yabancıların kamu görevlisi olamama yasağının mutlak bir yasak olmadığı, sözleşmeli statüde olduğu gibi belli şartlarda yabancıların da kamu görevi üstlenebileceği sonucuna vardırmaktadır⁴¹⁷. Nitekim DMK m. 4/B uyarınca, ihtiyaç olması duyulması halinde yabancıların memur sıfatı taşımaksızın sözleşmeli personel statüsünde çalışabilecekleri düzenleme altına alınmıştır. Bu doğrultuda öğretmenlerin devlete ait ğretim kurumlarında istihdamıyla ilgili olarak Sözleşmeli ğretmen İstihdamına İlişkin Yönetmelik⁴¹⁸ kabul edilerek, konuya ilişkin esaslar belirlenmiştir. Ancak söz konusu Yönetmeliğin yabancılar bakımından uygulanması mümkün değildir. Zira anılan Yönetmelik'te, sözleşmeli ğretmen olarak atanabilmek için başvuranların özel şartlar yanında, DMK m. 48/1-A/1'de yer alan genel şartları da sağlaması gerektiği ifade edilmiştir. Dolayısıyla, sözleşmeli ğretmen olarak atanmak isteyenlerin DMK m. 48/1-A/1 gereğince Türk vatandaşı olması zorunluluk arz ettiğinden, yabancıların sözleşmeli ğretmen olarak çalışabilmelerine imkân verilmemektedir. Buna karşın DMK m. 4/B ile yabancıların kamu hizmetlerinde sözleşmeli olarak istihdamı mümkün görüldüğünden ve Kanunla getirilen bu serbestiye karşın yönetmelikle bunun bertaraf edilmesi söz konusu olmayacağından bu hükmün yabancılar açısından uygulanma imkânı bulunmamaktadır.

⁴¹⁶ RG. 06.01.2000-23928.

⁴¹⁷ **Aygül**, s. 55.

⁴¹⁸ RG. 03.08.2016-29790.

Son olarak, devlet ğretim kurumu statüsünde olmakla birlikte, yurt içinde veya yurtdışında yerli veya yabancı kurum ve kuruluşlarla veya başka ülkelerle işbirliği sözleşmeleri çerçevesinde kurularak ulusal ya da uluslararası proje üreten ve kısaca “proje okullar” olarak bilinen ğretim kurumlarında yabancı ğretmen istihdamına ilişkin özel düzenlemeler öngörülmüştür. MEB zel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliėinde⁴¹⁹ yer alan düzenlemeye göre, yabancı dil ğretimi amacıyla MEB Yönetici ve ğretmenlerinin Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Kararın⁴²⁰ ilgili hükümleri doğrultusunda çalışma iznine sahip olan yabancıların ek ders ücreti karşılığında proje okullarında görevlendirilebileceği hükme bağlanmıştır (MEB zel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği m. 19/1).

2. Özel ğretim Kurumlarında Çalışma Hakkı

Özel ğretim kurumlarında çalışacak olan personele ilişkin düzenlemeler, ÖKK m. 8’de hüküm altına alınmıştır. Bu çerçevede, kurumların eğitim-ğretim ve yönetim hizmetlerinin, asıl görevi bu kurumlarda olan yönetici ve eğitim-ğretim elemanları ile yürütölmesi esas olduğu belirtilmek suretiyle, özel ğretim kurumlarında çalışacaklar bakımından yönetici ve eğitim-ğretim elemanı şeklinde ikili bir ayrıma gidilmiştir (ÖKK m. 8/1).

Özel ğretim kurumlarında çalışacak yönetici ve öğretmenlerin nitelikleri bakımından ÖKK’da asgari bir standart belirlenmiştir. Buna göre, özel ğretim kurumlarında ğretmen olarak çalışacakların en az dengi devlet ğretim kurumlarına atanabilmek için gerekli nitelik ve şartları taşımaları şarttır (ÖKK m. 8/3). Bu sebeple, devlet ğretim kurumlarına ğretmen olarak atanabilmek için gerekli nitelik ve şartları düzenleyen METK m. 43 ve 45’te yer alan özel alan, pedagojik formasyon ve yükseköğrenim mezunu olma şartlarının özel ğretim kurumlarında görev yapacak yabancı öğretmenler tarafından da sağlanması zorunludur.

ÖKK, özel ğretim kurumlarında çalışabilecek olanlar bakımından düzenlemelere yer verirken genel bir çerçeve çizerek daha çok devlet ğretim

⁴¹⁹ RG. 01.09.2016-29818.

⁴²⁰ RG. 16.12.2006-26378.

kurumlarında görevli yönetici ve öğretmenleri esas almakla birlikte, özel öğretim kurumu olmanın gerektirdiği bazı şartlara da yer vermiştir. Buna göre, özel öğretim kurumlarında öğretmen olarak çalışacak kişiler bakımından valilikten izin alınması zorunludur (ÖÖKK m. 8/7). Valilikten alınması öngörülen bu izin, yabancı öğretmenlerin çalışma haklarını kullanmaları bağlamında almaları gereken ön izin ya da çalışma izninden farklı olup, mahiyeti itibarıyla özel öğretim kurumlarında çalışacak olan vatandaş-yabancı ayrımı olmaksızın tüm öğretmenleri kapsayan bir koşuldur.

ÖÖKK m. 8/9'da özel öğretim kurumlarında çalıştırılacak yabancı personele ilişkin düzenlemelere yer verilirken, bu konuda yabancıların ülkemizde çalışmaları ile ilgili genel düzenleme olan UİK'e de atıf yapılmıştır. Buna göre, ÖÖKK kapsamında özel öğretim kurumlarında çalışacak olan yabancı öğretmenler, UİK hükümleri doğrultusunda görevlendirileceklerdir. Dolayısıyla, yabancıların Türkiye'de çalışabilmeleri ile ilgili UİK'de yer alan genel düzenlemelerin öngördüğü şartların özel öğretim kurumlarında çalışacak yabancı öğretmenler tarafından da sağlanması gerekmektedir⁴²¹. İlave olarak, ÖÖKK'nın öngördüğü şartların da özel öğretim kurumlarında çalışacak yabancılar tarafından karşılanması zorunludur. ÖÖKK'da yabancıların özel öğretim kurumlarında çalışabilmeleri ile ilgili olarak getirilen tek özel düzenleme, yabancı dille eğitim yapan ve yabancılar tarafından açılmış bulunan özel öğretim kurumlarında görev yapacak olan müdür başyardımcısının yabancı olamayacağına ilişkin hükümdür (ÖÖKK m. 8/10). Düzenlemenin getirdiği sınırlamanın uygulama alanı, yabancı dille eğitim veren ve yabancılar tarafından açılan öğretim kurumlarında çalışacak olan müdür başyardımcılarıdır. Yabancı dille eğitim veren ve yabancılar tarafından açılan bu kurumlar ise, ÖÖKK'da düzenleme altına alınan yabancı okullar ile yabancılar tarafından açılan milletlerarası özel öğretim kurumlarıdır. Bu bağlamda yabancı dille öğretim yapan ve yabancılar tarafından açılmış bulunan öğretim kurumlarında görev alacak müdür başyardımcısı dışındaki yönetici ve öğretmenlerin Türk vatandaşı olma şartı aranmadan sadece diğer öğretim kurumlarında yöneticilik ve öğretmenlik

⁴²¹ Yabancı öğretmen ve öğretim elemanının Türkiye'de çalışabilmesinin şartları için bkz. İkinci Bölüm, III, C başlığı altında yapılan açıklamalar.

yapma şartlarını taşıyanlar arasından seçileceği hükme bağlanmıştır (ÖÖKY m. 28/1-b).

Eğitim hizmetleri alanında çalışacak yabancıların yerine getirmesi gereken şartlardan biri olan ön izin ile ilgili olarak ÖÖKY’de UİK’den ayrı olarak bazı özel düzenlemelere yer verilmiştir. UİK’in yürürlüğe girmesinden önce ÖÖKK kapsamında çalışacak olan yabancıların görevlendirilmeleri, mülga Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun⁴²² (YÇİHK) çerçevesinde yapılmakta ve dolayısıyla yabancılar bakımından ön izin alma şeklinde bir sınırlama bulunmamaktaydı⁴²³. Ancak YÇİHK’nin yürürlükte bulunduğu dönemde ÖÖKY, kanunda bulunmayan ön izin şartını özel öğretim kurumlarında çalışacak olan yabancı öğretmenler bakımından uygulamada aramıştır⁴²⁴. Bununla birlikte Anayasa m. 16 gereğince yabancıların temel hak ve hürriyetlerine getirilecek olan sınırlamaların kanunla yapılması karşısında ön izin şartı koşan ÖÖKY hükmü, Anayasaya aykırılık oluşturmaktaydı. UİK’in yürürlüğe girmesi ve eğitim hizmetleri alanında çalışacak olan tüm yabancılar bakımından ön izin sisteminin getirilmesi ile Anayasaya aykırılık arz eden bu durum da sonlandırılmıştır.

Özel öğretim kurumlarında çalışacak yabancı öğretmenlerle ilgili düzenlenmelerden bir diğeri, MEB’e Bağlı Okullarda Görevlendirilecek Yabancı Uyruklu Öğretmenlerin Sözleşmeli Çalıştırılmaları Hakkında Esaslar⁴²⁵ (MEB Esaslar). Buna göre, anılan Esaslarda öncelikle öğretim kurumları bağlamında bir sınırlama getirilerek MEB’e bağlı ve bir kısım derslerin öğretiminin yabancı dille yapıldığı öğretim kurumlarında çalışacak olan yabancı öğretmenler hakkında bazı

⁴²² RG. 06.03.2003- 25040.

⁴²³ Mülga YÇİHK’de “meslekî hizmetler kapsamında çalışacak yabancılara akademik ve meslekî yeterlilik ile ilgili işlemleri tamamlanıncaya kadar, ilgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla bir yılı geçmemek üzere ön izin verilebileceği” hükme bağlanmıştı (m. 12/3).

⁴²⁴ ÖÖKY m. 29’da yer alan ön izin, yalnızca yabancı okullar ile milletlerarası özel öğretim kurumlarında çalışacak olan yabancı öğretmenlere özgülenmiştir.

⁴²⁵ RG 02.11.1985-18916. Bakanlar Kurulunun çıkardığı konuya ilişkin esaslardan oluşan bu Karar, MEB’e bağlı ve bir kısım derslerin öğretiminin yabancı dille yapıldığı öğretim kurumlarında sözleşmeli olarak görevlendirilecek yabancı öğretmenlerin seçimi, görevlendirilmeleri ve tabi olacakları hükümleri düzenlemektedir (m. 1).

düzenlemelere yer verilmiştir⁴²⁶. Söz konusu Kararda, öğretim kurumu türü yanında yabancı öğretmen sayısı ve görevlendirme süresi bakımından sınırlama getirilmiştir⁴²⁷. Bu çerçevede, sözleşmeli olarak istihdam edilecek yabancı öğretmen sayısının bir öğretim yılında 400 olabileceği hükme bağlanmıştır (MEB Esaslar m. 3). Bunun yanında, yabancı öğretmenlerin bu kurumlardaki görev süresi iki yıl ile sınırlandırılmış olup, devam eden yıllarda öğretmenin başarı durumuna göre sözleşmenin birer yıllık sürelerle uzatılacağı, ancak her halde toplam görevlendirme süresinin beş yılı geçemeyeceği öngörülmüştür (MEB Esaslar m. 4). Aynı şekilde, sözleşmeli yabancı öğretmenin aylık ücreti karşılığı otuz saate kadar ders verilebileceği ve bu öğretim kurumlarında açılan yetiştirme ve hazırlama kurslarında da görev alabileceği ifade edilmiştir (MEB Esaslar m. 9).

Bakanlar Kurulunun söz konusu Kararı, konuyla ilgili düzenlemelere yer verirken, öğretmenlerin seçimi ve nitelikleri ile ilgili hususların MEB tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle belirleneceğini öngörmüştür (m. 2). Bu bağlamda MEB'e Bağlı Bazı Okullarda Sözleşmeli Olarak Görevlendirilecek Yabancı Uyruklu Öğretmenlerin Nitelikleri ve Seçimlerine Dair Yönetmelik⁴²⁸ yürürlüğe konarak, konuya ilişkin ayrıntıları düzenlemiştir. Söz konusu Yönetmeliğe göre, yabancı öğretmen alımında öncelikle ihtiyaç durumu dikkate alındığından, MEB'in ilgili birimleri öğretmen sayısı ve branşları tespit edecektir (m. 5). Akabinde, ihtiyaç duyulan sözleşmeli öğretmenler için yapılacak duyuru bakımından iki farklı yol esas alınmaktadır. Sözleşmeli öğretmenlerin belli bir ülkeden getirilmesi konusunda o ülke yetkilileri ile sözleşme sağlanmışsa, ihtiyaç duyurusu diplomatik yoldan yapılır (MEB'e Bağlı Bazı Okullarda Sözleşmeli Olarak Görevlendirilecek Yabancı Uyruklu Öğretmenlerin Nitelikleri ve Seçimlerine Dair Yönetmelik m. 6/1). Bu durumda ilgili yabancı öğretmenler, ülke ya da kurum tarafından öğretmenlerde

⁴²⁶ Bu anlamda, derslerin bir kısmının yabancı dilde yapıldığı öğretim kurumlarından maksadın, Türk özel öğretim kurumları ile yabancılar tarafından açılan özel öğretim kurumları olduğu doktrinde savunulmuştur: **Özbek**, Öğrenim, s. 84.

⁴²⁷ Görevlendirilecek yabancı öğretmen ile MEB arasında yabancı öğretmenlerin görev süreleri, mali hükümler, uymak zorunda oldukları mevzuat gibi konuları düzenleyen bir sözleşme imzalanır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan sözleşmeye aykırı davranan yabancı öğretmene bu durum yazılı olarak bildirildikten sonra öğretmenin tutumunu değiştirmemesi halinde sözleşme Bakanlık tarafından feshedilir (MEB Esaslar m. 11).

⁴²⁸ RG. 07.02.1986–19012.

aranacak nitelikler (m. 3)⁴²⁹ ve tercih sebepleri (m. 4)⁴³⁰ dikkate alınarak tespit edilir. Sözleşme ya da işbirliği sağlanmadan yapılacak görevlendirmelerde ise, duyuru dış temsilcilik aracılığıyla yapılacak olup (m. 6), dış temsilciliklerimizce kabul edilen müracaatlar (m. 7) arasından Yönetmelik'te öngörülen (m. 3-4) hususlar dikkate alınarak seçim gerçekleştirilecektir (m.8).

ÖÖKY, özel öğretim kurumlarında görevlendirilecek yabancı öğretmenler ile ilgili düzenlemeler arasında azınlık okullarına da yer vermiştir. Buna göre, azınlık okullarında çalışacak olan yabancı öğretmenler, diğer özel öğretim kurumlarında olduğu gibi devlet öğretim kurumlarına yapılacak görevlendirme hükümlerine tabidirler. Ancak azınlık okullarında Türkçe ve Türkçe kültür dersi öğretmenlerinin Azınlık Okulları Türkçe ve Türkçe Kültür Dersleri Öğretmenleri Hakkında Kanun⁴³¹ hükümlerine tabi oldukları kabul edilmiştir (ÖÖKY m. 28/2-a). Azınlık okullarındaki Türkçe ve Türkçe kültür dersleri, MEB Teşkilat Kanunlarıyla belli kadrolara memurlar ve barem kanunlarına göre tayin edilen öğretmenler tarafından okutulabilir (Azınlık Okulları Türkçe ve Türkçe Kültür Dersleri Öğretmenleri Hakkında Kanun m. 1). Böylece yabancılara azınlık okullarında Türkçe ve Türkçe kültür dersleri verme bakımından bir yasak getirilmemiştir. Ancak ilgili düzenlemede yer alan memur ve barem kanunlarıyla, DMK ve diğer devlet memurları ve kadrolarına ilişkin kanun hükümlerinin kastedildiği gerçeğinden hareketle, yabancılar bir kadroya dayalı olarak memur olamayacaklarından, azınlık okullarında Türkçe ve Türkçe kültür dersleri vermeleri de mümkün gözükmemektedir. Nihayetinde, azınlık okullarında çalışacak yabancı öğretmenler, Türkçe ve Türkçe kültür derslerini Türk vatandaşlarına özgüleyen söz konusu Kanun hükümleri gereğince, bu dersler için öğretim faaliyetini yürütemeyecek olmakla birlikte, Türkçe ve Türkçe kültür dersleri

⁴²⁹ Seçime tabi tutulacak olan öğretmenlerin a) En az dört yıllık yüksek öğrenim veya muadili öğrenim görmüş olması, b) En az beş yıllık öğretmenlik tecrübesine sahip olması, c) Öğretmenliği süresi içinde kendi ülkesi mevzuatına göre verilen raporlarda başarı ortalamasının iyi veya pekiyi olması, d) Kırk beş yaşından gün almamış olması, e) Türkiye'de kendisine verilecek görev yerini kabul etmiş olması, f) Sağlık bakımından her türlü iklimde çalışabileceğini belgelendirmesi, g) İdari ve adli ceza almamış olması gerekir (Yabancı Öğretmen Yönetmeliği m. 3/1).

⁴³⁰ İlgili Yönetmeliğe göre, uzmanlık alanında lisansüstü öğrenim görmüş olmak, Türkçe bilmek, uzmanlık alanıyla ilgili olarak yayınları bulunmak, bekâr olmak veya evli eşlerin her ikisinin de öğretmen olması öğretmen görevlendirmelerinde tercih sebebi olarak göz önüne alınacaktır (Yabancı Öğretmen Yönetmeliği m. 4).

⁴³¹ RG. 27.05.1955-9013.

dışında kalan diğer dersler bakımından özel öğretim kurumlarında görevlendirilecek öğretmenler için geçerli olan hükümler çerçevesinde çalışabileceklerdir⁴³². Nitekim ÖÖKY’de yer alan azınlık okullarında diğer yönetici ve öğretmenlerin benzeri devlet öğretim kurumlarında öğretmenlik yapma şartlarını taşıyanlar arasından seçileceğine ilişkin hüküm de (ÖÖKY m. 28/2-c), bu gerçeği destekler niteliktedir. Bununla birlikte, söz konusu yabancı öğretmenler bakımından mutlak bir serbestiden de söz edilemez. Zira azınlık okullarında yabancı öğretmen görevlendirmesini düzenleyen ÖÖKY m. 28/2-b’ye göre, azınlık okullarının bir kısmında kültür sözleşmeleri gereğince veya karşılıklılık esasına göre yabancı öğretmen görevlendirilebilecektir. Ancak bu durumda görevlendirilecek öğretmenin evrakının MEB tarafından yapılacak inceleme sonucu uygun görülmesi şarttır (ÖÖKY m. 28/2-b). Kanaatimizce, ÖÖKK’da ya da Azınlık Okulları Türkçe ve Türkçe Kültür Dersleri Öğretmenleri Hakkında Kanunda azınlık okullarında Türkçe ve Türkçe kültür dersleri dışında kalan alanlarda çalışacak olan yabancı öğretmenler bakımından herhangi bir sınırlama getirilmediği halde, bir yönetmelikle bu öğretmenlerin görevlendirilmelerinin sınırlandırılarak kültür sözleşmelerine veya karşılıklılık esasına bağlanması ve ayrıca görevlendirilecek yabancı öğretmenin evrakının MEB tarafından incelenerek uygun görülmesi şartının aranması Anayasanın 16. maddesine aykırıdır⁴³³.

3. Yükseköğretim Kurumlarında Çalışma Hakkı

Bilgi ve teknolojinin sınırları aştığı günümüzde, yükseköğretim kurumlarında yabancı öğretim elemanı çalıştırılması uygulamasına sıklıkla yer verildiği görülmektedir⁴³⁴. Bunun bir tezahürü olarak, ülkemizde de yükseköğretim

⁴³² Özbek, s. 93.

⁴³³ Doktrinde kültür sözleşmeleri veya karşılıklılık esasının getirilmesinin yabancıların azınlık okullarında çalışmalarını sözleşmeler ya da karşılıklılık esasına bağladığı sonucuna vardırılmayacağı, aksine düzenlemenin yabancı öğretmenlerin bu okullarda çalışabilme alanını genişlettiği ifade edilmiştir: Özbek, s. 87-88.

⁴³⁴ Yabancı öğretim elemanlarının Türk üniversitelerinde çalışabilmesi yeni değildir. Hitler döneminde Alman Yahudi fikir adamlarının kaçarak Türkiye’ye gelmesi üniversitelerde yabancı öğretim elemanlarının istihdamı açısından önemli olmakla birlikte, 1933 Üniversite Reformu olarak adlandırılan harekete de olumlu katkıları olmuştur. Bu konuda ayrıntılı olarak bkz. **Kazancıgil, A./Ortaylı, İ./ Tanyeli, U.:** “Niye Geldiler, Niye Gittiler? Kimse Anlamadı” Yabancıların Cumhuriyete Bıraktıkları, Cogito, S. 23, 2000, s. 119 vd. Üniversitelerin çeşitli fakültelerinde ders vererek öğretim programları ve yöntemlerinin çağa uygun hale gelmesine katkı

kurumlarında yabancı öğretim elemanları çalışabilmektedir. 2015-2016 öğretim yılı itibariyle, vakıf ve devlet üniversitelerinde görevli yabancı öğretim elemanı sayısı 3114'tür. Hâlihazırda çalışanlar yanında, geleceğe dönük olarak yabancı öğretim elemanlarının Türkiye'deki üniversitelerde çalışabilme olanaklarına erişebilmeleri için Yükseköğretim Kurumu birtakım çalışmalar yapmaktadır⁴³⁵.

Yabancı öğretim elemanlarının Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında çalışabilmeleri, Yükseköğretim Kanunu'nda yer alan düzenlemeler çerçevesinde mümkündür. Yükseköğretim Kanunu'nun 34. maddesi ile yükseköğretim kurumlarında görevlendirilecek yabancı öğretim elemanları konusunda açık bir hüküm getirilmiştir. Yabancı öğretim elemanları, yükseköğretim kurumlarında ancak sözleşmeli olarak çalışabilirler. Buna göre, yabancı öğretim elemanlarının atanmaları veya görevlendirilmeleri, Yükseköğretim Kurulunca verilecek ön izni müteakip ÇSGB'den alınacak çalışma izni neticesinde ilgili üniversite ile sözleşme yapılmak suretiyle olur (Yükseköğretim Kanunu m. 34/2). Sözleşme ile görevlendirilecek yabancı öğretim elemanları, ilgili fakülte, enstitü veya yüksekokul yönetim kurulunun önerisi ve üniversite yönetim kurulunun uygun görüşü üzerine rektör tarafından atanır (Yükseköğretim Kanunu m. 34/1).

Yabancı öğretim elemanlarının yükseköğretim kurumlarında sözleşmeli olarak çalışabilmesi mümkün olmakla birlikte, bu konuda bir kontenjan sınırlaması öngörülmüştür. Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin⁴³⁶ Ek 14. maddesine göre, Yükseköğretim Kanunu'nun 34. ve 2914 sayılı Yükseköğretim Personel

saylayan yabancı öğretim elemanlarıyla ilgili bir çalışma için ayrıca bkz. **Namal, Y:** "Türkiye'de 1933-1950 yılları arasında Yükseköğretime Yabancı Bilim Adamlarının Katkıları", Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, C. 2, S. 1, 2012, s. 15 vd.

⁴³⁵ Yükseköğretim Kurumunun oluşturduğu Yabancı Akademisyen Bilgi Sistemi (YABSİS) ile, savaş gibi olumsuz nedenlerle Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan akademisyen ve araştırmacıların oluşturulacak veri tabanı sayesinde ihtiyaç halinde mesleklerini mevzuat çerçevesinde icra etmeleri hedeflenmektedir. Portal, öncelikle savaş ve iç karışıklıkların yaşandığı ülkelerden ülkemize gelmek isteyen akademisyen ve araştırmacılara yönelik olsa da, geleceğe dönük olarak yurt dışından ülkemize gelmek isteyen tüm yabancı akademisyen ve araştırmacılara açıktır. Sistem sayesinde yabancı akademisyenlere ait kişisel bilgiler, eğitim durumu, iş tecrübesi akademik yayınlar, yabancı dil, çalışmak istediği iş ve üniversite tercihi bilgileri sisteme girilerek kurumların ihtiyaçları çerçevesinde bu yabancılarla irtibata geçebilmesi amaçlanmaktadır.

⁴³⁶ RG. 16.09.1983-18167.

Kanunu'nun⁴³⁷ 16. maddesi uyarınca, yükseköğretim kurumlarında sözleşme ile istihdam edilecek yabancı öğretim elemanı sayısı, dolu öğretim elemanı kadrosu sayısının yüzde ikisini geçemez.

Yükseköğretim elemanları tanımına giren personeli sınıflandırmayı amaçlayan Yükseköğretim Personel Kanunu, aynı zamanda yabancı öğretim elemanlarının sözleşmeli olarak çalıştırılma usul ve esaslarını da belirlemektedir (m. 1). İlgili Kanun'un 16. maddesine dayanılarak Bakanlar Kurulu tarafından 83/7148 sayılı Yükseköğretim Kurumlarında Yabancı Uyruklu Öğretim Elemanı Çalıştırılması Esaslarına İlişkin Karar⁴³⁸ (83/7148 sayılı Karar) çıkarılarak, yabancı öğretim elemanlarının çalışma esasları belirlenmiştir. Bu çerçevede, yabancı öğretim elemanlarının sözleşmeli olarak çalıştırılmaları için, öncelikle Yükseköğretim Kurulunun yabancı öğretim elemanının ücreti konusunda karar alması ve bu karardan sonra İçişleri Bakanlığının konuyla ilgili görüşünün istenmesi, olumlu görüş alınmasından sonra ilgili üniversite rektörlüğünce imzalanacak sözleşmenin vize için Maliye Bakanlığına gönderilmesi zorunludur. Yükseköğretim Kurulunun olumlu görüşü üzerine, sözleşmenin aynı şartlarla uzatılması yine ilgili üniversite Rektörlüğünce yapılır ve konuya ilişkin Maliye Bakanlığına bilgi verilir (83/7148 sayılı Karar m. 8). Akdedilen sözleşme iki yıl süreyle sınırlandırılmış olup, bu süre Maliye Bakanlığının olumlu görüşü üzerine her defasında iki yıl olmak üzere uzatılabilecektir (83/7148 sayılı Karar m. 10).

Üniversiteler arasında öğrenci yanında öğretim elemanı değişimini de mümkün kılan ve yükseköğretim kurumları arasında yapılan protokoller çerçevesinde öğretim elemanı hareketliliği sağlamayı hedefleyen Erasmus+ ve Mevlana Değişim Programı gibi programlar ile yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarında görev yapan yabancı öğretim elemanlarının ülkemiz yükseköğretim kurumlarına gelerek ders vermeleri mümkün görülmektedir. Belli bir süre ile sınırlı olan bu değişim programlarının şartları, ilgili yükseköğretim kurumları arasında yapılan protokollerle belirlenir⁴³⁹.

⁴³⁷ RG. 13.10.1983-18190.

⁴³⁸ RG 31.10.1983-18207.

⁴³⁹ Örneğin, Mevlana Değişim Programı çerçevesinde öğretim elemanı hareketliliği süresi bir eğitim-öğretim yılı içinde bir defaya mahsus olmak üzere en az iki hafta ve en çok üç ay olarak sınırlanmıştır (MDPY m.24/1, 2).

Bu tür değişim programları kapsamında ülkemizdeki yükseköğretim kurumlarında ders verecek olan yabancı ğretim elemanlarının ön izin ya da çalışma izni alma zorunluluğu ile ilgili olarak mevzuatta bir açıklık yoktur. Değişim programları dâhilinde lkemize gelecek yabancı ğretim elemanlarının yerine getirmesi gereken şartlar, yükseköğretim kurumları arasında yapılan protokollerle belirlenmektedir. Bu nedenle, değişim programları ile gelen yabancılar bakımından protokol hükümleri öncelikle uygulanacaktır. Ayrıca, bu kapsamda lkemize gelecek yabancı ğretim elemanları, teknik anlamda Türkiye'ye çalışma niyetiyle gelmemektedirler. Bunların geliş amacı, protokol hükümleri ve değişim programı amacı ile sınırlıdır. Bununla birlikte, bu yabancılar çalışmalarının karşılığı olarak maaş veya ücretten ziyade yükseköğretim kurumları arasında yapılan protokol dâhilinde gönderen veya kabul eden yükseköğretim kurumu tarafından burs ya da hibe adı altında demeler yapılmaktadır. Sayılan tüm bu sebeplerle, değişim programları kapsamında lkemize gelecek yabancı ğretim elemanlarının ön izin ya da çalışma izni almadan yükseköğretim kurumlarında ders verebilmelerinin mümkün olduğu kanısındayız.

Yükseköğretim Kurumuna bağlı niversiteler yanında, yükseköğretim düzeyinde olmakla birlikte, eğitim faaliyet alanına göre başka birimlere bağlı olan yükseköğretim kurumlarında da yabancı ğretim elemanlarının çalışabilmesi mümkündür. Örneğin, Polis Akademisinde ya da harp okullarında ihtiyaç görülmesi halinde yabancı ğretim elemanı görevlendirilmesine imkân tanınmaktadır. Yükseköğretim seviyesinde eğitim veren bu kurumlarda çalışacak olan yabancı ğretim elemanlarının ön izin almaları hususunda HOK yada PYK'de açık bir hüküm yoktur. n izni düzenleyen UİK m. 8'de yalnızca Yükseköğretim Kanunu'nun 34. maddesi uyarınca sözleşmeli olarak çalışacak yabancı ğretim elemanlarının n izne tabi olduğu hükme bağlanmaktadır. Polis Akademisi ve harp okullarına yapılacak yabancı ğretim elemanı görevlendirmesi, kendi özel kanunları olan PYK ve HOK'a tabi tutulduğundan, UİK m. 8'de yer alan n izin alma zorunluluğu bu anlamda bu kurumlarda çalışacak olan ğretim elemanlarına şart koşulamaz.

PYK'te Polis Akademisinde yabancı ğretim elemanının görevlendirilebilmesi için teklif ve onay gibi bazı ek şartlar getirilmiştir. Bu

bağlamda, Polis Akademisinde yabancı öğretim elemanı görevlendirilebilmesi için öncelikle Akademinin bu konuda ihtiyacının olması gerekir. Akademinin göstereceği ihtiyaç üzerine Emniyet Genel Müdürünün bu konuda teklif getirmesi ve Maliye Bakanlığının da buna olumlu görüş vermesi şarttır. Nihayetinde, tüm şartların bir araya gelmesi üzerine Akademide yabancı öğretim elemanının çalışıp çalışmamasına ilişkin kararı, İçişleri Bakanı verecektir. İçişleri Bakanının onayı ile birlikte yabancı öğretim elemanı sözleşmeli olarak Polis Akademisinde çalışabilecektir (PYÖK m. 23/1)⁴⁴⁰.

Polis Akademisinde olduğu gibi, harp okullarında yabancı öğretim elemanı görevlendirilmelerinde de bazı ek şartlar aranmıştır. Buna göre, harp okullarında yabancı öğretim elemanının görevlendirilmesi için Harp Okulu Komutanlığının bu konuda ihtiyaç göstermesi gerekir. Bu ihtiyacın varlığı halinde, İçişleri ve Maliye Bakanlıklarından alınacak olumlu görüş üzerine, Millî Savunma Bakanlığının onayı ile sözleşmeli olarak yabancı öğretim elemanı harp okullarında çalışabilecektir (HOK m. 28, HOY m. 32)⁴⁴¹.

Polis Akademisinde ya da harp okullarında sözleşmeli olarak çalıştırılacak olan yabancı öğretim elemanlarının çalışma izni alma zorunluluğuna tabi olup olmadıkları izaha muhtaçtır. PYÖK ve HOK'da, Polis Akademisinde ve harp okullarında çalıştırılacak yabancı öğretim elemanlarının tabi olduğu şartlardan ayrı olarak ÇSGB'den çalışma izni alınması ya da çalışma izninden muafiyet tanınması ile ilgili bir hükme yer verilmemiştir. Kanaatimizce, ilgili bakanlık tarafından verilecek olan onay, yabancı öğretim elemanlarının bu okullarda çalışabilmesi için yeterli olmayıp ayrıca çalışma izni alınması şarttır. Zira UİK m. 6/2'deki çalışma iznine ilişkin genel kural, çalışma izni hususunda bir muafiyet öngörülmedikçe yabancıların ülkemizde çalışabilmelerinin ancak çalışma izni almalarıyla mümkün olabileceği yönündedir. Bu gerekçeyle, harp okullarında ya da Polis Akademisinde çalışacak olan yabancı

⁴⁴⁰ Bu şekilde sözleşmeli olarak çalıştırılacak yabancı öğretim elemanlarına ödenecek ücret, 11.10.1983 tarihli Bakanlar Kurulunca belirlenecek esaslar çerçevesinde İçişleri Bakanlığı tarafından tespit edilir (PYÖK m. 23/1).

⁴⁴¹ Harp okullarında çalışacak yabancı öğretim elemanlarına ödenecek ücret, 1983 tarihli Bakanlar Kurulu kararı esasları doğrultusunda Millî Savunma Bakanlığınca tespit edilir (HOK m. 28, HOY m. 32).

öğretim elemanlarına mevzuatımızda çalışma izni muafiyeti tanınmadığından bu yabancılar çalışma izni almakla mükelleftirler.

Yakın zamanda yürürlüğe giren ve Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisinde istihdam edilecek öğretim elemanlarına ilişkin usul ve esasları düzenleyen Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Öğretim Elemanlarının Seçim, Atama, Yükseltme ve Görevlerine İlişkin Yönetmelik⁴⁴², Akademide yabancı öğretim elemanı çalıştırılmasını yasaklamıştır. Söz konusu Yönetmelik, öğretim elemanlarını, öğretim üyeleri ve öğretim üyeleri dışındaki öğretim elemanları olarak ikiye ayırarak başvuru koşullarını belirlese de, Akademi bünyesinde görev alacak tüm öğretim elemanlarının 657 sayılı DMK'nın 48. maddesinde düzenlenen genel şartları sağlaması gerektiğini hükme bağlamıştır. Devlet memuru olabilmek için aranan genel şartlardan biri de Türk vatandaşı olmaktır (DMK m. 48/1-A/1). Bu nedenle, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisinde yabancı öğretim elemanlarının görev alabilmesi mümkün değildir. Ancak Türk vatandaşlarına özgülenen iş ve meslek alanlarında çalışabilen Türk soylu yabancılar ile KKTC vatandaşları bu hükümden istisna olarak Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisinde yabancı öğretim elemanı sıfatıyla çalışabilecektir.

⁴⁴² RG. 20.04.2017-30044.

SONUÇ

Çağdaş hukuk sistemlerinde vatandaşla yabancı arasında temel hak ve hürriyetlerden yararlanma bakımından eşitliği engelleyen sınırlamaların asgariye indirilmesi eğilimi olmakla birlikte, bu alanda mutlak bir eşitlikten söz etmek mümkün değildir. Bunun bir sonucu olarak, temel hak ve hürriyetler yabancılar aleyhine sınırlanabilmektedir. Bir temel hak ve hürriyet olan eğitim ve öğretim hakkı açısından da geçerli olan bu ilke doğrultusunda, yabancıların Türkiye’de eğitim ve öğretim hakkının sınırlanması veya vatandaşa oranla bu konuda ek şartlar öngörülebilmesi mümkündür.

Türkiye’de yabancıların öğrenim görebilmesi için, kanun koyucu tarafından bir takım şartlar öngörülmüştür. Bu şartlardan bir kısmı öğrenim amacına yönelik olmaksızın Türkiye’ye gelmek isteyen tüm yabancılar bakımından geçerli iken, bir kısmı öğrenim amacına özgü özel şart niteliği taşımaktadır. Buna göre, Türkiye’de öğrenim görmek isteyen bir yabancı, ülkeye yasal yollardan giriş yapmak, ülkeye giriş yaparken pasaport ya da pasaport yerine geçen bir belge göstermek, hakkında ülkeye giriş yasağı kararı alınmamış olmak gibi tüm yabancılar bakımından geçerli genel nitelikli şartları yerine getirmek zorundadır. Bunun yanında bir yabancının Türkiye’de öğrencilik haklarından yararlanabilmesi için yerine getirmek zorunda olduğu özel nitelikli şartlar da mevcuttur. Eğitim vizesi bu manada Türkiye’de öğrenim görecektir olan yabancılar için bir şarttır. Bununla birlikte, yabancının ülkeye geliş amacını gösteren vize türlerinden biri olan eğitim vizesi yabancı öğrenciler bakımından istisnâ bir nitelik gösterir. Zira Türkiye’de öğrenim görmek isteyen bir yabancının kural olarak öğrenci ikamet iznine sahip olması, eğitim vizesi alma zorunluluğunu bertaraf etmektedir. Ancak öğrenci ikamet izni için Türkiye’den yapılacak başvurularda ilk ve orta derecede öğrenim görecektir yabancılar bakımından eğitim vizesi alma zorunluluğu bulunmaktadır.

Türkiye’de öğrenim görecektir yabancılar öğrenci ikamet izni almakla mükelleftir. Buna göre, ikamet izninden muaf olmayan bir yabancı, Türkiye’de öğrenim görmek için kural olarak öğrenci ikamet izni almak zorundadır. YUKK, öğrenci ikamet izni alacak olanları Türkiye’de bir yükseköğretim kurumunda ön

lisans, lisans, yüksek lisans veya doktora görececek olan yabancılar şeklinde belirlemiştir. Bunun yanında, kamu kurum ve kuruluşları aracılığıyla gelecek olan yabancıların da öğrenci ikamet izni almaları şart koşulmuştur. Uygulamada ise, Tıpta Uzmanlık veya Diş Hekimliğinde Uzmanlık eğitimi alacak olanlar bakımından da öğrenci ikamet izni şartı aranmaktadır. Kural olarak, yükseköğrenim derecesinde öğrenim görececek olan yabancılar bakımından aranan öğrenci ikamet izni, YUKKUY ile aile ikamet izni bulunmayan ilk ve orta derecede öğrenim görececek yabancılar bakımından da zorunludur.

Türkiye’de öğrenim görececek yabancılar kural olarak öğrenci ikamet izni almak zorunda olsa da, uygulamada MEB’e bağlı öğretim kurumlarında öğrenim görebilmesi için yabancının YUKK’ta düzenlenen ikamet izni türlerinden birine sahip olması veya ikamet izni muafiyeti kapsamına girmesi ya da geçici koruma altına alınmış olması yeterli görülmüştür. Bu sayede, öğrenim hakkından yararlanacak olan yabancılar geniş bir açıdan ele alınmış ve ülkede yasal olarak bulunan yabancıların ilk ve ortaöğrenimden yararlanabilmeleri imkânı getirilmiştir.

Genel anlamda öğrenci olarak kabul edilebilecek olmakla beraber ilk, orta ve yükseköğretim kurumlarında olduğu gibi kural olarak düzenli ve periyodik bir zamana bağlanmamış bazı eğitim faaliyetlerine katılmak üzere Türkiye’ye gelecek olan yabancılar öğrenci ikamet izni alma mükellefiyeti yüklenmemiştir. Bu yabancıların şartlarını yerine getirmek kaydıyla kısa dönem ikamet izni almaları yeterlidir. YUKK ve YUKKUY’de yer alan düzenlemeler gereğince Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ya da öğrenci değişim programları çerçevesinde eğitim ve benzeri amaçlı gelecek olanlar, kamu kurum ve kuruluşları aracılığıyla Türkiye’de eğitim, araştırma, staj veya kurslara katılacaklar ve herhangi bir yükseköğretim kurumunda ön lisans, lisans ya da lisansüstü programlara kayıtlı olmayıp sadece Türkçe öğrenme kurslarına devam edecek olan yabancılar, kısa dönem ikamet izni ile söz konusu eğitim faaliyetlerine katılabilirler. Ancak GİGM uygulamalarında, öğrenci değişim programı kapsamında ülkemizde öğrenim görececek olana yabancılar bir yıl süreli öğrenci ikamet izni verileceği anlaşılmaktadır.

Türkiye’de öğrenim görebilmek için kural olarak öğrenci ikamet izni almak zorunlu olsa da, YUKK’un ikamet izinleri arasında geçiş olarak adlandırdığı bazı durumlarda, öğrenci ikamet izni dışında bazı belgeler de yabancılara öğrenim hakkı sağlarlar. Buna göre, aile ikamet izni, çalışma izni veya çalışma izni muafiyet belgesi, uluslararası koruma statüsü kimlik belgesi, uluslararası koruma başvuru sahibi kimlik belgesi, insanî ikamet izni ve insan ticareti mağduru ikamet izni hamili bir yabancının öğrenci ikamet izni alabilme koşullarının ortaya çıkması halinde, ayrıca öğrenci ikamet izni almasına gerek olmaksızın, söz konusu belgelerle öğrencilik haklarından yararlanabilmesi mümkündür.

Öğrenci ikamet izni alma şartlarını yerine getiren bir yabancı, yurt dışından veya yurt içinden ikamet izni başvurusunda bulunabilir. İkamet izni başvurusunun olumlu sonuçlandırılması halinde, ilk ve orta dereceli öğretim kurumlarında öğrenim göreceklere öğrenime başlanacak tarihten bir sonraki öğretim yılının başlangıcına kadar geçerli olacak şekilde en fazla bir yıla kadar ikamet izni verilir. Ancak öğrenci ikamet izni öğrenim süresi ile sınırlı olduğundan, öğrencinin kayıtlı olduğu öğretim kurumundaki öğrenim süresinin bir yıldan kısa olması halinde öğrenci ikamet izni süresi öğrenim süresini aşamaz. Bir yükseköğretim kurumunda öğrenim görecekt yabancılar bakımından ise, kural olarak öğrenim programı süresinin tamamını kapsayacak şekilde öğrenci ikamet izni düzenlenmektedir.

Yabancıların Türkiye’deki öğretim kurumlarına giriş hakkı, kayıt yaptırılmak istenen öğretim kurumu türüne göre değişebilmekte, bu konuda bazı kısıtlama ya da yasaklamalar söz konusu olabilmektedir. Devlet öğretim kurumlarında öğrenim görme bakımından yabancı ile vatandaş arasında herhangi bir fark yoktur. Bu nedenle, bu konuda vatandaşla yabancı arasında tam bir eşitlikten söz edilir. Ancak ilk ve ortaöğretim kurumlarında öğrenim vatandaşlar için Anayasa gereğince zorunlu iken, yabancılar için isteğe bağlıdır.

Özel öğretim kurumlarına giriş bakımından ise, vatandaşlara oranla yabancılar bakımından bazı kısıtlamalar ve hatta bazı durumlarda yasaklamalar getirildiği görülmektedir. ÖÖKK ile getirilen bu kısıtlama ya da yasaklamalar, Anayasa’nın 16. maddesi çerçevesinde yabancıların temel hak ve hürriyetleri açısından bir ihlal

niteliği taşımaz. Bu manada, yabancıların özel öğretim kurumlarına giriş hakkına getirilen ilk sınırlama, niceliksel sınırlamaya örnek teşkil eden kontenjan sınırlamasıdır. Buna göre, bir özel öğretim kurumuna kabul edilebilecek yabancı öğrenci sayısı, o kurumda okuyan Türk vatandaşı öğrenci sayısının yüzde otuzunu aşamaz. Ancak belirtmek gerekir ki, bu düzenleme azınlık okulları ile milletlerarası özel öğretim kurumları dışında kalan diğer özel öğretim kurumları bakımından geçerlidir. Zira azınlık okullarından yalnızca kendi azınlığına mensup Türk vatandaşları yararlanabildiğinden, yabancıların bu okullara devam edebilmesi mümkün değildir. Milletlerarası özel öğretim kurumlarında ise, yalnızca yabancı öğrenciler öğrenim görebilirler. Bu nedenle, her iki öğretim kurumu bakımından yüzde otuzluk kontenjan sınırlamasının uygulanması mümkün görünmemektedir.

Yabancıların yükseköğretim kurumlarında öğrenim görebilmeleri mümkün olmakla birlikte, bu konuda bazı ek şartlar aranabilmektedir. Bu kurumlardan yararlanabilmek, vatandaşlar da dâhil olmak üzere, herkes için belli bir yeteneğe ya da başarıya bağlıdır. Bu nedenle bu durumun yabancılar açısından bir sınırlama yarattığını söylenemez. Ancak vatandaşlar, ÖSYS sistemi içersinde yapılan ortak merkezi sınavdan belli bir başarı elde etmek zorunda iken, yabancılar öğrenim görmek istedikleri yükseköğretim kurumu tarafından aranan şartları yerine getirmek zorundadırlar. Bu konuda KKTC vatandaşları ve mavi kart hamilleri bakımından istisna getirilerek bu yabancıların, tıpkı vatandaşlar gibi merkezi sınavlarla yükseköğretim kurumlarına yerleştirilebilecekleri kabul edilmiştir.

Emniyet teşkilatına ya da TSK'ya personel yetiştirme amacı taşıyan yükseköğretim düzeyinde öğretim kurumları da vardır ki, bu kurumlara kendi kanunları uyarınca öğrenci alımı yapılmaktadır. Bu öğretim kurumlarına yabancı öğrenci alımı mümkün olmakla birlikte, bu konuda niteliksel bir sınırlama öngörülmüştür. PYÖK'te yer alan düzenlemelere göre Polis Akademisine yabancı öğrenci kabulü devletler arasında yapılacak iki taraflı sözleşmeler yanında İçişleri Bakanlığının onayına bağlıdır. Benzer şekilde, TSK'nın subay kaynağı olan harp okullarına giriş bakımından da yabancılar açısından mutlak bir serbestîden söz edilemez. Zira bu okullara yabancı öğrenci kabulü, mevzuat çerçevesinde yapılacak sözleşmeler ya da Bakanlar Kurulu kararıyla mümkündür. Polis yükseköğretim

kurumları ve harp okullarında verilen eğitimin özellik arz etmesi ve konunun daha çok millî güvenlikle ilgili olması, yabancılara yönelik bazı sınırlamaları gerekli kılmaktadır.

Yabancılara Türkiye’de öğrenim hakkı yanında, öğretim hakkı da tanınmıştır. Öğretim hakkı, öğretim kurumu açma hakkı ve öğretmenlik veya öğretim elemanlığı yapma şeklinde iki ayaktan oluşmaktadır. Türk millî eğitim sisteminde öğretim; ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim şeklinde teşkilatlanmıştır. İlk ve ortaöğretim kurumlarındaki öğretim, devlet öğretim kurumları ile özel öğretim kurumları tarafından yürütülmektedir. Hâlihazırdaki mevzuat çerçevesinde, Türkiye’de yabancılara öğretim kurumu açma hakkı bulunmakla beraber, bu konuda bazı sınırlamalar getirilmiştir. Bu sınırlamalardan ilki, yabancılara bazı özel öğretim kurumlarının ortakları arasında yer alamayacağına ilişkindir. Söz konusu düzenleme ile yabancılara özel öğretim kurumu açması açıkça sınırlandırılmıştır.

Yabancılara öğretim kurumu açma hakkının esaslarını düzenleyen ÖÖKK’ya göre, özel hukuk tüzel kişileri veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler tarafından açılan özel öğretim kurumlarının kurucuları arasında yabancı gerçek veya tüzel kişi ortaklığının bulunması mümkün değildir. Böylece yabancılara, özel öğretim kurumlarının kurucuları veya ortakları arasında yer almasına imkân tanınmamıştır. Her ne kadar ÖÖKK m. 1/2’de yer alan düzenlemede, ÖÖKK kapsamına yabancılara tarafından açılan özel öğretim kurumlarının girdiği şeklinde geniş bir ifadeye yer verilmek suretiyle, yabancılara her türlü özel öğretim kurumu açabilmelerinin mümkün olduğu gibi bir anlam çıksa da, milletlerarası özel öğretim kurumları dışında kalan özel öğretim kurumlarının yabancı gerçek ya da tüzel kişiler tarafından açılabilmesi son getirilen düzenleme ile mümkün görünmemektedir. Zira ÖÖKK yabancı gerçek ve tüzel kişilerin kurucu ortak olduğu Türk tabiiyetli tüzel kişiliklere dahi kurum açma izninin verilmediği göz önüne alındığında, yabancı gerçek ve tüzel kişilerin Türkiye’de “milletlerarası özel öğretim kurumu” dışında bir özel öğretim kurumu açmaları mümkün değildir.

Yabancılar tarafından Osmanlı İmparatorluğu döneminde açılan ve Lozan Mektupları ile tanınarak kazanılmış haklar çerçevesinde faaliyetlerine bugün için de

devam eden yabancı okulların yenilerinin açılıp açılmayacağı konusu ise net değildir. Zira bu konuda Lozan Mektuplarında ya da ÖÖKK’da yasaklayıcı herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Yabancıların temel hak ve hürriyetlerine ilişkin sınırlamaların kanunla yapılması gerektiğini öngören Anayasa m. 16 gereğince, yabancı okul açmaya ilişkin bir yasağın da açıkça ÖÖKK’da yer alması gerekirdi. Dolayısıyla, yeni bir yabancı okul açılması yönünde Kanun’da engelleyici bir hüküm bulunmadığından yabancılar tarafından yeni yabancı okullar açılabilmesinin mümkün olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, ÖÖKK hükümleri dikkate alındığında, kanun koyucunun mevcut yabancı okulların hukukî durumlarının korunmasından yana olduğu ve yeni bir yabancı okul açmaya izin taahhüdünün bulunmadığı görülmektedir. Zira milletlerarası özel öğretim kurumlarının açılmasıyla ilgili olarak ÖÖKK, açık düzenlemelere yer verdiği halde, yabancı okulların yenilerinin açılıp açılmayacağı ile ilgili söz konusu Kanun’da herhangi bir düzenleme yoktur. ÖÖKK’daki yabancı okulların kapasite artırımına ilişkin olarak getirilen kısıtlayıcı düzenlemeler de bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Bu nedenle, yabancıların yeni bir yabancı okul açma haklarının olmadığı, ancak milletlerarası özel öğretim kurumu açmalarının ÖÖKK çerçevesinde mümkün olduğu kabul edilmelidir.

Bir özel öğretim kurumu türü olan azınlık okullarının da yabancılar tarafından açılması mümkün değildir. Bu okulların durumu Lozan Anlaşması hükümlerinde düzenlenmiştir. Lozan Anlaşması’nın 41. maddesi ile Türk vatandaşı gayrimüslim Rum, Ermeni ve Yahudi azınlıklara, masrafları kendilerine ait olmak üzere öğretim kurumu açma hakkı verilmiştir. Azınlık okulları açılmasının yalnızca ilgili azınlığa mensup Türk vatandaşlarına tanınması, bu okulların söz konusu azınlıklar dışında kalan Türk vatandaşları ya da yabancılar tarafından açılmayacağı sonucuna vardırılmaktadır.

Özel öğretim kurumu açma hakkı bakımından yabancılar aleyhine getirilen bu kısıtlamalarla ilgili yapılacak değerlendirmeler ışığında yabancıların sadece yabancı öğrencilerin devam edebileceği milletlerarası özel öğretim kurumu açabilecekleri sonucuna varılabilir. Bu öğretim kurumları, yabancı gerçek ve tüzel kişiler tarafından veya Türk vatandaşlarıyla ortaklık yoluyla yükseköğretim düzeyinin altında ve

doğrudan yabancı yatırım çerçevesinde Bakanlar Kurulu izni ile açılabilir. Bu yönüyle milletlerarası özel öğretim kurumları yabancı sermayenin geliş yollarından biri olarak kabul edilmiştir.

Anayasa gereği, yükseköğretim kurumları kanunla devlet tarafından veya kanunda gösterilen usul ve esaslara göre kazanç sağlama amacına yönelik olmaksızın vakıflar tarafından kurulabilir. Yükseköğretim kurumu açma bakımından yabancı vakıflar için Anayasa ya da Yükseköğretim Kanunu'nda herhangi bir sınırlamaya yer verilmediğinden, yabancı vakıfların da Türkiye'de yükseköğretim kurumu açmasında bir engel bulunmamaktadır. Zira temel hak ve hürriyetler açısından sınırlamanın olmadığı alanda, serbestinin olduğu kabul edilir. Bu nedenle, konuya ilişkin bir sınırlamanın ayrıca ve açıkça öngörülmüş olması gerekirdi. Bununla birlikte, ülkemizde yabancı vakıflar tarafından kurulmuş bir yükseköğretim kurumu bulunmamaktadır. Bu durum kanun koyucunun ve anayasayı yapan kurucu iktidarın yabancı devlet tabiiyetli vakıflara yükseköğretim kurumu açtırma gibi bir amacının olmadığını göstermektedir. Türkiye'de yabancılar tarafından kurulan Türk tabiiyetli vakıfların yükseköğretim kurumu açmasında ise, bir engel görünmemektedir. Bu nedenle bu vakıflar tarafından Türkiye'de yükseköğretim kurumu açılabilmesi imkân dâhilindedir. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki, ÖÖKK'da yer alan düzenleme gereğince, yalnızca yabancı öğrencilerin devam edebileceği yükseköğretim düzeyinde milletlerarası özel öğretim kurumu açılmaz.

Yabancıların Türkiye'de öğretmen ve öğretim elemanı olarak çalışma hakkı, öğretim hakkını kullanabilmeleriyle ilişkilidir. Anayasa ile herkesin dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahip olduğu hüküm altına alınmakla beraber, yabancılar bakımından bu konuda bazı sınırlamalar söz konusu olabilmektedir. Öncelikle yabancıların yükseköğretim düzeyinin altındaki öğretim kurumlarında öğretmen, yükseköğretim derecesinde ise, öğretim elemanı olarak çalışabilmeleri çalışma izni muafiyeti kapsamında olmadıkları sürece, ancak çalışma izni almaları ile mümkündür. Bunun yanında, yabancı öğretmen ya da öğretim elemanının çalışmak istediği iş, meslek ve sanat alanının vatandaşlara özgülenmemiş olması da şarttır. Türkiye'de öğretmen ya da öğretim elemanı olarak çalışmak isteyen bir yabancıның çalışma izni almadan önce “ön izin” alması da bir başka zorunluluktur. Yabancıların

hizmet sunacakları alanlar için gerekli nitelik ve uzmanlığa sahip olup olmadıklarını tespiti yarayan ön izin, UİK ile yabancı öğretmenler ve öğretim elemanları bakımından şart koşulmuştur. Ancak ön izin alan yabancı öğretmen ya da öğretim elemanı, UİK'te düzenlenen çalışma izinlerinden birini alabilir.

Yabancı öğretmen ve öğretim elemanlarının çalışma izni almak şartıyla Türkiye'de çalışabilmeleri mümkün olmakla birlikte, bu konuda öğretim kurumlarının türüne göre bazı sınırlamalar gündeme gelebilmektedir. Buna göre yabancı öğretmenler, devlet öğretim kurumlarında ancak sözleşmeli olarak çalışabilirler. Bir başka deyişle, DMK m. 48/1-A/1 devlet memuru olabilmek için Türk vatandaşı olma şartını aradığından, yabancı öğretmenlerin devlet öğretim kurumlarında memur olarak çalışması yasaktır. Ancak Türk soylu yabancılar ve KKTC vatandaşları bakımından bu konuda istisna öngörülmüştür. Özel statülü yabancı olarak adlandırılan bu yabancılar, aranan şartları yerine getirmek kaydıyla, devlet öğretim kurumlarında öğretmen olarak memur sıfatıyla çalışabilirler.

Yabancı öğretmenlerin özel öğretim kurumlarında çalışabilmeleri bakımından da bir takım sınırlayıcı düzenlemeler söz konusudur. Buna göre, derslerin bir kısmının yabancı dilde yapıldığı okullarda görevlendirilecek yabancı öğretmen sayısı, bir öğretim yılında dört yüz olabilir. Bunun yanında, yabancı öğretmenlerin bu okullardaki görev süresi iki yıl ile sınırlandırılmış ve sözleşmenin her defasında birer yıllık sürelerle beş yılı geçmeyecek şekilde uzatılabileceği öngörülmüştür. Yabancıların azınlık okullarında çalışabilmeleri ise, Türkçe ve Türkçe kültür dersleri dışında kalan alanlar için mümkündür. Bir başka deyişle azınlık okullarındaki Türkçe ve Türkçe kültür derslerinin yabancı öğretmenler tarafından verilmesi mümkün değildir. ÖÖKK'da Türkçe ve Türkçe kültür dersleri dışında kalan alanlarda çalışacak olan yabancı öğretmenler bakımından herhangi bir sınırlama getirilmediği halde, ÖÖKY azınlık okullarının bir kısmında, kültür sözleşmeleri gereğince veya karşılıklılık esasına göre yabancı öğretmen görevlendirilebileceğini hüküm altına almıştır. Yönetmelik'te konunun sınırlandırılarak kültür sözleşmeleri veya karşılıklılık esasına bağlanması ve ayrıca yabancı öğretmenin evrakının MEB tarafından incelenerek uygun görülmesi şartının aranması, Anayasanın 16. maddesi bağlamında kanunla sınırlama ilkesine aykırıdır.

Yabancı öğretim elemanları Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında ancak sözleşmeli olarak çalışabilirler. Bunun yanında, kanun koyucu tarafından öğretim elemanları bakımından oransal bir sınırlama öngörülmüştür. Buna göre, yükseköğretim kurumlarında sözleşmeli olarak istihdam edilecek yabancı öğretim elemanı sayısı, dolu öğretim elemanı kadrosu sayısının yüzde ikisini geçemez.

Yükseköğretim kurumlarında yabancı öğretim elemanlarının sözleşmeli olarak çalışabilmeleri yanında, değişim programı kapsamında ders vermeleri de mümkündür. Ancak, belli bir süreyle ve değişim programının amacı ile sınırlı olarak gelen yabancı öğretim elemanları, değişim programlarının kapsamını belirleyen protokol hükümlerine tabi olduklarından, bu yabancıların ön izin ve çalışma izni almadan çalışabilecekleri kanaatindeyiz.

Yükseköğretim Kurumuna bağlı üniversiteler yanında yükseköğretim düzeyinde olmakla birlikte, eğitim faaliyet alanına göre başka birimlere bağlı olan yükseköğretim kurumlarında da yabancı öğretim elemanlarının görevlendirilmesi mümkündür. UİK yalnızca Yükseköğretim Kanunu'nun 34. maddesi uyarınca sözleşmeli olarak çalışacak yabancı öğretim elemanlarının ön izne tabi olduğu hükme bağladığından, Polis Akademisi ve harp okullarında çalışacak olan yabancı öğretim elemanları bakımından ön izin şartı aranmaz. Ancak bu durum yabancı öğretim elemanlarının Polis Akademisi ve harp okullarında çalışabilmeleri bakımından mutlak bir serbestinin varlığını göstermez. Bu kurumlarda çalışacak olan yabancı öğretim elemanları da çalışma izni muafiyeti kapsamında olmadıkları sürece çalışma izni alarak çalışmak zorundadırlar. Bunun yanında, Polis Akademisi ve harp okullarında yabancı öğretim elemanlarının çalışabilmeleri bakımından teklif ve onay gibi bazı ek şartlar da aranmaktadır.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisinde ise, yabancı öğretim elemanlarının çalışabilmesi mümkün değildir. Zira öğretim elemanlarının bu kurumlarda görev alabilmesi için Türk vatandaşı olması zorunlu tutulmuştur. Ancak Türk vatandaşlarına özgülünen iş, meslek ve sanat alanlarında çalışabilen Türk soylu yabancılar ile KKTC vatandaşları, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisinde yabancı öğretim elemanı sıfatıyla çalışabileceklerdir.

KAYNAKLAR

- Akyüz, C.:** “Abdülhamit Devrinde Protestan Okulları İle İlgili Orijinal İki Belge”, AÜEBFD, C. 3, S. 1, 1970, s. 121-130 (Protestan Okulları).
- Akyüz, Y.:** “Cevdet Paşa’nın Özel Öğretim ve Tanzimat Eğitime İlişkin Bir Layihası”, s. 85-114 (Cevdet Paşa).
- Akyüz, Y.:** Başlangıçtan 2001’e Türk Eğitim Tarihi, İstanbul 2001 (Eğitim).
- Algan, B./ Algan, M.:** “Eğitim Hakkı ve Özgürlüğü Bağlamında Eğitim Hizmetlerinin Ruhsat Usulü ile Özel Kişilere Gördürülmesi”, GÜHFD, C. 17, S. 3, 2013, s. 147-194.
- Altuğ, Y.:** Devletler Hususi Hukuku, İstanbul 1973, s. 54 (Devletler).
- Altuğ, Y.:** Yabancıların Hukukî Durumu, İstanbul 1971 (Yabancılar).
- Altuğ, Y.:** Devletler Hukuku Bakımından Mülteciler, İstanbul 1967 (Mülteciler).
- Aybay, R.:** Yabancılar Hukuku, İstanbul 2010 (Yabancılar).
- Aygül, M.:** “Türk Vatandaşlığını Çıkma İzni Alarak Kaybeden Kişilerin Kamu Görevine Girme Yasağı”, GÜHFD, C. XIV, S. 1, 2010, s. 31-60.
- Bayraktaroğlu Özçelik G.:** “Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye’den Sınırdışı Edilmesi”, TBBD, S. 108, 2013, s. 211-258.
- Berki, O. F.:** “Vatansızlık”, AÜHFD, C.5, S. 1-4, 1984, s. 193-249 (Vatansızlık).
- Berki, O. F.:** Devletler Hususi Hukuku, C. I, Tabiiyet ve Yabancılar Hukuku, Ankara 1966 (Devletler).
- Bilsel, M., C.:** Lozan, C.II, İstanbul 1998.
- Birsen, K.:** Devletler Hususi Hukuku, İstanbul 1936.
- Bozkurt, G.:** “Türk Hukuk Tarihinde Azınlıklar”, AÜHFD, C. 44, S. 1, 1995 s. 49-59.
- Cin, M.:** “Yabancıların Çalışma İzinleri”, <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/822.pdf> (e.t. 15.04.2017).

- Coşkun, İ. /Emin, M. N.:** “Türkiye’deki Suriyelilerin Eğitiminde Yol Haritası, Fırsatlar ve Zorluklar”, <https://setav.org/assets/uploads/2016/10/SuriyelilerinEgitimi.pdf> (15.03.2017).
- Çalışkan, A. Z.:** “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Eğitim ve Öğrenim Hakkı”, EÜHFD, C. XI, S. 3-4, 2007, s. 295-314.
- Çelik, N. B.:** “Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri”, İnönü ÜHFD, C. 1, Özel Sayı, 2015, s. 67-148.
- Çelikel, A./ Öztekin Gelgel, G.:** Yabancılar Hukuku, İstanbul 2017.
- Çiçekli, B.:** Yabancılar ve Mülteci Hukuku, Ankara 2014.
- Dal, K.:** Devletler Hususi Hukuku, Ankara 1966.
- Doğan, V.:** Türk Yabancılar Hukuku, Ankara 2016.
- Ekşi, N.:** “Geçici Koruma Yönetmeliği Uyarınca Geçici Korumanın Şartları, Geçici Koruma Usulü, Sağlanan Haklar ve Geçici Korumanın Sona Ermesi”, İBD, C. 88, S. 6, 2014, s. 65-89 (Geçici Koruma) .
- Ekşi, N.:** Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular, İstanbul 2011 (Temel Konular).
- Ekşi, N.:** Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku, İstanbul 2014 (Yabancılar).
- Ergin, O.:** Türkiye Maarif Tarihi, İstanbul 1939.
- Ergün, M.:** II. Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri, Ankara 1996.
- Erten, R.:** Türk Hukukunda Doğrudan Yabancı Yatırımlar, TBB Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler, Milletlerarası Sempozyum Bildirileri, Eskişehir 2009, s. 397-428.
- Goodwin-Gill, G. S.:** The Refugee in International Law, Oxford 1983.
- Göğer, E.:** Yabancılar Hukuku, Ankara 1979.
- Gözler, K.:** Anayasa Hukukunun Genel Esasları, Bursa 2010 (Anayasa).
- Gözler, K.:** Hukuka Giriş, Bursa 2012 (Hukuka Giriş).
- Günday, M.:** İdare Hukuku, Ankara 2003.

- Güner, C.:** “Yetkili Makam Kararıyla Genel Yoldan Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında Öğrenci Olmanın Etkisi”, YBHD, 2016/2, s. 291-332.
- Kaboğlu, , Ö. İ.:** Özgürlükler Hukuku, Ankara 2002.
- Kalabalık, H.:** İnsan Hakları Hukuku, Ankara 2009.
- Kaya, E.:** “Eğitim Hakkı ve Özgürlüğünün Temeli Olarak Tercih Hakkı”, TAAD, S. 21, 2015, s. 124-167.
- Kazancıgil, A./Ortaylı, İ./ Tanyeli, U.:** “Niye Geldiler, Niye Gittiler? Kimse Anlamadı” Yabancıların Cumhuriyete Bıraktıkları, Cogito, S. 23, 2000.
- Kıratlı, M.:** “Devletin Eğitim ve Kültür Ödevleri ve Faaliyetleri”, AİD, S. 6/1, 1973, s. 3-42.
- Koçak, C.:** “Tanzimat’tan Sonra Özel ve Yabancı Okullar”, TCTA, C. II, 1985, s. 485-494.
- McAdam, J.:** Complementary Protection in International Refugee Law, Oxford-New York 2007.
- Meray, S. L.:** Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler, İkinci Takım, C. I, Kitap I, İstanbul 2001.
- Namal, Y.:** “Türkiye’de 1933–1950 yılları arasında Yükseköğretime Yabancı Bilim Adamlarının Katkıları”, Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, C. 2, S. 1, 2012, s.14-19.
- Odman M. T.:** Mülteci Hukuku, Ankara 1995.
- Ortaylı, İ.:** İkinci Abdülhamit Döneminde Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu, Ankara 1981 (Alman Nüfuzu).
- Ortaylı, İ.:** Osmanlı İmparatorluğunda Amerikan Okulları Üzerine Bazı Gözlemler, AİD, 1981, S. 14/3, s. 87-96 (Amerikan Okulları).
- Ökçün, A. G.:** Yabancıların Türkiye’de Çalışma Hürriyeti, Ankara 1998 (Çalışma).
- Ökçün, A. G.:** “Yabancıların Türkiye’de Okutma Hürriyeti”, AÜSBFD, C. 14, S. 2, 1959, s.140-166 (Okutma).
- Öksüz, M.:** “Osmanlı Topraklarında Hukukî Statü Arayışı ve Varlık Mücadelesinde Amerikan Kurumları”, History Studies, Vol. 2/1, 2010, s. 148-187.

- Özbek Hadimoğlu, N.:** Minority Schools, Foreign And International Schools In The New Law On Private Educational Institutions, Ankara LawReview , Vol. 5, No: 1, 2008, s. 53-100.
- Özbek,N.:** Türkiye’deki Yabancıların Öğrenim ve Öğretim Özgürlüğü, Ankara 2000.
- Özel, S.:** “Hukukî Açıdan Heybeliada Ruhban Okulu Meselesi”, İÜHFM, C. LXIV, S. 1, s. 25-48.
- Özkan, I.:** Göç, İltica ve Sığınma Hukuku, Ankara 2013.
- Öztürk, N. Ö.:** Mültecinin Hukukî Statüsünün Belirlenmesi, Ankara 2015.
- Pazarcı, H.:** Uluslararası Hukuk Dersleri, Ankara 2003.
- Polat Haydaroğlu, İ.:** Osmanlı İmparatorluğu’nda Yabancı Okullar, Ankara 1993.
- Polat, İ.:** “Osmanlı İmparatorluğu’nda Açılan Amerikan Okulları Üzerine Bir İnceleme”, Belleten, C. LII, S. 203, 1988, s. 627-652 (Amerikan Okulları).
- Polat, İ.:** “Türk-İtalyan İlişkileri Çerçevesinde İtalyan Okulları”, AÜ Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, C. II, S.4, 1989, s. 563-575 (İtalyan Okulları).
- Polvan, N.:** Türkiye’de Yabancı Öğretim, C. I, İstanbul 1952.
- Sadrulesrafi, H. A.:** “Türk Soylu Yabancıların Türkiye’de Çalışma Hakları”, Nihal Uluocak Armağanı, İstanbul 1999, s. 295-310 (Çalışma).
- Sadulesrafi, H.:** “Türk Soylu Yabancıların Türkiye’de Sosyal Güvenlik Hakkı”, DEÜSBED, C. 1, S.1, 1999, s. 190-230 (Sosyal Güvenlik).
- Sakaoğlu, N.:** Osmanlı’dan Günümüze Eğitim Tarihi, İstanbul 2003.
- Sargın, F.:** “Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Öğrencilerin Türkiye’ye Giriş, Türkiye’de İkamet Etme ve Çalışma Hakları”, MHB C. 17, S. 1-2, 1997-98, s. 317-354.
- Sencer, M.:** “Türkiye’de Eğitim Sisteminin Yapısal Nitelikleri ve Temel Eğitim Sorunları”, AİD, S. 8/1, 1975, s. 9-36.
- Seviğ, M.R.:** Devletler Hususi Hukuku, İstanbul 1983.

- Soysal, M.:** “Eğitim Hakkı ve Öğretim Özgürlüğü”, Türkiye’de İnsan Hakları Semineri (9-11 Aralık 1968), Ankara 1970, s. 245-254.
- Şanlı, C.:** “Türkiye’deki Yabancı Dinî, İlmî, Hayrî Kurumların Hukukî Durumu ve Gayrimenkul İktisapları”, Prof. Dr. Hıfzı Timur’un Anısına Armağan, 1979, s. 839-877.
- Tanır, E. D.:** “Lozan Anlaşması Sonrasında Türk Basınında Fransız Okulları Sorunu (1923-1924)”, AÜ Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 2015, s. 177-208.
- Tanör, B.:** Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri, İstanbul 2002.
- Taşdemirci, E.:** “Türk Eğitim Tarihinde Azınlık Okulları ve Yabancı Okullar”, EÜSBED, S. 10, 2001, s.13-30.
- Tekeli, İ.:** “Tanzimat’tan Cumhuriyete Eğitim Sistemindeki Değişmeler”, TCTA, C. 2, 1985, s. 456-476.
- Tekinalp, G.:** Türk Yabancılar Hukuku, İstanbul 2003.
- Teksoy, B.:** “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa Göre Yabancıların Vize Alma Zorunluluğu”, AÜHFD, C. 62, S. 3, 2013, s. 855-906.
- Timur, H.:** “Türkiye’de Bulunan Yabancıların Okuma ve Okutma Hürriyetleri Bakımından Durumu”, İÜHFM, C. 11, S.1-2, 1945, s. 271- 287.
- Tozlu, N.:** Kültür ve Eğitim Tarihimizde Yabancı Okullar, Ankara 1991.
- Uluğ, F.:** “Eğitim Hakkının Kullanım Sorunu”, Türkiye’de İnsan Hakları Sorunu, (Ed. Oya Çitçi), Ankara 2000, s. 429-442.
- Uyar, L.:** Birleşmiş Milletlerde İnsan Hakları Yorumları, İstanbul 2006.
- Uygun, S.:** “Türkiye’de Düünden Bugüne Özel Okullara Bir Bakış (Gelişim ve Etkileri)”, AÜEBFD, C. 36, S. 1-2, 2003, s.107-120.
- Vahapoğlu, M. H.:** Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları, İstanbul 1992 (Yabancı Okullar).
- Vahapoğlu, M. H.:** Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları (Yönetimleri Açısından), İstanbul 1990 (Yönetim).
- van Waas, L.:** Nationality Matters Statelessness under International Law, 2008.

Yalçın, E.: “Heybeliada Ruhban Okulu’nun Yeniden Açılması”, AÜ Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi, S. 41, 2008, s. 125-158.

Yaşar, N.: İnsan Hakları Avrupa Sisteminde ve Türk Hukukunda Eğitim Hakkı ve Özgürlüğü, İstanbul 2000 (Eğitim).

Yaşar, N.: “İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesine Ek Birinci Protokolün İkinci Maddesine Göre Eğitim Hakkı”, Resmî Öğretimin Çoğulculuğu ve Özel Öğretim Özgürlüğü, Kamu Hukuku Arşivi, Y. 5, Mart 2002, s. 7-18 (Ek Protokol).

“Ülkemizde Geçici Koruma Statüsü Altında Kalan Suriyelilerin Yıllara Göre Dağılımı” <https://twitter.com/gocidaresi> (e.t. 17.03.2017).

“Barınma Merkezlerinde Son Durum” <https://www.afad.gov.tr/tr/2374/Barinma-Merkezlerinde-Son-Durum> (e.t. 15.03.2017) .

<http://www.dunya.com/gundem/2-milyon-suriyeli-multeci-arap-yatirimciya-onlarca-okul-actirdi-haberi-285453> (24.11.2016).

<http://www.yok.gov.tr/web/guest/universitelerimiz> (e.t. 15.03.2017).

<http://www.meb.gov.tr/milli-egitim-bakanliginin-kisa-tarihcesi/duyuru/8852> (e. t. 16.01.2017).

<http://www.sp.k12.tr/turkce/lisemiz/article/kisaca-sainte-pulcherie-lisesi> (e. t. 12.02.2017)

<http://webportal.robcol.k12.tr/tr/RC-Hakkinda/Tarihce/Sayfalar/default.aspx> (e. t. 15.01.2017).

<http://www.mfa.gov.tr/vize-genel-bilgileri.tr.mfa> (e. t. 03.03.2017).

http://www.goc.gov.tr/icerik6/yabanci-misyon-personeli-ve-aile-bireylerinin-ikamet-islemleri_409_414_4652_icerik (e. t. 23.02.2017).

http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html (e. t. 01.03.2017).

<http://ggm.gtb.gov.tr/gumruk-idareleri/hudut-kapilari> (e. t. 15.04.2017).

http://www.unesco.org.tr/dokumanlar/egitim/tavsiye_karari_anlayis.pdf (e.t. 11.03.2016).

<http://www.unhcr.org/3ae68c432c.html> (e.t. 08.02.2017).

http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/s%C4%B1k_sorulan_sorular.pdf (e. t. 15.03.2017).

<http://www.unhcr.org/3ae68c432c.html> (e.t. 08.02.2017).

<http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2017/OSYS/KILAVUZ18042017.pdf> (e. t. 28.02.2017).

<http://www.yok.gov.tr/web/guest/yurt-disindan-kabul-edilecek-ogrenci-kontenjanlari> (e. t. 25.10.2016).

http://www.yok.gov.tr/documents/10279/38502/uzaktan_ogretim_esas_usul_25022014.pdf/78353e67-ac60-46d4-85b1-10a3f4cec880 (e. t. 10.11.2016).

http://www.yok.gov.tr/documents/10279/58373/yurtdisindan_ogrenci_kabulune_il_e_sas.pdf/e3ded5b2-c26e-46ed-9f05-6b74f302f5e2 (e.t.25.10.2016).

http://yok.gov.tr/web/guest/anasayfa/-/asset_publisher/64ZMbZPZlSI4/content/suriye-ve-m%C4%B1s%C4%B1r-ulkelerinden-yurduumuzda-bulunan-yuksekogretim-kurumlar%C4%B1na-yatay-gecis;jsessionid=190E403FCFECAAFAF9DAE4647F3CA99?redirect=http%3A%2F%2Fyok.gov.tr%2Fweb%2Fguest%2Fanasayfa%3Bjsessionid%3D190E403FCFECAAFAF9DAE4647F3CA99%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_64ZMbZPZlSI4%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-3%26p_p_col_count%3D1 (e.t. 09.11.2016)

<http://ua.gov.tr/programlar/erasmusprogram%C4%B1/y%C3%BCKsek%C3%B6%C4%9Fretim-program%C4%B1> (e. t. 10.11.2016).

http://www.yok.gov.tr/documents/757816/1684767/mevlana_kitapcik.pdf/410e03de-63e8-42e8-9684-ad0abb35fcb3 (e. t. 01.03.2017).

<https://ookgm.meb.gov.tr> (e. t. 15.03.2017).

<http://www.liceoitaliano.net/tr/okulumuz> (e.t. 15.07.2017).

<http://www.meb.gov.tr/okul-oncesi-okullasmada-yuzde-300-artis/haber/9796/tr>
(e. t. 20.10.2016).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GT.S.5965b09b183d89.14147311 (e. t. 07.07.2017).

http://www.goc.gov.tr/icerik6/ikamet-izni-cesitleri_409_414_4664_icerik (e. t. 23.02.2017).

